

วิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา : ดรุณศึกษา

ปริญญานิพนธ์
ของ
วิเชียร จันทะชาลี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
มีนาคม 2545
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา : ดรุณศึกษา

บทคัดย่อ
ของ
วิเชียร จันทะขาริ

15 พ.ค. 2545

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
มีนาคม 2545

วิเชียร จันทะขารี. (2545). วิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา : ดรุณศึกษา.

ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิพุธ โสภวงศ์,
อาจารย์วิรุพหิรัตน์ ไฉนงัน.

ปริญญาณิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์หนังสือดรุณศึกษาของเจษฎาจารย์ ฟ.ฮีแลร์ หนังสือชุดนี้เป็นหนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา โดยวิเคราะห์ด้านกลวิธีการนำเสนอ หนังสือเรียน เนื้อหาในบทอ่านประกอบและการใช้ภาษาของ ฟ.ฮีแลร์ หนังสือที่นำมาวิเคราะห์ ทั้งหมดมี 5 เล่ม จำนวน 284 บท โดยเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาด้านกลวิธีการนำเสนอหนังสือเรียนปรากฏว่า หนังสือดรุณศึกษามีลำดับขั้นตอน การสอนจากเรื่องง่ายไปสู่เรื่องยาก ดรุณศึกษาเล่ม 1 และเล่ม 2 เริ่มด้วยการสอนอักขรวิธีเบื้องต้น ส่วนดรุณศึกษาเล่ม 3, 4 เป็นการสอนอ่านเขียนคำที่ยากขึ้น มีแบบฝึกอ่านที่ช่วยสร้างความแม่นยำ ทางอักขรวิธีทั้งการอ่านและเขียน ดรุณศึกษาเล่ม 5 เพิ่มเรื่องการใช้ภาษาที่ซับซ้อนยากขึ้น ในด้าน ความสอดคล้องระหว่างการใช้ภาษาและเนื้อหาในบทอ่านประกอบมีความสอดคล้องกันดี ผู้ประพันธ์ นำคำที่นักเรียนได้เรียนแล้วมาใช้ผูกเป็นเรื่องสำหรับอ่าน

เนื้อหาในบทอ่านประกอบเป็นเรื่องความรู้รอบตัว ผู้เขียนรวบรวมมาจากหลายแหล่งทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ ทั้งเรื่องจริงและเรื่องที่แต่งขึ้น โดยดัดแปลงให้เข้ากับความเข้าใจตามวัย ของผู้เรียน นอกจากนี้ ฟ.ฮีแลร์ ยังได้แทรกเรื่องคุณธรรม และความรู้เรื่องสุขภาพอนามัยให้แก่ ผู้เรียนด้วย

การใช้ภาษาของ ฟ.ฮีแลร์ พบว่า ใช้ภาษาได้อย่างเจ้าของภาษาผู้หนึ่ง แม้ว่าจะใช้คำเก่า และสำนวนเก่าปนอยู่บ้างก็ไม่เป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจ เนื่องจากนักเรียนสามารถเข้าใจได้จาก บริบท อนึ่งคำเก่าเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้สังเกตการใช้ภาษาในอีกสมัยหนึ่งด้วย

AN ANALYSIS OF A SERIES OF THAI TEXTBOOKS FOR PRIMARY
SCHOOL : DARUNSUKSA

AN ABSTRACT
BY
WICHIAN CHANTACHAREE

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University
March 2002

Wichian Chantacharee. (2002). *An Analysis of a Series of Thai Textbooks for Primary School : Darunsuksa*. Master thesis, M.Ed. (Thai). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assist.Prof. Wipudh Sobhavong, Miss Wiroonrat Chanaingoon.

This thesis was aimed to analyze "Darunsuksa," a Series of textbooks authored by Brother F. Hilaire. Used as Thai Language textbooks for primary student level, the researcher conducted the analysis on how the books were presented, the content on reading lessons and the author's language usage. The textbooks under study comprised five separate books containing 284 chapters. The descriptive analysis was employed.

The result of the study on presentation strategy revealed that "Darunsuksa" started lessons with easier to more difficult topics. The first and second books came with basic spelling lessons while the third and the fourth ones dealt with reading lessons on more difficult terms. The reading drills helped students regarding the spelling accuracy in both reading and writing. The fifth "Darunsuksa" book added more complex usage. Furthermore, it was evident that the language usage corresponded to the content of the reading lessons. The author even used all words obtained from students and invented stories out of them.

The content in the reading lessons included general topics compiled by the author from several sources in Thailand and from other countries. The stories, true or invented, were modified to suit the students' age. Besides, some moral and health information was inserted in stories.

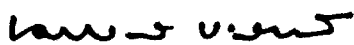
Brother F. Hilaire showed that he could master the Thai language. Although some words and some idioms used were rather old fashioned, the students were able to understand with the help of the context. Moreover, they had the chance to observe how the old terms were used.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

วิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา : จรณศึกษา

ของ
นายวิเชียร จันทะขารี

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

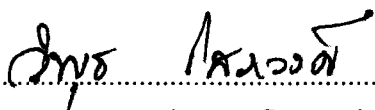

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพรณ์ หะวานนท์)

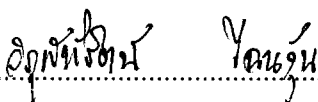
วันที่ 8 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2545

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

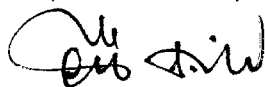
ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิพุธ โสภวงศ์)

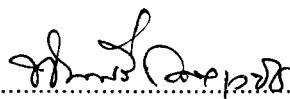
กรรมการ

(อาจารย์ วิรุพหิรัตน์ ใจนุ่น)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ วินัย ภูระหงษ์)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิศศรี กมลเวชช)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ เพราะผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิพุธ โสภวงศ์ ประธาน อาจารย์ วิรุฬห์รัตน์ ไฉนงัน กรรมการ ทั้งสองท่าน ได้กรุณาให้คำแนะนำอันมีค่าและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่งตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ วินัย ภูระหงษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิศศรี กมลเวช กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติมที่กรุณาให้คำแนะนำ ที่เป็นประโยชน์แก่งานวิจัยนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการ คณะผู้บริหาร และเพื่อนครู โรงเรียนอัสสัมชัญ สำโรงทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อบรมสั่งสอน และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด และขอขอบคุณญาติพี่น้อง และเพื่อนๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ จนทำให้งานวิจัยสำเร็จได้เป็นอย่างดี

วิเชียร จันทะขารี

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	2
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	3
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	3
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	4
เอกสารที่เกี่ยวกับประวัติและวรรณกรรมของ ฟ. ฮีแลร์	15
2 วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอหนังสือเรียนภาษาไทยในหนังสือดรุณศึกษา	18
3 วิเคราะห์บทอ่านประกอบในหนังสือดรุณศึกษา	57
4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	181
บรรณานุกรม	189
ประวัติย่อผู้วิจัย	193

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่มีประโยชน์และมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยให้การสอนสัมฤทธิ์ผลตรงตามจุดประสงค์ของการเรียน เพราะหนังสือเรียนเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่สำคัญที่จะช่วยการเรียนการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี

หนังสือตรุษศึกษาเป็นตำราภาษาไทยที่เกษงาจารย์ ฟ.อีแลร์ ชาวฝรั่งเศส ผู้สนใจภาษาไทย ได้เรียบเรียงแบบเรียนการอ่านเขียนขึ้นเมื่อ พ.ศ.2453 เดิมหนังสือนี้ใช้สำหรับนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ มีจำนวน 284 บท แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ตรุษศึกษาตอนกอขอ ตอนกลาง และตอนปลาย ต่อมาคณะกรรมการปรับปรุงตำราเรียนได้มีการแก้ไขบ้างบางส่วน โดยตัดต่อให้ได้ขนาดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับชั้น ในปัจจุบันมีเนื้อหาทั้งหมด 5 เล่ม ได้แก่ ชั้นเตรียมประถม และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษา 4 (คณะกรรมการผู้จัดทำหนังสือชุด “วรรณกรรม ฟ. อีแลร์”. 2540 : 1)

ในปัจจุบันโรงเรียนของมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย จำนวน 11 โรงเรียน ที่มีการสอนระดับประถมศึกษา เช่น โรงเรียนอัสสัมชัญ โรงเรียนเซนต์คาเบรียล และโรงเรียนคาทอลิกอื่นๆ ทั้งที่อยู่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอีกจำนวน 150 โรงเรียน ใช้หนังสือตรุษศึกษาเป็นหนังสือประกอบการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย เพื่อฝึกทักษะทางภาษาควบคู่ไปกับหนังสือเรียนภาษาไทย ของกระทรวงศึกษาธิการในแต่ละระดับชั้น โดยมุ่งหมายให้การฝึกทักษะทางภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น

หนังสือตรุษศึกษาได้พิมพ์เป็นหนังสือที่ระลึกถวายงานพระบรมศพในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ.2453 โดยใช้ชื่อหนังสือว่า “หนังสืออัสสัมชัญตรุษศึกษา ตอน กอ ขอ” ดังมีข้อความตอนหนึ่งในคำนำหนังสือนั้นว่า

ด้วยโรงเรียนอัสสัมชัญนี้ได้ตั้งขึ้นโดยพระเดชานุภาพอุดหนุนเกื้อกูลเป็น
โรงเรียนหนึ่งที่ได้ตั้งขึ้นในขั้นแรกที่จะมีโรงเรียนเป็นหลักฐานมั่นคงใน
พระราชอาณาจักร

โรงเรียนนี้ย่อมรู้ลึกในพระมหากษัตริย์คุณ พระเมตตาคุณซึ่งแผ่ไพศาล
เหลือที่จะพรรณนาได้ และไม่มีสิ่งใดที่จะทดแทนพระเดชพระคุณที่ได้มีแก่เยาวชน
ทั้งหลายในกรุงสยาม จึงขอพิมพ์แบบเรียนภาษาไทยนี้ไว้เป็นเครื่องหมาย
ถวายไว้เป็นราชพลีที่ระลึกต่อไปจนกาลนานจะนี้

โรงเรียนของมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ใช้หนังสือเรียนชุดนี้เป็นอุปกรณ์
สำคัญในการเรียนการสอนภาษาไทยควบคู่ไปกับแบบเรียนภาษาไทยของกระทรวงศึกษาธิการ
โรงเรียนจัดให้มีการเรียนการสอนเป็นอีกหนึ่งรายวิชา ชื่อ วิชาดรุณศึกษา จำนวน 2 คาบต่อ
สัปดาห์ จากประสบการณ์ของผู้วิจัยเห็นว่าหนังสือดรุณศึกษาชุดนี้มีส่วนที่น่าสนใจไม่น้อย
กล่าวคือ มีหลักการใช้ภาษาไทยหลายประการและมีบทอ่านที่ให้ความรู้รอบตัว ข้อคิดและความ
รู้ต่างๆ ที่แทรกอยู่ในบทอ่านซึ่งไม่ล้าสมัย โดยเฉพาะเรื่องของมนุษย์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม
แม้จะเป็นเรื่องที่เขียนมานานแล้วก็เป็นเรื่องที่ยังทันสมัยอยู่ และหนังสือดรุณศึกษาชุดนี้ยังได้ใช้
มาจนถึงปัจจุบัน ที่สำคัญหนังสือดรุณศึกษายังใช้เป็นหนังสือฝึกอ่าน เขียน สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี ช่วยให้นักเรียนอ่าน และเขียนคำได้ถูกต้องชัดเจน รวมทั้งเนื้อหา
ในบทอ่านประกอบยังให้ความรู้ ความคิด แก่นักเรียน และเนื้อหาเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการ
ดำรงชีวิตประจำวันทั้งในปัจจุบัน และอนาคต จึงนับได้ว่าหนังสือดรุณศึกษาเป็นหนังสือที่น่าสนใจ
สมควรใช้เป็นแบบเรียน

ผู้วิจัย มีความประสงค์ที่จะศึกษาวิเคราะห์หนังสือเรียนชุดนี้อย่างละเอียดเกี่ยวกับวิธี
นำเสนอแบบเรียน ทั้งในส่วนการสอนภาษาและบทอ่านประกอบเพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอน
ต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์หนังสือดรุณศึกษา หนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา ดังนี้

1. กลวิธีการนำเสนอหนังสือเรียน
2. บทอ่านประกอบและการใช้ภาษาของ พ. อีแลร์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ทำให้ได้ทราบกลวิธีการนำเสนอแบบเรียนในหนังสือตรรกศึกษา ความสอดคล้องของขั้นตอนการสอนภาษาและบทอ่านประกอบ ซึ่งในบทอ่านประกอบนั้นประกอบด้วยความรู้ ความคิด และลักษณะการใช้ภาษาอันยังคงเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันในปัจจุบัน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์หนังสือตรรกศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จำนวน 5 เล่ม 284 บท คือ

1. เล่มที่ 1 สำหรับชั้นเตรียมประถม มี 32 บท
2. เล่มที่ 2 สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มี 59 บท
3. เล่มที่ 3 สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มี 61 บท
4. เล่มที่ 4 สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มี 69 บท
5. เล่มที่ 5 สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มี 63 บท

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร และเสนอผลงานการค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาประวัติของเจษฎาจารย์ ฟ. ฮีแลร์ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาหลักเกณฑ์การวิเคราะห์หนังสือเรียนจากเอกสารและตำราวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. วิเคราะห์หนังสือชุดตรรกศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้
 - 3.1 วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอหนังสือเรียน
 - 3.1.1 ลำดับขั้นตอนการสอนภาษา
 - 3.1.2 ความสอดคล้องของขั้นตอนการสอนภาษาและบทอ่านประกอบ
 - 3.2 วิเคราะห์บทอ่านประกอบในด้าน
 - 3.2.1 เนื้อหา
 - 3.2.2 การใช้ภาษา ของ ฟ. ฮีแลร์
4. เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หนังสือเรียน
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หนังสือหนังสือเรียน
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมของเจษฎาจารย์ ฟ.ฮีแลร์

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หนังสือเรียน

ความหมายของหนังสือเรียน

ในการเรียนการสอนวิชาใดก็ตามส่วนประกอบที่สำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ นอกจากครู ตัวนักเรียน วิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการนำวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มาใช้ประกอบการเรียนการสอนแล้วหนังสือเรียนก็ถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งด้วย คำว่า “หนังสือเรียน” แม้มีผู้ใช้คำอื่น เช่น “แบบเรียน” หรือ “ตำราเรียน” ตามแบบใหม่หรือเก่าก็ตาม ก็มีความหมายเช่นเดียวกันทั้งนั้น ซึ่งพอจะรวบรวมความหมายของคำว่า “หนังสือเรียน” ดังนี้

ประกาศรี สหอำไพ (2524 : 44) กล่าวว่า “หนังสือเรียน คือ หนังสือที่บรรจุเนื้อหาตามหลักสูตรซึ่งกระทรวงศึกษาธิการออกใบอนุญาตกำหนดให้เป็นหนังสือที่ใช้เรียนในระดับชั้นต่างๆ หรือเป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการสั่งให้ใช้สอนได้โดยมีเกณฑ์พิจารณา คือ เรียบเรียงเนื้อหาถูกหลักวิชา ตรงตามหลักสูตรประมวลการสอน และมีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น นักเรียนได้ใช้หนังสือแบบเรียนทั้งในชั้นและเรียนด้วยตนเอง มีความสะดวกที่จะค้นเนื้อหาที่เรียบเรียงไว้อย่างมีระเบียบ ให้นักเรียนรู้ตามหน้าและสารบัญที่กำหนดไว้ วิธีอ่านก็แล้วแต่ความต้องการ คือ บางคนอาจย้ําเนื้อหา ตัวอักษร และภาพประกอบ ตลอดจนตารางข้อมูลต่างๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้รับมโนทัศน์ และเนื้อหาได้อย่างแจ่มแจ้งรวดเร็วมีกิจกรรมเสนอแนะและแบบฝึกหัดประเมินผลตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอน”

โกชัย สาริกบุตร (2520 : 6) ให้คำจำกัดความของคำว่า “หนังสือเรียน” โดยให้คำว่า “แบบเรียน” ว่าดังนี้ “แบบเรียน หมายถึง หนังสือที่บรรจุเนื้อหาตามหลักวิชาและกำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักสำหรับการเรียนการสอนระหว่างครูกับนักเรียน”

หทัย ดันหยง (2528 : 31) ได้กล่าวถึงความหมายของหนังสือเรียนว่า “หนังสือเรียนควรจะเป็นหนังสือที่ให้แนวคิด สารความรู้ ซึ่งแนวทางดำเนินกิจกรรม และประสบการณ์ การเรียนรู้อย่างกว้างขวาง และควรเป็นโลกกว้างที่ต้อนรับความต้องการในการเสาะแสวงหา ความรู้อย่างอิสระเสรี ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้ตามอัธยาศัยโดยไม่เป็น “แบบ” กำหนดตายตัว อย่างแต่ก่อน”

บันลือ พุกกะวัน (2524 : 47) กล่าวว่า “แบบเรียน หมายถึง หนังสือที่ กระทรวงกำหนดประกาศบังคับใช้ โดยกำหนดว่าผู้เรียนในระดับชั้นนั้นๆ จะต้องมีเพื่อจะได้ ฝึกอ่านเป็นพื้นฐานของชั้นนั้นๆ ตามที่เนื้อหาของหลักสูตรได้กำหนดไว้ให้ ทั้งนี้ ให้นำรวมทั้ง หนังสือเรียน คือ แบบสอนอ่านประจำวิชาต่างๆ เช่น สังคม วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา และอื่นๆ ด้วย ส่วนตำรานั้น มีความหมายในทำนองเดียวกับแบบเรียนด้วยส่วนหนึ่งและควรจะเป็นหนังสือ นอกเหนือจากที่กระทรวงประกาศบังคับใช้แต่มีลักษณะเนื้อเรื่อง เนื้อหาที่ปรากฏในหลักสูตร เฉพาะเรื่องที่เด็กสามารถใช้ค้นคว้า และครูอาจใช้เป็นแนวทางอ้างอิงในการสอนได้เช่นกัน”

จากความหมายของ “หนังสือเรียน” ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า “หนังสือเรียน” คือ หนังสือที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการว่าให้ใช้ได้เป็นหนังสือที่ ครูใช้เป็นหลักในการเรียนการสอนและนักเรียนก็จำเป็นต้องใช้เรียนด้วย มีเนื้อหาการใช้ภาษารวมทั้งส่วนประกอบอื่นๆ ของหนังสือเรียนตามลักษณะของหนังสือทั่วไป

ลักษณะของแบบเรียนที่ดีและเกณฑ์ในการเลือก

แบบเรียนแต่ละวิชาที่กระทรวงศึกษาอนุญาตให้ใช้ในระดับชั้นนั้นถือว่ามีเนื้อหา ตรงตามหลักสูตร จำเป็นที่ครูควรทราบถึงลักษณะแบบเรียนที่ดี และเกณฑ์ในการเลือกแบบ เรียนที่ดีที่สุดเหมาะสมที่สุดและเกิดประโยชน์แก่นักเรียนมากที่สุด ซึ่งนักวิชาการศึกษาทั้งใน ประเทศและต่างประเทศได้กล่าวไว้หลายท่าน เช่น

เวสเลย์ (วิชย ราษฎร์ศิริ. 2522 : 135 ; อ้างอิงจาก Wesley. 1950 : 237) ได้กล่าวถึงลักษณะของแบบเรียนที่ดีไว้ดังนี้ คือ

1. ควรมีเนื้อเรื่อง คำอธิบาย รูปภาพ กิจกรรม แบบฝึกหัด สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของวิชานั้นๆ
2. ควรมีเนื้อเรื่องครบตามหลักสูตร ข้อความกะทัดรัด คำอธิบายชัดเจนและ เข้าใจง่าย

3. สำนวนภาษาที่ใช้สละสลวย เหมาะสมกับภาวะของผู้เรียน มีการจัดระเบียบวางลำดับบทเรียนก่อนหลังตามหลักวิชาเพื่อความสะดวกต่อการเรียนการสอน แบ่งบทเรียนออกเป็นหน่วย มีเนื้อหาวิชาเหมาะสมที่จะใช้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจในแต่ละหน่วยได้ในเวลาอันสมควร มีเวลาทบทวนและหาความรู้เพิ่มเติมได้

อินโลว์ (วิชัย ราษฎร์ศิริ. 2522 : 135 – 136 ; อ้างอิงจาก Inlow. 1963 : 157 – 159) ได้ให้เกณฑ์การเลือกหนังสือแบบเรียนที่ดีไว้ดังนี้

1. เป็นแบบเรียนที่ทันสมัยทันต่อเหตุการณ์
2. ผู้เขียนมีความรู้ความเข้าใจในวิชาและระดับชั้นนั้นเป็นอย่างดี
3. เนื้อหาของแบบเรียนได้มาตรฐานตามหลักวิชาและเป็นที่ยอมรับในด้านต่างๆ เช่น จุดมุ่งหมาย และวิธีการเสนอเนื้อหาดี เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของนักเรียน มีบทอภิปรายแสดงความคิดเห็นและให้ความคิดรวบยอด มีการขยายความข้อความสำคัญและกล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่

4. แนวการเขียนตรงตามมาตรฐาน ซึ่งเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน เช่น ความแจ่มแจ้งของข้อความ ถ้อยคำน่าสนใจ ใช้ศัพท์เหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน อ่านแล้วให้ความคิดรวบยอด และมีการเสนอเนื้อหาอย่างเหมาะสม

5. มีรูปเล่มสวยงาม เช่น กระดาษมีคุณภาพดี ตัวพิมพ์เหมาะสมอ่านง่าย ขนาดรูปเล่มพอเหมาะ ปกสีสวยงาม

6. มีเอกสารอ้างอิงบอกที่มาของข้อมูล

7. มีสารบัญ คำนำ อภิธานศัพท์ และบรรณานุกรม

รัญจวน อินทรกำแหง (2515 : 47) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การเลือกหนังสือแบบเรียน โดยพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เนื้อหาวิชาและสาระของหนังสือ ว่ามีสาระเป็นแก่นสารที่แน่นอน มีความสมบูรณ์และสมดุลเหมาะสำหรับผู้อ่านระดับใดบ้าง เช่น สำหรับบุคคลทั่วไป นักศึกษา ครู อาจารย์ หรือผู้เชี่ยวชาญ

2. วิธีเสนอหนังสือ ชวนให้อ่าน เข้าใจง่าย สำนวนภาษาสละสลวย ความยากง่าย เหมาะสำหรับผู้อ่านในระดับที่ผู้เขียนตั้งใจเขียนให้อ่าน

3. การวางเค้าโครงลำดับเรื่อง ไม่ซับซ้อนจนจับเรื่องหรือใจความไม่ได้ เขียนลำดับความยากง่ายที่ชวนให้เกิดความเข้าใจ และความคิดต่อเนื่องเป็นอันดี

4. คุณวุฒิและประสบการณ์ของผู้เขียน เป็นที่เชื่อถือได้ เพราะมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนี้มาจริง

5. ส่วนประกอบต่างๆ ของหนังสือ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านให้สามารถเข้าใจสาระของเรื่องได้เร็ว ค้นคว้าเรื่องที่ต้องการจากหนังสือเล่มนี้ได้รวดเร็วขึ้นและกว้างขวางขึ้น ส่วนประกอบดังกล่าว ได้แก่ สารบัญ วรรชนี บรรณานุกรม อภิธานศัพท์ เป็นต้น

6. ลักษณะรูปเล่มและคุณภาพของการพิมพ์ หมายถึง ความถูกต้องชัดเจนในการพิมพ์ทั้งตัวหนังสือและภาพประกอบ

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2522 : 137) กล่าวถึงลักษณะที่ดีของแบบเรียนว่า “แบบเรียนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. สาระด้านความรู้ (Knowledge Component) ดังนี้

1.1 มีเนื้อหาสอดคล้องตามหลักสูตร

1.2 การจัดเนื้อหาเหมาะสม เช่น เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เรียงลำดับตามเวลา หรือเรียงลำดับตามโครงสร้างของความรู้แต่ละวิชา

1.3 เนื้อหามีความง่าย ยาก เหมาะสมกับระดับชั้น

1.4 เนื้อหาทันสมัย ถูกต้องตามหลัก และลักษณะของวิชา

1.5 ใช้คำศัพท์และสำนวนที่นักเรียนเข้าใจได้ง่าย

1.6 มีคำอธิบาย คำจำกัดความ และตัวอย่างชัดเจน

1.7 ผู้เขียนมีแบบการเขียนที่น่าสนใจให้แนวคิดและค่านิยมที่ถูกต้อง

1.8 เนื้อหาแต่ละหัวข้อและบทมีปริมาณเหมาะสม

2. สาระด้านปัญญา (Intellectual Component) เช่น

2.1 เนื้อหาสอดคล้องกับหลักการเรียนการสอน

2.2 เนื้อหามีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ของผู้เรียน

2.3 เนื้อหาส่งเสริมค่านิยมและทัศนคติที่ดี

2.4 ส่งเสริมให้เกิดความคิด และค้นคว้าเพิ่มเติม

2.5 ให้ความรู้ในสิ่งที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.6 การจูงใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

3. อุปกรณ์การเรียนการสอน (Learning and Teaching Aids) เช่น

3.1 มีกิจกรรมเสนอแนะ เช่น การอ่านหนังสือ อ่านประกอบ อภิปราย ทาย

ปัญหา ฯลฯ

3.2 มีบทสรุปท้ายบทที่ให้ความชัดเจน และให้แง่คิดเพิ่มเติม

3.3 มีคำถามและแบบฝึกหัดท้ายบท ซึ่งกระตุ้นให้คิด

3.4 มีแผนภูมิแสดงขั้นตอน พัฒนาการหรือระบบประกอบเนื้อหา

3.5 มีภาพประกอบเหมาะสม เช่น ขนาดพอเหมาะ มีสีสันเป็นธรรมชาติ

เป็นภาพที่ชัดเจนสื่อความหมาย สอดคล้องกับเนื้อหา มีคำอธิบายประกอบชัดเจน

3.6 มีหนังสือคู่มือแบบเรียนสำหรับครู เพื่อแนะนำวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

4. การจัดทำรูปเล่มและการพิมพ์ (Format and Printing)

4.1 ขนาดรูปเล่มเหมาะสม ทั้งความกว้าง ยาว และหนา

4.2 ปก หนา และสวยงาม

4.3 กระดาษที่ใช้พิมพ์มีคุณภาพดี คงทน

4.4 คุณภาพในการพิมพ์ดี เช่น การเรียงพิมพ์ การขึ้นบท การแบ่งตอน ช่องว่าง ย่อหน้า วรรคตอน และช่องไฟมีระเบียบและสวยงาม

4.5 ตัวอักษรชัดเจน ขนาดพอเหมาะสม การใช้พยัญชนะ สระ สะกด การันต์ วรรณยุกต์ และเครื่องหมายต่างๆ ถูกต้อง

4.6 มีสาระต่างๆ ประกอบครบถ้วน เช่น หน้าปกใน คำนำ สารบัญ ตรีชนิ เริงอรรถ บรรณานุกรม อภิธานศัพท์ และภาคผนวกครบถ้วน

4.7 คุณภาพของผู้เขียน เช่น คุณวุฒิ ความรู้และประสบการณ์ในการทำงานและเขียนหนังสือ”

ธรรมเกียรติ กั่นอริ (2518 : 87) กล่าวถึง ลักษณะแบบเรียนที่พึงประสงค์ ว่า “แบบเรียนที่พึงต้องการนั้นเนื้อหาควรเปิดกว้างเหมาะแก่วัย เหมาะแก่ระดับการศึกษา และเหมาะแก่ประโยชน์การดำรงชีวิต ทั้งในด้านเป็นพื้นฐานวิชาความรู้ที่จะศึกษาต่อด้วยตนเอง และสามารถปฏิบัติได้จริง”

เกลิงสก โสมทิพย์ (2518 : 99) กล่าวถึงแบบเรียนที่ดีว่า “แบบเรียนที่ดีต้องเป็นแบบเรียนที่ได้ทดลอง ปรับปรุงแก้ไขจนเป็นเชื่อถือได้แล้ว และเด็กสามารถอ่านเข้าใจได้ด้วยตนเอง ตำแหน่งใหญ่โต หรือปริญาตัวใดๆ หรือจำนวนครั้งที่พิมพ์เท่านั้นยังหาได้เป็นหลักประกันคุณภาพของแบบเรียนที่เพียงพอไม่”

อเนก รัตน์ปิยะภากรณ์ (2531 : 54) กล่าวถึงลักษณะหนังสือเรียนที่ดีว่า “ลักษณะหนังสือเรียนที่มีคุณภาพดีด้านเนื้อหาวิชาควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีเนื้อหาถูกต้องครบถ้วนตรงตามหลักสูตร และคำอธิบายรายวิชา
2. เนื้อหาสาระ และตัวอย่างที่แสดงไว้ในหนังสือเรียนสามารถช่วยให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย
3. เนื้อหาที่เกี่ยวกับตัวเลขสถิติต่างๆ จะต้องถูกต้องเป็นปัจจุบันและทันสมัย
4. เนื้อหามีความยากง่ายพอเหมาะแก่ระดับชั้นของผู้เรียน
5. ปริมาณเนื้อหาจะต้องพอเหมาะแก่คาบเวลาที่จัดให้เรียน
6. การเรียบเรียงเนื้อหาควรเป็นไปตามลำดับขั้นตอน โดยเริ่มจากง่ายไปหายาก
7. การเรียบเรียงเนื้อหาวิชาต้องมีความถูกต้องตรงตามหลักวิชาการ
8. สำนวนภาษาที่ใช้ควรเรียบง่าย เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน
9. สำนวนภาษาที่ใช้จะต้องถูกต้องตรงตามหลักการใช้ภาษาที่ดี
10. ศัพท์เฉพาะทางวิชาการมีการอธิบายให้เข้าใจได้อย่างชัดเจน”

หลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์แบบเรียน

ในการวิเคราะห์หนังสือเรียนนั้นผู้ตั้งเกณฑ์ในการวิเคราะห์หรือการพิจารณาหนังสือเรียนไว้หลายท่าน ดังนี้

โกชัย สาริกบุตร และสมพร สาริกบุตร (2520 : 24) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การประเมินค่าหนังสือเรียนไว้ดังนี้

1. การจัดหมวดหมู่และเรียงลำดับเนื้อเรื่องเรียบร้อย
 2. สารัตถะของเนื้อหาควรนำเสนออย่างตรงไปตรงมาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน
- ในเรื่องนิยาม กฎ หลักการ ความจริง ความคิดเห็น การคาดคะเน
3. การใช้ภาษาไม่กำกวมเข้าใจง่าย

4. เนื้อหาสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร

5. ค่านิยมที่ปรากฏในหนังสือควรเป็นสิ่งที่ยอมรับกันกว้างขวาง มีความสัมพันธ์กับตัวนักเรียน และสามารถปลูกฝังค่านิยมนั้นๆ ได้ เพื่อยกระดับสติปัญญา ระเบียบจิตใจ และความสามารถของผู้เรียนให้สูงขึ้น

6. มีกิจกรรมเสนอแนะและวัดผลท้ายบท

7. เนื้อหา มีหลักฐานอ้างอิงอย่างถูกต้อง

8. ส่วนประกอบของหนังสือแบบเรียนทำให้เกิดความสะดวกเข้าใจเรื่องได้ง่าย และรวดเร็ว ทำให้น่าอ่าน ได้แก่ ภาพประกอบ แผนภูมิ ตาราง แผนผัง ฯลฯ สีเส้นสวยงาม รูปเล่มกระทัดรัด กระดาษดีพอสมควร ตัวพิมพ์ชัดเจนถูกต้อง ขนาดของตัวพิมพ์เหมาะสมสายตาของนักเรียน

9. ควรประเมินคุณค่าของหนังสือเรียนโดยเน้นคุณค่าของเนื้อหา และกิจกรรม เป็นสำคัญ

ประภาศรี สีหอำไพ (2524 : 49) กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ดังนี้

ด้านเนื้อหา ควรพิจารณาดังนี้

1. ความถูกต้องของเนื้อหา และความเที่ยงตรง

2. ความเหมาะสมกับระดับชั้นที่เรียน มีลำดับความยากง่าย สอดคล้องกับความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน คำศัพท์ใหม่ๆ ที่ให้ต้องนำไปช่วยการใช้ภาษาในปัจจุบันอย่างแท้จริง

3. ให้แนวคิดปรัชญาสัมพันธ์กับวิจยารณญาณและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมระดับประชาธิปไตยในปัจจุบัน

4. สร้างมโนทัศน์ คือ ความคิดรวบยอดขั้นสุดท้าย ซึ่งรวบรวมจากความรู้หรือมโนภาพในความคิดของบุคคล จนสรุปเป็นคำจำกัดความอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยจัดเนื้อหาอย่างเหมาะสมและเพียงพอ แต่ไม่ซ้ำซ้อนกันจนเบื่อหน่าย

โกวิท ประวาลพุกษ์ (2525 : 88) ให้ความเห็นเรื่องการวิเคราะห์หนังสือเรียนว่า

1. เราสามารถวิเคราะห์ได้ว่า แบบเรียนต่างๆ เหล่านี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายได้แค่ไหน

2. บทเรียนนี้ใช้คำเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ คำยาก คำง่าย แบบเรียนต่างๆ ต้องมีคำ ระดับความยากง่ายของภาษาเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่

3. บทเรียนมีความคิดรวบยอดใหม่ๆ มีศัพท์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นมาเท่าไร

4. ในบทเรียนมีการเชื่อมโยงกันระหว่างสิ่งที่นักเรียนได้เรียนมาแล้วกับสิ่งที่จะสอนต่อหรือไม่ คือการสอนทั้งหลายเริ่มมาจากจุดที่นักเรียนรู้มาแล้วหรือไม่

5. ในบทเรียนหนึ่งๆ มีกิจกรรมในการเรียนมากน้อยแค่ไหน

ลิวอิส และฮาร์เซอร์โรด (ประกาศรี สืออำไพ. 2524 : 47 ; อ้างอิงจาก Lewis and Harclerod. 1971 : 333 – 337) ได้ให้เกณฑ์การวิเคราะห์หนังสือเรียนว่าควรพิจารณา ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา แบบเรียนต้องบรรจุสาระเกี่ยวกับหัวข้อที่ศึกษา ในรายวิชานั้น การตีความหมาย วัตถุประสงค์ในหลักสูตร ใช้ตามแนวของประมวลการสอน การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน ต้องเลือกหัวข้อเรื่อง (Topic) ในแบบเรียนมาเปรียบเทียบกับประมวลการสอนจึงจะพิจารณาขอบเขตได้

2. ความเหมาะสมในระดับชั้นหรือระดับความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน การใช้ถ้อยคำสำนวน คำศัพท์เหมาะสมกับวัย ระดับชั้นและระดับความสามารถของผู้เรียน ซึ่งในแบบเรียนนั้นการวิเคราะห์ ควรเลือกหัวข้อ ประโยค ศัพท์ คำยาก เรียงรายการคำต่างๆ พิจารณาดูว่าแบบเรียนนั้นจะนำมาใช้เป็นรายบุคคล แบ่งแยกตามความสามารถได้หรือไม่ เหมาะสมกับผู้เรียนทั้งชายและหญิงหรือไม่ มีอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้เรียนช้าบ้างหรือไม่ มีสิ่งท้าทายสำรองไว้สำหรับผู้เรียนได้เร็วบ้างหรือไม่

3. รูปลักษณะภายนอก การพิมพ์ชัดเจน อ่านหรือไม่ ตัวอักษรใหญ่พอเพียง มีช่องว่างบรรทัด แนวบรรทัดให้อ่านง่ายหรือไม่ มีคำอธิบายศัพท์ มีการสรุป และวิจารณ์ ในท้ายบท มีบรรณานุกรม ที่เหมาะสม มีภาพประกอบที่มีขนาดสัขนาดชัดเจนตรงกับเรื่อง

ฮอร์น (กลิน คงเหมือนเพชร. 2530 : 17 ; อ้างอิงจาก ฮอร์น. 1970 : 71) ให้เกณฑ์การประเมินคุณค่าหนังสือด้านเนื้อหา ดังนี้

1. หนังสือนั้นให้ข้อคิดที่ควรจะให้เด็กทราบ
2. มีความเหมาะสมกับประสบการณ์และภูมิหลังของเด็กที่อ่าน
3. เนื้อเรื่องให้ข้อคิดที่เป็นปัจจุบัน
4. โครงเรื่องมีการกระทำที่ชวนให้ติดตามอยากรู้เรื่อง
5. เนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่องเป็นที่น่าสนใจของเด็ก
6. เนื้อเรื่องทำให้เด็กเกิดอารมณ์คล้อยตาม
7. เนื้อเรื่องเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป
8. เนื้อเรื่องส่งเสริมให้เด็กรักการอ่าน
9. เนื้อเรื่องแสดงให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์
10. เนื้อเรื่องมาจากสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ความรัก การยอมรับ

ความเป็นเจ้าของ

11. เนื้อเรื่องต้องเน้นความมีเมตตา การยกย่องความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ มีคุณธรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต
12. เนื้อเรื่องไม่เป็นการสอนศีลธรรมโดยตรง แต่จะต้องแทรกไว้โดยเด็กไม่รู้ตัว
13. เนื้อเรื่องด้านศีลธรรมและข้อควรประพฤติปฏิบัติต้องเป็นที่เข้าใจและเด็กกระทำได้
14. ผู้เขียนต้องให้ความเป็นธรรมไม่มีอคติกับเชื้อชาติ ศาสนา ลัทธิ

วิธีการและรูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาหนังสือเรียน

หทัย ดันหยง (2528 : 191) กล่าวถึงวิธีการและรูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาหนังสือเรียน มีด้วยกัน 9 รูปแบบ คือ

1. การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง
2. การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบอุปนัย- นิรนัย
3. การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบสืบสวนและค้นพบ
4. การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบหน่วยการเรียนรู้
5. การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบโครงการ
6. การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบโปรแกรม
7. การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบบันเทิงคดีและสารคดี

8. การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบปลายเปิด

9. การนำเสนอเนื้อหาเพื่อผนวกสื่อการเรียนการสอนประเภทต่างๆ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หนังสือเรียน

มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์แบบเรียนอยู่หลายเรื่อง ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลมาเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

กฤษฎา ผลชีวิน (2523) วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กอายุ 6 ถึง 12 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2515 – 2519” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า “หนังสือสำหรับเด็กส่วนใหญ่มีคุณภาพในการจัดทำภาพประกอบ การใช้ภาษา และเนื้อหาอยู่ในระดับดี ลักษณะรูปเล่มอยู่ในระดับใช้ได้ หนังสือส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่จะเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคม และจิตใจเกี่ยวกับความรักในครอบครัว ความกล้าหาญ ความอดทน และมีเนื้อหาที่จะสร้างเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ในด้านความมีเชาวน์ปัญญาไว”

วิจิตรา สุภากร (2523) วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในด้านคุณธรรมเฉพาะที่พิมพ์เป็นภาษาไทย ระหว่าง พ.ศ.2520 – 2522” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า “คุณธรรมในด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคล ความเมตตาและหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นคุณธรรมที่ปรากฏอยู่ในหนังสือนิทานชาวบ้าน วรรณกรรมปัจจุบันและวรรณกรรมร้อยกรองมากที่สุด”

นงลักษณ์ ขายหาด (2524) วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์หนังสืออ่านเพิ่มเติม และส่งเสริมการอ่าน หมวดภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า “ด้านเนื้อหาหนังสือมีคุณภาพด้านเนื้อหาตามความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม และส่งเสริมการอ่านอยู่ในระดับดี จำนวน 5 เล่ม ด้านลีลาการเขียนและรูปเล่มหนังสือมีคุณภาพดี”

ทวี บุญหมื่น (2528) วิจัยเรื่อง “ลักษณะของแบบเรียนและการใช้แบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้น ตั้งแต่พุทธศักราช 2431 ถึง 2525” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า “หนังสือแบบเรียนไทยที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนตั้งแต่ พ.ศ.2431 ถึง 2525 เป็นหนังสือแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้น 5 เล่ม แบบสอนอ่านมาตรฐาน 5 เล่ม และหนังสืออ่านประกอบ 4 เล่ม ลักษณะแบบเรียนการใช้แบบเรียนเบื้องต้น ได้แก่ แบบเรียนเร็ว แบบเรียนใหม่ แบบเรียนเร็วใหม่”

นิตยา ปิ่นชาญชัยยุทธ (2528) วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์คุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า “คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดจากหนังสือแบบเรียน คือ ความประณีต ความละเอียดถี่ถ้วน ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา ความเป็นผู้มีวิวัฒนาการ ความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในตนเอง”

รังรอง นิลประภัสสร (2528) วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาชั้นมัธยมศึกษาปีที่หก” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า “ในด้านเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับเวลาเรียนมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรภาษาไทย เนื้อหาต่อเนื่องกัน คือ อาจนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาที่มีคุณค่าสาระประโยชน์ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ช่วยพัฒนาความคิด ค่านิยม ทักษะทางภาษา 4 ด้าน คือ วิธีเขียน และสำนวนภาษา ประกอบด้วย ภาษาที่ใช้อธิบาย และสำนวนภาษาถูกต้องตามหลักภาษาไทย”

กลิ่น คงเหมือนเพชร (2530) วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณา เล่ม 1 ในด้านความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า “เนื้อหาส่วนใหญ่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรหมวดวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521 ทุกข้อ เรื่องที่ได้รับการคัดเลือกมาบรรจุไว้ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเห็นควรให้ปรับปรุงบางเรื่อง ได้แก่ นิราศลอนดอน วิวาทน์ ให้เป็นที่น่าสนใจของวัยรุ่น หรือไม่ก็หาเรื่องที่ดีเด่นด้านวรรณศิลป์ และด้านสังคมในเรื่องเดียวกันมาแทน”

ศรีทอง ทองเจริญ (2530) วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจิตร ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า “หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณวิจิตร มีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทางด้านสติปัญญาปรากฏอยู่มากที่สุด รองลงมาได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทางด้านคุณธรรมจิตใจ และร่างกาย ตามลำดับ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทางด้านคุณธรรมนั้น ปรากฏอยู่ในเรื่องต่างๆ ของหนังสือชุดนี้นับจำนวนเรื่องได้มากที่สุด”

วิษชุดา วัตรนันท์ (2531) ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาด้านวัฒนธรรมในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เนื้อหาวัฒนธรรมไทยในประเด็นชีวิตครอบครัว มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักของบิดามารดาต่อบุตรมากที่สุด เนื้อหาวัฒนธรรมไทยในประเด็นคตินิยม ปรากฏว่าความรับผิดชอบมีมากที่สุด เนื้อหาที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ความสุภาพอ่อนโยน

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องประวัติและวรรณกรรมของ ฟ. ฮีแลร์

ประวัติ ฟ. ฮีแลร์

ฟ.ฮีแลร์ เป็นศาสนนามของ ฟรังซัว ดูเวเนท์ (Froncois Touvenet) ย่อมาจาก ภาษาฝรั่งเศส Frere ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษ Brother บัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยว่า เจษฎาจารย์ หรือ ภราดา

ฟ.ฮีแลร์ เกิดที่ตำบลจำโปเมีย เมืองบัวเตียร์ ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 18 มกราคม ค.ศ.1881 ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนชั้นต้นที่ตำบลบ้านเกิดจนอายุได้ 12 ปี ก็มีจิตใจ ศรัทธาทางศาสนา พอโตขึ้นจึงถวายตัวต่อพระผู้เป็นเจ้า สมทานศีลของคณะเซนต์คาเบรียล อุทิศตนให้การศึกษาแก่มนุษยชาติทั้งหลาย ท่านได้เข้ามาเมืองไทยเมื่อ พ.ศ.2444 ขณะอายุได้ 20 ปี หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในเบื้องต้น คือ การสอนภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสให้กับ นักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ ในขณะเดียวกันนั้นท่านก็ศึกษาภาษาไทยไปด้วย โดยมีท่านมหาทิม^{*} เป็นครู แม้ภาษาไทยจะยากอย่างไร ท่านก็พยายามฝึกอ่านเขียนจนกระทั่งทำได้คล่องแคล่ว กล่าวกันว่า การเรียนภาษาไทยของท่านนั้นเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วมาก ครั้นเมื่อท่านมีความรู้ ภาษาไทยแตกฉานดีแล้วในปี ค.ศ.1910 ท่านได้ลงมือแต่ง “ดรณศึกษา” เพื่อใช้เป็นตำราเรียน ภาษาไทย ซึ่งทั้งหมดมี 5 เล่ม ใช้เวลาแต่งถึง 11 ปี หนังสือชุดแรกสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรม พระยาดำรงราชานุภาพเป็นผู้ทรงแก้ไขให้ด้วยพระองค์เอง

ต่อมาในปี ค.ศ.1913 ท่านได้ออกหนังสือของโรงเรียนชื่อ “อัสสัมชัญ อุโฆษ สมัย” ซึ่งท่านแถลงจุดประสงค์ไว้ในบทนำฉบับแรกนั้นว่า “... มีประสงค์อยู่ที่แต่เพียงจะเอื้อ เพื่อการศึกษาวิชาความรู้ ความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ต่อพระ ศาสนา อ่อนน้อมสุภาพต่อกฎหมายบ้านเมือง และการระเบียบเรียบร้อยในระหว่างศาสนิกย์ สำหนักนี้เท่านั้น...” หนังสืออุโฆษสมัยเป็นที่รวมบทประพันธ์ กาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ ของ คณะภราดา ของนักเรียน และบุคคลภายนอกด้วย จากอุโฆษสมัยนี้เอง ท่าน ฟ.ฮีแลร์ ได้ เขียนบทความและโคลงกลอนลงไว้เป็นจำนวนมากมาย รวมทั้งหนังสือแปลที่โด่งดังคือ “โกศ ปานไปฝรั่งเศส” ซึ่งท่านแปลจากจดหมายเหตุของมองซิเออ เดอวีเซ นั้นด้วย

* มหาทิม หรือครูทิม เป็นครูสอนภาษาไทยให้ ฟ.ฮีแลร์ และเคยเป็นครูสอนภาษาไทยพระยา อนุমানราชชน ขณะเรียนอยู่ที่โรงเรียนอัสสัมชัญ

ท่าน ฟ.ฮีแลร์ ขณะที่เป็นครูสอนอยู่โรงเรียนอัสสัมชัญ ก็อบรมสั่งสอนศิษย์ เหมือนกับลูกหลานและเป็นแบบอย่างที่ดี ดังที่ สัญญา ธรรมศักดิ์ ศิษย์เก่าอัสสัมชัญ เลขประจำตัว 3570 ได้กล่าวไว้ในหนังสืออนุสรณ์งานสมโภชรับขวัญเจษฎาจารย์ ฟ.ฮีแลร์ เมื่อ 14 มีนาคม พุทธศักราช 2502 ว่า “คุณครู ฟ.ฮีแลร์ นอกจากจะเป็นครูที่ดีเหมือนพ่อเหมือนแม่แล้วยังเป็นผู้นำทางในชีวิตของเราๆ อีกด้วย เพราะท่านสอนผมเสมอมาตั้งแต่อายุ 6 ขวบ ถึง 52 ปี ปีนี้ทำให้ตั้งใจทำหน้าที่ทุกอย่างให้ดีที่สุด อย่าทุจริตคิดมิชอบเป็นอันขาด ให้กตัญญูต่อบิดามารดา รักษาวงศ์สกุล และให้กตัญญูต่อชาติไทย ผลสรุปว่า คุณครู ฟ.ฮีแลร์ เป็นปูชนียบุคคล บุคคลที่ควรบูชา”

ท่าน ฟ.ฮีแลร์ อยู่เมืองไทยเป็นเวลานานถึง 67 ปี หย่อนไป 17 วัน มรณภาพเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2511 ด้วยโรคเส้นโลหิตฝอยแตก ขณะนั้นอายุได้ 87 ปี (ภราดาเลอชัย ลวสุต และคณะ. 2540 : คำนำ)

วรรณกรรมของ ฟ. ฮีแลร์

ฟ.ฮีแลร์ หลังจากที่มาอยู่ในประเทศไทยก็ได้ทำประโยชน์และสร้างผลงานไว้อย่างหลายอย่าง โดยเฉพาะการเขียนหนังสือ ดังมีผู้กล่าวไว้ดังนี้

ขจร สุขพานิช (2508 : 11) นักประวัติศาสตร์ไทยได้เขียนตำราเกี่ยวกับการกำเนิดแท่นพิมพ์ และตัวพิมพ์ภาษาไทย โดยได้อ้างถึงหนังสือตรุณศึกษา เล่ม 5 ของ ฟ.ฮีแลร์ ว่า “ฟ.ฮีแลร์ หรือเจษฎาจารย์ ฮีแลร์ ครูโรงเรียนอัสสัมชัญในคณะเซนต์คาเบรียล เข้ามาเมืองไทยใน ค.ศ.1901 พร้อมกับอธิการมาร์ตินเดอตูร์ ท่านเล่าเรียนภาษาไทยแตกฉานจนแต่งตำราเรียนภาษาไทยชุด “ตรุณศึกษา” ใช้ในโรงเรียนนับตั้งแต่ ค.ศ.1921 สำหรับเรื่องการพิมพ์หนังสือในประเทศสยาม อยู่ในหนังสือ “ตรุณศึกษาตอนปลาย” ปัจจุบันเรียกว่า เล่ม 5”

อเนก นาวิกมูล (2538 : 196) ได้กล่าวถึง คุณภาพของหนังสือตรุณศึกษาว่า “หนังสือตรุณศึกษา เป็นแบบเรียนที่น่าอ่านมากเล่มหนึ่ง แต่งโดยบาทหลวง ฟ.ฮีแลร์ ซึ่งมีความรู้ทางภาษาไทยดีเยี่ยม สามารถแต่งกาพย์ กลอน และความเรียงร้อยแก้ว สำหรับเด็กได้อย่างไพเราะ ภายหลังท่านแต่งตรุณศึกษาต่อจากเล่มตรุณศึกษาตอนขอ อีกสามเล่มมีรูปภาพประกอบน่ารัก”

ภราดาหลุยส์ โบวีน (2540 : 101 – 102) ได้กล่าวถึง หนังสือตรุณศึกษาว่า “ภราดา ฮีแลร์ ผู้คงแก่เรียน ... ท่านรู้ภาษาไทยเป็นอย่างดี จนกลายเป็นนักภาษาไทยที่หาคน

เทียบได้ยาก ท่านได้แต่งแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้น คือ “ดรุณศึกษา” ที่ถือกันว่า เป็นหนังสือดีที่สุดเล่มหนึ่งเพื่อเรียนภาษาไทย”

ภราดาวิริยะ จันทวโรดม (อธิการเจ้าคณะแขวงและประธานกรรมการมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย) (2524) ได้กล่าวถึงหนังสือดรุณศึกษาไว้ในบทความสำหรับการพิมพ์หนังสือดรุณศึกษาว่า “หนังสือดรุณศึกษาชุดนี้ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในโรงเรียนต่าง ๆ เป็นจำนวนมากด้วยกัน ทั้งนี้เพราะเป็นตำราที่ช่วยในการเรียนภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็ว และมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนและไม่เกิดความเบื่อหน่าย”

จากคำกล่าวข้างต้นเป็นที่ประจักษ์ว่าหนังสือดรุณศึกษาเป็นหนังสือที่มีคุณค่ายังต่อการเรียนภาษาไทย ทำให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ ที่สำคัญหนังสือชุดนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถของ ฟ.ฮีแลร์ เป็นผู้รู้เรื่องภาษาไทยได้ดี และเป็นแบบอย่างของชนรุ่นหลังต่อไป

บทที่ 2

วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอหนังสือเรียนภาษาไทยในหนังสือดรณศึกษา

หนังสือดรณศึกษาเป็นตำราภาษาไทยที่เจ้าอาจารย์ ฟ.อีแลร์ ชาวฝรั่งเศสได้เรียบเรียงขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2453 เพื่อใช้เป็นแบบเรียนอ่าน เขียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ ปัจจุบันยังใช้เป็นแบบเรียนภาษาไทยสำหรับสอนนักเรียนโรงเรียนคาทอลิก ตั้งแต่ระดับชั้นเตรียมประถมจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หนังสือดรณศึกษาชุดนี้มีทั้งหมด 5 เล่ม แต่ละเล่มมีลักษณะการนำเสนอเหมือนกัน แต่ความยากง่ายของเนื้อหาจะพัฒนาไปตามระดับชั้นของผู้เรียน เนื้อหาในหนังสือชุดนี้แบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง เนื้อหาเกี่ยวกับอักขรวิธี ได้แก่ พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การประสมอักษร การผันอักษร และการใช้เครื่องหมายวรรคตอน

ส่วนที่สอง เป็นการฝึกทักษะการอ่านและเขียนคำ

ส่วนที่สาม เป็นบทอ่านประกอบ โดยใช้คำที่ได้ฝึกอ่านเขียนมาแล้วเรียบเรียงเป็นประโยค

กลวิธีการนำเสนอแบบเรียนภาษาไทยในดรณศึกษา แบ่งได้เป็น 2 ประเด็น

1. ลำดับขั้นตอนการสอนภาษา
2. ความสอดคล้องของขั้นตอนการสอนภาษาและบทอ่านประกอบ

1. ลำดับขั้นตอนการสอนภาษา

หมายถึง การลำดับเนื้อหาเกี่ยวกับภาษาไทยในแบบเรียน ซึ่งเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยจะได้กล่าวเป็นรายละเอียด ดังนี้

1.1 ดรณศึกษาเล่ม 1

เล่มนี้ใช้สำหรับชั้นเตรียมประถม เป็นหนังสือเรียนที่มุ่งจะให้นักเรียนสามารถอ่านภาษาไทยเบื้องต้นได้ง่าย จึงมีการแบ่งสระและพยัญชนะออกเป็นตอน ๆ ผสมกันเรียบเรียงเป็นคำ ในเล่มนี้ยังไม่มีตัวสะกด ในเล่มที่ 1 นี้มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.1.1 พยัญชนะ

การสอนพยัญชนะ ฟ.ฮีแลร์ กล่าวถึง อักษรกลาง อักษรสูง อักษรต่ำ อักษรนำแยกเป็นประเภทไม่ออกเสียง และอักษรนำประเภทออกเสียง จากนั้นสอนอักษรควบ ตามลำดับของความเหมาะสมของผู้เรียน คือ

1.1.1.1 อักษรกลาง ในหนังสือตรรกศึกษาเล่ม 1 เริ่มสอนอักษรกลาง 9 ตัวก่อน เนื่องจากอักษรกลางเมื่อนำไปประสมกับสระเสียงยาวและผันวรรณยุกต์ด้วยไม้เอก ไม้โท ไม้ตรี ไม้จัตวา แล้วผันได้ครบทั้ง 5 เสียง คือ เสียงวรรณยุกต์ สามัญ เอก โท ตรี จัตวา และรูปกับเสียงวรรณยุกต์ ก็ตรงกันด้วย เมื่อนำมาให้นักเรียนฝึกอ่านจะออกเสียงง่ายกว่าการฝึกออกเสียงอักษรสูงและอักษรต่ำ

1.1.1.2 อักษรสูง เมื่อสอนอักษรกลางจบแล้วจะสอนอักษรสูงอีก 11 ตัว การที่ผู้เขียนตำราได้สอนอักษรสูงต่อจากอักษรกลาง เพราะอักษรสูงกับอักษรกลาง เมื่อนำมาประสมกับสระเสียงยาว และผันวรรณยุกต์ก็จะได้เสียงเหมือนกัน คือ ผันรูปวรรณยุกต์เอกได้เสียงเอก ผันรูปวรรณยุกต์โท ได้เสียงโท

1.1.1.3 อักษรต่ำ ได้แบ่งการสอนอักษรทั้ง 24 ตัว ออกเป็น 2 บท คือ บทแรกสอนอักษรต่ำเพียง 14 ตัว ได้แก่ ค ง ช ซ ท น พ ฟ ม ย ร ล ว ฮ บทที่สองสอนอักษรต่ำอีก 10 ตัว ที่มีเสียงพ้องกับอักษรต่ำชุดแรก ได้แก่ ค ฅ ฉ ญ ณ ฒ ฑ ฐ ภ พ สาเหตุที่ผู้เขียนตำราได้แบ่งเช่นนั้น เนื่องจากอักษรต่ำทั้ง 14 ตัว ปรากฏใช้ในภาษาไทย และภาษาอื่น อยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนอักษรต่ำอีก 10 ตัว มีใช้ในภาษาไทยน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นคำที่มาจากภาษาต่างประเทศ เช่น กีฬา จูฬ อาณา ภูษา ภาระ ภาษี บีทา เป็นต้น

นอกจากจะนำพยัญชนะทั้ง 44 ตัว มาจัดเป็นอักษร 3 หมู่แล้ว ตรรกศึกษาเล่มนี้ ยังได้สอนให้ผู้เรียนได้มีความรู้ เรื่อง ลักษณะการใช้อักษร คือ อักษรนำ และอักษรควบ

1.1.1.4 อักษรนำ เมื่อผู้เรียนมีความรู้เรื่องอักษรทั้ง 3 หมู่ แล้วจึงให้ผู้เรียนเรียนเรื่องอักษรนำที่ใช้อักษรสูงนำอักษรต่ำ ซึ่งแบ่งเป็นอักษรนำประเภทไม่ออกเสียงและอักษรนำประเภทออกเสียง ดังนี้

1) อักษรนำประเภทไม่ออกเสียง คือ อักษรนำที่ใช้ ห นำ อักษรต่ำ ได้แก่ ญ ณ ม ย ร ล ว เช่น หนุ้า หนา หมอ แห่ หรือ หล่อ หวี เป็นต้น

นอกจากคำที่ใช้ ห นำแล้วยังมีคำที่ใช้อักษรกลาง “อ” นำ “ย” ปรากฏอยู่ในเนื้อหานี้ ผู้เขียนตำราได้อธิบายเป็นเชิงอรรถไว้ตอนท้ายของเนื้อหาว่า “ตัว อ นำแล้วไม่ออกเสียง อ มีอยู่ 4 คำ คือ อย่า อยู่ อย่าง อยาก”

2) อักษรนำประเภทออกเสียง คือ อักษรสูง นำอักษรต่ำ ได้แก่ ข ฉ ถ ผ ฝ ศ ษ ส นำตัว ง ณ น ย ร ล ว ในหนังสือตรรกศึกษาเล่ม 1 กล่าวถึงอักษรสูงที่นำอักษรต่ำเฉพาะ ข ฉ ถ ผ ส นำตัว ง ณ น ย ร ล ว เช่น ขณะ ฉลุ ถลา ผวา สง่า เป็นต้น

สำหรับตัว ศ ษ นำมากล่าวไว้เพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าเป็นอักษรที่มีเสียงสูงเท่านั้น ส่วน ผ ปรากฏใช้ในภาษาไทยน้อยมาก เช่น ในคำว่า “ฝรั่ง” แต่ตรรกศึกษา เล่ม 1 ไม่มีคำนี้ปรากฏอยู่ อาจเป็นเพราะหนังสือเล่มนี้จะกล่าวถึงเฉพาะคำที่เป็นมาตราแม่ ก กา ทั้งสิ้น ส่วนคำว่า ฝรั่ง เป็นคำที่มีตัวสะกดแม่ กง

1.1.1.5 อักษรควบ นอกจากเรื่องอักษรนำก็เป็นเรื่อง อักษรควบที่ใช้ตัว ร ล ว ควบกล้ำกับอักษรอื่น ๆ ดังนี้

กร กล กว คร คล คว เช่น ตะกร้า กลัว กว่า ครู คล้า คว่า เป็นต้น

1.1.2. สระ

ในการสอนเสียงสระผู้เขียนตำราจะสอนทั้งรูปและเสียงไปพร้อมๆ กัน และจะสอนสระเสียงยาวก่อน โดยสอนทีละ 4 ตัว จนครบ 12 ตัว แล้วจึงสอนสระเสียงสั้น 8 ตัว จากนั้นก็เพิ่มสระ อีก 5 ตัว ซึ่งมีทั้งสระเสียงสั้น และเสียงยาว ดังนี้

1.1.2.1 สระเสียงยาวที่สอนก่อน 12 ตัว ได้แก่ อา อี อือ อุ เอ แอ โอ ออ ไอ โไอ เอา อำ

1.1.2.2 สระเสียงสั้นที่สอนก่อน 8 ตัว ได้แก่ อะ อิ อี อุ เอะ แอะ โอะ เอาะ

1.1.2.3 สอนสระเสียงยาวและเสียงสั้นอีก 5 ตัว ได้แก่ อัว เอีย เอือ เออะ เอา จะสอนพร้อมกันเนื่องจากสระ 5 ตัวนี้มีรูปค่อนข้างซับซ้อน

สาเหตุที่ผู้เขียนตำรานำสระเสียงยาวมาสอนก่อน เพราะสระเสียงยาวออกเสียงได้ง่ายกว่าสระเสียงสั้น

ดรูกศึกษาเล่ม 1 ได้นำสระที่ล้อมพยัญชนะและมีรูปที่ซับซ้อน มาสอนที่หลังได้แก่ แอะ เอะ เอะ เอีย เอือ เอะ เออ เอา เพราะสระเหล่านี้จะมีทั้งส่วนที่แยกเขียน ไว้หน้าและหลังหรือเหนือพยัญชนะ เช่น แหะ เพราะ เลี้ย เลือ เปอะ เกลอ เหม่า เป็นต้น

1.1.3 วรรณยุกต์

ผู้เขียนตำรา นำเรื่องรูป และเสียงวรรณยุกต์มากล่าวไว้ในหนังสือดรูกศึกษาเล่ม 1 ทั้งหมด รูปวรรณยุกต์ 4 รูป ได้แก่ ˊ ˋ ˊ ˋ + เสียงวรรณยุกต์ ได้แก่ เสียงสามัญ เอก โท ตรี จัตวา

1.1.4 การประสมอักษร และการอ่านเขียนคำ

การประสมอักษรเริ่มต้นด้วยการประสมอักษรกลางกับสระเสียงยาวก่อน เมื่อสอนประสมอักษรกลางกับสระเสียงยาว ครบ 12 ตัว จะมีบทบทวน โดยใช้คำที่ได้เรียนมาแล้วฝึกอ่าน เขียนคำอีกครั้งหนึ่งก่อนจบบทเรียน จากนั้นก็สอนประสมอักษรสูง อักษรต่ำ ประสมกับสระเสียงยาวทั้ง 12 ตัว เช่นเดียวกับการประสมอักษรกลาง

เมื่อสอนเรื่องประสมอักษรกลาง อักษรสูง และอักษรต่ำ กับสระเสียงยาว จบแล้ว ก็จะสอนประสมอักษรกลาง อักษรสูง และอักษรต่ำ กับสระเสียงสั้นอีก 8 ตัว

การประสมอักษรทั้ง 3 หมู่ ดรูกศึกษาเล่ม 1 เริ่มสอนประสมอักษร 3 ส่วนก่อน คือ พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ให้เป็นคำที่มีพยางค์เดียว และคำมีหลายพยางค์เรียงเป็นกลุ่มคำ และประโยค จากนั้นก็ให้ฝึกอ่านมีทั้งพยางค์เดียว หลายพยางค์ อ่านเป็นกลุ่มคำ และเป็นประโยค ดังตัวอย่างการประสมอักษรกลาง อักษรสูง และอักษรต่ำ กับสระเสียงยาว เช่น

พยางค์เดียว

ปี	อา	ดี
ไข	หู	ฝา
ทา	มา	เงา

หลายพยางค์

ฎีกา	จอแจ	กิริยา	นาฬิกา
โซเซ	เวลา	สามี่	สำลี

กลุ่มคำ

ตีปู ตาตี ขอดู หาใบจำปา

ประโยค

ตาแก่ไปเอาใบจำปา

เขาไปดูป่า พ่อค้าวาจาดี

การประสมอักษรในบทตันๆ ยังไม่มีรูปวรรณยุกต์แต่เมื่อได้เรียนเรื่องการผันวรรณยุกต์ก็จะให้ฝึกอ่านคำที่มีรูปวรรณยุกต์ การเรียงลำดับพยางค์ก็เช่นเดียวกัน คือ ฝึกอ่านพยางค์เดียว สองพยางค์ กลุ่มคำ และประโยค ล้วนเป็นคำที่นักเรียนได้เรียนมาแล้ว เช่น

พยางค์เดียว

ไก่	ปี่	ปู
ไข่	ชี	สู่
ไล่	คู่	พ่อ

หลายพยางค์

ไก่อุ	ต่อไป	แก้ไข
จู่จี้	ไก่แจ้	กอไผ่
ชู้ซ่า	ห่อแท้	ป่าช้า

กลุ่มคำ

ไปป่า	ไปป่าได้แต่
เอาใจใส่	เอาตาดูเอาหูใส่

ประโยค

ตาตีเป่าปี่ ปู่ก่อเตาดี ตาได้ไก่แจ้ เขาไปดูป่า
เจ้าจำปีบิดาเขาดูเอา เขาก็เอาใจใส่ต่อไปเขาจะได้ดี

คำที่ปรากฏในตรรกศึกษาเล่ม 1 จึงเป็นคำที่ไม่มีตัวสะกดแม่สระ อำ ไอ โอ เอาก็จะถือเป็นคำที่ไม่มีตัวสะกดด้วยเช่นกัน

1.1.5 การผันอักษร

การผันอักษรจะสอนหลังจากผู้เรียนได้เรียนเรื่องการประสมพยัญชนะและสระเสียงยาวครบแล้ว โดยเริ่มจากการผันวรรณยุกต์เอกและผันวรรณยุกต์โทตามลำดับ ในการผันอักษร ผู้เขียนตำราจะวางรูปวรรณยุกต์ไว้บนพยัญชนะ โดยยังไม่ใส่รูปสระ เพราะพยัญชนะแต่ละตัวอ่านเหมือนผสมสระอยู่แล้ว เมื่อใส่วรรณยุกต์เข้าไปก็จะอ่านออกเสียงได้เหมือนเสียงประสม สระออ เช่น ก่ จ่ ต่ ก้ ต้ ข่ ถ่ ห้ ช้ ถ้ ห้ (อ่านว่า ก่อ จ่อ ...)

ต่อจากนั้นก็จะเป็นประสมสระและผันวรรณยุกต์ การผันวรรณยุกต์โท ในอักษรกลางหนังสือตรุณศึกษาได้นำเรื่องการใช้ไม้ไต่คู้ (̣) บนตัว “ก” ในคำว่า “ก็” มาสอนด้วย เนื่องจากคำว่า “ก็” อ่านออกเสียงโท เช่นกัน

การผันวรรณยุกต์อีก 2 รูป คือ วรรณยุกต์ ตรี จัตวา จะสอนในบทสุดท้ายของหนังสือตรุณศึกษาเล่มนี้ โดยจะนำอักษรกลาง มาผันวรรณยุกต์ ตรี และจัตวา และอักษรต่ำ ผันวรรณยุกต์จัตวา ซึ่งจะผันเฉพาะคำที่ประสมสระเสียงสั้น เช่น ค่ะ นะ คำเหล่านี้แทบไม่มีที่ใช้ในภาษาไทย ที่นำมาสอนเพื่อให้นักเรียนรู้ว่า อักษรต่ำเมื่อประสมกับสระเสียงสั้นก็สามารถผันวรรณยุกต์จัตวาได้

การผันวรรณยุกต์ ตรี และจัตวา ผู้เขียนตำราใช้ “จ” ในการเทียบเสียงวรรณยุกต์โดยประสมกับสระเสียงสั้นเพื่อให้ทุกคำอ่านเหมือนคำว่า “จ๊ะ” “จ่ะ” ดังการฝึกอ่านคำเหล่านี้คือ

ก็	จ้	ป้	_____	จ๊ะ
ก้	จ่	ป่	_____	จ่ะ

นอกจากนี้ผู้เขียนตำราได้สอนอักษรต่ำ คำตาย สระเสียงสั้น ผันด้วยไม้เอก เป็นเสียงโท โดยยกตัวอย่างอักษรกลางคำตาย เพื่อเทียบเสียงวรรณยุกต์ในเรื่องนี้ใช้ “จ๊ะ” ประสมกับสระเสียงสั้นและมีรูปวรรณยุกต์โท เป็นแนวเทียบในการฝึกอ่าน เช่น ชี๋ นะ ละ ค่ะ --- จ๊ะ

การใช้อักษรกลาง “จ” เป็นตัวเทียบเสียงวรรณยุกต์เนื่องจากอักษรกลางคำตายเท่านั้นที่สามารถผันวรรณยุกต์ได้ครบทั้งเสียงโท ตรี จัตวา และตรงตามรูปวรรณยุกต์

1.1.6 การใช้เครื่องหมายวรรคตอน

เครื่องหมายวรรคตอนในหนังสือตรุณศึกษาจะแทรกตัวอย่างการใช้ไว้ในแต่ละบทของเนื้อหา คือ บทที่ 6 – 32 เครื่องหมายที่แทรกไว้ ได้แก่ ทันตฆาต (ˊ) ไม่มากนัก

(ๆ) ไปยาลใหญ่ (ฯลฯ) อัศจรรย์ (!) ประศนี (?) และอัญประกาศ (“ ”) เครื่องหมายวรรคตอนเหล่านี้จะช่วยแบ่งข้อความให้ชัดเจน และสื่อความหมายได้ เช่น

เครื่องหมายไปยาลใหญ่ ใช้สำหรับละคำลักษณะเดียวกัน เช่น เรือไฟ เรือสำเภา เรือโล้ เรือเมล์ ฯลฯ

เครื่องหมายไม้ยมก เป็นเครื่องหมายที่ใช้เขียน คำคำ หรือซ้ำข้อความ เพื่อจะเน้นคำหรือความนั้น ให้เด่นชัด เช่น ดิๆ แท้ๆ ซ้ำๆ ใครๆ

เครื่องหมายประศนี เขียนไว้ท้ายประโยค หรือข้อความที่เป็นคำถาม เช่น

ตาได้ไขไวกี้ไบ ?

“พ่อจำ ! กลี้อาใครเอาไปไหน ?”

“แม่หาไถหาว่าให้ที่ใดไหมจะ?”

เครื่องหมายอัศจรรย์ใช้เขียนไว้ท้ายคำหรือกลุ่มคำที่เป็นคำอุทานเพื่อแสดงอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้น เช่น

หนูจำ ! ป้าขา ! แฮ ! ตาเจ้าขา !

เออ ! เอาเถอะ ! ข้าไม่ถ้อละ

ส่วนเครื่องหมายมหัพภาคเขียนไว้ท้ายประโยคเพื่อแสดงว่าจบข้อความแต่ละประโยค เครื่องหมายนี้มีใช้เฉพาะตรรกศึกษาเล่มต้นฉบับเดิม เล่มปัจจุบันไม่ใช่ เช่น

ผู้ใดดีต่อเจ้าก็ให้เจ้าดีต่อเขา. เข้าถ้าให้ดูผา. เข้าป่าให้ดูผៃ.*

ผู้ใดดีต่อเจ้าก็ให้เจ้าดีต่อเขา. เข้าถ้าให้ดูผา. เข้าป่าให้ดูผៃ**

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนตำราให้ความสำคัญกับเครื่องหมายวรรคตอนมาก เพราะประโยคที่ผู้เขียนตำรานำมาให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านล้วนแต่มีเครื่องหมายวรรคตอนกำกับตามหลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ หรืออาจเป็นเพราะผู้เขียนคือ ฟ. อีแลร์ เป็นผู้ที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสซึ่งเป็นภาษาที่ต้องใช้เครื่องหมายวรรคตอนในการเขียนเพื่อแบ่งข้อความ จึงเป็นเหตุให้หนังสือเล่มนี้มีเครื่องหมายวรรคตอนแทรกอยู่

1.1.7 บทอ่านประกอบ

ใช้คำที่เรียนมาแล้วมาเรียบเรียงให้ฝึกอ่านเริ่มตั้งแต่คำ กลุ่มคำ ประโยค และกลุ่มประโยคสั้นๆ ให้ได้ฝึกอ่านทั้งคำและกลุ่มคำโดยให้ความหมายไปพร้อมๆ กัน

* วิธีเขียนแบบต้นฉบับเดิม

** วิธีเขียนแบบปัจจุบัน

ดรฺณศึกษาเล่ม 1 ผู้เขียนมีลำดับขั้นตอนการสอนจากเรื่องง่ายที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เร็วไปสู่เรื่องที่ยากขึ้น เช่น การนำอักษรกลางมาสอนก่อนแล้วค่อยสอนอักษรสูง อักษรต่ำ จากนั้นก็สอนพยัญชนะที่ซับซ้อนขึ้น คือสอนอักษรนำและอักษรควบที่สำคัญ ดรฺณศึกษาเล่ม 1 ผู้เขียนใช้คำที่ไม่มีตัวสะกดมาเป็นบทฝึกอ่านเขียนคำได้ครบถ้วนดี ส่วนสระก็เป็นสระเสียงยาวเด็กสามารถออกเสียงได้ง่ายโดยสอนสระเดี่ยวก่อนแล้วค่อยสอนสระประสมตามลำดับ นับว่าเป็นลำดับขั้นตอนการสอนภาษาที่ดีมาก

1.2 ดรฺณศึกษาเล่ม 2

หนังสือดรฺณศึกษาเล่ม 2 ใช้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เริ่มสอนให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านคำที่มีตัวสะกด และพยัญชนะต้นทั้งเป็นอักษรนำและอักษรควบ

1.2.1 พยัญชนะ

1.2.1.1 พยัญชนะต้น

1) พยัญชนะต้น 1 ตัว ใช้ตัวอักษรกลาง อักษรสูง อักษรต่ำ
เช่น

จาน	อ่าน	ก้าม
หาย	ห่าง	ข้าว
ควา	ว่าว	ช้าง

2) พยัญชนะต้น 2 ตัว แยกเป็น 2 พวก คือ กลุ่มอักษรนำและกลุ่มอักษรควบ

การสอนอ่านเรื่องอักษรนำและอักษรควบ ฟ.ฮีแลร์ จะอธิบายพร้อมให้ตัวอย่างของคำที่เป็นอักษรนำและอักษรควบไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะประกอบด้วยคำ กลุ่มคำ และประโยค ดังจะได้กล่าวต่อไป

ตั้งแต่บทที่ 57 ถึงบทที่ 59 เป็นการสอนอ่านอักษรนำ กล่าวคือ อักษรสูงหรืออักษรกลาง นำอักษรต่ำ เวลาอ่านจะอ่านออกเสียงตามรูปสระที่ประสมอยู่และผันเสียงตามตัวหน้า เช่น ดลิ้ง อึ้ง อุ่น ตลาด ตวาด ตำรัส อร่อย อเนจอนาถ เป็นต้น

ส่วนที่ฝึกอ่านเขียนเป็นกลุ่มคำ เช่น

หมิ่นประมาท	น้ำตาลโตนด	บุรุษและสตรี
ผลประโยชน์	พระราชบัญญัติ	สำเร็จโทษ

จากนั้นก็นำคำที่ฝึกอ่านเขียนมาเรียงเข้าประโยคเพื่อฝึกการใช้คำ เช่น อย่าประมาท ดูหมิ่นท่านผู้ใหญ่
น้ำตาลโดนดมีรสหวานคนชอบกิน
คนสัตย์ซื่อถือตามบัญญัติ

อักษรควบ ผู้เขียนตำราวิธีสอนอ่านเช่นเดียวกันกับอักษรนำ คือ สอนเป็นคำ กลุ่ม ประโยค เช่น คราว กลั้น ควาย เป็นต้น ส่วนที่เป็นกลุ่มคำ เช่น ข้าวคราว ห้ามปราม ช้างพลาย เมื่อนำคำและกลุ่มคำมาเรียงเข้าประโยคจะเข้าใจความหมายของคำยิ่งขึ้น เช่น

งาช้างพลายชื่อว่างา
 อาสาเจ้าอย่าครั้นคร้าม

1.2.1.2 พยัญชนะท้าย

1) เริ่มต้นด้วยตัวสะกดตรงมาตรา ได้แก่ ง น ม ย ว สะกด เช่น :
 เพลิง เเดิน เเดิม เเฉย เเดียว

นอกจากนี้ตัวสะกดตรงมาตราที่มี ก ด บ สะกด เช่น ปาก ขาด หาบ เป็นต้น

การสอนอ่านเรื่องนี้มีข้อสังเกตว่า ฟ.ฮีแลร์ พยายามสอนอ่านคำที่เป็นคำเป็นก่อน เพราะออกเสียงง่าย และสะดวกในสื่อความหมายแล้วค่อยสอนคำตาย ซึ่งมีพยัญชนะน้อยกว่าคำเป็น กล่าวคือ คำเป็นมีพยัญชนะ 5 ตัว ได้แก่ ง น ม ย ว ส่วนคำตายมีพยัญชนะที่เป็นตัวสะกด 3 ตัว ได้แก่ ก ด บ เป็นต้น

2) พยัญชนะท้ายอื่น ที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา

ตั้งแต่บทที่ 42 ถึงบทที่ 47 เป็นการสอนอ่านคำที่ใช้ตัวสะกดไม่ตรงมาตราในมาตรา กน กก กบ และ กด โดยใช้วิธีฝึกอ่านแบบเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ ใช้ขั้นตอนของคำพยางค์เดียว คำหลายพยางค์ และการเรียงคำเข้าประโยค ดังนี้

แม่งน มี ญ ณ ร ล พ สะกด อ่านเหมือน น สะกด เช่น
 ญ สะกด เชิญ ปัญญา สำคัญ
 ณ สะกด คุณ โบราณ สัจฐาน
 ร สะกด เพียร อาหาร มารดา

ล สะกด พาล ฤศล ตระกูล

พ สะกด ทมิพ

แมกก มี ข ค ฃ สะกด อ่านเหมือน ก สะกด เช่น

ข สะกด สุข เลข

ค สะกด ภาค บุคค

ฃ สะกด เมฃหมอก

แมกบ มี ป พ ภ สะกด อ่านเหมือน บ สะกด เช่น

ป สะกด รูป บาป โรงกษาปณ

พ สะกด ชีพ ศพ เคารพ อาภพ

ภ สะกด ลาภ ปรารภ โลภ

แมกด มี จ ฌ ฎ ฏ ฐ ฒ ต ถ ท ฑ ศ ษ ส สะกด

อ่านเหมือน ด สะกด เช่น

จ สะกด อณาจ สมเจจ

ฌ สะกด ราฌ สงเวฌ

ฎ สะกด มงกฎ กฎหมาย

ฏ สะกด กบฏ

ฐ สะกด อิฐ อัฐ อุฐ

ด สะกด สงเกด ภาษิต อาฆาด

ถ สะกด สบถ รถ

ท สะกด พระบาท เจินบาท

ฑ สะกด อาวุฑ โกรฑ วันพุฑ

ศ สะกด ประเทศ พังเทศน

ษ สะกด โทษ ประดิษฐ พิเศษ

ส สะกด ตรัส สาหัส

ส่วน “ฒ” สะกดในหนังสือเล่มนี้ไม่ปรากฏคำใช้แต่เขียนไว้

เพื่อให้ทราบว่าจะกดเหมือน ด สะกด

การสอนอ่านฝึกอ่านคำพยางค์เดียวและคำหลายพยางค์ เช่น

คุณ	เชิญ	เพียร	พาล
สุข	ภาค	เมฆ	บาป
ทัพ	ลาม	อิฐ	ตรัส
ราช	โทษ	รถ	โกรธ

หลายพยางค์

ทมิฬ	บุญคุณ	บุญกุศล	ตุลาการ
โอกาส	สุภาวดี	พิเศษ	ราชบุรี
ปศุสัตว์	เกียจคร้าน	อาฆาต	สังเวช

ต่อจากนั้นนำคำมาเรียงเข้าประโยค เช่น

วิชาหนังสือกับวิชาเลขเป็นของคู่กัน
 คบคนพาลก็เป็นคนพาลไปตามกัน
 คนใจบาปถึงรูปร่างก็ดูน่าเกลียด
 คนผิดควรได้รับโทษตามกฎหมาย

การสอนอ่านคำที่ออกเสียงสระออแต่ไม่มีตัวอ และพยางค์ที่มี “ร” ตามหลังในคำบางคำส่วนมากออกเสียงสระออ ผู้เขียนตำรายกตัวอย่างคำที่ไม่มีตัว อ แต่ มี ตัว “ร” สะกด อ่านว่า ออน ออระ ดังนี้

คำที่ออกเสียง ออ + ร ที่ออกเสียงเป็น น สะกด เช่น

อาภร ขจร พระนคร

คำที่ออกเสียง ออระ ต่อเนื่องระหว่างพยางค์ เช่น

จรัส ธรณี ทรมิษ มรกต
 มรณา ทรมาน ทรมศ

คำที่ประสมสระ ออ ซึ่งมี “บ” เป็นพยัญชนะต้นออกเสียงว่า “บอ” เช่น

บวร บรม บริจาค
 บริโภค บริสุทธิ์ บริบูรณ์

ต่อจากนั้นนำคำมาเรียงเข้าประโยค เช่น

กรุงเทพมหานครคนต่างประเทศเรียกว่าบางกอก

ความบริสุทธิ์มีกลิ่นหอมฟุ้งจรไกลกว่ากลิ่นเกสรดอกไม้

เรากลัวอุปสรรคขึ้นใดก็ให้กลัวบาปนั้น

การสอนอ่าน รร ทร ท ฤ ฎา ฎ ฎา พยัญชนะเหล่านี้ผู้เขียนตำรา
ได้บอกวิธีอ่านไว้ เช่น ธรรม บรรจง พืชพรรณ สวรรค์

นกอินทรี ดันไทร ทรงทราบ ฉะเชิงเทรา

บัณฑิต มณฑป

ฤทธิ์เดช ฤดูร้อน ฤกษ์ พระฤๅษี

ส่วน ฎ ฎา อ่านออกเสียงคงที่คือ ลี ลือ ปัจจุบันไม่ใช่แล้ว

ต่อจากนั้นนำคำเหล่านี้มาเรียงเข้าประโยค เช่น

นกอินทรีมีฤทธิ์แรงอย่างพิลึก

อย่าอวดความรู้แก่นักปราชญ์อย่าอวดฉลาดแก่บัณฑิต

เรียนหนังสือไทยแล้วเรียนอังกฤษ

ไปสวรรค์จำเพาะแต่ผู้อยู่ในยุติธรรม

การสอนอ่านคำที่ไม่มีเครื่องหมายทัณฑฆาต แต่ไม่ออกเสียงนั้นๆ ซึ่งได้แก่
พยัญชนะ และสระต่อไปนี้ ย ร ห และพยัญชนะที่มีสระอิ อุ ประกอบ ซึ่งจะไม่ออกเสียงสระ
นั้นๆ กำกับอยู่ดังที่ผู้เขียนตำราได้ยกเป็นตัวอย่างในการฝึกอ่านคำ มีทั้งพยางค์เดียว คำหลาย
พยางค์ เช่น

บุตร ญาติ มิตร เหตุ พรหม สมบัติ พระพรหม ธาตุ กษัตริย์ จักร

ต่อจากนี้นำมาเรียงเข้าประโยค เช่น

คนมีทรัพย์สมบัติมากเขาเรียกว่าเศรษฐี

วัดมหาธาตุ สร้างไว้ริมทุ่งพระเมรุ

การสอนอ่านคำกึ่งมาตรา ผู้เขียนตำราได้อธิบายไว้ว่า “คำที่อ่านกึ่งมาตราคือ
อ่านหนังสือตัวเดียวเป็นสองเสียงหรืออักษรตัวเดียวเป็นสองตัว” เรื่องนี้ถือว่ามีความสำคัญต่อ
การฝึกอ่าน เนื่องจากคำในภาษาไทยหลายคำมีลักษณะเช่นนี้ ดังคำที่นำมาให้ผู้เรียนได้ฝึก
อ่าน ลำดับขั้นตอนการสอนเหมือนกับการสอนอ่านบทเรียนเรื่องอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ
กำหนดให้ฝึกอ่านทีละคำ ซึ่งเป็นคำหลายพยางค์ เช่น

รัศมี ผลไม้ รัฐบาล ศาสนา ปราชญ์จาก พัสตูลิ การ ข้าราชการ
พรหมจรรย์

ต่อจากนั้นนำคำมาเรียงเข้าประโยค เช่น

ความอดิการิยา เป็นเหตุให้ปราศจากความสุข

ราชทูตนำหนังสือพระราชสาสน์มาถวาย

อย่าลักพัสดุเงินทองของท่าน

1.2.2 สระ

บทแรก เริ่มสอนคำที่ประสมสระเสียงสั้นและเสียงยาวที่มีตัวสะกด
โดยจะนำสระเสียงสั้นและมีเสียงยาวมาสอนอ่านเป็นคู่ๆ

1.2.2.1 สระเดี่ยว ให้เริ่มเรียนการประสมโดยใช้ 6 คู่แรก ได้แก่

สระอะ อา อี อี้ อึ อู เอะ เอ แอะ แอ และมีตัว

สะกดตรงตามมาตรา คือ ง น ม ย ว

ในบทแรกจะให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านคำที่ประสมสระอะ อา และ
มี ง น ม ย ว สะกด การสอนอ่านเขียนจะแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนแรกจะเขียนสระที่ต้องการให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านเขียนและ
เขียนตัวสะกดที่กำหนดให้ฝึกไว้หลังสระเพื่อเตรียมให้ผู้เรียนได้นำพยัญชนะมาเติมข้างหน้าให้
เป็นคำดังตัวอย่างการสอน สระอะ อา เมื่อมีตัวสะกด และคำที่ประสมสระอะ เมื่อมีตัวสะกด
จะเปลี่ยนรูปเป็นไม้หันอากาศ เช่น

ำง ำน ำย ำง ำน ำม ำย ำว

ตอนที่สองเมื่อนำพยัญชนะเติมข้างหน้าแล้วจะได้คำตามที่
กำหนดให้ฝึกอ่านคำที่กำหนดให้ฝึกอ่านแยกไปตามตัวสะกด ง น ม ย ว สะกด มีทั้งคำ
พยางค์เดียว คำหลายพยางค์ ทั้งที่ไม่มีและมีรูปวรรณยุกต์ เช่น

พยางค์เดียว

นัง หาง จาน ยาม ขาย ดาว ห่าง ทาน ล้าม

ห้าม ข้าว

หลายพยางค์

มั่งมี ตามใจ น้ำมัน ร่างกาย ผู้ชาย ละอาย

ตอนที่สามนำคำมาเรียงเป็นประโยค เช่น

जानและตามร้านก็มีขาย

ล่อช้างอย่าเข้าทางหาง

ผู้ตั้งใจฟังเมื่อครูอ่านไม่ช้าก็จะอ่านได้ดี

ผู้มั่งมีถือตัวเมื่อยามชั้วก็อายเขา

ต่อจากนั้นเป็นการสอนอ่านสระอิ อี อี้ อื อุ ฤ เอี เอ
 แอ้ แอ ก็ใช้วิธีเดียวกัน จะต่างกันเพียงตัวสะกด ดังนี้

1) พยัญชนะต้นเดี่ยวประสมสระอะ อา มี ง น ม ย ว

สะกด และผันวรรณยุกต์ เช่น

อะ มี ง น ย สะกด ยัง ชัน ภัย นั้น นั้น

อา มี ง น ม ย ว สะกด หาง พาน งาม ขาย

ดาว ห่าง ถ่าน ล้าม

บาย วาว ข้าง ข้าม ข้าว

2) พยัญชนะต้นเดี่ยวและพยัญชนะต้นประสม ประสม

สระอิ อี เอี เอ แอ้ แอ มี ง น ม ว สะกด และผันวรรณยุกต์ เช่น

อิ มี ง น ม ว สะกด ขิง หิน ชิม ผิว หึง
 สนิม หลิว หวิว วึ่ง อิ่ม สิว คิ้ว หมิ่น ปริ้ม กลิ้ง กริ้ว

อี มี น ม สะกด ตีน คีม

เอี มี ง น ม ว สะกด เอ็ง เย็น เค็ม เร็ว

เอ มี ง น ม ว สะกด เอน เอม เหว เก่ง เล่น
 เล่ม เร้ว เก้ง เก่ง เปรม เพลว เพลง เหลว เข่ง เข่ม

แอ้ มี ง สะกด แข็งแรง

แอ มี ง น ม ว สะกด แดง แบน แรม แผ
 แขนง แปรง แหวน แหลม แก่น แป้ง แค้น แยม แก้ว แหม่ว แกล้ง แปริน แฉล้ม
 แคล้ว แคว้น แคล้ว

3) พยัญชนะต้นเดี่ยวและพยัญชนะต้นประสม ประสม

สระอี อี มี ง น ม สะกด และวรรณยุกต์ เช่น

อี้ มี ง น ม สะกด ถึง มีน ึ่งม กิ่ง สึง ฟึ่ง
ฝึง หึง

อี้ มี น ม สะกด ฟิน ลิม รื่น ชื่น
กลืน คลื่น หมื่น ปลื้ม

4) พยัญชนะต้นเดี่ยวและพยัญชนะต้นประสม ประสม
สระอุ อุ โอะ โอ มี ง น ม ย สะกด และวรรณยุกต์ เช่น

อุ มี ง น ม ย สะกด ยุง มุม ลุย กรุง
หมุน นุ่ม ยุย ถ้าง อุ่ม คัย ปุย หนุ่ม ขลุ่ย กลุ้ม

อุ มี ง น ม สะกด ผุง ปูน พุ่ม
โอะ มี ง น ม สะกด ลง ฝน ลม ตรง หลง
กรม ถนน ขนมน

โอ มี ง น ม ย สะกด โกง โยน โคม โบาย โคลง
โปรย ขโมย โหน

นอกจากนี้ยังมีพยัญชนะต้นเดี่ยว และพยัญชนะต้นประสม
ประสมสระออ มี ง น ม ย สะกด และวรรณยุกต์ เช่น

ออ มี ง น ม ย สะกด สอง นอน หอม หอย
หนอง ฉลอง หมอน ถนน กลอง กล้อย ก่อน บ่อย นื่อง ช้อน ป้อม น้อย หม่อม
หน้อย กร้อย ปล้อย พร้อม

ส่วนการสอนอักษรนำ และอักษรควบที่ประสมสระอะ อา มี
ง น ม ย ว สะกด สอนด้วยการแยกเป็นกลุ่มอักษรนำ และกลุ่มอักษรควบ คือ

1. พยัญชนะต้นประสม (อักษรนำ) ประสมสระ อะ อา มี ง
น ม ย ว สะกด และวรรณยุกต์ เช่น

หนัง หลาน หนาม หมาย หลาว ฝรั่ง สวาน สว่าง

2. พยัญชนะต้นประสม (อักษรควบ) ประสมสระอะ อา มี ง
น ม ย ว สะกด และวรรณยุกต์ เช่น

กลาง ปราม ควาย คราว กลั่น กล่าว กว้าง คล้าย

คำที่ใช้อักษรนำและอักษรควบเหล่านี้มีทั้งคำพยางค์เดียว คำ
หลายพยางค์ เช่น

คำพยางค์เดียว

หนัง หลาน หนาม หมาย หลาว

กลาง ขวาน คราว ควาย

กลั่น กล่าว กว้าง คล้าย

หลายพยางค์

สนาม สยาม ถวาย หนังสือ

อำพร ห้าม ปราชญ์ ปลายไม้

ฝรั่ง ส่วน สว่าง หน้าหนาว

ต่อจากนั้นจึงนำคำที่ใช้อักษรนำและอักษรควบมาเรียงเข้า

ประโยค เช่น

ความกล้าหาญ ใจกว้าง หน้ากล้าหาญ ใจกล้า

งาช้างพังชื่อว่า นายงา ช้างพลาย ชื่อว่า งา

แผลหนาม แผลขาน พอสมาน ได้แต่แผลหัวใจนี้เหลือ

กำลังจะ สมาน

ถ้า รู้ความ อย่าดูเบา

หา ปลากระตี่ ให้หา ชายๆ จะหา ปลา สวย ให้หา กลางน้ำ

1.2.2.2 สระประสม

การสอนอ่านสระประสมจะสอนสระประสมที่เป็นเสียงยาว คือ สระอัว เอื้อ มีตัวสะกด ง น ม ย และสระเอื้อย มี ง น ม ว สะกด ซึ่งสระเหล่านี้ง่ายต่อการออกเสียง ทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการฝึกอ่านเขียนเร็วยิ่งขึ้น

ในบทที่ 19 – 20 และบทที่ 23 – 24 เป็นการสอนคำที่ประสม สระอัว เอื้อ โดยใช้ ง น ม ย สะกด และวรรณยุกต์ เช่น

เอื้อ มี ง น ม ย สะกด เมือง เดือน เปื่อย เชื่อม เหลือง
เปลือย เหนื่อย เกลื่อน เขื่อย เหลื่อม เครื่อง

การสอนคำที่ประสมสระเอื้อย มี ง น ม ว สะกด เช่น เตียง
เทียง เลียง เรียง เปลียน เขียว เทียว เปรี้ยว จะเห็นว่าคำเหล่านี้ไม่มีการเปลี่ยนรูปจะนำ
รูปสระนั้นไปใช้ทันที

ส่วนการสอนคำที่ประสมสระเออ หรือ เอ มี ง น ม ย ว สะกด มีการเปลี่ยนรูปเมื่อมีตัวสะกด เช่น เริง เเดิน เเต็ม เเคย เจึง เเนิน เเริ่ม เเคลิ้ม เอ้ย

คำที่ประสมสระโอะ มี ง น ม สะกด กลายเป็นสระลดรูป คือ สระโอะ เมื่อมีตัวสะกดจะกลายเป็นสระลดรูป เช่น ลง รง ฝน คน ลม หลง ตรง ร่ม

การสอนอ่านคำที่ประสมด้วยสระ อัว ที่มี ง น ม ย สะกด ได้ให้ฝึกอ่านแบบเดียวกันกับบทอื่นที่ได้ฝึกอ่านมาแล้ว เนื่องจากคำประสมสระอัว มีสระลดรูปเหมือนกัน เช่น พวง สวน สวย หวง ท่วม ม่วง ป่วย กล้วย จ้วน ด้วย ต่อจากนั้นเป็นการสอนตัวสะกด ก ด บ ในคำที่ประสม สระอะ อา อี อี้ อื อี้ เอีย เอื อู อุ เอื เอ แอ ไอ ออ อัว โดยใช้พยัญชนะต้นเป็นอักษรสูงหรืออักษรกลางและมี ก ด บ สะกด เพื่อเตรียมให้วางพยัญชนะต้น พยัญชนะที่จะนำมาวางจะเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยวและพยัญชนะต้นประสม ดังตัวอย่างการสอนอ่านคำที่พยัญชนะต้น เป็นอักษรสูง หรืออักษรกลางประสมกับสระอะ อา อี้ อี้ และ ก บ ด สะกด เช่น ...ก ...าก ...ด ...ด เมื่อนำพยัญชนะมาวางจะได้คำที่เป็นคำพยางค์เดียว คำสองพยางค์แล้วให้ฝึกอ่าน เช่น ปาก ลิบ จืด กลัก กัด ฝึกหัด ตลาด ขัดสน ข้าศึก หน้าผาก

ต่อจากนั้นนำคำมาเรียบเรียงเข้าประโยค เช่น

คนสะอาดเขาอาบน้ำไม่ขาดวัน

อย่าฉีกของฉันที่ไม่มีชื่อของตน

อย่าขุดท่านด้วยปากอย่าถากท่านด้วยดา

อย่าอวดยิ่งช้างอย่าอ้างยิ่งป็น

การที่ผู้เขียนตำรานำเสนอเช่นนี้ เพราะต้องการให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านคำที่พยัญชนะต้นเป็นอักษรสูงและอักษรกลางประสมกับสระเสียงสั้นและเสียงยาว และมีตัวสะกดตัวเดียวกันเพื่อความสะดวกในการผันวรรณยุกต์ นอกจากนี้มีแบบฝึกอ่านคำที่พยัญชนะต้นเป็นอักษรต่ำประสมสระเสียงสั้นและเสียงยาวมี ก ด บ สะกด มีทั้งคำพยางค์เดียว และคำหลายพยางค์ เช่น

พยางค์เดียว

คุ	คิต	พั	เซ็ด
มาก	ยาก	ลู	พู
แคบ	พลา	เจีย	คลอด

หลายพยางค์

ลิ้นชัก คับแคบ มีดพับ พุดชด มัวมืด

รอบคอบ กระรอก เปรียบเทียบ เจียบสัด

ต่อจากนั้นนำคำมาเรียบเรียงเข้าประโยค เช่น

อย่ายกดนชมทน

เขาคำนับดนดองรับคำนับดอบ

พุดกระชอกกระชากไคร ๆ เขาไม่ชอบ

เห็นผู้เฒ่าให้นบนอบได้ความชอบแกดนเอง

ต่อจากนั้นเป็นการสอนอ่านคำที่ไม่ประวิสรรชนีย์แต่อ่านเหมือนมีเสียงสระอะ โดยยกตัวอย่างการอ่านอักษร ก ข ค ง ฯลฯ อ่าน กะ ขะ คะ งะ ฯลฯ แล้วจึงนำคำที่ไม่ประวิสรรชนีย์มาให้ฝึกอ่านเป็นคำ ซึ่งจะเป็นคำหลายพยางค์ เช่น

คำหลายพยางค์

ฮญ สารภี กรุณา อันดราย

ทุรชน บารมี ภาวนา ปฐพี

ข้าพเจ้า ทนายความ พยายาม เกษม

ต่อจากนั้นจึงนำคำเหล่านี้มาเรียงเข้าประโยค เช่น

พ่อแม่ภาวนาขอให้ลูกพันอันดราย

คนแกคดีรีเยกวาทนายความ

คนเป็นอหิวาดมักเป็นเพระกินน้ำไม่ดี

พยายามตามหนาที่นานไปคงได้ดี

1.2.3 วรรณยุกต์

เรื่องวรรณยุกต์ ฟ.ฮีแลร์ ได้สอนเรื่องวรรณยุกต์ด้วยการแทรกไปกับการสอนอ่านเขียนและประสมอักษรในเรื่อง พยัญชนะ สระ ททุกบท เนื่องจากเล่ม 2 ผู้เรียนมีพื้นฐานเรื่องวรรณยุกต์มาจากตรุณศึกษาเล่ม 1 แล้ว ดังนั้นคำที่ปรากฏในตรุณศึกษาเล่ม 2 ถึงเล่ม 5 จึงมีวรรณยุกต์กำกับเสมอ เช่น

ดุม คุย ดิกดา บุย

1.2.4 การประสมอักษร และการอ่านเขียนคำ

การประสมอักษรเพื่อให้ผู้เรียนฝึกอ่านเขียนคำ ฟ.ฮีแลร์ สอนประสมคำ โดยเริ่มจากสระเสียงยาว + สัน ในแม่ ก กา ประสมกับพยัญชนะตัวสะกดที่เป็นคำเป็น ได้แก่ ง น ม ย ว แล้วฝึกอ่านเป็นคำ กลุ่มคำ และเรียงคำเข้าประโยค เช่น

พยางค์เดียว

ยัง นิ่ง ทาน ถ่าน ช้าม

หลายพยางค์

วินัย มาลัย น้ำมัน

กลุ่มคำ

เมื่อวานนี้ เล่านิยาย มั่งมี

ประโยค

ชีเรื่ออย่างขวางท่า

ชีข้างงายาวางขอ

1.2.5 การผันอักษร

การผันอักษรผู้เรียนจะได้ฝึกอ่านเขียน พร้อมกับการประสมอักษร ซึ่ง ฟ.ฮีแลร์ จะแทรกไว้เสมอ เช่น สี่ขวบ จิ้งจอก สามก๊ก เป็นต้น

1.2.6 การใช้เครื่องหมายวรรคตอน

ส่วนเรื่องเครื่องหมายวรรคตอนผู้เขียนตำราจะแทรกไว้ในเนื้อหาที่ให้ ฝึกอ่านทุกบท โดยจะนำเครื่องหมายวรรคตอนที่ปรากฏในตรุณศึกษาเล่ม 1 มาใช้ในการสอนอ่านตรุณศึกษา เล่ม 2 ทั้งที่เป็นเนื้อหาของบทเรียนที่สอนภาษาและบทอ่านประกอบทุกบท เช่น

เวลาจะใกล้รุ่งไก่ขันกระชั้นเข้าดูราวจะส่งเสียเราว่า “พ่อหนูแม่หนูจำ ! ตื่นขึ้นไปทำงานเสียเถอะ”

“เออ ! เจ้าแอ๊ดเดียวนี้ข้าอยากจะเป็นผีเสื้อที่สุด เจ้าอยากจะเป็นด้วยไหม ?”

“ผมจะหมั่นรักซื้อถือสัตย์ ให้พ่อแม่และบ้านเมืองมีความเจริญงได้”

ตั้งแต่บทที่ 57 ถึงบทที่ 59 เป็นการสอนอ่านอักษรนำ กล่าวคือ อักษรสูง หรืออักษรกลาง นำอักษรต่ำ เวลาอ่านจะอ่านออกเสียงตามรูปสระที่ประสมอยู่และผันเสียงตามตัวหน้า เช่น ดลิ่ง อนึ่ง องุ่น ตลาด ตวาด ตำรัส อร่อย อเนจอนาถ เป็นต้น

ส่วนเรื่องเครื่องหมายวรรคตอนผู้เขียนตำราจะแทรกไว้ในเนื้อหาที่ให้ฝึกอ่านทุกบท โดยจะนำเครื่องหมายวรรคตอนที่ปรากฏในตรุณศึกษาเล่ม 1 มาใช้ในการสอนอ่านตรุณศึกษา เล่ม 2 ทั้งที่เป็นเนื้อหาของบทเรียนที่สอนภาษาและบทอ่านประกอบทุกบท เช่น

เวลาจะใกล้รุ่งไก่ขันกระชั้นเข้าดูราวจะสังเสียเราว่า “พ่อหนูแม่หนูจำ ! ตื่นขึ้นไปทำงานเสียเถอะ”

“เออ ! เจ้าแอ๊ดเดี๋ยวนี้ข้าอยากจะเป็นผีเสื้อที่สุด เจ้าอยากจะเป็นด้วยไหม ?”

“ผมจะหมั่นรักซื้อถือสัตย์ ให้พ่อแม่และบ้านเมืองมีความเจริญจงได้”

1.2.7 บทอ่านประกอบ

ตรุณศึกษาเล่ม 2 บทอ่านประกอบที่นักเรียนฝึกอ่านเขียนนั้น คำที่ใช้ฝึก นอกจากคำที่ไม่มีตัวสะกดแล้วผู้เรียนยังได้เริ่มฝึกอ่านคำที่มีตัวสะกด ซึ่งผู้เขียนตำราได้แยกมาตราตัวสะกดเป็นหมวดหมู่ ทำให้ผู้อ่านฝึกอ่านเขียนได้ง่าย มีทักษะทางภาษาเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาตรุณศึกษาเล่ม 2 ผู้เขียนตำราได้เพิ่มลำดับขั้นตอนการสอนพัฒนาขึ้นตามลำดับวัยของผู้เรียน ศึกษาได้จากการสอนอ่านเขียนพยัญชนะแยกเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยว พยัญชนะต้นประสมกับสระ ซึ่งจะสอนเป็นคู่ๆ สระเสียงสั้นกับสระเสียงยาว และพยัญชนะท้ายพยางค์ก็แยกเป็นหมวดหมู่ ทั้งพยัญชนะที่ตรงมาตราและไม่ตรงมาตรา พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น เมื่อจบบทเรียนผู้เรียนจะรู้จักใช้คำได้ดี สื่อสารได้

1.3 ตรุณศึกษาเล่ม 3

หนังสือตรุณศึกษาเล่มนี้ใช้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนอ่านคำได้มากขึ้นแล้ว ความยากง่ายของคำก็เพิ่มขึ้นด้วย

เล่ม 3 สอนภาษาสลับกับบทอ่านประกอบ การสอนภาษาในหนังสือเล่มนี้ ฟ. ฮีแลร์ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนแรกเป็นการสอนวิธีสร้างคำและบอกความหมายของคำนั้น ส่วนตอนที่สองเป็นการสอนโดยใช้คำที่เรียนมาแล้วมาแต่งประโยค

หนังสือตรุณศึกษาเล่ม 3 จะสอนเรื่องเสียงสระ 3 บท คือ คำที่มีเสียงสระเอา อาว ไอ โอย และคำที่ใช้สระไอ ไม้ม้วน ส่วนบทอื่น ๆ เป็นเรื่องการฝึกอ่านพยัญชนะ ดังนี้

1.3.1 พยัญชนะ

การสอนอ่านพยัญชนะตรรกศึกษาเล่ม 3 จะสอนอ่านพยัญชนะที่เป็นพยัญชนะต้น ตัวสะกด ตัวสะกดกลางคำ และตัวการันต์ ตามตำแหน่งและหน้าที่ของพยัญชนะแต่ละตัว

การสอนอ่านพยัญชนะเริ่มสอนเรื่องการอ่านคำที่ใช้อักษร ร ล เป็นพยัญชนะต้น และฝึกให้ใช้คำนั้นๆ ให้ถูกต้อง ด้วยการให้เติมคำที่เกี่ยวข้องกับคำนั้นๆ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความแตกต่างของการใช้คำที่พยัญชนะต้น ร และ ล เช่น

<u>โรค</u>	-ภัย	<u>โรคภัย</u>
<u>โลก</u>	-พิภพ	<u>โลกพิภพ</u>
<u>โรง</u>	-เรียน	<u>โรงเรียน</u>
<u>โลง</u>	-ใส่ศพ	<u>โลงใส่ศพ</u>

เมื่อนำคำเหล่านี้มาสร้างเป็นประโยคจะเห็นข้อแตกต่างของการใช้พยัญชนะ ร และ ล ได้อย่างชัดเจน เช่น

“ทั่วทั้งโลกคนเป็นโรคไม่มีวัน”

“แปลเรื่องอะไรอย่าให้เนื้อความแปรปรวนเป็นอื่นไปเสีย”

ในการสอนอ่านเรื่องคำพ้องเสียง ผู้เขียนนิยามคำพ้องไว้ว่า “คำพ้องคือ” คำที่มีเสียงเหมือนกับบทยื่นๆ กล่าวคือ กำหนดคำพ้องมาให้พร้อมกับคำที่ต้องใช้กับคำพ้องนั้นๆ เว้นที่ไว้สำหรับให้นำคำที่มีเสียงพ้องไปเติม เช่น

<u>ยา</u>	ปุ-	<u>ปุยา</u>
<u>หญ้า</u>	สนาม-	สนาม <u>หญ้า</u>
<u>ผึ้ง</u>	แมลง-	แมลง <u>ผึ้ง</u>
<u>ฟุ้ง</u>	-อาศัย	<u>ฟุ้งพาอาศัย</u>
<u>ไหม้</u>	ไฟ-	ไฟ <u>ไหม้</u>
<u>ไม่</u>	-เอา	<u>ไม่เอา</u>

เมื่อผู้เรียนได้อ่านคำพ้องเสียงทั้งหมดแล้วต่อจากนั้นให้ตัวอย่างการนำคำไปแต่งเป็นประโยคเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจคำนั้นๆ มากยิ่งขึ้น และนำไปใช้ให้ถูกต้องตามความหมายของคำ เช่น

“หมีชอบกินน้ำผึ้ง ตนของตนเป็นที่พึ่งแก่ตน”

“อะไรเอ่ย? ดกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้! -เงา!”

“เมื่อหน้าร้อนน้ำละลายเสียจริงๆ”

ต่อจากนั้นเป็นเรื่องการฝึกการสอนอ่านพยัญชนะที่เป็นได้ทั้งพยัญชนะต้น ตัวสะกด และตัวสะกดกลางคำ ตัวการันต์และพยัญชนะที่ไม่สามารถเป็นตัวสะกด และตัวการันต์ได้

พยัญชนะที่นำมาสอนให้ผู้เรียนอ่าน ในหนังสือเล่มนี้ ได้แก่ ข ค ฅ จ ช ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ และ ฒ

พยัญชนะเหล่านี้ทำหน้าที่ได้ทั้งพยัญชนะต้น ตัวสะกด ตัวสะกดกลางคำและตัวการันต์ เช่น

พยัญชนะ	พยัญชนะต้น	ตัวสะกด	ตัวสะกดกลางคำ	ตัวการันต์
ข	ขบ	เลข	-	ทุกข์
ค	บุคคล	บุคคล	-	อุโมงค์
ฅ	ฆ่า	เมฆ	-	สงฆ์
จ	จน	กิจการ	ปัจจุบัน	-
ช	ชั่ววอล	เดช	โภชนา	-
ฌ	ฌาน	-	-	-
ญ	ญาติ	สูญ	กตัญญู	ปราชญ์
ฎ	ฎีกา	กฎหมาย	-	-
ฏ	ปฏิทิน	ปรากฏ	-	-
ฐ	ฐาน	รัฐ	-	ไชยเชษฐ์
ฑ	มณฑา	ครุฑ	-	ทัณฑ์
ฒ	เฒ่า	วุฒิ	-	-

การสอนอ่านพยัญชนะในบทอื่นๆ ก็จะใช้วิธีเดียวกันทุกบท กล่าวคือ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน โดยตอนแรกจะสอนอ่านเรื่องพยัญชนะที่เป็นพยัญชนะต้น ตัวสะกด ตัวสะกดกลางคำ และตัวการันต์ เช่น

โดยอาศัยบริบทของคำ เช่น	สุข-	ศุภร์-	สุข-	
	สรรค์-	สรร-	สันต์-	สัน-
	สัตย์-	สัตวิ-	สัต-	

สุขสบาย วันศุกร์ ข้าวสุก

สรวงสวรรค์ จัดสรร เกษมสันต์ สันหลัง

สัตย์ซื่อ สัตว์ร้าย สัตตวงข้าว

เนื้อหาตอนที่สามเป็นการนำเอาคำที่เรียนมาแล้วจากตอนที่หนึ่งและตอนที่สอง มาแต่งประโยคให้ผู้เรียนฝึกอ่าน

1.3.2 สระ

หนังสือดรุณศึกษาเล่มนี้สอนคำที่มีเสียงสระเอา อาว โดยพิมพ์คำที่มีเสียงเอา อาว ด้วยตัวหนังสือสีเข้ม (ในที่นี้จะขีดเส้นใต้แทน) หลังคำดังกล่าวจะมีคำที่ต้องใช้กับคำนั้น โดยเว้นที่ไว้สำหรับให้นำคำที่มีเสียง เอา หรือ อาว ไปเติมไว้หน้าคำบ้าง หลังคำบ้างแล้วแต่กรณี เพื่อฝึกการใช้คำ เช่น

<u>เท้า</u>	กราบ-	กราบ <u>เท้า</u>	<u>ท้าว</u>	-เธอ	<u>ท้าวเธอ</u>
<u>เก้า</u>	-สับ	<u>เก้าสับ</u>	<u>ก้าว</u>	-เดิน	<u>ก้าวเดิน</u>
<u>เดา</u>	คิด-	คิด <u>เดา</u>	<u>ด้าว</u>	ดวง-	ดวง <u>ด้าว</u>

เมื่อผู้เรียนได้ฝึกอ่านคำที่ออกเสียงเอา อาว แล้วลำดับต่อไปก็นำคำเหล่านั้นไปเรียบเรียงเข้าประโยค เช่น

เวลากลางคืนเดาหนทางถูกเพราะดุดาว

สิบคนใหม่เข้าไม่เท่าหนึ่งคนเก่าออก ไปทะเลไม่เมาข้าวปลากินได้ก็สบาย

เมื่อจบเรื่องเสียงสระเอา อาว บทต่อไปสอนเรื่องการอ่านคำที่มีเสียงสระ ไอ อาย การสอนเรื่องนี้เหมือนกับการสอนเรื่องคำที่มีเสียงเอา อาว กล่าวคือ กำหนดคำที่ต้องการสอนไว้ด้วยสีเข้ม หลังคำดังกล่าวจะมีคำที่ต้องใช้กับคำนั้นๆ โดยเว้นที่ไว้สำหรับให้นำคำที่มีเสียงสระไอ หรือ อาย ไปเติมไว้หน้าคำบ้าง หลังคำบ้างแล้วแต่กรณี เช่น

<u>ไทย</u>	เมือง-	เมือง <u>ไทย</u>	<u>ทาย</u>	-ทำนาย	<u>ทายทำนาย</u>
<u>ไหว</u>	กราบ-	กราบ <u>ไหว</u>	<u>ว้าย</u>	-น้ำ	<u>ว้ายน้ำ</u>
<u>ไร</u>	-นา	<u>ไรนา</u>	<u>ร้าย</u>	-มนต์	<u>ร้ายมนต์</u>
<u>ไข</u>	เจ็บ-	เจ็บ <u>ไข</u>	<u>ค่าย</u>	ป้อม-	ป้อม <u>ค่าย</u>
<u>ไร</u>	ยาก-	ยาก <u>ไร</u>	<u>ร้าย</u>	ดู-	<u>ดูร้าย</u>

ต่อจากนั้นก็นำคำมาเรียบเรียงเข้าประโยค เช่น

ไทยมักทายกันว่า “อะไรเอ๋ย”

ความเจ็บอย่ารู้ได้ความไขอย่ารู้มี

คนเกียจร้านนานไปจะไรทรัพย์จะอาภัพยากไรหลายสถาน

ถึงใจดีถ้าปากร้ายคนหน้ายแฉ่ง

การสอนอ่านคำที่ใช้ ไอ ไหม้วน 20 คำ โดยให้คำที่มีเสียงไอ ไหม้วน ด้วยตัวหนังสือสีเข้มเว้นที่ว่างหน้าหรือหลังคำที่ใช้ไหม้วน สำหรับให้ผู้เรียนหาคำที่ต้องใช้กับคำนั้นมาเติมข้างหน้าหรือข้างหลังแล้วแต่กรณี เช่น

เติมหน้า เช่น ไกลั – ชิด ไกลัชิด

เติมหลัง เช่น ไสั สวม- สวมไสั

ต่อจากนั้นคำที่ใช้สระไอ ไหม้วนกับไอ ไหม้วย และไอไหม้วยกับ อัย มาเปรียบเทียบให้เห็นข้อแตกต่างด้านความหมายของคำนั้น โดยใช้บริบทช่วย เพื่อให้ผู้เรียนอ่านและเขียนคำเหล่านี้ได้ถูกต้อง เนื่องจากคำดังกล่าวออกเสียงเหมือนกันแต่เขียนต่างกัน เช่น

ไ ไ อัย

ไยบัว ไยทำไม -

นอกไ ไนสำหรับบ้านฝ่าย นัยน์ตา

เสียงเอา ไอ และ ไอ เป็นเสียงซ้ำกับสระอะ ที่มีตัวสะกด ดังนี้

ไอ ไอ คือ เสียง อะ มี ย สะกด เช่น ไส ไต

เอา คือ เสียง อะ มี ว สะกด เช่น เยา เรา เขา

1.3.3 วรรณยุกต์

การใช้วรรณยุกต์ตรุณศึกษาเล่ม 3 ใช้วรรณยุกต์กำกับบนพยัญชนะในคำปกติทั่วไปตามความเหมาะสม ที่สำคัญวรรณยุกต์ในการสอนอ่านคำพ้องเสียง ฟ.อีแลร์ ได้อาศัยรูปวรรณยุกต์ในการเปรียบเทียบคำสองคำ เช่น ข้า ฆ่า เท้า ท้าว เก้า ปาว เป้า เป็นต้น

1.3.4 การประสมอักษรและการอ่านเขียนคำ

การประสมอักษรในตรุณศึกษาเล่ม 3 ฟ.อีแลร์ มีลำดับขั้นตอนการนำเสนอแตกต่างไปจากเล่ม 1 และเล่ม 2 กล่าวคือ ผู้เขียนตำราจะฝึกให้นักเรียนรู้จักใช้คำเปรียบเทียบคำ โดยยกตัวอย่างคำพร้อมความหมายของคำ เมื่อประสมอักษรแล้ว เช่น

วรรณ -ตอน เป็น วรรณตอน

ราก -ต้นหา เป็น รากต้นหา

ราก -ไม้, เขียน เป็น รากไม้, เขียนราก

จากนั้นนำคำมาสร้างเป็นประโยคเช่นเดียวกันกับหนังสือดรุณเล่ม 1 และเล่ม 2

1.3.5 การผันอักษร

เนื่องจากหนังสือดรุณศึกษาเล่ม 3 เป็นหนังสือสำหรับนักเรียนที่มีพื้นฐานความรู้เรื่องการผันอักษรมาแล้วในเล่ม 1 จึงไม่มีความซับซ้อนการผันอักษรจึงเป็นเรื่องปกติในการใช้คำผันอักษร

1.3.6 การใช้เครื่องหมายวรรคตอน

เครื่องหมายวรรคตอนส่วนมากจะปรากฏในบทอ่านประกอบที่นำคำมาสร้างเป็นข้อความและประโยคเพื่อให้เข้ากับบริบท เช่น ในแผ่นดินพระนั่งเกล้าฯ กล่าวกันว่า ทรงโปรดให้ตั้งเตาเผาผืนที่ตำบลหน้าวัดสุทัศน์

“อันไหวพริบหยิบง่ายแต่ฝ่ายปราชญ์ โง่ๆอาจเอื้อมหิมาเอาพริบไหว”

1.3.7 บทอ่านประกอบ

ดรุณศึกษาเล่ม 3 บทอ่านประกอบมีลักษณะเช่นเดียวกับดรุณศึกษาเล่มอื่นๆ ที่ได้เรียนมาแล้ว เพียงแต่จำนวนคำเพิ่มมากขึ้น คำศัพท์ยากขึ้นตามวัยของผู้เรียน โดยเฉพาะคำศัพท์จะประกอบด้วยคำพ้อง ตัวสะกด ตัวการันต์ ซับซ้อนขึ้นกว่าเล่ม 1 และเล่ม 2 แต่ผู้เรียนก็สามารถเรียนรู้ได้จนเข้าใจเมื่อจบบทเรียน

จากการศึกษาดรุณศึกษาเล่ม 3 ฟ.ฮีแลร์ ได้เพิ่มลำดับขั้นตอนการสอนภาษาอีกชั้นหนึ่ง กล่าวคือ ผู้เรียนได้ฝึกอ่านเขียนเรื่องคำพ้อง หน้าที่ของพยัญชนะทั้งที่อยู่ต้นพยางค์ กลางคำ และท้ายพยางค์ ตัวสะกดการันต์ ซึ่งผู้เขียนได้ให้แนวทางในการศึกษาภาษาไทยให้พัฒนาขึ้นอีกระดับหนึ่งแก่ผู้เรียน

1.4 ดรุณศึกษาเล่ม 4

หนังสือดรุณศึกษาเล่มนี้ใช้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

การสอนภาษาในหนังสือเล่มนี้มีความต่อเนื่องกับหนังสือตรรกศึกษาเล่ม 3 คือสอนเรื่องพยัญชนะต้น ตัวสะกด และตัวการันต์ ตัวสะกดและตัวการันต์ในหนังสือตรรกศึกษาเล่ม 4 มี ตัวอักษร 12 ตัว ได้แก่ ณ ต ตร ถ ท ธ น ป พ ภ ย ร

1.4.1 พยัญชนะ

บทที่สอนภาษาในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน เหมือนกับตรรกศึกษาเล่ม 3 กล่าวคือ ตอนแรกเป็นการสอนวิธีสร้างคำและบอกความหมายของคำที่มีพยัญชนะเป็นพยัญชนะต้น ตัวสะกด ตัวสะกดกลางคำ และตัวการันต์ ส่วนตอนที่สองเป็นการสอนอ่านคำพ้องเสียงโดยจะใช้พยัญชนะตัวสะกดที่ต้องการฝึกให้อ่าน และตอนที่สามเป็นการฝึกให้ผู้เรียนแต่งประโยคโดยใช้คำที่เรียนมาแล้วในตอนหนึ่งและสอง เช่นตัวอย่าง

ตอนที่ 1 จากบทที่ 8, 13 คำที่ใช้ ต สะกด และตัวการันต์

<u>ทูต</u>	ราช-, อุป-, -านุ-	ราช <u>ทูต</u>	อุป <u>ทูต</u>	<u>ทูตานุทูต</u>
ภา <u>ษิต</u>	คำสุ-	คำสุภา <u>ษิต</u>		
สง <u>กรานต์</u>	ตรุษ-, วัน	ตรุษสง <u>กรานต์</u>	วันสง <u>กรานต์</u>	
อนัน <u>ต์</u>	มาก-, อเนก-	มากอนัน <u>ต์</u>	เอนกอนัน <u>ต์</u>	

ตอนที่ 2 ฝึกอ่านคำพ้องเสียง เช่น

<u>รืด</u> จา-, คนนอก-, เข้า-	จ <u>ารีด</u>	คนนอก <u>รืด</u>	เข้า <u>รืด</u>
<u>รืด</u> -นม, -ผ้า, -เสื้อ	<u>รืด</u> นม	<u>รืด</u> ผ้า	<u>รืด</u> เสื้อ
<u>มนต์</u>	สวด-, น้ำ-	สวด <u>มนต์</u>	น้ำ <u>มนต์</u>
<u>มน</u>	กลม-, ไบ-	กลม <u>มน</u>	ไบ <u>มน</u>

ตอนที่ 3 นำคำมาเรียงเข้าประโยค เช่น

คนไม่มีศาสนาเป็นคนนอกรืด
 เป็นคนเข้ารืดดีกว่าเป็นคนนอกรืด
 คำสุภาษิตของพระร่วงเจ้ามีมาก
 สวดมนต์ภาวนาประกอบไปด้วยคุณเป็นอนเนกอนันต์
 วันสงกรานต์พระอาทิตย์ขึ้นสู่ราศีเมษ

1.4.2 สระ

สระที่นำมาสอนอ่านมีเพียง 1 ตัว คือ อัย ซึ่ง ฟ.ฮีแลร์ ถือว่าเป็นตัวสะกดด้วย กล่าวคือ มี ย สะกด ดังจะได้กล่าวต่อไป

ส่วนพยัญชนะตัวอื่นๆ ที่เหลือนอกจาก ต จะใช้วิธีการสอนอ่านเช่นเดียวกัน

ส่วนการสอนฝึกอ่านคำที่ใช้ ัย สะกด หนังสือเรียนระบุว่าให้เรียน “คำที่ใช้ตัว” ัย ซึ่งก็คือสระ ัย มี ย สะกด ขั้นตอนการสอนก็เหมือนกับบทอื่นๆ ที่ผ่านมา การให้คำ ความหมาย การสร้างคำ วิธีใช้ รวมทั้งคำพ้องเสียง เช่น

<u>สมัย</u>	คราว-	คราว <u>สมัย</u>	
<u>าลัย</u> -คิดถึง, ความ-		<u>าลัย</u> คิดถึง	ความ <u>าลัย</u>
<u>ปราศรัย</u> -ได้ถาม, พูดยา-		<u>ปราศรัย</u> ได้ถาม	พุดจา <u>ปราศรัย</u>

การสอนอ่านคำพ้องเสียง อัย กับคำที่ใช้สระ ไอ เช่น

<u>ชัย</u>	อายุ-	อายุ <u>ชัย</u>	<u>ไช</u>	แก้-, เทียน-	แก้ <u>ไช</u>	เทียน <u>ไช</u>
<u>ชัย</u> -ชนะ, ธง-	<u>ชัย</u> ชนะ,	ธง <u>ชัย</u>	<u>ไช</u>	เจาะ-, เหล็ก-	เจาะ <u>ไช</u>	เหล็ก <u>ไช</u>
<u>วัย</u> เจริญ-, เสื่อม-	เจริญ <u>วัย</u>	เสื่อม <u>วัย</u>	<u>ไว</u>	ว่อง-, เร็ว-	ว่อง <u>ไว</u>	เร็ว <u>ไว</u>

ผู้เขียนใช้คำเหล่านี้มาเรียงเข้าประโยค เช่น

ความนิยมของโลกย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามคราวตามสมัย

การสนทนาปราศรัยทำให้สนิทสนมขึ้น

นิสัยเป็นของติดตัวมาแต่กำเนิด

การชิงชัยก็ต้องอาศัยความว่องไวเป็นต้น

ข้อสังเกตบทสอนภาษาบางบทของหนังสือเล่มนี้จะใช้เนื้อหาบางเรื่องเหมือนกับหนังสือดรุณศึกษาเล่ม 2 เช่น บทฝึกอ่าน รร (ร่อน) และการอ่านคำที่มี ร สะกด ออกเสียงเหมือนสระออ โดยเปลี่ยนขั้นตอนการสอน กล่าวคือ หนังสือเล่มนี้จะแบ่งการสอนออกเป็น 3 ตอน

ตอนแรกเป็นการสอนวิธีสร้างคำและบอกความหมายของคำ เช่น คำ พรณ ต่อจากนั้นให้คำมาสำหรับเติม เช่น ผิว- เป็น ผิวพรณ

รูป- เป็น รูปพรรณ

-นา เป็น พรรณนา

บรรจง เขียน- ประณีต- เขียนบรรจง ประณีตบรรจง

บรรจบ -รอบ, -ครบถ้วน บรรจบรอบ บรรจบครบถ้วน

สรร เลือก-, จัด- เลือกสรร จัดสรร

ตอนสองเป็นการสอนอ่านคำพ้องเสียง เช่น คำกรรม – กำ ต่อจากนั้นให้คำมา
เดิมเพื่อสร้างบริบทให้เห็นความหมายได้ชัดเจน

กรรม บาป-, ถือแก้-, -การ บาปกรรม ถึงแก้กรรม กรรมการ

กำ -มือ, -หนัง, กง- กำมือ กำมัด, กงกำ

วรรค -ตอน วรรคตอน

วิก -น้ำ เช่น วิกน้ำ เช่นวิก

ส่วนตอนที่สามนำคำที่เรียนมาแล้วมาแต่งประโยค เช่น

ทำอะไรค่อยบรรจงคงจะดี

อย่าสักแต่ว่าทำให้แล้ว ๆ ตามบุญตามกรรม

อย่าวิกน้ำเล่นจะเปียกของ

เขียนหนังสือไม่ไว้วรรคตอนบ้างดูไม่งาม

บรรทุกของลงเรือเพียบนักมักล่ม

ส่วนการสอนอ่านคำที่ใช้ ร สะกด อ่านเหมือน ออน ก็มีขั้นตอนเหมือนบทอื่นๆ
ที่ผ่านมาก็คือ ให้คำมาแล้วนำไปเดิมให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความแม่นยำ

ตอนที่ 1 สอนการอ่านคำการสร้างควมและบอกความหมายของคำ เช่น

ฟุ้ง- เป็น ฟุ้งขจร

ม้วย- เป็น ม้วยมรณ

ตอนที่ 2 สอนคำอ่านพ้องเสียง

บท- เป็น บทจร

-หู เป็น จอนหู

ต่อจากนั้นนำคำมาเรียงเข้าประโยค

โรงเรียนเป็นอากรบ่อเกิดของวิชา

เงินภาษีอากรรัฐบาลเก็บไว้เพื่อบำรุงบ้านเมือง

ทิศข้างเหนือเรียกว่าทิศอุดร

เดชะบุญคุณพระช่วยจึงไม่ม้วยมรณ

ครูยกตัวอย่างอุทาหรณ์เพื่อจะให้คำสอนชัดขึ้น

ศาลฎีกาส่งกว่าศาลอุทธรณ์

มารดาอย่ามรักรักบุตรแต่ยังอยู่ในอุทร

1.4.3 วรรณยุกต์

วรรณยุกต์ในตรุณศึกษาเล่ม 4 แทรกอยู่ในบทสอนภาษาและบทอ่านประกอบเหมือนเล่มอื่น ๆ ซึ่งใช้ตามความหมายและบริบทของคำ

1.4.4 การประสมอักษรและการอ่านเขียนคำ

ลักษณะการประสมอักษรในตรุณศึกษาเล่ม 4 มีหลักการประสมอักษรและการอ่านเขียนคำเช่นเดียวกับเล่ม 3 คือ ให้คำมาแล้วฝึกเติมคำให้ถูกต้องตามความหมายของคำที่กำหนดให้

1.4.5 การผันอักษร

เนื่องจากตรุณศึกษาเล่ม 4 ส่วนมากจะเป็นเรื่องการอ่านเขียนสะกดคำให้ถูกความหมาย การใช้ตัวการ์นต์ การผันอักษรจึงแทรกอยู่ในทุกบท ทั้งบทสอนภาษาและบทอ่านประกอบ

1.4.6 การใช้เครื่องหมายวรรคตอน

เครื่องหมายวรรคตอนที่ปรากฏในบทสอนภาษาและบทอ่านประกอบเป็นไปตามการใช้ ซึ่งอาศัยบริบท ดังนั้นเครื่องหมายวรรคตอนจึงแทรกอยู่ทุกบทในหนังสือตรุณศึกษาเล่ม 4

1.4.7 บทอ่านประกอบ

ส่วนบทอ่านประกอบผู้เขียนตำราได้ผูกเรื่องราวต่าง ๆ โดยใช้คำที่เรียนมาแล้ว คำศัพท์ในบทอ่านประกอบส่วนมากเป็นเรื่องคำพ้อง การใช้พยัญชนะเป็นตัวสะกดที่ ฟ.อีแลร์ ได้จัดให้เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งมีคำง่ายบ้าง ยากบ้าง ตามความเหมาะสมของเรื่อง ซึ่งบางเรื่องเป็นการทบทวนเนื้อหาที่ได้เรียนมาแล้วแต่ละชั้นตั้งแต่เล่ม 1 ถึงเล่ม 4

จากการศึกษาหนังสือตรรกศึกษาเล่ม 4 พบว่า ฟ.อีแลร์ ได้จัดแบ่งบทสอนอ่านอย่างมีระบบ เช่น การสอนอ่านพยัญชนะได้แจ่มแจ้งอย่างละเอียด ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ของพยัญชนะแต่ละตัวสามารถบอกได้ว่าพยัญชนะแต่ละตัวมีหน้าที่แตกต่างกัน วิธีการนำเสนอเนื้อหา มีความสอดคล้องกับหนังสือตรรกศึกษาเล่มอื่นๆ ที่เรียนมาแล้ว

1.5 ตรรกศึกษาเล่ม 5

หนังสือตรรกศึกษาเล่ม 5 ใช้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื้อหาจะสืบเนื่องมาจากเล่ม 4 คือ เรื่องราวการอ่าน การเขียนที่ใช้พยัญชนะต้น ตัวสะกด และตัวการันต์

การสอนภาษาจะให้ผู้เรียนฝึกอ่านเขียนคำเป็นพยัญชนะต้น ตัวสะกดในกลุ่มพยัญชนะ 5 ตัว ที่เหลือคือ ล ศ ษ ส พ และตัวการันต์ ร ษ ห และพยัญชนะที่มีสระกำกับ คือ ดิ ตี ตุ ติ

1.5.1 พยัญชนะ

หนังสือตรรกศึกษาเล่ม 5 ผู้เขียนตำราจะกล่าวถึงเฉพาะเรื่องพยัญชนะเท่านั้น ดังนั้นเรื่องสระจึงไม่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ เนื่องจากนักเรียนได้ฝึกอ่านเขียนสระครบทุกตัวแล้ว ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงไม่กล่าวถึงเรื่องสระในบทวิเคราะห์หนังสือตรรกศึกษาเล่ม 5 นี้

ตรรกศึกษาเล่มนี้มีวิธีการสอนภาษาเช่นเดียวกับตรรกศึกษาเล่ม 3 และ 4 ทุกขั้นตอน บางบทเรียนอาจมีการสอนภาษาเหมือนตรรกศึกษาเล่ม 2 เช่นคำที่ใช้ ฤ อ่านออกเสียงเหมือนตัว ริ เรอ เพียงแต่เล่มนี้จะสอนละเอียดมากขึ้น จำนวนศัพท์และความยากง่ายในการอ่านของผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น เช่น

สันสกฤต	สัมฤทธิ์	สฤษฎ์
ปฤษฎางค์	กฤษฎา	อุกฤษฎ์

ในการสอนอ่านเรื่องคำที่ใช้ ฤ อ่านออกเสียงเหมือน ริ นั้นจะเพิ่มรายละเอียดเรื่องการใช้คำ บอกความหมายของคำและนำคำที่เรียนมาแล้วแต่งประโยค เช่น

การใช้คำและบอกความหมายของคำ

<u>สันสกฤต</u> (สังสกฤต) ภาษา -	ภาษา <u>สันสกฤต</u>
<u>สัมฤทธิ์</u> ทอง- (สำริด)	ทอง <u>สัมฤทธิ์</u> (สำริด)
<u>สฤษฎ์</u> -ผล, -การ, -สำเร็จ	<u>สฤษฎ์</u> ผล <u>สฤษฎ์</u> การ <u>สฤษฎ์</u> สำเร็จ
<u>อุกฤษฎ์</u> (อุตกฤษฎ์) เลิศ-, อย่าง-	เลิศ <u>อุกฤษฎ์</u> (อุตกฤษฎ์) อย่าง <u>อุกฤษฎ์</u>

(อุตกฤษฎ์)

ต่อจากนั้นนำคำมาเรียงเข้าประโยค

การกบฏเป็นโทษอุกฤษฎ์

ทองสัมฤทธิ์เขาผสมด้วยธาตุหลายอย่าง

ตัว ฤ ฤ ฤ ฤ ฤ ล้วนมาจากภาษาสันสกฤต

ปฤษฎางค์ แปลว่าเบื้องหลังเป็นราชาศัพท์สำหรับพระราชและเจ้านาย

ส่วนการอ่านคำที่ใช้ ฤ อ่านออกเสียงเหมือน เรอ ผู้เขียนตำราได้อธิบายไว้ว่า “ตัว ฤ อ่านสำเนียงเหมือน เรอ มีใช้อยู่เฉพาะคำเดียว คือ ฤกษ์ – งามยามดี, นักขัต-, นักษัต-” ในบทฝึกอ่านที่นำคำนี้ไปเรียงเข้าประโยค เช่น

การหาฤกษ์งามยามดีเลิกไปมากแล้วใครมีงานการก็รีบลงมือทำทันที

การสอนอ่านคำที่ใช้ ฤ อ่านออกเสียงเหมือน ริ ก็มีขั้นตอนการสอนเหมือนบทอื่น ๆ ที่เรียนมาแล้ว เช่น

คฤหัสถ์ นฤมิต มฤค พฤหัสบดี

พฤษภาคม พฤศจิกายน พฤกษ์ ฤชา

การสอนคำที่ใช้ ติ, ตี เป็นตัวสะกด และตัวการันต์ ผู้เขียนตำราได้อธิบายไว้ว่า “ถ้าตัว ต ต นั้นมิได้เป็นตัวสะกดต้องลงไม้ทัณฑฆาต ถ้าเป็นตัวสะกดไม่ต้องลง” ขั้นตอนการสอนอ่านใช้วิธีเดียวกับบทอื่นๆ กล่าวคือ แบ่งการสอนเป็น 3 ตอน

ตอนแรกจะสอนคำที่ใช้ ติ ติ เป็นตัวสะกด และตัวการันต์ พร้อมวิธีใช้คำและบอก
ความหมายของคำ ตอนที่สองอ่านคำพ้องเสียง ตอนที่สามนำคำที่อ่านมาแล้วเรียงเข้าประโยค เช่น

ตอนที่ 1 คำที่ใช้ ติ ติ เป็นตัวสะกดและตัวการันต์

<u>จักรพรรดิ</u>	พระมหา-	พระมหา <u>จักรพรรดิ</u>	
<u>สวัสดิ์</u>	สุข-, ศรี-	สุข <u>สวัสดิ์</u>	ศรี <u>สวัสดิ์</u>
<u>สมบัติ</u>	ทรัพย์-, -พัสถาน	ทรัพย์ <u>สมบัติ</u>	<u>สมบัติ</u> พัสถาน
<u>อาณัติ</u>	สัญญา-, -สัญญา	สัญญา <u>อาณัติ</u>	<u>อาณัติ</u> สัญญา

ตอนที่ 2 คำพ้องเสียง

<u>ชาติ</u>	-ตระกูล, ธรรม-	<u>ชาติ</u> ตระกูล	ธรรม <u>ชาติ</u>
<u>ชาติ</u>	-หรรณ, สภาภา-	<u>ชาติ</u> หรรณ	สภาภา <u>ชาติ</u>
<u>ศักดิ์</u>	ยศถาบรรดา-, เชลย-	ยศถาบรรดาศักดิ์	เชลย <u>ศักดิ์</u>
<u>ลัก</u>	-เลข, -ข้อมือ, -ครู, ไม่-	<u>ลัก</u> เลข <u>ลัก</u> ข้อมือ <u>ลัก</u> ครู ไม่ <u>ลัก</u>	

ตอนที่ 3 เรียงคำเข้าประโยค

คิดสมบัติบ้างก็ถือคิดเลยเหตุไป

คนที่ประพาดดินมิให้ล่วงพระบัญญัติก็ย่อมมีความสิริสวัสดิ์

ทหารโบกธงเป็นเครื่องอาณัติสัญญา

โรงเรียนแบ่งเป็นสองชนิดคือ โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนเชลยศักดิ์แต่เวลานี้

เรียกว่าโรงเรียนราษฎร

ส่วนการอ่านเรื่องคำที่ใช้สระ อู และ อิ การันต์ก็มีลำดับขั้นตอนการสอนเหมือนบท
อื่นๆ ที่เรียนมาแล้ว เช่น

เมรุ	เหตุ	สินธุ์	นักร้อง
บริสุทธิ์	โพธิ์	สิทธิ์	

นอกจากนี้ยังสอนอ่านเรื่องคำแผลงมีทั้งคำแผลงสระ พยัญชนะ โดยที่ผู้เขียนตำรา
กล่าวไว้อย่างละเอียด พร้อมยกตัวอย่างประกอบให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น

คำแผลงสระ อะ เป็นสระ อา หรือ อู เช่น

อัญชลี	เป็น	อัญชลี
อัสดัย	เป็น	อัสดัย

คำแผลงสระ อี เป็นสระ เอ หรือ ไอ เช่น

พิศาล เป็น ไพศาล

พิบูล เป็น ไพบูลย์

นิรมิต เป็น เนรมิต

คำแผลงสระ อุ เป็น ระ หรือ สระโอ เช่น

บุราณ เป็น โบราณ

อยุธยา เป็น อโยธยา

ตุลาการ เป็น ตระลาการ

คำแผลงสระ โอ เป็นสระเอา เช่น

โรส เป็น เอรส

จากนั้นนำคำที่แผลงแล้วมาเรียงเข้าประโยค เช่น

หมื่นยกรอัญลี หรือศิระขอโทษพระคงโปรดยกโทษให้

เป็นตระลาการต้องกระทำอาการให้เหมือนตราฐจึงควรเรียกว่าตุลาการ

โรสกับเอรสก็เปลอย่างเดียวกันคือลูกเกิดในอุระหรือทรวงอกนั่นเอง

ส่วนการสอนอ่านคำแผลงพยัญชนะมีขั้นตอนการสอนอ่านเหมือนกับการสอนอ่านคำ

แผลงสระ เช่น

คำแผลง จ เป็น ดย เช่น นิจ เป็น นิตย์

สัจ เป็น สัตย์

คำแผลง ช เป็น ทย เช่น วิชา เป็น วิทยา

คำแผลง ถ เป็น ส เช่น ถลาย เป็น สลาย

คำแผลง ผ เป็น ประ เช่น ผสม เป็น ประสม

คำแผลง ปร เป็น บรร เช่น ประจุ เป็น บรรจุ

ส่วนข้อแตกต่างของการสอนอ่านคำแผลงสระกับพยัญชนะคือ คำแผลงพยัญชนะ

ผู้เขียนตำราจะยกตัวอย่างคำ บอกวิธีการใช้คำ บอกความหมายของคำต่อจากนั้นนำคำที่เรียนมาแล้วมาเรียงเข้าประโยค เช่น

คำแผลง ข เป็น ษ เช่น

ภิกษุ เป็น ภิกษุ พระ – สงฆ์ พระภิกษุสงฆ์

ขมา เป็น ษมา ขอ – โทษ ขอษมาโทษ

จกษุ เป็น จกษุ ดวง – คือดา ดวงจกษุคือตา

ต่อจากนั้นนำคำมาเรียงเข้าประโยค

จักขุโรโคคือโรคในจักขุ เช่น ดาต้อ, ดาแดง ฯลฯ

เมื่อเขามาขอขมาลาโทษก็ควรรับขมาเขา

การอ่านคำสนธิมีลำดับขั้นตอนการสอนอ่านเช่นเดียวกับการสอนอ่านคำแผลง กล่าวคือ แบ่งการสอนเป็นตอนๆ โดยตอนแรกจะให้คำอธิบายก่อนจากนั้นยกตัวอย่างคำที่เป็นคำสนธิ แล้วจึงนำคำที่เกิดจากการสร้างคำด้วยวิธีสนธิมาเรียงเข้าประโยค เช่น “คำสนธิ คือ รวมคำสั่ง สองคำเป็นคำเดียวโดยลบสระบ้าง เติมสระบ้าง อาเทศคำเสียงสั้นให้ยาว”

ตัวอย่างคำสนธิ	เช่น	ชนมายุ	คือ	ชนม + อายุ
		ผลานิสงส์	คือ	*ผละ + อานิสงส์
		สุรालย์	คือ	สุระ + อาลย์
		ราโชวาท	คือ	ราช + โอวาท

เรียงคำเข้าประโยค เช่น

เมืองสวรรค์เขาเรียกว่า “สุราลย์”

ทำบุญให้ทานได้ผลานิสงส์

พระมหาเยซูเจ้าสิ้นพระชนมายุบนไม้กางเขน

ในการสอนอ่านคำที่มีที่มาต่างกันแต่ความหมายเหมือนกันแบ่งการสอนเป็นสองตอน
คือ

ตอนแรกสอนอ่านเขียนคำที่มาจากต่างที่กัน เพื่อเปรียบเทียบ เช่น

อัธยาศัย	อัชฌาสัย	กบฏ	ขบถ
ปรกติ	ปกติ	พานิช	วานิช
กริษา	กิฬา	สารบาญ	สารบัญ

ตอนที่สองนำคำมาเรียงเข้าประโยค โดยใช้คำที่เรียนมาแล้วในตอนแรก เช่น

กบฏหรือขบถมีความหมายอย่างเดียวกันแปลว่า ความทรยศ

สารบาญบางทีก็เขียนสารบัญ

ผู้มีอัธยาศัยใจคอดีจึงจะมีคนรักและระลึกถึง

* เขียนตามเสียงที่ออก

คนที่มีอัชฌาสัยใครก็ชอบ

พ่อคำวนิซเรามากเรียกว่านายพานิซ

เขาแข่งขันกีฬากันที่สนามกรีฑาสถานแห่งชาติเสมอ

การสอนอ่านเรื่องคำที่เดิม อะ สุ ทุกหน้าคำเพื่อเปลี่ยนแปลงหรือจะกลับความหมายของคำ การสอนอ่านเรื่องนี้ฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้คำที่มีความตรงกันข้ามเมื่อเดิมคำว่า อะ สุ ทุกหน้าคำ ขั้นตอนการสอนเหมือนบทอื่นๆ กล่าวคือ จะเขียนคำที่ยังไม่เดิมคำว่า อะ สุ ทุกหน้าคำพร้อมบอกความหมายของคำนั้น เช่น

<u>สัตย์</u>	จริง	<u>อสัตย์</u>	ไม่จริง
<u>วิชา</u>	ความรู้	<u>อวิชา</u>	ความโง่
<u>มิตร</u>	เพื่อน	<u>อมิตร</u>	ศัตรู
<u>สุภาพ</u>	คำดี	<u>ทุภาพ</u>	คำชั่ว
<u>สุคติ</u>	สวรรค์	<u>ทุคติ</u>	นรก
<u>สุจริต</u>	ทำดี	<u>ทุจริต</u>	ทำชั่ว
<u>สุคนธ์</u>	กลิ่นหอม	<u>ทุคนธ์</u>	กลิ่นเหม็น

ต่อจากนั้นนำคำมาเรียงเข้าประโยค เช่น

ถ้าละความทุจริตเสียได้ก็เป็นอันประพตสุจริตอยู่เอง

คนที่อยู่ในสัตยธรรมเปรียบด้วยสุคนธชาติคือดอกไม้มีกลิ่นหอมและ

คนอสัตย์ธรรมเปรียบด้วยทุคนธชาติคือดอกไม้มีกลิ่นเหม็น

อวิชาความโง่เขลาเปรียบเหมือนศัตรูหมู่อมิตร ซึ่งคอยแต่ทำร้ายเราอยู่เสมอ

อกุศลนำเจ้าของไปสู่ทุคติ คือนรกและกุศลย่อมพาไปสู่สุคติคือสวรรค์

1.5.2 วรรณยุกต์

การสอนอ่านวรรณยุกต์ในหนังสือตรุณศึกษาเล่ม 5 ผู้เขียนจะแทรกไว้ในบทสอนประสมคำและการอ่านเขียนคำไปพร้อมกัน เพราะตรุณศึกษาเล่ม 5 เป็นเล่มสุดท้ายนักเรียนย่อมมีพื้นฐานความรู้มาจากเล่ม 1 ถึงเล่ม 4 เมื่อมาศึกษาตรุณศึกษาเล่มนี้ย่อมมีความ

เข้าใจยิ่งขึ้น การที่ ฟ.ฮีแลร์ นำเสนอเช่นนี้ นับว่าเป็นแนวทางที่ดีที่นักเรียนจะได้ทบทวนความรู้ไปด้วย ประการสำคัญนักเรียนจะได้เรียนครบกระบวนการเรียนภาษาไทยให้มีความเจริญทางปัญญาอีกด้วย

1.5.3 การประสมอักษรและอ่านเขียนคำ

การฝึกอ่านเขียนคำส่วนมากเป็นเรื่องของคำศัพท์ที่ยากและมีความซับซ้อนกว่าद्रुณศึกษาอีก 4 เล่ม เนื่องจากหนังสือद्रुณศึกษาเล่มนี้เป็นเล่มสุดท้ายของหนังสือชุดนี้ ประกอบกับระดับชั้นที่เรียนก็เป็นระดับชั้นที่ได้ฝึกอ่านเขียนคำต่างๆ มาแล้ว คำที่ให้ฝึกอ่าน บางคำก็อาศัยเพื่อทบทวน เช่น การอ่านคำที่ใช้ ฤ ส่วนคำที่ซับซ้อน ได้แก่ คำสนธิ คำแผลง การสอนอ่านคำที่มีตัวสะกดการันต์ เป็น

1.5.4 การผันอักษร

द्रุณศึกษาเล่ม 5 ฟ.ฮีแลร์ มีวิธีการนำเสนอเนื้อหาเช่นเดียวกับการสอนอ่านวรรณยุกต์ กล่าวคือ แทรกไว้ทุกบทเรียนตามความเหมาะสมของเนื้อหาแต่ละบท ซึ่งผู้เขียนตำราจะแทรกไว้เมื่อมีโอกาส จึงทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้เรื่องภาษาไทยครบทุกเรื่อง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

1.5.5 การใช้เครื่องหมายวรรคตอน

เครื่องหมายวรรคตอนจะแทรกไว้ในบทอ่านประกอบเป็นส่วนมากในบทสอนภาษาก็มีปรากฏอยู่บ้าง ซึ่งต้องอาศัยบริบทของคำที่ต้องการสื่อความหมาย จำเป็นต้องใช้เครื่องหมายวรรคตอนกำกับ

1.5.6 บทอ่านประกอบ

ส่วนบทอ่านประกอบผู้เขียนตำราได้อาศัยคำที่ปรากฏในบทสอนภาษามาผูกเรื่องราวให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านควบคู่กันไปด้วยกับการสอนภาษา

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าद्रุณศึกษาเล่ม 5 เป็นหนังสือเรียนเล่มสุดท้ายของหนังสือชุดนี้ที่ผู้เขียนตำราได้นำเอาวิธีอ่านเรื่องต่างๆ มารวบรวมไว้ ซึ่งมีความต่อเนื่อง

กับหนังสือตรรกศึกษาอีก 4 เล่ม ที่ผู้เรียนได้เรียนมาแล้ว โดยเฉพาะลำดับขั้นตอนการสอนภาษาจะมีความต่อเนื่องและเหมือนกันทุกเล่ม

นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับทสอนภาษา ฟ.ฮีแลร์ ไม่ได้สอนเฉพาะการอ่าน การใช้คำเท่านั้น ยังได้แทรกข้อความที่เป็นบทสอนใจไว้ด้วย เป็นต้นว่า

ผู้ใดซื้อก็ให้ซื้อต่อผู้ใดงอกก็ให้ดูแล

(เล่ม 1 หน้า 22)

อย่าจนกึ่งไม้ล้มอย่านั่งร่มต้นไม้โกรน

(เล่ม 2 หน้า 18)

คนดียอมไม่ปองร้ายผู้อื่น

(เล่ม 2 หน้า 20)

อย่าผูกอาฆาตจองเวรต่อผู้อื่น

(เล่ม 3 หน้า 52)

ความพยายาเป็นเหตุให้เกิดความจองเวร

(เล่ม 4 หน้า 38)

ควรรักษาดียิ่งกว่าตน

(เล่ม 5 หน้า 93)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนไม่เพียงแต่จะฝึกสอนการอ่าน การใช้คำ ยังสอนเรื่องคุณธรรมอันดีแก่ผู้อ่านควบคู่ไปด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านที่ควรนำไปประพฤติปฏิบัติได้ในสังคม

2. ความสอดคล้องของขั้นตอนการสอนภาษาและบทอ่านประกอบ

ความสอดคล้องของขั้นตอนการสอนภาษาและบทอ่านประกอบ มีความสอดคล้องกัน 2 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษา ดังนี้

2.1 ด้านเนื้อหา

เนื่องจากเนื้อหาที่ฝึกอ่านในการสอนภาษาก็จะไปปรากฏที่บทอ่านประกอบ เพื่อให้เนื้อเรื่องมีความสมบูรณ์ เพราะส่วนที่เป็นบทอ่านประกอบเป็นส่วนที่รวมเอาคำที่เรียนไปแล้ว

มาผูกเป็นเรื่องราว เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ได้ ที่สำคัญเนื้อหาในบทอ่านประกอบนั้น ส่วนมากจะเป็นเรื่องใกล้ตัวของผู้เรียน คือ เรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรม พิษ สัตว์ เครื่องใช้ต่างๆ และเรื่องธรรมชาติวิทยา เช่น เนื้อหาในดรฐศึกษาเล่ม 1 ได้แก่ เรื่องเจ้าจำปี พ่อสี ตาเข่อ อาโก้ เป็นต้น เนื้อหาจะเป็นเรื่องง่ายๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้เรียนที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จากนั้นก็เป็นเรื่องใกล้ตัวของผู้เรียนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ตามวัยของผู้เรียน คือ เรื่องประเพณีทาน ตำนาน ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร ศาสนา เช่น เรื่องเต่าและกระต่าย พระยาภายหลังเข้าเฝ้าพระเจ้ากระหลาป่า สมเด็จพระนางเจ้าสุริยไทย ราชทูตไทยไปกรุงจีน กัณฑ์มหาบุญลาก เป็นต้น

2.2 ด้านการใช้ภาษา

ภาษาที่ใช้ในบทอ่านประกอบจะเป็นภาษาง่ายๆ อ่านแล้วเข้าใจและสามารถสื่อสารกันได้ เนื่องจากคำที่มาปรากฏในบทอ่านประกอบล้วนเป็นคำที่ผู้เรียนได้ฝึกอ่านในการสอนภาษา มาแล้ว เช่น ตัวอย่างจากบทอ่านบทที่ 17 หน้า 30 จากหนังสือดรฐศึกษาเล่ม 1 กำหนดคำให้อ่านช่วงแรกว่า

ภูเขา ภาษา ผู้เฒ่า สำเภา นาฬิกา

คำเหล่านี้เมื่อไปปรากฏในบทอ่านประกอบจะทำให้เนื้อหา มีสาระและ ผู้เรียนสามารถสื่อความหมายได้ เช่น

ภาษาบาลีนี้ผู้เฒ่าผู้แก่พอใจใช้

ชี้ลาไปภูเขาชี้สำเภาไปในน้ำ

ซื้อนาฬิกาไว้ดูเวลา

จะเห็นว่าคำที่นำมาแต่งประโยคและสามารถสื่อสารได้ล้วนแต่เป็นคำที่เรียนมาแล้วจากการสอนภาษา ดังนั้นความสอดคล้องของขั้นตอนสอนภาษาจึงสอดคล้องกันตลอดกับบทอ่านประกอบ

บทที่ 3

วิเคราะห์บทอ่านประกอบในหนังสือดรณศึกษา

หนังสือดรณศึกษาทุกเล่มมีบทอ่านประกอบเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านออกเสียงให้ถูกต้องตามอักขรวิธี และสามารถจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ รวมทั้งให้มีวิจรรณญาณในการอ่าน เห็นข้อคิดที่แทรกไว้ในเรื่อง

บทอ่านประกอบนี้ ฟ. ฮีแลร์ ได้นำเอาความรู้หลายอย่างหลายประการ มาประกอบในการเรียบเรียงให้เป็นเนื้อเรื่อง เช่น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คติทางศาสนา ตำนาน นิทาน ฯลฯ บทอ่านประกอบบางบทเป็นเรื่องเก่าที่นำมาปรับปรุง แต่งเพิ่มเติม บางเรื่องก็เขียนขึ้นใหม่

รูปแบบการเขียนมีร้อยแก้ว และร้อยกรอง ร้อยแก้วมีทั้งเรื่องเล่า บทความ นิทาน ใช้ภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์บทอ่านประกอบเป็นรายบท ทั้งในรูปแบบเนื้อหา และการใช้ภาษา ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาและรูปแบบ

ดรณศึกษาทั้ง 5 เล่ม มีบทอ่านประกอบ 142 เรื่อง มีทั้งประเภทร้อยแก้ว ร้อยกรอง เนื้อหาสาระของเรื่องมีที่มาจากในประเทศและต่างประเทศ แยกประเภทเป็นกลุ่มเรื่องที่ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นเอง 54 เรื่อง เรียบเรียงจากนิทานเก่า 30 เรื่อง นำความจากพงศาวดารและประวัติศาสตร์มาเขียนใหม่ 26 เรื่อง อาศัยเนื้อความจากตำนาน 11 เรื่อง และความรู้เชิงประวัติ และคำสอนจากคริสต์ศาสนา 13 เรื่อง นอกจากนี้ยังมีเรื่องเบ็ดเตล็ดจากวรรณคดี บทกล่อมเด็ก สำนวน สุภาษิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัตินุคคล นิยาย และเรื่องจริงรวม 8 เรื่อง บทอ่านประกอบเหล่านี้จึงให้ความรู้หลากหลาย มีทั้งเรื่องประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา ศาสนา กฎหมาย และการละเล่นต่างๆ ดังจะได้กล่าวละเอียดต่อไป

1.1 ดรณศึกษาเล่ม 1

หนังสือดรณศึกษาเล่ม 1 มีบทอ่านประกอบ 10 บท เขียนเป็นร้อยแก้วทั้งหมด แบ่งเป็นเรื่องที่ผู้เขียนผูกเรื่องขึ้นเอง 9 เรื่อง นำมาจากนิทานเก่า 1 เรื่อง เรื่องที่ผู้เขียนผูกเรื่อง

ขึ้นเอง คือ เรื่องเจ้าจำปี เจ้าสำเภา เจ้ามะลิลา เจ้าไสว เจ้าราตรี พ่อสี ตาเข่อ หนูหล่อหนูเหล่ และอาโก้ ส่วนเรื่องกาน้ำแก ผู้เขียนนำมาจากนิทานเก่า บทอ่านประกอบเหล่านี้ได้นำคำที่เรียนมาแล้วผูกเป็นเรื่องสั้นๆ ตามความเหมาะสมของเนื้อหา และวัยของผู้เรียนที่อยู่ในชั้นเตรียมประถม บทอ่านประกอบในหนังสือตรุณศึกษาเล่ม 1 จะเริ่มจากบทที่ 11 คือ เรื่องเจ้าจำปี ซึ่งเป็นบทอ่านประกอบบทแรกของหนังสือชุดนี้ แม้จำนวนคำที่นักเรียนได้เรียนมามีน้อย แต่ ฟ. ฮีแลร์ ก็สามารถนำคำที่มีจำนวนจำกัดมาเรียบเรียงให้นักเรียนอ่านได้อย่างเข้าใจ และสนุกสนาน

บทอ่านประกอบในตรุณศึกษาเล่ม 1 มีดังนี้

1.1.1 เรื่องที่ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นเอง

เรื่องที่ 1 (บทที่ 11) “เจ้าจำปี” เป็นเรื่องเล่ามีบทสนทนาแทรก มีตัวละคร คือ ตาฉ่ำ ผู้เป็นพ่อ กับลูกชื่อเจ้าจำปี เจ้าจำปีเข้าไปในป่าไผ่ตะกอไผ่ด้วยความเลินเล่อจึงเกิดบาดเจ็บ พ่อจึงตักเตือนให้ระมัดระวังเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชีวิต

เรื่องที่ 2 (บทที่ 16) “พ่อสี” เป็นเรื่องเล่ามีบทสนทนาแทรก ผู้เขียนผูกเรื่องได้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีตัวละคร 3 ตัว คือ ป้าแฉ เด็กชายสี ซึ่งผู้เขียนตำราเรียกพ่อสี และพ่อของเด็กชายสี พ่อสีไม่เข้าใจว่าทำไมต้นลำไยยังไม่มีผล จึงเสนอให้ตัดทิ้ง ป้าแฉจึงชี้แจงว่าต้นลำไยยังเล็กอยู่ แล้วยกตัวอย่างเปรียบเทียบกับตัวพ่อสีเองว่า เมื่อยังเด็กก็ยังไม่มีความรู้ ต่อเมื่อโตได้ศึกษาเล่าเรียนมากขึ้นก็จะมีความรู้มากขึ้น ต้นลำไยก็เช่นกัน

บทอ่านประกอบเรื่องนี้ให้นักเรียนพัฒนาตนเองในเรื่องการรู้จักให้ออกาสผู้อื่น เพื่อพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ยังแทรกเกร็ดความรู้ เรื่องชื่อต้นไม้ เช่น ลำไย ตะโก แค มะไฟ สะเดา ฯลฯ และให้ความรู้เกี่ยวกับระยะเวลาการปลูกพืชบางชนิด

เรื่องที่ 3 (บทที่ 18) “เจ้าสำเภา” เรื่องนี้เป็นเรื่องเล่าแทรกด้วยบทสนทนา มีตัวละครคือ ตาไฮ้ เจ้าสำเภา และเจ้าโมฬี เจ้าสำเภาถูกเจ้าโมฬีเตะตี แต่เจ้าสำเภาไม่คิดโต้ตอบ เพราะเห็นว่าเจ้าโมฬีอายุน้อยกว่าทำให้ตาไฮ้ชื่นชมในน้ำใจเจ้าสำเภา เรื่องนี้มุ่งสอนเด็กให้รู้จักอดกลั้น ไม่ทำร้ายหรือรังแกผู้อื่นแ่หรือผู้ที่เด็กกว่า รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คุณธรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในสังคม

เรื่องที่ 4 (บทที่ 20) “ตาเข่อ” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละครคือ ตาเข่อ เจ้าไผ่ และเจ้ามะลิ เนื้อเรื่องกล่าวถึงตาเข่อบรรทุกสินค้าลงเรือไปขาย เรือเกิดเสีย เจ้าไผ่

กับเจ้ามะลิมาพบเข้าจึงช่วยเข็นเรือให้ตาเข่อ

บทอ่านประกอบเรื่องนี้สอนเด็กให้รู้จักเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่นโดยเฉพาะการช่วยเหลือผู้สูงอายุ เด็กที่มีความอ่อนน้อมรู้จักช่วยเหลือผู้ใหญ่ยอมเป็นที่ชื่นชมของคนทั้งหลาย ความรู้ที่ปรากฏในเรื่องนี้มีชื่อพืช ผัก เช่น มะเขือ ถั่วพู ใบชา

เรื่องที่ 5 (บทที่ 22) “เจ้ามะลิลา” เป็นเรื่องเล่า มีตัวละคร คือ เจ้ามะลิลา และ พ่อ พ่อให้เจ้ามะลิลาเลี้ยงวัว แต่เจ้ามะลิลาไปเล่นเสีย วัวไปย่ำพืชจนเสียหาย พ่อว่ากล่าวตักเตือนให้เจ้ามะลิลาให้รู้จักรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย มิฉะนั้นจะเสียงานหรือถูกลงโทษ

เรื่องนี้สอนเรื่องความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ควรทำให้ดีที่สุด

เรื่องที่ 6 (บทที่ 24) “หนูหล่อ หนูเหล่” เป็นเรื่องเล่า มีตัวละคร 2 ครอบครัว คือ หนูเหล่กับแม่ และหนูหล่อกับพ่อ หนูเหล่พูดดูถูกหนูหล่อว่าฐานะต่ำกว่าตน แม่จึงสอนหนูเหล่ด้วยการยกนิทานมาเล่าเปรียบเทียบให้หนูเหล่ฟัง เรื่อง หมากับหมูป่า หมูป่าพูดดูถูกและโอ้อวดว่าเก่งกว่าหมี สุดท้ายหมูป่าถูกเสือฆ่าตาย

บทอ่านประกอบเรื่องนี้ให้ข้อคิดแก่นักเรียนไม่ให้ยกตนข่มท่าน จะเป็นผลเสียแก่ตนเอง ไม่มีใครช่วยเหลือเมื่อเกิดความทุกข์ยากลำบากหรือประสบอันตราย ขณะเดียวกันก็สอนให้รู้จักขอโทษและให้อภัยเมื่อล่วงเกินผู้อื่น เรื่องนี้ผู้ประพันธ์นำนิทานมาแทรกในบทอ่านประกอบทำให้เข้าใจง่าย และสนุกสนานเพิ่มขึ้น

เรื่องที่ 7 (บทที่ 26) “เจ้าใส่ว” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละคร คือ ตาส่งกับเจ้าใส่ว เนื้อหากล่าวถึงพฤติกรรมของเจ้าใส่ว ซึ่งเป็นคนขี้ขลาด พ่อสั่งให้เรียนอะไรก็เรียนไม่จบ เริ่มตั้งแต่เรียนภาษา วิชาแพทย์ การทำไร่นา การเป็นกะลาสี เรียนไปไม่นานก็เลิก เนื่องจากขาดความอดทน ไปฝึกวิชาใดก็ไม่ประสบความสำเร็จสักอย่าง

เรื่องนี้สอนให้มีความเพียรพยายาม มีความอดทน ผู้ที่เกียจคร้านขี้ขลาดจะทำกิจการใดไม่สำเร็จ นอกจากนี้ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีวิชาความรู้เพื่อประกอบอาชีพ

เรื่องที่ 8 (บทที่ 28) “เจ้าราตรี” เป็นเรื่องเล่ามีบทสนทนายระหว่างพ่อกับลูก คือ ตาไต่กับเจ้าราตรี พ่อสั่งให้ลูกทำความสะอาดบ้านแทน ขณะที่ไปทำธุระ แต่ลูกไม่ทำและพูดปดว่าทำแล้ว แต่พ่อจับได้ เพราะลูกทวงกลี ซึ่งพ่อสัญญาว่าจะให้ ซึ่งถ้าลูกทำงานตามสั่งลูกก็จะได้พบกลีที่อยู่ในตู้

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่สอนเด็กให้รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ไม่พูดปด เพราะเป็นผลเสียต่อตนเองและจะไม่มีใครเชื่อถือคำพูดอีกต่อไป

เรื่องที่ 9 (บทที่ 32) “อาถู” เป็นบทอ่านประกอบเรื่องสุดท้ายในหนังสือตรุษศึกษาเล่ม 1 มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า มีตัวละคร คือ แม่ อาถู และเจ้าแก๋ง เนื้อเรื่องกล่าวถึงอาถู เด็กจีนกำพร้าพ่ออยากจะรวยเร็ว จึงคิดที่จะเปลี่ยนอาชีพ เพราะอาชีพเดิมมีรายได้น้อย แต่แม่ทักท้วงไม่ให้เปลี่ยนอาชีพ โดยให้ดูตัวอย่างเจ้าแก๋ง ที่มาจากเมืองจีน เป็นคนขยันประหยัดอดออมจนร่ำรวย อาถูก็เชื่อฟังแม่ จึงประสบความสำเร็จ

เรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งสอนเด็กให้รู้จักขยันหมั่นเพียรและอดออม เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้มีพระคุณ ทำให้ชีวิตการทำงานของบุคคลนั้นเจริญก้าวหน้า

1.1.2 เรื่องจากนิทานเก่า

เรื่อง “กาน้ำแก” (บทที่ 30) เป็นเรื่องที่ผู้เขียนปรับปรุงจากนิทานเก่า มีตัวละคร 2 ตัว ได้แก่ กาน้ำกับปลา กาน้ำแก อยากกินปลาจึงทำอุบายหลอกให้ปลาหลงเชื่อ

เรื่องนี้สอนไม่ให้เชื่อคนง่าย การจะเชื่อสิ่งใดต้องมีเหตุผล และรู้จักไตร่ตรอง มิฉะนั้นอาจได้รับความเดือดร้อนเสียหายมาสู่ตนเองได้ นอกจากนี้ยังสอนให้ไม่ให้เป็นคนเจ้าเล่ห์ หลอกลวงผู้อื่นอีกด้วย

การเรียบเรียงบทอ่านประกอบในด้านรูปแบบเนื้อหาของหนังสือตรุษศึกษาเล่ม 1 ที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ คือ พ.ธีแลร์ ได้พยายามใช้ความสามารถในการเรียบเรียงบทอ่านประกอบเล่มนี้ให้มีคุณค่า กล่าวคือ ตัวเรื่องเป็นเรื่องผูกขึ้นเอง แทรกนิทานเปรียบเทียบ ทำให้เข้าใจง่ายสนุก เนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ส่วนลักษณะของคำสอนมีทั้งที่เป็นข้อที่พึงปฏิบัติและข้อพึงละเว้น

1.2 ตรุษศึกษาเล่ม 2

หนังสือตรุษศึกษาเล่ม 2 มีบทอ่านประกอบ 31 บท เป็นร้อยแก้ว 30 บท และเป็นร้อยกรอง 1 บท ผู้ประพันธ์ใช้คำที่นักเรียนเรียนมาแล้วมาจัดทำเป็นบทอ่านประกอบเพื่อให้ให้นักเรียนได้ฝึกอ่านให้แม่นยำขึ้น พร้อมทั้งแทรกความรู้เข้าไปด้วย บทอ่านประกอบชุดนี้แบ่งเป็นเรื่องที่ผู้เขียนผูกเรื่องขึ้นเอง 19 เรื่อง ได้แก่ ไก่กู ปลาสวาย ปลาน้ำเค็ม นายแฉล้ม

นายโถม หนูถนอม เสือปลาสองตัว เจ้าเสี้ยม นายเลื่อม ตาเซยเสียใจ หนูกลีบ จิ้งหรีด แอ๊ด คนตาบอด ลิงทโมนกับสหาย นายสุข นายสนิท นายพร นายฤกษ์ นายจรัส เรื่องที่ผู้เขียนนำมาจากนิทานเก่า 7 เรื่อง คือ เต่าและกระต่าย นายรีน อี๋อ่าง นกเขาเปล้า หมาจิ้งจอก มดง่าม ราชสีห์ ส่วนเรื่องที่เหลือมีที่มาจากพงศาวดาร ตำนาน บทกล่อมเด็ก และสำนวนสุภาษิตอย่างละ 1 เรื่อง คือ อโยธยาศรีสังหาร พระยาภาณุวงศ์เจ้าพระยาเจ้าพระยาจักรีขอดาวขอเดือน และต้นแก้ววัลย์กับต้นตาล

บทอ่านประกอบในตรุณศึกษาเล่ม 2 มีดังนี้

1.2.1 เรื่องที่ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นเอง

เรื่องที่ 1 (บทที่ 6) “ไก่อุ” เป็นเรื่องเล่า ตัวละครมี ไก่อุ ไก่แจ้ และเสือปลา ไก่อุอิจฉาไก่แจ้ที่มีเสียงไพเราะกว่า จึงไปชวนเสือปลาให้มากินไก่แจ้ เสือปลากินไก่แจ้แล้วก็กินไก่อุเสียด้วย

เรื่องนี้สอนนักเรียนให้รู้จักสร้างมิตรต่อผู้อื่น ไม่ชิงดีชิงเด่น ไม่อิจฉาผู้อื่น ตัวละครในนิทานเป็นตัวอย่างให้เห็นว่า ผู้ที่คิดร้ายต่อผู้อื่นผลสุดท้ายจะได้รับกรรมที่ตนได้ทำไว้ ซึ่งตรงกับสุภาษิตว่า “ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกข์นั้นถึงตัว”

เรื่องที่ 2 (บทที่ 10) “ปลาสวย” เป็นเรื่องเล่า มีตัวละคร คือ ปลาสวย และลูกๆ แม่ปลาสวยอบรมสั่งสอนลูกให้ระมัดระวังเวลาออกหาอาหาร ลูกปลาตัวหนึ่งไม่เชื่อฟังจึงถูกนกกรังกิน

เรื่องนี้มุ่งสอนให้เด็กเชื่อฟังคำอบรมสั่งสอนของพ่อแม่

เรื่องที่ 3 (บทที่ 12) “ปลาน้ำเค็ม” เป็นเรื่องเล่า มีบทสนทนาของตัวละคร คือ ปลาทุากับปลาหมอต่างโอ้อวดว่าตนสำคัญกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง แต่แล้วในที่สุดทั้งคู่ก็ถูกนำไปทำเป็นอาหารของมนุษย์

เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าคนเราควรรู้จักตนเอง ไม่อวดฉลาด ไม่ยกตนข่มท่าน อวดฉลาดกว่าผู้อื่น

เรื่องที่ 4 (บทที่ 14) “นายแฉล้ม” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละคร คือ นายแฉล้มกับเพื่อน นายแฉล้มจะไปเล่นว่าว แต่ด้วยความรีบร้อนและเล่นเล่ทำให้ว่าวขาด นายแฉล้มจึงเล่นไม่ได้

เรื่องนี้มุ่งเตือนสตินักเรียนไม่ให้เล่นเล่ ถ้าเราเล่นเล่ไม่ระมัดระวังสิ่งที่กำลังปฏิบัติอยู่จะเสีย หรือจะได้ผลไม่ดีตามความคาดหวัง ความรู้ที่แทรกอยู่ในบทอ่าน

ประกอบเรื่องนี้ คือ ชื่อว่าต่าง ๆ เช่น อีเป่า และกุลา ปัจจุบันเรียกกันว่าว้าวปักเป่า และว้าวจุฬา

เรื่องที่ 5 (บทที่ 16) “นายโถม” ผู้เขียนผูกเรื่องโดยอาศัยเค้าโครงจากแนวความคิดเรื่องของการ “ฟังไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียด” ตัวละครคือ นายโถม และสหาย คือ นายหนานลาว ทั้งสองคนไปเที่ยวดวงพระยาไฟ ระหว่างทางถามปัญหากัน แล้วเกิดความเข้าใจผิด สำคัญว่าไขลงข้างมา จึงต่างพากันวิ่งหนี มารู้ความจริงภายหลังว่าต่างเข้าใจผิด เพราะขาดการไตร่ตรอง

เรื่องนี้สอนนักเรียนให้รู้จักฟังอย่างไตร่ตรอง การจะเชื่อสิ่งใดควรพินิจพิเคราะห์เสียก่อน มิฉะนั้นจะทำให้ได้รับความลำบาก

เกร็ดความรู้ในบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ ชื่อต้นไม้ เช่น เพลิง เต็ง รัง มะปริง มะปราง ยาง ยุง เป็นต้น

เรื่องที่ 6 (บทที่ 18) “หนูถนอม” เป็นเรื่องเล่า มีตัวละคร คือ หนูถนอม พ่อแม่ และน้อง หนูถนอมชอบทำงานเลียนแบบผู้ใหญ่โดยไม่ดูกำลังความสามารถของตนจนได้รับอุบัติเหตุ

เรื่องนี้มุ่งสอนเด็กให้รู้จักความพอดี การจะทำงานใดควรพิจารณาให้เหมาะสมกับกำลังของตน

เรื่องที่ 7 (บทที่ 20) “เสือปลาสองตัว” ผู้เขียนผูกเรื่องเป็นนิทาน เนื้อเรื่องกล่าวถึงเสือปลาแก่กับเสือปลาหนุ่มเข้าไปขโมยกินไก่ เสือปลาแก่เตือนสติเสือปลาหนุ่ม เรื่องการกินว่าควรรู้จักกินให้พออิ่มเหลือเก็บไว้กินวันอื่นบ้าง แต่เสือปลาหนุ่มไม่ฟังกินจนท้องแตกตาย

เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนเรื่องการรับประทานอาหารควรรับประทานเท่าที่ร่างกายต้องการ นอกจากนี้ยังแสดงโทษของการลักขโมยด้วย

เรื่องที่ 8 (บทที่ 22) “เจ้าเสี้ยม” เป็นเรื่องเล่า มีตัวละครคือ เจ้าเสี้ยมกับแม่ เจ้าเสี้ยมเป็นเด็กกำพร้ายากจนไม่มีโอกาสเข้าโรงเรียน แต่ใฝ่ใจที่จะเรียนด้วยตนเอง จึงหาหนังสือมาฝึกอ่านเองและถามคนอื่นบ้าง จนสามารถอ่านเขียนได้คล่อง

เรื่องนี้ให้ข้อคิดแก่นักเรียนเรื่องความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ ผู้ที่มีโอกาสได้รับการศึกษาจึงควรตั้งใจเรียนให้ดีที่สุด

เรื่องที่ 9 (บทที่ 24) “นายเลื่อม” เรื่องนี้นำนิทานมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของตัวละคร คือ นายเลื่อม ซึ่งเป็นคนที่ไม่ค่อยมีเพื่อน เขาได้อ่านนิทานเรื่องเม่น ซึ่งเป็นสัตว์ที่ขาดเพื่อน เพราะสัตว์อื่นกลัวขนอันแหลมคม ทำให้นายเลื่อมคิดว่าที่ตนขาดเพื่อน เพราะเพื่อนรังเกียจนิสัยกระด้างกระเดื่อง นายเลื่อมจึงเปลี่ยนกิริยาท่าทางและคำพูดของตนใหม่ ต่อจากนั้นก็มีเพื่อนมากขึ้น

เรื่องนี้สอนนักเรียนเรื่องกิริยามารยาทที่ควรปฏิบัติต่อผู้อื่น ไม่เป็นคนกระด้างกระเดื่อง ไม่ก้าวร้าว เพราะผู้ที่มีกิริยามารยาทอันดีงามย่อมเป็นที่รักใคร่ของบุคคลทั่วไป

เรื่องที่ 10 (บทที่ 27) “ตาเซยเสียใจ” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละคร คือ ตาเซย กับนายอำเภอ ทั้งสองสนทนากันเรื่องการทำนาของตาเซยว่าตาเซยจะเลิกทำนา เพราะค่าเช่านาแพง นายอำเภอจึงแนะนำให้ตาเซยจ้างคนมาช่วยทำนา และนายอำเภอก็สนับสนุนให้ตาเซยกล้างทุน ในที่สุดตาเซยก็ยอมทำนาต่อไป

เรื่องนี้เตือนสติผู้อ่านในเรื่อง การรู้จักลงทุนทำงาน และมีการวางแผนในการทำงาน พิจารณารอบคอบถึงผลได้ผลเสีย

เรื่องที่ 11 (บทที่ 29) “หนูกลิบ” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละคร คือ หนูกลิบกับแม่ หนูกลิบเป็นเด็กไม่ชอบอาบน้ำ แม่จึงชวนหนูกลิบไปดูสัตว์เล่นน้ำ แล้วถือโอกาสสอนหนูกลิบว่าสัตว์ยังรู้จักรักษาความสะอาดร่างกาย

เรื่องนี้สอนให้นักเรียนรู้ว่าคนที่รู้จักรักษาความสะอาดร่างกาย จะมีสุขอนามัยสมบูรณ์ ท้ายเรื่องผู้เขียนยกสำนวนไทยมากล่าวไว้เพื่อเป็นแนวคิดแก่นักเรียนว่า “ไถ่ถามเพราะขนคองงามเพราะแต่ง”

เรื่องที่ 12 (บทที่ 31) “จิ้งหรีดแฉ็ด” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา ตัวละครมีจิ้งหรีดสองตัวซึ่งซนซมมีเพื่อนเล่น คือเด็ก ๆ ส่วนตนไม่มีใครสนใจจึงอยากเป็นผีเสื้อ แต่แล้วก็เปลี่ยนใจ อยากเป็นจิ้งหรีดเหมือนเดิม เพราะเห็นเด็ก ๆ เด็ดผักผีเสื้อ

บทอ่านประกอบเรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนให้มีความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ถ้าหากทุกคนมีความพอใจสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว บุคคลนั้นก็จะอยู่อย่างมีความสุข นอกจากนี้เรื่องนี้ยังสอนเด็ก ๆ ไม่ควรรังแกสัตว์

เรื่องที่ 13 (บทที่ 33) เรื่อง “คนตาบอด” เป็นเรื่องเล่า มีบทสนทนา ตัวละครมี ชายพิการสองคน คนหนึ่งตาบอดอีกคนเป็นนอญ ทั้งสองคนสนทนากันถึงความพิการของตน แล้วก็ตกลงจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำเนินชีวิต คือเป็นขาและเป็นตาให้กันและกัน ทำให้ทั้งสองคนมีชีวิตที่เป็นสุขขึ้น

บทอ่านประกอบเรื่องนี้ให้ข้อคิดแก่นักเรียนเรื่องการรู้จักพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน การที่คนในสังคมเดียวกันรู้จักช่วยเหลืออาศัยซึ่งกันและกัน จึงจะได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่มีแต่ความสงบสุข

เรื่องที่ 14 (บทที่ 41) “สิงทโมนกับสหาย” เรื่องนี้เป็นนิทาน ชายชราเลี้ยงสิงทโมนไว้ตัวหนึ่ง ทั้งชายชราและสิงต่างก็รักกัน ครั้นชายชรารู้ว่าสิงก็เฝ้าดูแลอย่างใกล้ชิด ขณะที่ชายชราหลับอยู่มีแมลงวันมาไต่หน้าผากของชายชรา สิงทโมนหวังดีจึงใช้ไม้ฟาดแมลงวันบนหน้าผากของชายชรา เป็นเหตุให้ชายชราได้รับบาดเจ็บ

เรื่องนี้ให้ข้อคิดเรื่องการคบคน ถ้าหากคบคนที่โง่เขลาวันหนึ่งอาจนำอันตรายมาสู่ตนเองได้

เรื่องที่ 15 (บทที่ 45) เรื่อง “นายสุข” เป็นเรื่องเล่า มีบทสนทนา ตัวละครมี นายสุข แม่ และฝรั่งหนึ่งคน นายสุขออกไปเล่นว่อกับเพื่อน แล้วเชือกป่านว่อกพันสายโทรเลข นายสุขไม่กล้าดึงเชือกเพราะกลัวจะเป็นอันตรายกับสายโทรเลขของทางราชการ ระหว่างนั้น นายสุขได้พบกับฝรั่งคนหนึ่งซึ่งมาถ่ายรูปแล้วขาตั้งกล้องเกิดหักไปขาหนึ่ง นายสุขได้เข้าช่วยเหลือด้วยมารยาทอันดี ฝรั่งประทับใจ จึงถ่ายรูปให้เป็นทีระลึก แม่ของนายสุขรู้เข้าจึงชี้ให้นายสุขเห็นคุณค่าของความเอื้อเฟื้อ และความมีกิริยาสุภาพอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่

บทอ่านประกอบเรื่องนี้สอนนักเรียนให้เป็นคนรู้จักรักษาสาธารณสมบัติ มีน้ำใจต่อผู้อื่น มีสัมมาคารวะ สุภาพ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่

อันเรื่องนี้ชี้ให้เห็นสภาพความเป็นไปของสมัยก่อนที่การถ่ายรูปยังเป็นของใหม่ แปลกสำหรับคนไทย การได้ถ่ายรูปนับว่าเป็นโชคอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน

เรื่องที่ 16 (บทที่ 47) “นายสนิท” เป็นเรื่องเล่า ตัวละครมี ยายกับหลาน 2 คน คือ นายสนิท กับนายสิทธิ์ ยายได้รับจดหมายจากลูกชายซึ่งเป็นอาของเด็ทั้งสอง ยายจึงเรียกนายสนิทมาอ่านให้ฟัง แต่นายสนิทอ่านไม่คล่องจึงเรียกนายสิทธิ์มาอ่าน ปรากฏว่าอ่านได้คล่องกว่านายสนิท ยายจึงต่อว่านายสนิท ทำให้นายสนิทอับอาย จึงเพียรพยายามขยันเล่าเรียนจนอ่านเก่งเท่ากับนายสิทธิ์

เรื่องนี้เป็นตัวอย่างให้นักเรียนให้มีความขยันหมั่นเพียรในการเล่าเรียน ไม่เกียจคร้าน เพราะจะทำให้ตนลำบาก และผู้อื่นจะตำหนิเอาได้ ความรู้ที่นักเรียนได้รับจากการอ่านเรื่องนี้ เป็น ชื่อการละเล่นของเด็กสมัยก่อน คือ การเล่นตองเต หรือจ้องเต็เรียก

เรื่องที่ 17 (บทที่ 49) “นายพร” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละคร คือ นายพร พี่ชาย และปู่ของเขา นายพรไม่เข้าใจเรื่องการเสียภาษีอากร จึงถามปู่ ปู่จึงช่วยอธิบายว่าเราเสียภาษีอากรเพื่อบำรุงประเทศ

เรื่องนี้สอนให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ของพลเมืองในการเสียภาษี โดยเฉพาะการช่วยเหลือประเทศชาติให้มีการพัฒนา ผู้คนก็จะมีความสุขกันถ้วนหน้า ความรู้ที่แทรกอยู่ในบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ ความรู้เรื่องภาษีอากรของชาวสวนสมัยก่อนที่เรียกว่า สมพัตสร และมาตราเงินโบราณที่ใช้เรียกเป็นตำลึง

เรื่องที่ 18 (บทที่ 51) “นายฤกษ์” ผู้เขียนผูกเรื่องให้มีตัวละครพ่อกับลูก นายฤกษ์เล่าให้พ่อฟังว่าตนถูกครูลงโทษในชั้นเรียน เมื่อพ่อซักถามจึงทราบความจริงว่านายฤกษ์เป็นเด็กชอบแก้ตัว ไม่ยอมรับผิด พ่อจึงอธิบายพร้อมอบรมสั่งสอนให้นายฤกษ์เข้าใจ เมื่อนายฤกษ์ได้ฟังก็ยอมรับและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อเป็นอย่างดี

เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนให้รู้จักยอมรับผิดเมื่อทำผิด ชอบพูดแก้ตัว หากทำผิดควรปรึกษาผู้ใหญ่ เพื่อหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขต่อไป

เรื่องที่ 19 (บทที่ 58, 59) “นายจรัส” เรื่องเล่าร้อยแก้ว และบทที่ 59 เรื่องเดียวกัน เขียนเป็นคำกลอน มีตัวละครคือ นายจรัสกับเพื่อนๆ นายจรัสกับนักเรียนในชั้นดกลงกันว่าจะตั้งใจเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของครู ทุกคนก็ปฏิบัติตามที่ตกลงกันไว้ ทำให้ความตั้งใจของนายจรัสกับเพื่อนๆ สำเร็จตามที่หวัง

เรื่องนี้เตือนให้นักเรียนมีความอดสาหะขยันหมั่นเพียรในการเล่าเรียน จะได้เป็นผู้ที่เชื่อว่ามีค่ามกตัญญูต่อครู อาจารย์ บิดา มารดา รักชาติบ้านเมือง และมีความซื่อสัตย์สุจริต มีอนาคตก้าวหน้า

1.2.2 เรื่องจากนิทานเก่า

เรื่องที่ 1 (บทที่ 2) “เต่าและกระต่าย” ผู้เขียนนำนิทานเก่ามาเขียนขึ้นใหม่ มีตัวละครคือ เต่ากับกระต่าย กระต่ายประมาทว่าเต่าช้าสั่งจึงทำวิ่งแข่ง เต่ากับรับคำท้าและวิ่งด้วยความเพียรพยายาม และความตั้งใจทำให้เต่าชนะกระต่ายได้

เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนให้มีความพยายาม ตั้งใจทำหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอและทำให้ดีที่สุด รวมทั้งไม่โอ้อวด ถ้าหากคนเรามีความเพียรพยายามก็จะทำงานสำเร็จได้ตามความมุ่งหวัง

เรื่องที่ 2 (บทที่ 8) “นายริน” เรื่องนี้ผู้เขียนอาศัยเค้าโครงจากนิทานเรื่อง เด็กเลี้ยงแกะ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย มีตัวละครคือ นายริน พ่อ พี่ของเขา และชาวบ้าน นายรินมีนิสัยชอบพูดปดหลอกผู้อื่น นายรินพูดมาหลายครั้ง มีเสือมากินวัว เมื่อคนเหล่านั้น มาช่วยแล้วไม่พบเสือ ในที่สุดไม่มีใครเชื่อถือ และเมื่อเสือมากินวัวจริงๆ ก็ไม่มีใครมาช่วย

เรื่องนี้มุ่งสอนเด็กไม่ให้พูดปด หลอกหลวงผู้อื่น เพราะจะทำให้เขาขาด ความเชื่อถือจากผู้อื่นแม้ในโอกาสที่พูดความจริงก็จะมีไม่มีใครยอมเชื่อ

เรื่องที่ 3 (บทที่ 35) “อึ่งอ่าง” เป็นเรื่องที่ปรับปรุงจากนิทานเก่า เรื่องเดิม จะมีโคกับอึ่งอ่าง แต่บทอ่านประกอบเรื่องนี้ ฟ.ฮีแลร์ เปลี่ยนโคเป็นช้าง กล่าวถึงอึ่งอ่างตัวหนึ่ง คิดว่าสามารถพองตัวให้ใหญ่เท่าช้างได้ จึงพองตัวขึ้นเรื่อยๆ สุดท้ายอึ่งอ่างก็ต้องแตกตาย

เรื่องนี้สอนนักเรียนให้รู้จักประมาณตนไม่ทะเยอทะยานเกินความสามารถ ของตนที่มีอยู่ ถ้าคนรู้จักประมาณตน พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ทะเยอทะยานเกินกำลังของตน ย่อมจะไม่เกิดผลร้าย

เรื่องที่ 4 (บทที่ 37) “นกเขาเป้ล่า” เรื่องนี้ผู้เขียนดัดแปลงจากนิทานที่ เล่ากันมาแต่เดิม ตัวละครมี นกเขาเป้ล่า มดตะนอย และนายพราน นกเขาเป้ล่าเห็นมดพลัด ตกลงไปอยู่ในบ่อจึงช่วยเหลือให้ขึ้นมาจากบ่อ เมื่อนกเขาเป้ล่าจะถูกนายพรานยิง มดจึงช่วยเหลือ ด้วยการกัดนายพรานทำให้นกพ้นจากอันตรายเช่นกัน

เรื่องนี้สอนให้เด็กรู้จักมีน้ำใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการช่วยเหลือ ผู้อื่นไม่ต้องหวังผลตอบแทน

เรื่องนี้ยังปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักกตัญญูรู้คุณ

เรื่องที่ 5 (บทที่ 39) เรื่อง “หมาจิ้งจอก” กล่าวถึงสุนัขจิ้งจอกที่พบกลอง แล้วนึกว่าเป็นอาหารมันจึงกัดจนกลองขาด แต่ไม่พบสิ่งใดในนั้นเลย

เรื่องนี้ให้แนวคิดเรื่องการรู้จักรักษาและเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ ไม่ด่วน ทำลายไปก่อนที่จะพิจารณาถึงคุณค่าของสิ่งนั้น

เรื่องที่ 6 (บทที่ 53) “มดง่าม” ตัวละครมีมดง่าม ช้าง และสัตว์ต่างๆ มดง่ามไปขอเป็นมิตรกับช้าง แต่ช้างปฏิเสธว่ามดง่ามตัวเล็กไม่เหมาะกับตนที่เป็นสัตว์ใหญ่ ต่อมา ช้างได้รับบาดเจ็บ เพราะแมงคาเรืองเข้าหูไม่มีสัตว์ชนิดใดจะช่วยให้พ้นจากมดง่าม มดง่ามจึงช่วย เอาแมงคาเรืองออกจากหูช้าง ทำให้ช้างสำนึกในบุญคุณ และเข้าใจความเป็นมิตรแท้จึงยอมรับ มดง่ามเป็นมิตร

เรื่องนี้ปลูกฝังนักเรียนในเรื่องการคบเพื่อนไม่ควรแบ่งชั้นวรรณะในการคบเพื่อน เพื่อนดีย่อมช่วยเหลือเพื่อนเมื่อยามตกทุกข์ได้ยาก นอกจากนี้ยังสอนนักเรียนเรื่องการปฏิบัติตนต่อเพื่อน ควรมีความจริงใจต่อกัน

เรื่องที่ 7 (บทที่ 56) “ราชสีห์” เรื่องนี้ผูกเรื่องขึ้นจากนิทานเก่า คือ เรื่องของหมาป่ากับลูกแกะเพียงแต่เปลี่ยนตัวละครเป็นราชสีห์กับลูกโค เนื้อเรื่องกล่าวถึงลูกโคกำลังกินน้ำอยู่ในลำห้วย ราชสีห์จะกินลูกโคจึงกล่าวหาลูกโคโดยไม่ฟังเหตุผลแต่ประการใด ในที่สุดลูกโคก็ถูกราชสีห์กิน

เรื่องนี้สอนนักเรียนไม่ให้รังแกผู้อื่น โดยเฉพาะผู้อ่อนแอกว่า ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าไม่ควรบีบบังคับ หรือรังแกผู้น้อย เรื่องนี้ยังให้ข้อคิดเกี่ยวกับความไม่เสมอภาคว่าผู้มีอำนาจวาสนาน้อยย่อมแพ้คนมีอำนาจมากกว่า ดังข้อความตอนท้ายเรื่องและผู้ประพันธ์ได้อ้างถึงอิศรญาณภาษิตว่า “วาสนาไม่คู่เคียงเคียงท่านยาก ถึงมีปากเสียเปล่าเหมือนเต่าหอย”

1.2.3 เรื่องที่นำมาจากพงศาวดาร

เรื่อง “อย่าอิจฉาริษยาเขา” (บทที่ 55) เรื่องนี้ผู้เขียนยกตัวอย่างจากพงศาวดารมาเปรียบเทียบให้เห็นโทษของความอิจฉาริษยา โดยกล่าวถึง กษัตริย์ไทยครั้งกรุงศรีอยุธยา ชื่อพระอินทราช มีพระราชโอรสสามองค์ คือ เจ้าอ้ายพระยา เจ้ายี่พระยา และเจ้าสามพระยา เมื่อพระราชบิดาสวรรคต เจ้าอ้ายพระยากับเจ้ายี่พระยาเกิดความอิจฉาริษยากัน จนสู้รบกันและสิ้นพระชนม์ทั้งสององค์ ราชสมบัติจึงตกอยู่แก่เจ้าสามพระยา

เรื่องนี้สอนนักเรียนให้เห็นโทษของความอิจฉาริษยา ซึ่งหากเกิดกับผู้น้อยย่อมนำความเสียหายมาสู่ผู้นั้นและส่วนรวมทำให้สังคมขาดความสงบสุขได้

1.2.4 เรื่องจากตำนาน

เรื่อง “พระยาภายหลังเข้าเฝ้าพระเจ้ากะหลาปา” (บทที่ 4) เรื่องนี้ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นโดยอาศัยตำนานของต่างประเทศ มีตัวละครเป็นกษัตริย์กับขุนนาง ขุนนางขาดความปราณี กดขี่ข่มเหงราษฎร ทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อน เมื่อกษัตริย์ทรงทราบความจริงจึงทรงดักเตือนให้ขุนนางแก้ไขพฤติกรรมดังกล่าว

เรื่องนี้ชี้ให้เห็นคุณค่าของความปราณีต่อผู้อื่น บุคคลใดขาดความปราณีย่อมนำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเอง นอกจากนี้ยังสอนให้รู้จักเคารพซึ่งกันและกัน ผู้ที่ต้องการให้คนอื่นรักเคารพและนับถือตน ก็ต้องทำความดีแก่ผู้อื่นก่อน

1.2.5 เรื่องที่มาจากบทกล่อมเด็ก

เรื่อง “ขอดาวขอเดือน” (บทที่ 25) เป็นเรื่องที่คุณเขียนนำความคิดมาจากบทร้องของเด็กที่ว่า “จันทร์เอ๋ย จันทร์เจ้า ขอข้าวขอแกง” มาปรับปรุงใหม่โดยคุณเรื่องเป็นเรื่องเล่า มีตัวละคร คือ หนูเฟื่อง พ่อ และพี่สาว เนื้อเรื่องกล่าวถึงหนูเฟื่องที่ร้องไห้อยากได้ดาวเดือน แต่ก็ไม่มีใครเอามาให้ได้ ในที่สุดหนูเฟื่องก็เข้าใจว่าดาวเดือนที่ตนต้องการนั้นเป็นสิ่งที่เกินจริง

เรื่องนี้ให้ข้อคิดว่าคนเราไม่ควรหวังในสิ่งที่เหลือวิสัย ควรพยายามทำในสิ่งที่เป็นไปได้ เขียนได้นำสาระจากบทร้องของเด็กใช้ประโยชน์

1.2.6 เรื่องที่มาจากสำนวน สุภาษิต

เรื่อง “ต้นเถาวัลย์กับต้นตาล” (บทที่ 43) ผู้เขียนผูกเรื่องโดยขยายความจากภาษิตที่ว่า “ช้าเป็นการนานเป็นคุณ” มีตัวละครเป็นต้นตำลึงกับต้นตาล ซึ่งเป็นไม้เถากับไม้ยืนต้น ต่างก็โอ้อวดคุณค่าของตน สุดท้ายไม้เถาจำต้องยอมรับว่าไม้ยืนต้น คือต้นตาล มีประโยชน์ต่อมนุษย์มากกว่า

เรื่องนี้สอนนักเรียนไม่ควรโอ้อวดหรือดูถูกผู้อื่นว่าด้อยกว่าตน เรื่องนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของพืช

บทอ่านประกอบในหนังสือตรรกศึกษาเล่ม 2 จะเห็นได้ว่า บทอ่านประกอบนั้นมีทั้งเรื่องที่คุณเขียนผูกเรื่องขึ้นเอง นำนิทานเก่ามาปรับปรุง เนื้อหาส่วนใหญ่มุ่งสอนคุณธรรม ความประพฤติที่พึงปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการงดเว้นความประพฤติที่ไม่พึงประสงค์ ส่วนรูปแบบการเขียนจะเป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนาเป็นส่วนใหญ่ ตัวละครมีทั้งเป็นคน พืช และสัตว์ ทุกเรื่องแทรกด้วยคติ ข้อคิด แก่ผู้อ่านควบคู่กับเพลิดเพลินที่นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้ในสังคม

บทอ่านประกอบทุกเรื่องในหนังสือตรรกศึกษาเล่มที่ 2 มีวัตถุประสงค์และสาระของการสอนเพื่อฝึกและปลูกฝังลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ สรุปได้ดังนี้

1.3 ตรรกศึกษาเล่ม 3

บทอ่านประกอบในหนังสือตรรกศึกษาเล่ม 3 มีลักษณะคล้ายกับตรรกศึกษาเล่ม 1 และ 2 ที่เรียนมาแล้ว กล่าวคือ นำคำที่นักเรียนเรียนแล้วมาใช้ในการผูกเรื่อง ข้อแตกต่างใน

ตรรกศึกษาเล่ม 3 คือ บางเรื่องเขียนด้วยคำประพันธ์ร้อยกรอง และบางเรื่องจะมีบทร้อยกรอง
ที่ให้ออกคิดมาต่อท้ายเรื่อง บทประพันธ์เหล่านี้มีทั้งที่คัดมาจากแหล่งอื่น และผู้เขียนประพันธ์ขึ้นเอง

บทอ่านประกอบในหนังสือตรรกศึกษาเล่มนี้มีทั้งหมด 36 บท รวม 35
เรื่อง จำแนกตามที่มาของเรื่องได้ดังนี้

1.3.1 ที่มาของเรื่อง

1.3.1.1 เรื่องที่ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นเอง 11 เรื่อง คือ
เสียรู้ผู้ร้าย ความสุขเป็นของไม่ถาวร นายสุดใจ สองพี่น้องแบ่งขนม สายโทรเลข นาคให้น้ำ
หรือไม่ให้ นายสะท่อน หลวงพินิจวรพจน์ ปากแหว่งกับหลังโกง สำเร็จเพราะรักกัน หนู
ละเลิง

1.3.1.2 เรื่องที่ผู้ประพันธ์ได้เค้ามูลมาจากประวัติศาสตร์ 5 เรื่อง
คือ เรื่องขุดอุโมงค์ พระไชยเชษฐา ทุบหม้อแตกกลับได้เมือง ยิงกระสุน พระบิดาแห่งชาติ

1.3.1.3 เรื่องจากคัมภีร์ศาสนาคริสต์ 4 เรื่อง คือ เรื่องหว่านข้าว
ผลแห่งทาน นักบุญมาติร์ 40 องค์ ดาวิดไม่ประทุษร้ายตอบ

1.3.1.4 เรื่องจากตำนาน มี 3 เรื่อง คือ เรื่องพระยาพาน
จุด “เอียนตุน” ตูเล่น หนูเลาไล่ซื้อ

1.3.1.5 เรื่องจากนิทานเก่า มี 7 เรื่อง คือ นกติดแร้ว ขึ้นก็ปุดลง
ก็ปุด พรานเบ็ดกับลูกปลา เสือมีลาย อ้ายตุ๊ดตู่ อนุญาตให้พุดปด! เต่ากับหอยโข่ง

1.3.1.6 เรื่องจากสำนวน มีเรื่องเดียว คือ กินปูนร้อนท้อง

1.3.1.7 เรื่องเบ็ดเตล็ดที่มาจากวรรณคดี 1 เรื่อง ขนบธรรมเนียม
ประเพณี 2 เรื่อง และเพลง 1 เรื่อง รวม 4 เรื่อง คือ มะสะลุม แรกนาขวัญ สาบาน และเพลง
เฮโลสารพา

บทอ่านประกอบเหล่านี้ผู้อ่านจะได้รับสาระความรู้ทั้งเรื่องในประเทศและ
ต่างประเทศ นับว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านอยู่ไม่น้อย ดังจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

บทอ่านประกอบในตรรกศึกษาเล่ม 3 แยกวิเคราะห์ ได้ดังนี้

1.3.1.2 เรื่องที่ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นเอง

เรื่องที่ 1 (บทที่ 4) “เสียรู้ผู้ร้าย” เป็นเรื่องเล่า มีกลุ่ม
ชาวนารักใคร่สามัคคีกันร่วมมือกันดูแลหมู่บ้านของตน ถึงแม้จะมีพวกผู้ร้ายยกพวกมาปล้น
หลายครั้งก็ไม่สำเร็จเพราะชาวบ้านพร้อมใจกันต่อสู้จนผู้ร้ายแพ้ไปทุกครั้ง ผู้ร้ายจึงวางแผนเข้ามา
ในหมู่บ้านยุให้ชาวบ้านแตกสามัคคีกัน แล้วจึงเข้าปล้นได้สำเร็จ

เรื่องนี้ชี้ให้เห็นประโยชน์ของความสามัคคี หากสังคมใดขาดความสามัคคี ย่อมทำให้สังคมนั้นขาดความสงบสุข

เรื่องที่ 2 (บทที่ 5) “ความสุขเป็นของไม่ถาวร” เรื่องนี้ผู้เขียน ประพันธ์ด้วยโคลงสี่สุภาพ 3 บท เป็นเรื่องเล่ามีบทสนทนา ตัวละครมีพ่อกับลูกสนทนากัน ลูกถามพ่อถึงเรื่องธรรมชาติที่เห็นเจ็ดอย่าง คือ น้ำไหล ลมพัด ดาวหมุน ฟาแลบ พลูวิ่ง เมฆเคลื่อน และนกบินว่าสิ่งใดเกิดขึ้นและหายไปเร็วกว่ากัน พ่อก็อธิบายให้ลูกเข้าใจว่าสิ่งที่ลูกถามนั้นถึงจะเร็วอย่างไรก็ยังเร็วไม่เท่าความสุขของมนุษย์ที่เกิดขึ้นเพียงชั่วครู่ชั่วยาม เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าความสุขนั้นเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนและไม่ถาวร

บทอ่านประกอบนี้ใช้เป็นตัวอย่างประกอบการสอนสำนวนไทยได้ดี

เรื่องที่ 3 (บทที่ 10) “นายสุดใจ” เป็นเรื่องเล่ามีบทสนทนา ตัวละครมี นายสุดใจ กับแม่ส่งผู้เป็นน้ำสะไภ้ พ่อโรงเรียนหยุดนายสุดใจไปเที่ยวทะเลกับน้ำสะไภ้ เมื่อ นายสุดใจเห็นเรือใบก็ชมว่าใบเรือสวยงาม ครั้นเรือเข้ามาใกล้ก็ไม่เป็นอย่างที่นายสุดใจคิด น้ำจึงถือโอกาสสอนหลานให้รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ ให้รอบคอบก่อนตัดสินใจ โดยเฉพาะการคบเพื่อน ควรรู้จักสังเกตและมีความรอบคอบให้มาก เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนให้มีความละเอียดถี่ถ้วนในการตัดสินใจคบเพื่อน

เรื่องที่ 4 (บทที่ 11) “สองพี่น้องแบ่งขนม” บทอ่านประกอบเรื่องนี้ ผู้เขียนใช้คำที่เขียนด้วยไม้้วนทั้ง 20 คำ มาผูกเป็นเรื่อง โดยใช้กลอนสุภาพ มีตัวละครคือ แม่บุญศรีกับหลาน แม่บุญศรีให้ขนมหลานสองคนรับประทานปรากฏว่า คนพี่หยิบขนมชิ้นใดก่อนน้อง น้องไม่ยอมจึงทะเลาะกัน แม่บุญศรีจึงอบรมสั่งสอนหลานให้รู้จักเสียสละ เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการปลูกฝังลักษณะนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้รู้จักเสียสละโดยเฉพาะกับผู้น้อยหรือผู้ที่อ่อนแอกว่า

เรื่องที่ 5 (บทที่ 15) “สายโทรเลข” เป็นเรื่องเล่า มีตัวละครคือ นายสังข์ กับนายสุข สองพี่น้องสนทนากันเรื่องสายโทรเลข นายสุขผู้เป็นน้องไม่เข้าใจว่าสายโทรเลข มีประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างไร นายสังข์จึงเล่าประวัติและบอกประโยชน์ของสายโทรเลขทั้งที่มีสายและไร้สาย พร้อมทั้งเปรียบเทียบความสามารถของมนุษย์ ผู้ประดิษฐ์คิดค้นสายโทรเลข กับพฤติกรรมการศึกษาของเขาทั้งสองคนว่า เมื่อเริ่มเรียนก็ยังไม่มีความรู้ต้องอาศัยเวลาและความพากเพียรในการศึกษาเล่าเรียน จึงมีความรู้มากขึ้น ไม่มีผู้ใดจะรู้ทุกอย่างเว้นแต่พระผู้เป็นเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น บทอ่านประกอบเรื่องนี้นอกจากจะให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของ

โทรเลข แล้วผู้เขียนยังให้แนวคิดแก่ผู้อ่านเรื่องความพากเพียรในการศึกษา หากค่อยเรียนรู้ไปไม่ช้าก็จะสำเร็จได้

เรื่องที่ 6 (บทที่ 17) “นาคให้น้ำหรือไม่ให้” เป็นเรื่องเล่า มีตัวละคร พ่อ กับลูก ลูกตั้งคำถามถามพ่อเรื่องนาคมีจริงตามที่คนเล่าหรือไม่ พ่อให้เหตุผลกับลูกว่า “นาค” เป็นเรื่องสมมุติที่ช่างทำเป็นข้อฟ้าบนหลังคาโบสถ์ แต่ “นาก” ที่มีจริงๆ เป็นสัตว์สี่เท้าหน้าเหมือนแมวมีอยู่ที่ประเทศอเมริกา คือนากบีเวอร์ หรือนากกัสเตอร์ แล้วพ่อก็กดตัวอย่างสัตวในตำนานชนิดอื่นๆ อีก เช่น เงือก ครุฑ กิन्नร มังกร ยักษ์ ว่าเป็นสิ่งสมมุติขึ้นทั้งนั้น บทอ่านประกอบเรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งสอนนักเรียนเรื่องการจะเชื่อเรื่องใดควรมีเหตุผลประกอบ

เกร็ดความรู้ที่แทรกอยู่ในบทอ่านประกอบเรื่องนี้คือ สภาพความเป็นอยู่ของสัตว์ที่เรียกว่านาก

เรื่องที่ 7 (บทที่ 28) “นายสะทอน” เป็นเรื่องเล่าโดยนำขนบธรรมเนียมประเพณีแต่โบราณมาแทรกเป็นตัวอย่างในเรื่อง ทำให้เห็นภาพสะทอนสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีแต่โบราณมา ตัวละครมีนายสะทอน ครูรอง ครูใหญ่ นายสะทอนเข้าใจผิดเรื่องการทำความเคารพครู จึงเคารพแต่ครูใหญ่ เพราะคิดว่าครูใหญ่สำคัญกว่าครูอื่นๆ ครูใหญ่จึงเล่าเรื่องประเพณีการทำความเคารพของเสนาบดีต่อมหาดเล็กที่ถือหนังสือราชการของพระเจ้าแผ่นดินไปส่งยังหัวเมืองให้นายสะทอนฟังเป็นตัวอย่าง เพื่อจะสอนให้รู้ถึงหน้าที่และความสำคัญของผู้ปฏิบัติหน้าที่ นายสะทอนเข้าใจเรื่องทั้งหมดจึงทำความเคารพและเชื้อฟังกุญแจใหญ่ทุกคน บทอ่านประกอบเรื่องนี้มุ่งปลูกฝังนักเรียนเรื่อง การทำความเคารพผู้ใหญ่ ควรทำสม่ำเสมอและไม่เลือกคน ความรู้ประกอบในเรื่องนี้ คือ การส่งหนังสือราชการจากเมืองหลวงไปสู่หัวเมืองในสมัยก่อน

เรื่องที่ 8 (บทที่ 31) “หลวงพินิจวรพจน์” เป็นเรื่องเล่า มีตัวละครคือ หลวงพินิจวรพจน์ ซึ่งเป็นพ่อ มีลูกชายคือ นายหลุยพินิจ และนายโยแซพพจน์ พ่อลูกสนทนากันเรื่องการอ่านหนังสือ หลวงพินิจวรพจน์ให้ลูกอ่านหนังสือราชกิจจานุเบกษาฉบับที่บันทึกเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสกรุงโรม ทรงเยี่ยมพระสันตปาปาเลโอที่ 13 หลวงพินิจวรพจน์ได้อธิบายเนื้อหาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาให้ลูกเข้าใจโดยเฉพาะเรื่องการเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ

บทอ่านประกอบเรื่องนี้ผู้เขียนให้ความรู้และให้เห็นความสำคัญของหนังสือราชกิจจานุเบกษา ซึ่งเป็นหนังสือสำคัญบันทึกการแผ่นดิน ถ้าหากนักเรียนศึกษาจะได้รับประโยชน์อย่างมาก ความรู้ที่ได้รับจากบทอ่านเรื่องนี้ คือ หนังสือราชกิจจานุเบกษา ซึ่งเป็นหนังสือบันทึกข้อราชการต่าง ๆ ของประเทศ

เรื่องที่ 9 (บทที่ 35) “ปากแหว่งกับหลังโกง” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา กล่าวถึง เจ้าชายหลังโกงอภิเษกกับเจ้าหญิงปากแหว่ง ตอนแรกทั้งสององค์ไม่ทราบถึงความพิการของแต่ละฝ่าย เพราะต่างก็เจตนาปิดบังไว้ ในที่สุดเมื่ออยู่ด้วยกันจึงทราบความจริง ต่างฝ่ายต่างสำนึกตนที่หลอกอีกฝ่ายหนึ่ง และเมื่อตั้งสติได้ ทั้งสองฝ่ายจึงยอมรับสภาพความพิการของกันและกัน และพิจารณาถึงสิ่งที่ดีของแต่ละฝ่าย

ผู้เขียนตำราต้องการปลูกฝังนักเรียนให้พิจารณาความดีของคน โดยมองข้ามข้อบกพร่องเล็กๆ น้อยๆ เสีย และไม่ให้หลอกหลวงผู้อื่น

เรื่องที่ 10 (บทที่ 45) “สำเร็จเพราะรักกัน” บทอ่านประกอบเรื่องนี้แต่งเป็นกลอนสุภาพ เป็นเรื่องเล่า มีตัวละครคือ แม่กับลูก ทั้งสองนั่งอยู่ริมสนามได้เห็นสัตว์ 2 ชนิด คือ มดกับจิ้งหรีด สองแม่ลูกจึงสนทนากันถึงความสามารถของมดง่ามที่สามารถรุมกันกินจิ้งหรีด ซึ่งมีขนาดโตกว่าได้ ลูกเกิดความสงสัยจึงถามแม่ แม่อธิบายให้ลูกฟังถึงความสามัคคีของมดง่ามที่ช่วยกันหาอาหาร แล้วสั่งสอนลูกเรื่องความสามัคคีกัน ถ้าคนในครอบครัวรักกันจะทำกิจการงานโดยย่อสำเร็จ

บทอ่านประกอบเรื่องนี้มุ่งสอนเรื่อง ความรักความสามัคคีของคนในครอบครัว ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีแก่คนในครอบครัวนั้น

เรื่องที่ 11 (บทที่ 57) “หนูละเลิง” ผู้เขียนแต่งเป็นกลอนสุภาพ 9 บท มีตัวละครคือ หนูละเลิง แยกขายถั่ว คนจีนขายปาโห่งโก๋ และแม่ค้าขายขนม หนูละเลิงไม่ชอบเรียนหนังสือ เขาหนีโรงเรียนไปพบกับพ่อค้าและแม่ค้าที่ขายของเลี้ยงชีพก็ขอทดลองทำงานนั้น แต่แล้วก็ทำไม่ไหว ในที่สุดหนูละเลิงจึงสำนึกผิดได้ว่าการงานนั้นยากลำบาก จึงกลับไปเรียนหนังสือเหมือนเดิม เพื่อจะได้มีอนาคตที่ดี และไม่ต้องทำงานหนักเช่นพ่อค้าแม่ค้าที่เขาได้พบมาต่อไป

บทอ่านประกอบเรื่องนี้มุ่งสอนและส่งเสริมให้นักเรียนรักการศึกษามีความขยันหมั่นเพียร ไม่จับจดทุกคนต้องอดทน มีมานะหาเลี้ยงชีพตนเองทั้งนั้น

1.3.1.2 เรื่องที่ผู้ประพันธ์นำมาจากประวัติศาสตร์

เรื่องที่ 1 (บทที่ 22) “ขุดอุโมงค์” เป็นเรื่องการทำสงครามระหว่างไทยกับพม่า ตอนอะแซหุ่นกี้ขุดตัวพระยาจักรี ฝ่ายพม่า คือ อะแซหุ่นกี้ ฝ่ายไทย คือ พระยาจักรี และพระยาสุรสีห์ ไทยกับพม่ารบกันมาตลอด ทั้งสองฝ่ายวางแผนในการสู้รบ ต่างฝ่ายต่างขุดอุโมงค์จนที่สุดขุดไปพบกันเข้าจึงเกิดการสู้รบ ต่างฝ่ายก็หวังเอาชนะกัน ในที่สุดก็เสียหายทั้งสองฝ่าย

บทอ่านประกอบเรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งชี้ให้เห็นโทษของการทำสงครามมุ่งเอาชนะกัน ต่างเสียหาย ถ้ารู้จักผูกมิตร โลกก็จะมีความสุข

เรื่องที่ 2 (บทที่ 38) “พระไชยเชษฐ” บทอ่านประกอบเรื่องนี้ผู้เขียนอาศัยเรื่องจากประวัติศาสตร์ มาผูกเป็นเรื่องเล่าถึงพระไชยเชษฐาธิราชได้ครองเมืองเชียงใหม่ ต่อมาพระเจ้าโพธิสารเจ้าเมืองเวียงจันทน์ผู้เป็นพระบิดาของพระไชยเชษฐถึงแก่พิราลัย พระไชยเชษฐก็กลับไปยังเมืองเวียงจันทน์ เพื่อทำพิธีถวายพระเพลิง ขณะนั้นพระเมกุฎีถือโอกาสขึ้นครองราชสมบัติแทนพระองค์ และยกเมืองเชียงใหม่ไปขึ้นแก่พม่าด้วย ครั้นพระไชยเชษฐทราบข่าวก็ไม่คิดจะทำสงครามโต้ตอบพระเมกุฎี เพราะกลัวจะเป็นอันตรายแก่ประชาชนชาวเชียงใหม่ เนื่องจากเกรงว่าพม่าจะยกทัพมาช่วยพระเมกุฎี

ผู้เขียนยกเรื่องนี้มาสอนนักเรียนเพื่อเป็นแบบอย่างการรู้จักอดกลั้น เป็นแบบอย่างของผู้ปกครองที่ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ใต้ปกครองเพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตน หลังจากเล่าเรื่องจบผู้เขียนได้สรุปข้อคิดของเรื่องไว้ตอนท้าย เพื่อเตือนสตินักเรียนให้รู้จักมีความอดทนอดกลั้นเช่นเดียวกับตัวละคร

เรื่องที่ 3 (บทที่ 40) “ทูปหม้อแตกกลับได้เมือง” ผู้แต่งอาศัยเรื่องจากประวัติศาสตร์มาเขียนเป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละครคือ นายปอล จำเจริญ และนายยวง จริญ ทั้งสองสนทนากันเรื่องความกล้าหาญของวีรบุรุษไทย คือ สมเด็จพระเจ้าตากสินกับนักรบของชาวเกาะซิริลี ชื่อ อากาโทเกลส โดยยกเอาเรื่องความกล้าหาญ รักษาบ้านเมืองของนักรบทั้งสองมาเปรียบเทียบเพื่อสอนนักเรียน

เรื่องนี้มุ่งปลูกฝังนักเรียนให้กล้าหาญ รักษาบ้านเมือง โดยเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อความสุขส่วนรวม ความรู้ที่นักเรียนได้รับจากบทอ่านประกอบเรื่องนี้คือ ความรู้ประวัติศาสตร์ ไทยและประวัติศาสตร์ต่างประเทศ

เรื่องที่ 4 (บทที่ 49) “ยิงกระสุน” เป็นเรื่องที่ได้มาจากประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับกฎหมายสมัยโบราณ นำมาผูกเรื่องเป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละครคือ ดากัน

กับนายมรกดผู้เป็นหลาน เนื้อเรื่องเล่าถึงกฎหมายเก่าของไทย โดยนำเอาเรื่องจริงที่เป็นเหตุการณ์ในอดีตมาผูกเป็นเรื่อง กล่าวถึงนายมรกดมาที่เยาวราช เพื่อดูพระราชพิธีสำคัญๆ ของไทย ตากันผู้เป็นลูกก็ได้เล่าถึงเรื่องกฎหมายเก่าห้ามไม่ให้ราษฎรดูพระพักตร์พระเจ้าแผ่นดิน ถ้าใครมองจะถูกยิงตา ในสมัยรัชกาลที่สองโปรดให้เลิกการยิงตานี้เสีย ส่วนในปัจจุบันสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถือว่าราษฎรเป็นเหมือนลูก สามารถเข้าเฝ้าใกล้ชิดได้โดยไม่ถือพระองค์

เรื่องนี้ชี้ให้เห็นความมีเมตตา และความรักของกษัตริย์ที่มีต่อราษฎร ความรู้ที่ได้รับจากบทอ่านประกอบเรื่องนี้คือ กฎหมายของไทยในอดีต

เรื่องที่ 5 (บทที่ 59) “พระบิดาแห่งชาติ” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนาตัวละครมี นายมณฑา และลุง เนื้อเรื่องกล่าวถึงสถานที่สำคัญในกรุงเทพมหานคร และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวอย่างละเอียด รวมทั้งบอกถึงสภาพบ้านเมือง การปกครองโดยเฉพาะเรื่องพระราชกรณียกิจของพระเจ้าแผ่นดินที่มีคุณอนันต์ต่อประชาราษฎร์ จนได้รับยกย่องว่าเป็นพระบิดาแห่งชาติ วิธีที่ลุงอธิบายให้นายมณฑาผู้เป็นหลานฟัง ซึ่งแทรกทั้งความรู้ และความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านไปด้วย ผู้อ่านจะศึกษาได้จากคำอธิบายสถานที่สำคัญต่างๆ ที่ลงพาดหลานเข้าชมแต่ละแห่ง ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่สำคัญ เช่น พระที่นั่ง อนันตสมาคม พระบรมรูปทรงม้า หอพิพิธภัณฑน์ เป็นต้น

ดังนั้นอาจถือได้ว่าบทอ่านประกอบเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญในการศึกษาสถานที่สำคัญบางแห่งที่มีอยู่ในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังเป็นบทอ่านประกอบที่มุ่งปลูกฝังให้ผู้อ่านตระหนักในความเป็นชาติ การมีศาสนา และพระมหากษัตริย์ ของตนได้เป็นอย่างดี

1.3.1.3 เรื่องจากคัมภีร์ศาสนาคริสต์

เรื่องที่ 1 (บทที่ 2) “หว่านข้าว” เป็นเรื่องเล่าอ้างถึงพระเยซูที่ทรงยกนิทานเปรียบเทียบในการสั่งสอนศิษย์และชาวยิวเดว คำสั่งสอนนั้นยกตัวอย่างผลของการหว่านข้าวของชาวนามาเปรียบเทียบให้เห็นว่าการหว่านข้าวต่างชนิดกันนั้น ย่อมได้รับผลตอบแทนแตกต่างกัน เปรียบได้กับจิตใจของผู้รับคำสอนที่ต่างกัน ผู้ที่รับคำสั่งสอนแล้วเลื่อมใสศรัทธาปฏิบัติตามก็จะได้ผลเต็มที่ดังเช่น สาธุศิษย์อาปอลโตโลผู้ประพฤติตามคำสอน ผลสุดท้ายได้เป็นนักบุญผู้มีความสุขชั่ววันรันดร์ ตอนท้ายเรื่องผู้เขียนสอนให้นักเรียนตั้งใจทำตามคำสั่งสอนของบิดามารดา ครู อาจารย์ เพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติต่อไปภายหน้า

เรื่องที่ 2 (บทที่ 19) “ผลแห่งทาน” ผู้เขียนนำคำสอนจากศาสนาคริสต์ มาผูกเป็นเรื่องเล่า ซึ่งสั่งสอนเรื่องการบริจาคทานว่าควรรู้จักบริจาคตามกำลังศรัทธาของตนเท่า ที่มีอยู่ไม่ควรบริจาคทานเพราะหวังจะได้ผลตอบแทนมาก ทั้งที่มีได้เต็มใจบริจาค

เรื่องที่ 3 (บทที่ 25) “นักบุญมาร์ติร์ 40 องค์” เป็นเรื่องเล่านำมาจาก ตำนานอันเนื่องด้วยคริสตศาสนา ในประเทศตุรกี กล่าวถึงทหาร 40 นาย ไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระเจ้าลีซีนิวส์ ที่ห้ามทหารนับถือศาสนาคริสต์ง คนเหล่านั้นจึงถูกลงโทษถึงแก่ชีวิต แล้วกลายเป็นนักบุญมาร์ติร์ หลังจากทหาร 40 นาย เสียชีวิต ทหารคนอื่นๆ เห็นว่า ข้อปฏิบัติของทหาร 40 นายเป็นเรื่องของความถูกต้องจึงพากันเข้ารับเป็นคริสต์ง นับถือพระผู้เป็นเจ้า

เรื่องนี้ให้ข้อคิดแก่นักเรียนเรื่องความสัตย์ ทุกคนควรรักความสัตย์ยิ่งกว่าชีวิต ดังคำกล่าวที่ว่า “เสียชีพอย่าเสียสัตย์”

เรื่องที่ 4 (บทที่ 54, 56) “ดาวิดไม่ประทุษร้ายตอบ” ผู้เขียนผูกเรื่องขึ้นจากคัมภีร์ศาสนาคริสต์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาวอิสราเอลในอดีต เป็นเรื่องเล่าที่มีบทสนทนาแทรก มีตัวละครคือ พระเจ้าซาอูล เจ้าโยนะทัศ นางมิซอล ดาวิด โคเลียด และชาวเมืองยูเดา ดาวิดมีความกล้าหาญสามารถขับไล่ข้าศึกศัตรูและรบชนะโคเลียด ทหารเอกของพวกฟิลิสติน ได้รับการสรรเสริญ ยกย่องจากชาวเมือง ทำให้พระเจ้าซาอูล ไม่พอใจและอิจฉา ริษยาดาวิด จึงหาวิธีจะฆ่าอยู่หลายครั้ง แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะเจ้าโยนะทัศได้ช่วยเหลือดาวิด แล้วมอบนางมิซอลให้เป็นภรรยา พระเจ้าซาอูลอิจฉามากจึงขับไล่ดาวิดให้หนีไป เป็นผลทำให้พวกฟิลิสตินเข้ามาทำร้าย และกวาดต้อนผู้คนสิ่งของและทรัพย์สมบัติไปหมด พระเจ้าซาอูลสิ้นพระชนม์ ส่วนชาวยูเดาที่หลงเหลือไม่ถูกจับไปก็อัญเชิญดาวิดขึ้นเสวยราชย์แทนสืบมาจนเมืองหรือประเทศอิสราเอลมีความสุขตลอดมา

เรื่องนี้สอนนักเรียนให้มีความเมตตา ไม่อิจฉาริษยาผู้อื่น ความอิจฉาริษยาเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย จะนำความลำบากมาสู่ตน

1.3.1.4 เรื่องจากตำนาน

เรื่องที่ 1 (บทที่ 13) “พระยาพาน” ผู้เขียนผูกเรื่องมาจากตำนานเรื่องพระยาแก พระยาพานที่รู้จักกันทั่วไปโดยนำมาเล่าใหม่ มีตัวละครคือ พระยาแก พระยาพาน

พระยาราชบุรี และยายหอม เมื่อพระยาพานเกิดมาบิดามารดาก็นำไปทิ้งเนื่องจากเชื่อคำทำนายของโหรว่า พระยาพานเป็นคนไม่ดี ยายหอมนำพระยาพานไปเลี้ยงไว้จนโต จากนั้นจึงนำไปฝากให้เป็นลูกบุญธรรมของพระยาราชบุรี ต่อมาเกิดสงครามระหว่างพระยาangkกับพระยาราชบุรี พระยาพานออกรบแทนพระยาราชบุรี แล้วฆ่าพระยาangkตาย เมื่อพระยาพานทราบความจริงว่าตนฆ่าบิดา พระยาพานก็โกรธแค้นยายหอมจึงฆ่าทิ้งเสีย เป็นการทำผิดซ้ำอีก

เรื่องนี้ให้ข้อเตือนใจแก่ผู้อ่านให้เป็นคนรอบคอบ มีสติไม่กระทำผิด โดยขาดการพิจารณาไตร่ตรอง โดยเฉพาะการประพฤติดต่อกับผู้มีพระคุณต่อตนเอง ถ้าหลงผิดก็ควรหาวิธีแก้ไขที่เหมาะสม ความรู้ที่ได้รับจากบทอ่านประกอบเรื่องนี่คือ ที่มาของชื่อสถานที่ต่างๆ เช่น องค์พระปฐมเจดีย์ ตำบลท่าแร่ ในจังหวัดนครปฐม

เรื่องที่ 2 (บทที่ 42) จุด “เอียนตุน” ตูเลน แนวคิดเรื่องนี้คล้ายกับเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ ผู้เขียนนำมาจากตำนานจีน เป็นเรื่องเล่า กล่าวถึง พระเจ้าอิ้วอ่อง ผู้ครองราชสมบัติสมัยเลียดก๊ก ประสงค์จะให้ห่มเหลืหัวเราะ จึงปรึกษานางคิดอุบายได้ด้วยการจุด “เอียนตุน” คือ “กระโจมไฟ” ขึ้น เมื่อบรรดาหัวเมืองเห็นเข้าก็นึกว่าเกิดศึกในเมืองหลวง จึงยกทัพมาช่วยพอมายังไม่มีศึกสงครามใดๆ เจ้าเมืองเหล่านั้นจึงมาเก้อ ทำให้ห่มเหลืหัวเราะได้ แต่เจ้าเมืองเหล่านั้นเสียใจยกทัพกลับไป ต่อมาเกิดศึกจริงๆ พระเจ้าอิ้วอ่องจุดเอียนตุน หัวเมืองก็ไม่มียกทัพมาช่วย เพราะเข้าใจว่าพระเจ้าแผ่นดินทำเล่นอีก ข้าศึกยึดเมืองได้และจับพระเจ้าอิ้วอ่องประหาร ก่อนตายพระเจ้าอิ้วอ่องเข้าใจว่าสาเหตุที่หัวเมืองไม่ยกทัพมาช่วยเพราะตนได้หลอกลวงครั้งก่อน ท้ายเรื่องผู้เขียนได้สรุปแนวคิดของเรื่องว่าการหลอกลวงผู้อื่นย่อมเป็นโทษ

เรื่องนี้จึงสอนนักเรียนไม่ให้หลอกลวงผู้อื่นโดยไม่มีมูลเหตุแห่งความจริง หากเกิดเรื่องขึ้นมาก็จะไม่มีใครเชื่อถือ ความรู้ที่ได้จากการอ่านเรื่องนี้ คือ ตำนานเรื่องการส่งข่าวสารจากเมืองหลวงไปสู่หัวเมืองในอดีตของประเทศจีน

เรื่องที่ 3 (บทที่ 47) “หนูเลาไล่ซือ” เป็นเรื่องเล่า โดยนำเรื่องของคนจีนในตำนานที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดามาเป็นแบบอย่างในการสั่งสอนเรื่องความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดา และผู้มีพระคุณดังเช่น เลาไล่ซือ บางช่วงผู้เขียนก็แสดงความคิดเห็นประกอบการเล่าเรื่อง ตอนท้ายเรื่องผู้เขียนให้คิดเตือนใจบุคคลที่ไม่มีความกตัญญูต่อบิดามารดาว่าย่อมได้รับผลแห่งการกระทำของตน กล่าวคือ บุคคลนั้นเป็นที่รังเกียจของคนทั่วไปในสังคม ไม่จะไปแห่งไหนใดก็ย่อมได้ชื่อว่าเป็นลูกอกตัญญู ซึ่งเป็นที่อัปอายยิ่งนัก ความรู้ประกอบในการศึกษาเรื่องนี้ คือ ชื่อการเล่นชนิดหนึ่งของเด็กสมัยก่อนที่เรียกว่า อีซิดีเขียน

1.1.3.5 เรื่องจากนิทานเก่า

เรื่องที่ 1 (บทที่ 6) “นกติดแร้ว” เรื่องนี้แต่งด้วยกลอนสุภาพ เป็นเรื่องที่ได้แนวคิดจากนิทานเก่า มีตัวละครคือ นายแผลงกับนายหรั่ง คนทั้งสองปรึกษากันหาวิธีจับนกกระจาบที่มากินเมล็ดพืชในไร่นาของตน นายแผลงเล่าถึงการดักนกของนายพรานที่ใช้ตาข่ายว่า เมื่อนกถูกตาข่ายครอบก็บินขึ้นพร้อมกับดันตาข่ายไปค้างไว้ที่รั้วนกจึงบินหนีได้ ดังนั้นจะใช้ตาข่ายดักนกไม่ได้ ส่วนนายหรั่งแย้งว่า ขร้วเหลสามารถใช้ตาข่ายดักนกได้เป็นจำนวนมาก นายแผลงจึงบอกว่าเป็นเพราะนกเหล่านั้นขาดความสามัคคีกัน

เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนเรื่องความสามัคคี ถ้าหากทุกคนสามัคคีกัน การแก้ไขปัญหา ก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และชี้คุณค่าของการสังเกต

เรื่องที่ 2 (บทที่ 20) “ขึ้นก็ปุดลงก็ปุด” ผู้เขียนนำเรื่องจากนิทานมาเล่าใหม่ เขียนด้วยกลอนสุภาพ มีตัวละครคือ นกกดกับหอยจู้บแจ่ง นกกดทำหอยจู้บแจ่งว่าใครไปถึงห้องงกก่อนจะได้รับยกย่องเป็นเจ้านาย มีอำนาจเหนือกว่า ปรากฏว่าหอยจู้บแจ่งมีไหวพริบดีกว่า เกาะหางเสือเรือสำเภาไปถึงก่อนจึงได้รับชัยชนะ นกกดต้องยอมเป็นลูกน้อง

บทอ่านประกอบนี้มุ่งเตือนสตินักเรียนเรื่องความฉลาดมีไหวพริบ ผู้ที่มีไหวพริบดีกว่าจะสามารถเอาชนะสิ่งต่างๆ ได้

เรื่องที่ 3 (บทที่ 23) “พรานเบ็ดกับลูกปลา” ผู้เขียนนำเอานิทานมาแต่งใหม่เป็นกลอนสุภาพ เนื้อความกล่าวถึงพรานเบ็ดกับลูกปลาสวาย ลูกปลาสวายถูกพรานเบ็ดจับจึงร้องขอชีวิตให้พรานปล่อยโดยอ้างว่าตนยังตัวเล็ก ไม่มีเนื้อให้กิน แต่ไม่ได้ผล พรานตอบว่าปลาตัวเล็กกว่านี้ก็เคยจับกินมาแล้ว

เรื่องนี้สอนนักเรียนให้คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนฝ่ายเดียว การกินลูกปลาเล็กๆ ในที่สุดก็จะไม่เหลืออะไรให้กินอีก เราจึงไม่ควรทำลายทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังสอนนักเรียนให้มีความเมตตา กรุณาต่อสัตว์

เรื่องที่ 4 (บทที่ 26) “เสือมีลาย” เนื้อเรื่องเป็นนิทานเล่าสืบต่อกันมาสาเหตุที่เสือมีลาย แต่งด้วยกลอนสุภาพ 7 บท เป็นเรื่องเล่ามีบทสนทนา ตัวละครมีชายชราชื่อตาโค กับเสือ ตาโคกลัวเสือกัดจึงใช้กลอุบายหลอกเสือว่า จะเกิดภัยพิบัติครั้งใหญ่ทำให้ถึงตายได้ จึงได้เข้าป่ามาตัดหวายเพื่อแขวนญาติพี่น้องให้พ้นภัย เสือฟังแล้วก็เกิดความกลัว จึงสั่งให้ตาโคช่วยผูกตัวเองแขวนกับต้นไม้ด้วย เมื่อตาโคผูกเสือเสร็จสบโอกาสแล้วจึงเขียนหลังเสืออย่างแรง เสือหลุดได้ก็หนีเข้าป่าไป การถูกเขียนทำให้เสือมีลายจนทุกวันนี้

บทอ่านประกอบเรื่องนี้สอนนักเรียนให้รู้จักใช้สติปัญญาเอาตัวรอดจากอันตราย

เรื่องที่ 5 (บทที่ 36) “อ้ายตุ๊ดตู่” เป็นเรื่องเล่าเขียนด้วยกลอนสุภาพ นายพรานตามจับงูเข้าไปหลบอยู่ในโพรงไม้ ซึ่งมีตัวตุ๊ดตู่อาศัยอยู่ นายพรานจึงเอาไฟส่องดูเลย ทำให้สัตว์ทั้งสองชนิดตาย

บทอ่านประกอบเรื่องนี้ต้องการเตือนสตินักเรียนไม่ให้สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

เรื่องที่ 6 (บทที่ 44) “อนุญาตให้พูดปด!” เรื่องนี้ผู้เขียนนำเอานิทานเรื่องศรีธนญชัย ซึ่งเดิมเขียนว่า “ศรีทนนไชย” ที่รู้จักกันดีมาผูกเป็นเรื่องแทรกบทสนทนา มีตัวละครคือ พระเจ้าแผ่นดิน กับศรีธนญชัย พระเจ้าแผ่นดินต้องการเอาชนะศรีธนญชัย จึงสั่งให้ศรีธนญชัยพูดปดหลอกพระองค์ให้ลงจากคอช้าง ศรีธนญชัยก็พูดหลอกพระเจ้าแผ่นดินให้ลงจากคอช้างเอง ในที่สุดศรีธนญชัยก็เป็นฝ่ายชนะเช่นเคย พระเจ้าแผ่นดินจึงยอมรับว่าศรีธนญชัยฉลาดจริง

เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนให้รู้จักใช้สติปัญญาไหวพริบในการแก้ปัญหา เพราะคนมีไหวพริบจึงจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี

เรื่องที่ 7 (บทที่ 52) “เต่ากับหอยโข่ง” เป็นนิทานแต่งด้วยกลอนสุภาพ 7 บท ตัวละครมีเต่ากับหอยโข่ง เต่าไม่พอใจที่ตนช้า และมีการดองหนัก หอยโข่งจึงปลอมโยนว่าเต่ายังดีกว่าหอยโข่งที่มีขา แต่หอยโข่งไม่มีแม่แต่ขาที่จะช่วยให้เดินได้ เต่าจึงสบายใจขึ้น

เรื่องนี้ให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านให้มีความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่โลภมาก ให้รู้จักเห็นใจผู้อื่น และสอนให้มีความอดทนไม่บ่นว่า เพราะอาจมีคนอื่นลำบากกว่าตนอีก

1.3.1.6 เรื่องจากสำนวน

เรื่อง “กินปูนร้อนท้อง” (บทที่ 8) ผู้เขียนแต่งเลียนแบบนิทานเพื่ออธิบายสำนวนไทย “กินปูนร้อนท้อง” มีตัวละครคือ ราชสีห์ หมี กวาง และหมาใน ราชสีห์ตั้งหมีเป็นเสนapati และตั้งกฎห้ามสัตว์ทำร้ายกัน เว้นแต่ผู้ที่ทำผิดโทษถึงตายจึงให้ประหารชีวิต วันหนึ่งนางกวางไปร้องทุกข์ต่อราชสีห์ว่าลูกของตนหายไปเห็นแต่หยดเลือด หมาในร้อนตัว จึงรีบปฏิเสธว่าไม่ได้กินลูกกวาง ราชสีห์จึงลงโทษด้วยการให้หมีนำหมาในไปฆ่า การปฏิเสธของหมาในตรงกับสำนวนไทยว่า “กินปูนร้อนท้อง” คือ ทำผิดแล้วรีบแก้ตัวทั้งๆ ที่ยังไม่มีใครว่าอะไร

เรื่องนี้ปลูกฝังนักเรียนไม่ให้ทำร้ายกัน และไม่ควรละเมิดกฎระเบียบของกลุ่มหรือสังคม

1.3.1.7 เรื่องเบ็ดเตล็ด

1) เรื่องจากวรรณคดี มี 1 เรื่อง คือ

เรื่อง “มะสะลุม” (บทที่ 33) บทอ่านประกอบเรื่องนี้นำมาจากเรื่องราชาธิราช ผู้เขียนนำมาเรียบเรียงใหม่ เป็นเรื่องเล่า ตัวละครมี พระเจ้าราชาธิราช มะกรานต์ มะสะลุม กล่าวถึงกษัตริย์มอญสู้รบกันเอง ฝ่ายพระเจ้าราชาธิราชอยากได้ศิระของมะกรานต์ เมื่อมะสะลุมผู้มีหน้าที่รักษาประตูได้ยินก็หวังจะแสดงฝีมือให้ปรากฏ จึงไปตัดศิระของมะกรานต์มาถวายพระเจ้าราชาธิราช เมื่อทำงานสำเร็จจึงไม่ได้รับรางวัล เพราะทำโดยพลการ เนื่องจากยังไม่ได้รับคำสั่งจากแม่ทัพ จะเป็นแบบที่ไม่สมควรแก่ทหารคนอื่น ๆ

บทอ่านประกอบเรื่องนี้ชี้ให้นักเรียนเห็นว่า การละทิ้งหน้าที่ไปทำอย่างอื่นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรพึงกระทำอย่างยิ่ง ตอนท้ายเรื่องผู้เขียนได้ให้แนวคิดแก่นักเรียนเรื่อง การรู้จักหน้าที่ของตน ไม่ละทิ้งหน้าที่ การจะไปปฏิบัติงานที่ใด ควรได้รับอนุญาตจากผู้ใหญ่หรือผู้บังคับบัญชาเสียก่อน

2) เรื่องจากขนบธรรมเนียมประเพณี มี 2 เรื่อง คือ

เรื่อง “แรกนาขวัญ” (บทที่ 51) เรื่องนี้นำมาจากพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญมาผูกเป็นเรื่อง กล่าวถึงพิธีแรกนาขวัญที่เคยปฏิบัติในอดีต ขณะเดียวกันก็แทรกความรู้เกี่ยวกับเรื่องพิธีแรกนา ซึ่งเรียกในปัจจุบันว่า พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ทำให้ความรู้รอบตัวเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีได้เป็นอย่างดี เป็นพิธีที่แสดงถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงเห็นความสำคัญของเกษตรกร เป็นการทำนาครั้งแรกให้เป็นมงคล

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการปลูกฝังนักเรียนให้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศที่มีสถาบันกษัตริย์ มีพระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุข และมุ่งให้เห็นความสำคัญของพระราชพิธีจรดพระนังคัลที่ได้ปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ชาวนามีขวัญและกำลังใจดีขึ้น เพราะถือเป็นสิริมงคลในการประกอบอาชีพ ความรู้ได้จากบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

เรื่องที่ 2 (บทที่ 61) “สาบาน” เรื่องนี้ผู้เขียนได้นำเรื่องพิธีกรรมมาเขียนเป็นคำอธิบายโดยเปรียบเทียบพิธีกรรมทางศาสนา การสาบานตนในศาสนาคริสต์และในพระพุทธศาสนา เริ่มเรื่องด้วยการเล่าถึงวิถีชีวิตของคนทั่วไปในสังคมว่ายึดมั่น เชื่อถือในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ ด้วยการนำมาตัดสิ่งดีชั่ว ถ้าใครทำผิดย่อมได้รับผลของการกระทำตามที่ตนได้สาบานไว้ เรียกว่า การสาบาน ตามชื่อเรื่องที่คุณเขียนกล่าวไว้ จากนั้นก็จะอธิบายขั้นตอนการกระทำพิธีกรรมการสาบานตนก่อนเข้ารับราชการของข้าราชการที่เป็นคริสตังกับพุทธศาสนิกชนอย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เรื่องพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนคือ พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตย์ซึ่งผู้เขียนมุ่งสอนแก่ผู้อ่านคือ ให้มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวม

3) เรื่องจากเพลง มี 1 เรื่อง คือ

เรื่อง “เพลงเฮโล! สาระพา!” (บทที่ 29) ผู้เขียนนำเอาเพลงที่ใช้สำหรับร้องเวลาทำงานมาผูกเป็นเรื่อง ตามคำอธิบายเพิ่มเติมของผู้เขียนว่า “เพลงเฮโล ! สาระพา ! ซึ่งแต่งตามคำร้องของกาลีเมื่อลงรากโบสถ์อัสสัมชัญ” เนื้อความและจังหวะของบทเพลงทำให้มีความพร้อมเพรียงกัน เกิดความสนุกในขณะทำงาน ไม่รู้สึกเหนื่อยมาก เรื่องนี้ให้แนวคิดแก่ผู้อ่าน เรื่องความสามัคคีและความขยันขันแข็งในการทำงาน เรื่องนี้มุ่งเน้นให้นักเรียนสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันทำงานให้สำเร็จตามกำลังของแต่ละบุคคลเท่าที่จะทำได้ และการรวมพลังกันทำงาน จะช่วยให้งานนั้นสำเร็จได้ง่าย

1.3.2 ร้อยกรองประกอบท้ายบทอ่าน

นอกจากบทอ่านประกอบที่คุณเป็นเรื่องแล้ว ผู้ประพันธ์ยังได้ใช้บทร้อยกรองประเภทโคลง กาพย์ กลอน อย่างใดอย่างหนึ่งมาต่อท้ายเรื่องบางเรื่องเพื่อแทรกข้อคิดแก่ผู้อ่านรวม 13 เรื่อง บทประพันธ์เหล่านี้มีทั้งที่ผู้ประพันธ์แต่งเอง และคัดลอกมาจากของเก่าบ้าง ซึ่งจะได้วิเคราะห์ตามลักษณะคำประพันธ์แต่ละประเภท ดังนี้

1.3.2.1 คำประพันธ์ประเภทโคลงสี่สุภาพ ใช้ประกอบท้ายบทรวม 4 เรื่อง คือ

1) ท้ายบทที่ 33

เรื่อง “ความดีหายไปอย่างไร” ใช้โคลงสี่สุภาพ 1 บท ผู้เขียน ประพันธ์ขึ้นเอง เนื้อความของโคลงสี่สุภาพมุ่งสอนนักเรียนเรื่องการรู้จักรักษาความดี เป็นการ เปรียบเทียบให้เห็นว่าสิ่งใดที่เสื่อมไปย่อมมีเหตุก่อให้เกิดเสมอ เช่น ความดีจะเสื่อมก็ต่อเมื่อมี ความชั่วมาทำลาย

2) ท้ายบทที่ 47

ผู้เขียนอัญเชิญบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมากล่าวไว้ มีเนื้อความเกี่ยวกับการตระหนักถึงหน้าที่รักเกียรติและศักดิ์ศรีของตน ให้รับผิดชอบทั้งงานในหน้าที่และชีวิตครอบครัว

3) ท้ายบทที่ 54

ผู้เขียนอัญเชิญบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมากล่าวไว้ มีเนื้อความเสนอแนวคิด ไม่ให้คนดูหมิ่นกันที่ชาติกำเนิด หรือรูปลักษณ์ภายนอก ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้เหมือนกันหมด คนต่างกันที่ความดี ความชั่ว เท่านั้น

4) ท้ายบทที่ 59

เรื่อง “โคลงไม้ป่า” ผู้เขียนนำโคลงสี่สุภาพที่เป็นของโบราณ มากล่าวไว้ เป็นโคลงที่บรรจุชื่อต้นไม้ต่างๆ ไว้ รวมถึง 14 ชนิด “โคลงไม้ป่า” นี้ถือว่าเป็นความสามารถของผู้แต่งที่นำเอาชื่อต้นไม้หลายชนิดมารวมกัน แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของ ป่าในสมัยก่อน

1.3.2.2 คำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี 11 ใช้เป็นบทอ่านประกอบท้ายบท มี 6 เรื่อง คือ

1) ท้ายบทที่ 2”

เรื่อง “ใช้เป็นมีคุณใช้ผิดมีโทษ” แต่งด้วยกาพย์ยานี 11 จำนวน 2 บท เนื้อความมุ่งสอนนักเรียนให้ระมัดระวังเรื่องการใช้ความรู้และการใช้ยารักษาโรค ถ้า หากใช้ถูกวิธีก็เกิดประโยชน์ แต่ถ้าใช้ผิดย่อมเป็นโทษแก่ตน

2) ท้ายบทที่ 12

เรื่อง “วิชาพารูปงาม” ผู้เขียนนำบทร้อยกรองที่เป็นของเก่า มาให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่าน บทอ่านนี้ผู้เขียนเปรียบเทียบกับคนที่ไม่มีความรู้กับดอกขบว่ามีสีสวย แต่ไม่มีกลิ่นหอม และเปรียบเทียบกับคนมีความรู้เหมือนนรกของอบเชยที่แม้อยู่ใต้ดินแต่มีกลิ่นหอม จัดเป็นข้อเตือนใจแก่ผู้อ่านให้ใฝ่หาความรู้และเห็นความสำคัญของการศึกษา เพราะการศึกษาคือสิ่งที่ทำให้คนมีสง่าเป็นที่นับถือของผู้อื่น

3) ท้ายบทที่ 28

เรื่อง “ขุดให้ลึกศึกษาให้รู้” เรื่องนี้ใช้กาพย์ยานี 2 บท ผู้เขียนคัดลอกของโบราณมากล่าวไว้ เพื่อปลุกฝังนักเรียนให้มีความเพียรพยายาม ศึกษาหาความรู้ให้ลึกซึ้ง

4) ท้ายบทที่ 31

เรื่อง “มีปัญญาถ้าไม่เพียรเรียนไม่รู้” บทร้อยกรองเรื่องนี้ใช้กาพย์ยานี 2 บท เป็นของโบราณ มีเนื้อความให้ข้อคิดแก่ผู้อ่าน เรื่องความเพียรในการศึกษาเล่าเรียนและรู้จักใช้ปัญญา แสวงหาความรู้ด้วยความพากเพียร

5) ท้ายบทที่ 38

เรื่อง “ยานนาวาวิเศษ” บทร้อยกรองนี้เป็นของเก่า ใช้กาพย์ยานี 7 บท เนื้อความมุ่งสอนนักเรียนให้มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียน ผู้มีสติปัญญาอย่ามัวไม่เกียจคร้านในการเรียน

6) ท้ายบทที่ 61

เรื่อง “ความไวใจ” แต่งด้วยกาพย์ยานี 2 บท ผู้เขียนประพันธ์เอง เนื้อความให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านเรื่องการไวใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากทุกคนมีข้อผิดพลาด ดังนั้นเราควรไว้วางใจและให้โอกาสผู้อื่นบ้าง

1.3.2.3 คำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพ มี 3 เรื่อง คือ

1) ท้ายบทที่ 19

เรื่อง “พูดดีเป็นเงินเป็นทอง” ตัดมาจากเรื่องสุภาษิตสอนหญิง จำนวน 4 คำกลอน สอนเรื่องมารยาทการพูด การจะพูดเรื่องใดควรพิจารณาพิเคราะห์ให้ดีก่อนจึงค่อยพูด ถ้าหากพูดดีก็มีคนสรรเสริญยกย่อง และได้รับความเมตตาจากผู้ฟัง

2) ท้ายบทที่ 35

เรื่อง “ไข่มือกวไรซ์” แต่งเป็นกลอนสุภาพ 2 คำกลอน เนื้อความมุ่งปลูกฝังนักเรียนให้รู้จักประหยัดอดออม พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่กลัวน้อยหน้าผู้อื่น และมีความเพียร

3) ท้ายบทที่ 40

เรื่อง “ความเพียร” เป็นกลอนสุภาพ 8 บท ผู้เขียนประพันธ์เอง มีแนวคิดที่มุ่งสอนนักเรียนเรื่องความเพียร มุ่งมาเน้นในการเรียนและการทำงาน

บทอ่านประกอบในหนังสือตรรกศึกษาเล่มที่ 3 ใช้รูปแบบการเขียนทั้งที่เป็นร้อยแก้ว และร้อยกรอง กล่าวคือ เนื้อหาบางเรื่องผู้เขียนเขียนเป็นร้อยแก้วทั้งหมด บางเรื่องเขียนเป็นร้อยแก้ว และมีบทร้อยกรองต่อท้ายเรื่อง บางเรื่องเขียนด้วยบทร้อยกรองทั้งหมด เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละคร ส่วนเนื้อหาของบทอ่านประกอบนั้น มีทั้งที่ผู้เขียนผูกเรื่องขึ้นเอง นำความรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ คัมภีร์ศาสนา ตำนาน นิทาน สำนวน มาผูกเรื่อง เนื้อหาส่วนใหญ่จึงให้ทั้งความรู้ ข้อคิดต่างๆ ปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม และให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ข้อคิดที่ได้จากบทอ่านประกอบสามารถนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่สังคมต้องการ อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีของตนเอง และลักษณะนิสัยที่ดีต่อส่วนรวม

1.4 ตรรกศึกษาเล่ม 4

บทอ่านประกอบในหนังสือตรรกศึกษาเล่ม 4 มีทั้งหมด 39 บท รวม 34 เรื่อง เนื่องจากบางเรื่องมีมากกว่าหนึ่งบท สามารถจำแนกได้ดังนี้

1.4.1 ที่มาของเรื่อง

1.4.1.1 เรื่องที่ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นเอง 10 เรื่อง คือ อ้อ ! แม่เราเจ้าประคุณ ! นายเป็น อะไรเอ่ย? นายบ้าบู ปากเดียวหูสอง รังนก ดันสะตือ พ่อค้าแกกลับ เพราะไม่ฟัง ฉันชื่อไร?

1.4.1.2 เรื่องที่ผู้ประพันธ์นำมาจากพงศาวดารและประวัติศาสตร์ 8 เรื่อง คือ ราชทูตไทยไปกรุงจีน เรือเหาะ สมเด็จพระเจ้าญาณโลางวัณ (องเทยนสี) เจ้าพระยาวิไชยนทร์ พระเจ้าแผ่นดินสองพระองค์ วิสสาสาปรมายาติ (เพื่อนคั่นเคยกันเรียกว่าเป็นญาติอันประเสริฐ) สมเด็จพระนางเจ้าสุริยไทย สมเด็จพระเจ้าช้างเผือก

1.4.1.3 เรื่องจากคัมภีร์ศาสนาคริสต์ 6 เรื่อง คือ ลุงอาบราฮัมกับหลานลีโอต นักบุญเอเลิซาเบธ กัณฑ์มหาบุญลาก บทถวายตัวเป็นข้าไทในพระหฤทัยของพระผู้เป็นเจ้า พระอาทิตย์ พ่อหลุยมารี

1.4.1.4 เรื่องเล่ากันสืบๆ มา 4 เรื่อง คือ หมูย่าง สร้างโบสถ์ ราชูกิน เดือน ธรรมเนียมแขกแดง

1.4.1.5 เรื่องจากวรรณคดี 1 เรื่อง คือ ชะลอมใส่ผ้า

1.1.1.6 เรื่องจากนิทานเก่า 5 เรื่อง คือ อย่าหมิ่นคนเพียร ยายมายายจะ ตำตามาตาจะตี กระต่ายหนีเข้าป่า หม้อไฟแขกแตกทำลาย หนูกับลิง

บทอ่านประกอบเหล่านี้แทรกข้อคิดต่างๆ ที่จะนำไปเสริมสร้างประสบการณ์ต่อไป ซึ่งมีประโยชน์แก่ผู้อ่านอย่างมาก

บทอ่านประกอบในตรรกศึกษาเล่ม 4 วิเคราะห์ได้ดังนี้

1.4.1.1 เรื่องที่ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นเอง

เรื่องที่ 1 (บทที่ 5) “อ้อ! แม่เราเจ้าประคุณ ! ผู้เขียนใช้ชีวิตตั้งคำถาม แล้วตอบคำถามไปตลอดเรื่อง การตอบคำถามจะมีคำตอบเดียว คือ “อ้อ! แม่เราเจ้าประคุณ!” ยกเว้นคำถามสุดท้ายเพื่อความกล่าวถึงพระคุณของแม่ที่มีต่อลูก ซึ่งแสดงว่า ฟ.ฮีแลร์ ต้องการเน้นให้นักเรียนระลึกถึงพระคุณของแม่ที่มีต่อลูก และให้ลูกทุกคนตอบแทนพระคุณของแม่ตั้งที่ผู้ประพันธ์ได้ตั้งคำถามและตอบคำถามไว้ท้ายเรื่องว่าเมื่อแม่เจ็บป่วยผู้ที่จะต้องคอยดูแล คือ ลูก เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนให้รู้จักตอบแทนพระคุณมารดา

เรื่องที่ 2 (บทที่ 9) “นายเป็น” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละคร คือ นายปาด นางเป่า ผู้เป็นพ่อแม่ นายเป็น นายป่วนผู้เป็นญาติ และอาจารย์ทอง พ่อแม่ของนายเป็นอยากให้ลูกเรียนหนังสือ จึงนำไปฝากให้เรียนกับอาจารย์ทอง นายเป็นเป็นคนไม่ค่อยรอบคอบ เช่น อ่านหนังสือโดยไม่รู้จักเว้นวรรคตอนให้ถูกต้อง ออกเสียงสระสั้นเป็นเสียงยาวหรือกลับกัน เขียนหนังสือผิดๆ ถูกๆ ใช้พยัญชนะและวรรณยุกต์ผิดที่เสมอๆ เช่น เมื่อ นายเป็นเขียนคำเตือนในสลากยาว่า “ยาให้คนไข้กิน” ทั้งๆ ที่ควรจะเขียนว่า “อย่าให้คนไข้กิน” นายป่วนผู้เป็นญาติหิบบามากินจึงเกือบถึงแก่ชีวิต เพราะความไม่รอบคอบของนายเป็น ตอนท้ายเรื่องผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นโทษของการเขียนหนังสือผิดว่า อาจทำให้ใจความเปลี่ยนไปได้

เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนให้เป็นคนรอบคอบ โดยเฉพาะการอ่านและเขียนหนังสือ ควรเขียนและอ่านให้ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารกันให้เข้าใจถูกต้องตรงกันตามต้องการ

เรื่องที่ 3 (บทที่ 10) “อะไรเอ่ย?” เขียนเป็นกาพย์สุรางคนางค์ 28 ลักษณะเป็นปริศนาคำทาย เนื้อความของบทอ่านประกอบเรื่องนี้ผู้เขียนอาศัยข้อความที่เป็นคำอธิบายขยายความให้ผู้อ่านปริศนาคำทาย แล้วไขปริศนาด้วยภาพ เรื่องนี้ผู้เขียนขยายความให้เห็นภาพของสัตว์ชนิดหนึ่ง คือ “แมว”

บทอ่านประกอบเรื่องนี้ผู้เขียนต้องการฝึกไหวพริบของผู้อ่าน เปลี่ยนจากบทอ่านปกติเป็นปริศนาคำทาย เพื่อสร้างจุดสนใจให้กับผู้อ่านมากขึ้น และสร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้อ่านอีกด้วย

เรื่องที่ 4 (บทที่ 17) “นายบำบุ” แต่งเป็นกลอนสุภาพ เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละครคือ นายบำบุกับพ่อ นายบำบุแอบขโมยกินแกงคั่วหอยจู้บแจ่ง แต่นายบำบุกลัวพ่อเห็นจึงไปแอบกินในโอ่ง เวลานั้นนายบำบุดูหอยในโอ่งเกิดเสียงดังก้อง พ่อจึงรู้ว่านายบำบุขโมยแกงหอยกินจึงแกล้งปิดฝาโอ่งไว้ไม่ให้นายบำบุออกมาเพื่อจะให้ลูกชายสำนักผิด เรื่องนี้สอนนักเรียนไม่ให้ลักขโมย คนที่ทำความผิดย่อมปิดบังความผิดไม่ได้ต้องมีคนรู้เห็นเข้าสักวัน

เรื่องที่ 5 (บทที่ 20) “ปากเดียวหูสอง” แต่งเป็นกลอนสุภาพ ที่เขียนเล่าเรื่องแทรกบทสนทนา มีตัวละครคือ พ่อกับลูก ลูกถามพ่อว่าเหตุใดอวัยวะในร่างกายคนเราจึงมีไม่เท่ากัน ลูกเห็นว่าคนเราควรมีปากมากกว่าหู เพราะจะได้กินได้มากๆ พ่อให้เหตุผลว่าถ้ามีปากมากกว่าหูแล้วอาจจะสร้างความเดือดร้อนรำคาญเป็นอย่างมาก พ่อชี้แจงต่อไปอีกว่าการมีหูมากนั้นคือมีประโยชน์ เพราะฟังแล้วสามารถแยกแยะคุณและโทษเรื่องต่างๆ ได้ การฟังจะทำให้เกิดปัญญา

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการปลูกฝังนักเรียนให้รู้จักประโยชน์ของการฟัง รู้จักพูดเฉพาะที่เป็นประโยชน์ การฟังเมื่อฟังแล้วรู้จักแยกแยะสิ่งที่ฟังได้

เรื่องที่ 6 (บทที่ 22 และ 24) “รังนก” เขียนในรูปสารคดีให้ความรู้และความบันเทิงแก่ผู้อ่าน กล่าวถึงนกนางแอ่นที่หนังสือเรียกว่า นกอีแอ่น ในการสร้างรังสภาพชีวิตความเป็นอยู่และประโยชน์ของรังนก รังนกอีแอ่นช่วยสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยไม่น้อย

เรื่องนี้ปลูกฝังนักเรียนให้เห็นประโยชน์และช่วยกันอนุรักษ์สัตว์ที่สร้างคุณประโยชน์ให้แก่มนุษย์ บทอ่านประกอบเรื่องนี้ให้ความรู้รอบตัวเรื่องประโยชน์และวิถีชีวิตของนกอีแอ่นในประเทศไทย แหล่งที่มียกอีแอ่นมากคือ ที่เกาะง่าม จังหวัดชุมพร

เรื่องที่ 7 (บทที่ 35) “ต้นสะตือ” แต่งเป็นกลอนสุภาพ บทอ่านประกอบเรื่องนี้เป็นเรื่องเล่า ชายคนหนึ่งได้มาพักเหนื่อยใต้ต้นสะตือ แล้วพิจารณาเห็นว่าผลสะตือมีขนาดเล็กไม่สมดุลกับขนาดของต้น เขาคิดว่าผลสะตือควรมีขนาดเท่ากับผลแดงจึงจะสมดุลกัน นอกจากนี้ชายคนนี้ยังตำหนิพระผู้เป็นเจ้าของตนที่จะสร้างสิ่งต่างๆ ไม่ได้หารือกับตนเสียก่อน มิฉะนั้นสิ่งที่พระเจ้าสร้างอาจดีกว่านี้ จากนั้นเขาก็ผลอหลับไป ลูกสะตือหล่นลงมาถูกชายผู้นั้นเจ็บปวดเล็กน้อย เขาจึงได้คิดว่าต้นไม้ที่มีร่มควรมีลูกเล็ก เวลามีคนพักอาศัยหลบร้อนใต้ต้น ถ้าลูกไม้หล่นถูกคนจะได้ไม่บาดเจ็บ ถ้าต้นไม้มีลูกใหญ่จะเป็นอันตรายแก่ผู้มาพักอาศัยได้ ดังนั้นสิ่งที่พระเจ้าสร้างมานั้นเหมาะสมแล้ว

เรื่องนี้ต้องการสอนนักเรียนให้รู้จักพิจารณาพิจารณารอบคอบเสียก่อนที่จะดำเนินการกระทำของผู้อื่น

เรื่องที่ 8 (บทที่ 43) “พ่อค้าแกลบ” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละครคือ เศรษฐี ภรรยา และลูกชาย ลูกชายเศรษฐีไม่สนใจทำงาน สามีภรรยาได้ปรึกษากันถึงความไม่เอาการเอางานของลูกชาย เมื่อลูกชายได้ยินคำตำหนิ จึงให้สัญญากับพ่อแม่ว่าจะตั้งใจค้าขาย ลูกชายเศรษฐีซื้อเสื้อผ้า และเครื่องใช้ต่างๆ บรรทุกเรือสำเภาไปขายที่เมืองหนึ่งไปครั้งแรกเขาก็นำเสื้อผ้า ภาชนะเครื่องใช้ไปแลกกับดินเหนียวของชาวบ้าน กลับมาพ่อก็ไม่พอใจครั้งที่สองลูกเศรษฐีนำข้าวเปลือกไปแลกกับแกลบมา พ่อยังไม่พอใจยิ่งขึ้น ต่อมาลูกเศรษฐีเอาดินเหนียวกับแกลบมาประสมกันทำเป็นอิฐลงรักปิดทอง แล้วบรรทุกลงเรือสำเภาไปหลอกชาวบ้านว่าเป็นทองคำแท่ง ใครอยากได้ให้นำเงินมาแลก ชาวบ้านพากันนำเงินมาแลกทองคำปลอมกันเป็นจำนวนมาก เมื่อลูกชายเศรษฐีกลับมาพ่อก็ดีใจว่าลูกชายของตนฉลาดเฉลียว ต่อมาลูกเศรษฐีก็ค้าขายไม่ได้อีกเพราะชาวบ้านเกิดความระแวงกลัวถูกหลอกเหมือนครั้งก่อน จึงไม่มีใครคบด้วย ช้าครอบครัวยังถูกโจรปล้น ในที่สุดพ่อลูกสำนึกตนได้ว่าการกระทำอาชีพไม่สุจริตนั้นย่อมไม่เจริญ เพราะพระเจ้าไม่เข้าข้างคนผิด

เรื่องนี้มุ่งสอนไม่ให้หลอกลวงผู้อื่น ควรประกอบอาชีพสุจริตเท่านั้น

เรื่องที่ 9 (บทที่ 44) “เพราะไม่ฟัง” เรื่องนี้แต่งเป็นกลอนสุภาพ เล่าเรื่องแล้วแทรกบทสนทนา มีตัวละครเป็นนกกระจอก และนกสีชมพู นกกระจอกน้อยใจที่มีคนตำหนิว่าตนร้องเสียงไม่ไพเราะ จึงไปปรึกษานกสีชมพู และขอร้องให้นกสีชมพูช่วยเป็นครูสอนแต่นกสีชมพูปฏิเสธที่จะสอน โดยให้เหตุผลว่านกกระจอกนั้นปัญญาดีเสียแต่พูดมาก ไม่ฟังผู้อื่น จึงไม่มีใครกล้าสอน ถึงแม้จะสอนก็คงไม่ได้ผล

เรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งให้ข้อคิดแก่นักเรียนให้รู้จักฟังคนอื่นพูด ในการเรียน ถ้าหากนักเรียนไม่รู้จักฟัง ต่อให้ครูสอนสักเท่าใดนักเรียนก็ไม่มีวันเรียนได้ดี ผู้เขียนต้องการเตือนนักเรียน เวลาเรียนหนังสือควรฟังคำอธิบายของครูจึงจะเข้าใจเนื้อหาที่ครูสอน

เรื่องที่ 10 (บทที่ 69) “ฉันชื่อไร?” เรื่องนี้เป็นเรื่องสุดท้ายและบทสุดท้ายของหนังสือดรณศึกษาเล่ม 4 แต่งเป็นกลอนสุภาพ มีลักษณะเป็นปริศนาคำทาย คล้ายกับเรื่อง “อะไรเอ่ย?” เป็นวิธีการนำเสนออีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนจำเนื้อหาได้ง่าย เนื่องจากเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่มีเนื้อหายาว จำยาก ทำให้ผู้อ่านเบื่อได้ ผู้เขียนจึงได้เปลี่ยนแนวการเขียนใหม่ เพื่อให้ผู้อ่านได้ฝึกไหวพริบ และได้รับสาระ พร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เนื้อหาที่เป็นปริศนาผู้เขียนนำมาผูกเป็นเรื่องนั้นให้ทายชื่อของสัตว์ชนิดหนึ่ง คือ “หนู” โดยพยายามใช้คำที่แนะนำให้ผู้อ่านนึกภาพไปด้วย ด้วยการบอกคุณลักษณะรูปร่างสัตว์สิ่งๆ มาเทียบและมีคำตอบในตัว เช่น เทียบกับช้าง ม้า กระต่าย ตุ่น งู กระแต กระรอก แมว เป็นต้น เมื่อนักเรียนได้อ่านแล้วคิดตามก็จะรู้จักชื่อสัตว์ที่มีลักษณะคล้ายกับหนูไปด้วยจนกระทั่งผู้อ่านอ่านเนื้อเรื่องจบจึงได้คำตอบที่ต้องการ

บทอ่านนี้จึงเป็นบทอ่านประกอบที่ช่วยคลายเครียด ขณะเดียวกัน ช่วยให้เด็กรู้จักใช้สติปัญญาฝึกคิดไปพร้อมกับการฝึกอ่านบทอ่านประกอบเรื่องนี้

1.4.1.2 เรื่องที่ผู้ประพันธ์นำมาจากพงศาวดารและประวัติศาสตร์

เรื่องที่ 1 (บทที่ 12) “ราชทูตไทยไปกรุงจีน” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละครคือ นายมานิตกับนายรัตน์ เขาทั้งสองสนทนากันเรื่องธงชาติในสถานทูตต่างๆ หลายแห่ง นายมานิตสงสัยว่าทำไมธงที่ปักอยู่ยังไม่ใช่ธงไตรรงค์ นายรัตน์ตอบว่าเป็นธงประจำชาติของสถานทูตนั้นๆ แล้วก็ได้อธิบาย โดยเล่าเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศตะวันตกต่างๆ ครั้งหนึ่งส่งทูตไทยไปจีน ในครั้งนั้นราชทูตเอาช้างเผือกลงเรือไปด้วยเผอิญช้างล้มกลางทาง ราชทูตจึงตัดเองาประดับเพชรเข้าไปถวายพระเจ้ากรุงปักกิ่งและได้รับคำชมว่าราชทูตไทยมีความซื่อสัตย์ สุจริต พระเจ้ากรุงปักกิ่งจึงพระราชทานสิ่งของตอบแทนเป็นอันมาก คนจีนกับคนไทยมีไมตรีต่อกันเสมอมา

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการปลูกฝังนักเรียนเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ถ้าหากบุคคลใดปฏิบัติได้จะเป็นที่ยอมรับและชื่นชมของคนอื่น ความรู้ที่ได้จากบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ ความรู้ทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับเครื่องบรรณาการที่ประเทศไทยส่งไปเจริญ

สัมพันธไมตรีกับต่างประเทศในสมัยก่อน มีสัตว์ต่างๆ เช่น ช้าง หมี นกกระเรียน และสิ่งของอื่นๆ ได้แก่ ขนนกกระเดียน นอแรด ชะนีเผือก พริกไทย แก่นไม้หอม เป็นต้น

เรื่องที่ 2 (บทที่ 14) “เรือเหาะ” เป็นเรื่องที่เล่าถึงเหตุการณ์ และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่คนไทยได้รู้จัก หลังจากคนไทยมีรถไฟ รถไอน้ำ รถยนต์ เรือยนต์ใช้แล้วก็มีเรือเหาะซึ่งเข้ามาเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ คริสตศักราช 1911 (พ.ศ.2454) โดยนายวันเดิน บอร์น ชาวเบลเยียมนำเข้ามาแสดงให้คนไทยได้ดูเป็นครั้งแรก ณ สนามแข่งม้า สระปทุม กรุงเทพมหานคร คนไทยต่างชื่นชมกับสิ่งประดิษฐ์ชิ้นนี้มาก

ฟ.ฮีแลร์ นำเรื่องนี้มาเขียนเพื่อให้เห็นความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ซึ่งเป็นผลงานที่มนุษย์ใช้ความรู้ความสามารถเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ตนเองทั้งสิ้น ความรู้รอบตัวที่ได้บทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ เรือเหาะ เข้ามาในประเทศไทย พ.ศ.2454

เรื่องที่ 3 (บทที่ 16) “สมเด็จพระเจ้าญาณสังวรเถระ (องค์ที่ 16)” เป็นเรื่องที่ได้อ่านจากประวัติศาสตร์ประเทศเวียดนาม เนื้อเรื่องมีว่าพวกโจรใต้ชิงกอบกู้เพื่อแย่งชิงราชสมบัติจากสมเด็จพระเจ้าญาณสังวรเถระ สมเด็จพระเจ้าญาณสังวรเถระสู้ไม่ได้จึงหนีมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สังกษราชคมตะตังชาวฝรั่งเศสเข้าช่วยเหลือ โดยนำกำลังทหารฝรั่งเศสที่พระเจ้าหลุยส์ที่สิบหกทรงส่งมารวมกับกำลังทหารของไทยที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงส่งไปสมทบ จึงปราบพวกกบฏใต้ชิงได้สำเร็จ พระเจ้าญาณสังวรเถระสำนักในพระมหากรุณาธิคุณ จึงถวายส่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้าแผ่นดินทั้งสองพระองค์ ส่วนพระสังฆราช พระเจ้าองค์ที่ 16 ได้ตอบแทนความดีด้วยการพระราชทานสมณศักดิ์พิเศษแต่งตั้งให้เป็นพระครูโปรหิตาจารย์ที่ปรึกษาผู้ใหญ่ และทรงยกพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ให้เป็นบุตรบุญธรรม เมื่อท่านสังฆราชคมตะตังถึงแก่กรรมภาพก็ได้พระราชทานเครื่องประดับศพเช่นเดียวกับเจ้านายชั้นสูง และทรงสร้างตึกสำหรับเป็นที่ฝังศพอย่างประณีต ซึ่งปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ การที่พระเจ้าองค์ที่ 16 ตอบแทนคุณความดีของสังฆราชชาวฝรั่งเศสแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความกตัญญูรู้คุณ และสอนให้รู้ว่าการตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณนั้นเป็นสิ่งที่น่าเชิดชูยิ่งนัก ถ้าบุคคลใดปฏิบัติได้เช่นนี้คนทั่วไปย่อมยกย่องสรรเสริญ ความรู้ที่ได้จากบทอ่านประกอบเรื่องนี้คือ ประวัติศาสตร์บางตอนของประเทศเวียดนาม สัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับเวียดนาม และการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในประเทศเวียดนาม

เรื่องที่ 4 (บทที่ 50 และ 52) “เจ้าพระยาวิชเยนทร์” ผู้เขียนนำเรื่องชีวิตประวัติของเจ้าพระยาวิชเยนทร์ มากล่าวเพื่อเป็นบทสดุดีคุณความดีของเจ้าพระยาวิชเยนทร์ ในฐานะที่สร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศไทย บทที่ 50 เนื้อหากล่าวถึงประวัติเจ้าพระยาวิชเยนทร์ เดิมชื่อคอนสแตนตินฟอลคอน อาศัยอยู่ในเกาะเซฟาโลนี เมืองเฮเลนในประเทศกรีซ บิดามารดาเป็นคนสกุลสูง ฟอลคอนเดินเรือค้าขายจนมาถึงประเทศไทย และได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ ต่อมาฟอลคอนได้รับราชการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ด้วยความฉลาดมีสติปัญญา จึงได้คิดประดิษฐ์สิ่งก่อสร้างและทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยหลายประการ เช่น จัดทำท่อน้ำจากทะเลขุดในคลองลพบุรี ทำป้อมปราการที่เมืองพิษณุโลก เพชรบูรณ์ นครราชสีมา นครศรีธรรมราช ที่ละ 1 แห่ง เป็นต้น ในเรื่องนี้ยังได้เล่าถึงการที่สมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงส่งราชทูตไทยไปเจริญทางพระราชไมตรีกับประเทศฝรั่งเศสอีกด้วย ส่วนบทที่ 52 เนื้อเรื่องว่าด้วยการกิจสำคัญของเจ้าพระยาวิชเยนทร์ที่กระทำถวายสมเด็จพระนารายณ์ และทำให้แก่ประเทศไทยนานัปการ รวมทั้งทำให้ประเทศไทยได้ติดต่อค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น ด้วยความซื่อสัตย์ และสติปัญญาที่เฉลียวฉลาดของท่าน จึงเป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์ และได้รับพระราชทานยศเป็นเจ้าพระยาวิชเยนทร์ว่าที่สมุหนายกแทนเสนาบดีผู้ใหญ่ ทำให้ขุนนางผู้ใหญ่ของไทยไม่พอใจ แม้จะเป็นขุนนางไทยแล้วยังคงยึดมั่นในศาสนาคริสต์อย่างมั่นคง ท่านได้รับราชการสนองพระคุณสมเด็จพระนารายณ์ด้วยความซื่อสัตย์ จงรักภักดี มาโดยตลอด เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ คริสตศักราช 1688 ตรงกับพุทธศักราช 2231 ขณะสมเด็จพระนารายณ์ประจวรขุนนางไทยสองคนพอลูก คือ พระเพทราชากับหลวงสรศักดิ์คบคิดกันเป็นกบฏหมายชิงราชสมบัติ จึงได้กำจัดเจ้าพระยาวิชเยนทร์เสียด้วย เจ้าพระยาวิชเยนทร์เสียชีวิตหลังจากสมเด็จพระนารายณ์สวรรคต ในขณะที่มีอายุเพียง 41 ปี

ผู้ประพันธ์นำเรื่องนี้มาเป็นบทฝึกอ่าน เพื่อต้องการปลูกฝังผู้อ่านให้มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี และสอนไม่ให้วิจารณ์ยาผู้ที่ทำความดีต่อประเทศชาติ ความรู้รอบตัวที่แทรกอยู่ในบทอ่านประกอบเรื่องนี้คือ ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เรื่องที่ 5 (บทที่ 57) “พระเจ้าแผ่นดินสองพระองค์” กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ 2 พระองค์ คือ สมเด็จพระนเรศวร กับ พระเอกาทศรถ สมเด็จพระนเรศวรได้ชื่อว่าเป็นพระมหากษัตริย์ของไทยพระองค์หนึ่งที่มีความกล้าหาญ สามารถปราบได้ทั้งพม่า

มอญ และเขมร ส่วนพระเอกาทศรถ ผู้เป็นอนุชาที่มีความสามารถในการรบเช่นกัน หลังจากสมเด็จพระนเรศวรสวรรคตสมเด็จพระเอกาทศรถขึ้นครองราชสมบัติต่อ และก็ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้ประชาราษฎร์สงบสุข

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นคนกล้าหาญ และรักชาติ ผู้ประพันธ์ได้เน้นเรื่องการรู้จักเอาชนะใจตนเอง สามัคคี ซื่อสัตย์ ยึดมั่นในธรรมะและรู้จักอ่อนน้อม ถ่อมตน ทำให้เป็นที่นับถือของคนอื่น ซึ่งเป็นแบบอย่างที่นักเรียนควรยึดเป็นแนวปฏิบัติ เพราะผู้ที่สามารถชนะใจตนเอง ถือว่าเป็นผู้ชนะอันยิ่งใหญ่ โดยยกโคลงโลกนิติมากล่าวสนับสนุนไว้ในตอนท้าย

บทอ่านประกอบเรื่องนี้ให้ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ไทยสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

เรื่องที่ 6 (บทที่ 61 และ 63) “วิสสาสาปรมานูชาติ” (เพื่อนคุ้นเคยกัน เรียกว่า เป็นญาติอันประเสริฐ) ผู้เขียนผูกเรื่องจากเรื่องจริงเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวผนวชอยู่ชวามบ้านเรียกกันว่า ทูลกระหม่อมพระ ผู้เขียนเล่าถึงความสัมพันธ์ของทูลกระหม่อมพระกับสังฆราชยวงบัปติสตา บัลคว์ ซึ่งต่างเป็นมิตรกัน แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เพราะต่างก็เป็นนักปราชญ์ทั้งคู่ จึงทำให้ทั้งสองฝ่ายสนิทสนมกันเหมือนญาติสนิท สิ่งที่ผู้เขียนเน้น คือ ความเป็นมิตรที่ทูลกระหม่อมพระมีต่อสังฆราชยวง เมื่อสังฆราชยวงถึงแก่มรณภาพซึ่งเป็นช่วงที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชแล้ว จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดพิธีศพอย่างสมเกียรติเท่ากับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไทย

การที่ผู้เขียนนำเรื่องนี้มาผูกเป็นเรื่องให้นักเรียนอ่าน เพื่อมุ่งให้ข้อคิดแก่นักเรียนเรื่องการคบมิตร ไม่ว่าจะเป็นชนต่างชาติต่างภาษา หรือต่างศาสนา ก็เป็นมิตรกันได้ ความรู้ที่แทรกอยู่ในเรื่องก็คือ ประวัติบุคคลสำคัญ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และสถานที่สำคัญ เช่น วัดราชาธิวาส

เรื่องที่ 7 (บทที่ 66) “สมเด็จพระนางเจ้าสุริยไทย” กล่าวถึงเหตุการณ์ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระเจ้าหงสาวดีตะเบงชเวตี้ นำกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา เมื่อกองทัพพม่ามาประชิดอยุธยาสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสด็จออกไปดูกำลังข้าศึก ได้ปะทะกับพระเจ้าแปรแม่ทัพหน้าของพม่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสียที่ข้าศึก พระอัคมรเหลือ คือ สมเด็จพระศรีสุริยไทยปลอมพระองค์เป็นชายตามเสด็จ ขัณฑ์ช้างเข้าขวางจึงถูกพระเจ้าแปรฟันสิ้นพระชนม์บนคอช้าง พระโอรสทั้งสองก็นำศพของพระศรีสุริยไทยกลับพระนคร

ผู้เขียนได้ยกสำนวนไทยว่า “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น” เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติของสมเด็จพระศรีสวรินทิรมุฑมาหิณีฯ ที่มีความกล้าหาญมาถึงชั่วลูกชั่วหลาน ด้วยการกล่าวถึงพระเจ้าไชยเชษฐา ผู้ครองนครเวียงจันทน์ ได้ส่งทูตมาขอพระเทพกษัตริย์พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิไปเป็นมเหสี เพราะเชื่อว่าเป็นผู้มีน้ำพระทัยกล้าหาญ จงรักภักดีต่อสามีดังเช่นสมเด็จพระศรีสวรินทิรมุฑมาหิณีฯ และคงมีน้ำพระทัยกล้าหาญดังสมเด็จพระนเรศวร ซึ่งเป็นพระราชนัดดาของพระนางสวรินทิรมุฑมาหิณีฯ

เรื่องนี้จึงชี้ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของความกล้าหาญ ความเสียสละของบรรพบุรุษที่รักษามรดกเมืองไว้

เรื่องที่ 8 (บทที่ 68) “สมเด็จพระเจ้าช้างเผือก” เรื่องนี้เป็นเหตุการณ์ต่อจากเรื่องสมเด็จพระนางเจ้าสุริยมาลยาธิบดีฯ กล่าวถึงสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ได้รับการถวายพระนามสมเด็จพระเจ้าช้างเผือก เนื่องจากได้ช้างเผือกมาสู่พระบารมีถึง 7 เชือก หลังจากพระเจ้าหงสาวดีตะเบงชเวตตี้ตีกรุงศรีอยุธยาไม่สำเร็จ พระเจ้าตะเบงชเวตตี้ก็มีพระสติฟั่นเฟือนและถูกปลงพระชนม์ บุเรงนองได้เสวยราชสมบัติแทน บุเรงนองได้ข่าวว่าสมเด็จพระมหาจักรพรรดิมีช้างเผือกคู่บุญบารมีถึง 7 เชือก จึงได้ส่งพระราชสาส์นมาขอช้างเผือก 2 เชือก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิปรึกษากับข้าราชการผู้ใหญ่ พระราเมศวร พระยาจักรี และพระสุนทรสงคราม ต่างก็เห็นตรงกันว่าไม่ควรยกช้างเผือกให้บุเรงนอง เพื่อรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของประเทศฝ่ายไทยจึงตอบปฏิเสธบุเรงนองว่า ให้พระเจ้าบุเรงนองบำเพ็ญธรรมสร้างกุศลให้มาก แล้วจะได้ช้างเผือกมากับบารมีเอง

ตอนท้ายเรื่องผู้เขียนให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านโดยโยงเข้าหาศาสนาคริสต์ เพื่อแทรกคำสอนในเรื่องการรู้จักศักดิ์ศรีของตนเอง ไม่ใช่ยอมทุกอย่าง เพื่อรักษาชื่อเสียงเกียรติยศ และการรักษาความสัตย์ซื่อสุจริตให้คงไว้ เพราะผู้ที่ทำดีและปฏิบัติได้จะได้รับรางวัลผลตอบแทนจากพระผู้เป็นเจ้า และเป็นที่ชื่นชมนับถือแก่ผู้อื่น จะได้รับความสงบสุขเมื่อสิ้นชีพไป ดังข้อความที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อตายไปพระองค์จะทรงโปรดให้ตนขึ้นไปเสวยความสุขสวามิภักดิ์กับพระองค์เป็นชั่วนิรันดร์”

1.4.1.3 เรื่องจากคัมภีร์ศาสนาคริสต์

เรื่องที่ 1 (บทที่ 7) “ลูกอับราฮัมกับหลานลืต” ผู้เขียนผูกเรื่องขึ้นจากพงศาวดารของชาวยิว เป็นเรื่องเล่า มีบทสนทนา ตัวละครสำคัญคือ ลูกอับราฮัม กับหลานลืต กล่าวถึงลูกกับหลาน เขาทั้งสองนอกจากจะมีฐานะดีเท่าเทียมกันแล้วยังมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ต่อมาเมื่อเหตุต้องแยกย้ายกันไปสร้างบ้านเรือนอยู่ห่างกันเนื่องจากพวกเขา

ของทั้งสองทะเลาะกันบ่อยๆ ลุงอาบราฮัมจึงให้หลานลือตเลือกที่ดินสำหรับสร้างที่อยู่อาศัย หลานทำตามคำแนะนำของลุง จนในที่สุดพวกบาวก็ไม่ใช่ทะเลาะกันอีก ต่างอยู่กันอย่างมีความสุข

เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนไม่ให้ทะเลาะวิวาทกัน เมื่อมีเหตุเกิดขึ้นต้องหาทางปรับความเข้าใจกันในตอนท้ายบทอ่านประกอบเรื่องนี้ผู้เขียนได้กล่าวเป็นข้อคิดและให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาเรื่องการทะเลาะกันว่า ควรให้ผู้มีประสบการณ์ หรือผู้ใหญ่ที่มีความรู้ตัดสิน เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้หมดไป ไม่เช่นนั้นปัญหาก็จะยิ่งเพิ่มมากขึ้น เรื่องเล็กอาจกลายเป็นเรื่องใหญ่ในที่สุด

บทอ่านประกอบเรื่องนี้ให้ความรู้รอบตัวเรื่อง การเรียกชื่อทิศต่างๆ เช่น ทิศอาคเนย์ ปราจีน ทักษิณ และอีสาน เป็นต้น

เรื่องที่ 2 (บทที่ 37) “นักบุญเอลีซาเบธ” ผู้เขียนผูกเรื่องจากตำนานของประเทศโปรตุเกส พระนางเจ้าเอลีซาเบธพระมเหสีของพระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกส เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตากรุณาช่วยเหลือคนยากจน มีมหาเดเล็กโอบูญผู้หนึ่งมีลักษณะนิสัยชอบทำบุญและช่วยเหลือผู้อื่นเช่นเดียวกับพระมเหสี จึงเป็นที่โปรดปรานของพระนางมาก ทำให้มหาเดเล็กอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นคนใจบาปอิจฉา ได้นำความไปกราบทูลใส่ร้ายพระมเหสีว่าพวพระทัยมหาเดเล็กโอบูญในฐานะข้าสว พระเจ้าแผ่นดินเชื่อคำยุยงของมหาเดเล็กโอบาป จึงหาวิธีกำจัดมหาเดเล็กโอบูญโดยสั่งให้ช่างปูนฆ่ามหาเดเล็กโอบูญเมื่อไปถามช่างปูนถึงงานที่พระเจ้าแผ่นดินสั่งให้ทำ ระหว่างทางที่มหาเดเล็กโอบูญเดินทางไปพบช่างปูนเขาผ่านโบสถ์หลังหนึ่งซึ่งมีคนกำลังทำพิธีมิชชามมหาเดเล็กโอบูญจึงเข้าไปร่วมฟังมิชชามาตามที่บิดาสั่งไว้ก่อนตายว่าให้ร่วมฟังพิธีมิชชามาทุกครั้งที่มีโอกาส ส่วนพระเจ้าแผ่นดินก็สั่งให้มหาเดเล็กโอบาปตามไปดู และเขาได้ไปถึงบ้านช่างปูนก่อนมหาเดเล็กโอบูญ ช่างปูนไม่รู้ว่าใครเป็นใครจึงจับมหาเดเล็กโอบาปจับใส่เตาเผาไฟเสีย เมื่อเสร็จพิธีมิชชามมหาเดเล็กโอบูญก็ได้ไปทำหน้าที่ เมื่อมหาเดเล็กโอบูญกลับมากราบบังคมทูล พระเจ้าแผ่นดินตกพระทัยที่เหตุการณ์เกิดผิดพลาด รับสั่งให้ไต่สวนเรื่องราวทั้งหมด จึงทรงได้ทราบความจริงว่าเรื่องที่มหาเดเล็กโอบูญถูกกล่าวหาว่าเป็นเท็จ พระเจ้าแผ่นดินจึงทรงอนุญาตให้มหาเดเล็กโอบูญทำบุญต่อไป

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าการรู้จักปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา เชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา และมีความซื่อสัตย์ ย่อมจะพ้นภัยอันตรายทั้งปวง เช่นเดียวกับมหาเดเล็กโอบูญที่ได้เข้าร่วมฟังมิชชามา อันเป็นหน้าที่ที่คริสตศาสนิกชนพึงปฏิบัติ และเรื่องนี่ยังชี้ให้เห็นโทษของความอิจฉาริษยาอีกด้วย

เรื่องที่ 3 (บทที่ 40 และ 41) “กัณฑ์มหาบุญลามาและมหาลามาแปดประการ” ผู้เขียนนำเรื่องนี้มาจากบทสอนในคัมภีร์ศาสนาคริสต์ ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็นสองบท คือ บทที่ 40 และบทที่ 41 เนื้อหาทั้งสองบทนี้เหมือนกัน แต่บทที่ 41 ผู้เขียนแต่งเป็นบทร้อยกรองประเภทกลอนสุภาพ เนื้อหาโดยรวมมุ่งเน้นสั่งสอนและเตือนสติให้รู้จักบาป บุญ คุณ โทษสามารถนำคำสอนซึ่งมีอยู่ 8 ประการ ไปปฏิบัติได้ คือ

1. ผู้ที่มั่งน้อยไม่ยึดติดอยู่กับเจ้าของเงินทองจะได้สมบัติในภายภาคหน้า
2. คนที่สุภาพอ่อนหวาน คนทั่วไปจะรักใคร่นับถือ
3. คนที่มีความทุกข์โศกเศร้า ความทุกข์จะกลายเป็นความสุข
4. คนที่ต้องการความเที่ยงธรรม จะได้อ้อมเอมเพราะรสแห่งพระธรรม
5. ผู้มีจิตใจเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จะได้รับความเอ็นดู
6. ผู้มีใจบริสุทธิ์ใสสะอาด จะได้พบกับพระผู้เป็นเจ้า
7. ผู้มีใจสงบ คอยรักษาความสงบ ทำให้คนปรองดองกัน จะได้เป็น

ทายาทของพระผู้เป็นเจ้า

8. ผู้ใดอดทนต่อการเบียดเบียนด้วยความสุจริตของตนก็จะเป็นสุข มีชัยชนะอันยิ่งใหญ่ราวกับได้สวรรค์เป็นมรดก

บทสอนทั้ง 8 ประการนี้ เป็นวิธีแห่งความสุขในชีวิต ถ้าผู้ใดปฏิบัติได้ครบจะทำให้บุคคลนั้นพ้นจากความยากลำบาก หหมดสิ้นความทุกข์ เนื้อหาที่ ฟ.ฮีแลร์ ยกมากล่าวไว้ถือได้ว่าเป็นจตุรรวมอันสำคัญยิ่งแห่งคำสอนทั้งหมดของพระผู้เป็นเจ้า

เรื่องที่ 4 (บทที่ 48) “บทถวายตัวเป็นข้าไทในพระหฤทัยของพระผู้เป็นเจ้า” เรื่องนี้อาศัยเนื้อหาจากบทสวดภาวนา มาผูกเป็นเรื่อง กล่าวถึงการถวายตัวเป็นข้าไทในคริสตศาสนา โดยมีพระเยซูเจ้าเป็นผู้รับเนื้อความเป็นบทอ้อนวอนขอความเมตตาจากพระผู้เป็นเจ้าให้รับเข้าเป็นข้าไท

เรื่องนี้มุ่งเน้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของศาสนาคริสต์และการสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า

เรื่องที่ 5 (บทที่ 53) “พระอาทิตย์” ผู้เขียนแต่งเป็นบทร้อยกรองประเภทกลอนสุภาพ ซึ่งนำเรื่องพลังของแสงอาทิตย์มาเปรียบกับอำนาจความหยั่งรู้ของพระผู้เป็นเจ้า เนื้อความกล่าวถึงดวงอาทิตย์ว่าแม้มีแสงสว่างมากก็ยังมีวันดับแสง ส่วนพระผู้เป็นเจ้าจะหยั่งรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่แต่ละคนกระทำ ใครทำผิดพระองค์ก็ทรงรู้ถึงความผิดนั้น ไม่มีผู้ทำผิดคนใดหลบหลีกการหยั่งรู้ของพระผู้เป็นเจ้าได้

เรื่องนี้จึงปลุกฝังนักเรียนให้เคารพพระผู้เป็นเจ้า ละเว้นการกระทำผิด เมื่อทำผิดจะปกปิดพระผู้เป็นเจ้าไม่ได้ เพราะพระองค์ยังรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้นหน้าที่สำคัญ ของคริสตศาสนิกชนจึงต้องมีการรับศีลล้างบาปอย่างน้อยปีละครั้ง โดยสารภาพว่าตนได้ทำผิด อะไรบ้าง และสัญญาว่าจะไม่ทำผิดอีกต่อไป แล้วบาปนั้นจะหมด

เรื่องที่ 6 (บทที่ 55) “พ่อหลุยมารี” ผู้เขียนเล่าเรื่องของนักบุญชาว ฝรั่งเศส คือ หลุยมารี ครีญง เดอ มงฟอร์ต ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งคณะเซนต์คาเบรียล หลุยมารีสงสาร เด็กยากจนที่ไม่มีเสื้อผ้าใหม่ๆ ใส่ไปโรงเรียน เขาจึงหาวิธีช่วยเหลือด้วยการขอบริจาคเงินจาก เพื่อนๆ และนำมารวมกับค่าขนมที่พ่อแม่ให้มาโรงเรียน หลุยมารีขอให้เจ้าของร้านตัดเสื้อคิด ราคาเสื้อไม่แพงนัก ทำให้เด็กยากจนมีเสื้อผ้าใหม่ๆ ใส่ไปโรงเรียน ด้วยความโอบอ้อมอารีมี เมตตาของหลุยมารี ต่อมาเมื่อหลุยมารีบวชเณรก็ได้เป็นนักบุญที่ทุกคนนับถือ

การที่ ฟ.อีแลร์ ผู้ก่อกำเนิดเรื่องนี้ขึ้นมาเป็นบทฝึกอ่านเพื่อปลุกฝังให้นักเรียน มีความโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับความสุข ปลุกฝังเรื่องความมัยยัสต์มารยาทในการ พูด คือ ไม่พูดเยาะเย้ยถากถางผู้อื่น รู้หน้าที่ รู้กฎระเบียบของสังคม โดยเฉพาะสังคมในโรง เรียน ดังผู้เขียนยกตัวอย่างการกระทำของนักบุญหลุยมารีมาเป็นสิ่งยืนยัน

ความรู้ที่ได้จากบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ ประวัติส่วนหนึ่งของ ผู้ก่อตั้งคณะเซนต์คาเบรียล คำที่ใช้เรียกมาตราเงินไทย คือ เฟื้อง

1.4.1.4 เรื่องเล่ากันสืบ ๆ มา

เรื่องที่ 1 (บทที่ 2 และ 4) “หมูย่าง” เป็นเรื่องเล่าของจีน ตาแป๊ะ เข้าตีกับลูกชายชื่อบ่อฮั่น เข้าตีให้ลูกดูแลบ้านเวลาที่เขาไปเก็บผักมาให้หมู บ่อฮั่นก่อไฟเล่นจน ไฟไหม้บ้าน หมูที่เลี้ยงไว้ถูกไฟคลอกตายหมด บ่อฮั่นกลัวพ่อดุเพราะทำไฟไหม้บ้าน เขาเข้าไป จะอุ้มลูกหมู ขณะก้มลงได้กลิ่นหอมของเนื้อหมูที่ถูกเผาก็เอามือไปแตะที่ตัวหมูและรู้สึกร้อน จึง เอานิ้วขึ้นมาเป่า เนื้อหมูที่ติดนิ้วบ่อฮั่นมาถูกปลายลิ้นทำให้เขารู้รสของเนื้อหมูย่างว่าอร่อยผิด กับเนื้อหมูดิบๆ ที่เคยรับประทาน พ่อกลับมาก็โกรธบ่อฮั่น แต่เมื่อบ่อฮั่นเอาเนื้อหมูที่ถูกเผา ให้พ่อรับประทานพ่อก็ติดใจรสชาติของเนื้อหมูและหายโกรธ ตั้งแต่นั้นมาสองพ่อลูกก็หาเรื่องเผา บ้านเพื่อกินเนื้อหมูอยู่เนืองๆ ชาวบ้านใกล้เคียงทราบเรื่องจึงไปฟ้องศาล ศาลพิจารณาความโดย การนำเอาหมูที่ถูกไฟไหม้มาพิเคราะห์ดู เมื่อพวกลูกขุนเอามือที่ไปจับหมูร้อนๆ มาเป่าเพื่อให้หาย ร้อน ลิ้นถูกเนื้อหมูก็ติดใจรสอร่อยนั้น จึงปล่อยให้สองพ่อลูกพ้นผิด ตั้งแต่นั้นมาบ้านเรือนใน เมืองจีนก็ถูกเผาบ่อยขึ้น นักปราชญ์ผู้หนึ่งจึงคิดแก้ปัญหาโดยแนะนำให้ทุกคนใช้ฟันย่างหมู

เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนไม่ให้ชุกชน ระมัดระวังอันตรายรอบข้าง เมื่อมีภัยเกิดขึ้นแล้วคนฉลาดจะรู้จักวิธีแก้ปัญหา

เรื่องที่ 2 (บทที่ 19) “สร้างโบสถ์” เรื่องที่เล่าถึงตาแป๊ะผู้หนึ่งทำ ความผิดต้องติดคุกจนแก่ ต่อมาพระเจ้าฮ้องเต้ขึ้นเสวยราชสมบัติจึงทรงให้ปล่อยตาแป๊ะ เมื่อออกจากคุกแล้วตาแป๊ะสำนึกในความผิดจึงได้กลับตัวตั้งใจทำงานโดยสุจริต แม้มีรายได้ก็น้อยก็ ไม่รังเกียจ และช่วยเหลือสังคม เช่น ช่วยคนยากจน สร้างสะพาน และซ่อมแซมโบสถ์ บำเพ็ญ ประโยชน์ตามกำลังทรัพย์ของตนเอง ต่อมาตาแป๊ะถูกฟ้าผ่าตาย ด้วยความดีที่ทำไว้ พระเจ้าเทียนจู เทพบนสวรรค์จึงพิพากษายกโทษให้ตาแป๊ะฟื้นบาปแม้จะเคยทำความผิดมาก่อน ตาแป๊ะจึงขึ้น สวรรค์

เรื่องนี้เป็นแบบอย่างที่ดีในการสอนเด็กให้รู้จักแยกแยะชั่วดี และสอนให้รู้ ว่าไม่สายเกินไปที่จะประพฤติตนเป็นคนดีแม้เคยทำผิดแล้วก็อาจแก้ไขปรับปรุงตนเองใหม่ได้ หากพร้อมที่จะแก้ไขความผิดพลาดนั้น ความรู้ประกอบที่ได้จากบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ คำที่ใช้เรียกมาตราเงินสมัยก่อน คือ เฟื้อง อีแปะ

เรื่องที่ 3 (บทที่ 32) “ราหูกินเดือน” นายพันกับนายพงศ์สองคนพี่น้อง สนทนากันเรื่องราหูกินเดือนตามที่ได้ยินได้ฟังมา ต่อจากนั้นสองพี่น้องไปขอคำอธิบายเพิ่มเติม จากลุงครุฑ ลุงครุฑจึงเล่าให้ฟังว่า เรื่องราหูกินเดือนไม่ใช่เรื่องจริงจะมีก็แต่เรื่องจันทร์คราสและ สุริยุคราส คือดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์กับโลกบังกันเท่านั้น

เรื่องนี้ผู้เขียนได้ให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านเรื่องการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ การจะเชื่อเรื่องใดควรมีเหตุผล พินิจพิจารณาให้ถี่ถ้วนเสียก่อนจึงเชื่อ ความรู้ที่ได้จากบทอ่าน ประกอบเรื่องนี้ คือ เรื่องราหูกินเดือนหรือจันทร์คราสและสุริยุคราส

เรื่องที่ 4 (บทที่ 59) “ธรรมเนียมแขกแดง” เป็นเรื่องเล่าโดยผู้เขียน ยกเอาเรื่องราวขนบธรรมเนียมของชนกลุ่มหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ชื่อว่า แขกว่าปะนัว หรือแขกแดง มาผูกเป็นเรื่อง เนื้อความกล่าวถึงธรรมเนียมในการเลี้ยงลูกของแขกว่าปะนัว โดยฝึกและสอนให้ลูกเข้มแข็งอดทนช่วยเหลือตนเองได้ พ่อแม่จะฝึกความอดทนก่อนที่พ่อแม่ จะนำลูกไปปล่อยไว้ให้อยู่ตามลำพังในป่า ด้วยการเขียนดี ดึงหนังแล้วแทงด้วยหนาม และไม้แหลม และให้วิ่งระยะไกลโดยไม่ให้นั่งพักและไม่ให้น้ำดื่ม เมื่อถึงฤดูหนาวลูกชายที่มีอายุสิบสี่สิบห้าปี พ่อแม่ก็จะเตรียมอุปกรณ์ในการใช้ชีวิตในป่าให้ เช่น ขวาน พร้า หนามไม้ ลูกธนู เป็นต้น จากนั้น

พ่อแม่จะใช้ผ้าปิดตาลูกแล้วนำไปปล่อยไว้ในป่าลึกเพื่อให้อยู่ตามลำพังตลอดฤดูหนาวพออย่างเข้าฤดูร้อนพ่อแม่และพี่น้องจะไปรับเด็กที่ไม่อยู่ในป่ากลับ บางทีพบแต่ซากศพ เพราะเด็กอดอาหารและหนาวตาย เด็กบางคนแม้ถูกสัตว์ป่ากินเป็นอาหารพ่อแม่พี่น้องก็ไม่เสียใจ ถือว่าคนอ่อนแอไม่ควรมีชีวิตอยู่ต่อไป ส่วนเด็กคนที่ถูกสัตว์ป่าทำร้ายแต่รอดชีวิตมาได้พ่อแม่ก็ไม่ชื่นชมนัก เพราะคงจะช่วยเหลือตนเองและครอบครัวไม่ได้ ถ้าเด็กที่กลับมาจากป่าได้ปลอดภัยขาวแขกแดง ถือว่าเป็นคนเข้มแข็ง แข็งแรงพร้อมจะเป็นผู้ใหญ่ จะได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี มีพิธีรับขวัญ เป็นการใหญ่โต และไม่ต้องทำงานระยะหนึ่งเพื่อเป็นรางวัลตอบแทนลูกที่สามารถต่อสู้กับอุปสรรค เอาตัวรอดกลับมาได้อย่างปลอดภัย

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการสอนนักเรียนให้รู้จักอดทนต่อความยากลำบาก รู้จักช่วยเหลือตนเองเมื่อเกิดปัญหา สามารถแก้ไขและหลีกเลี่ยงปัญหาต่างๆ ได้

นอกจากนี้ ฟ. ฮีแลร์ ยังฝากคิดสำหรับผู้่านที่เป็นพ่อแม่เรื่องการเลี้ยงลูกว่าไม่ควรตามใจหรือปล่อยให้ลูกประพฤติตามอำเภอใจ จนไม่อาจห้ามปรามได้ ซึ่งส่งผลในการปกครองลูกในภายหลัง ผู้เขียนสรุปท้ายเรื่องด้วยการยกสำนวนไทยมากล่าวเช่นนี้เพื่อฝากข้อคิดแก่ผู้ที่เป็นพ่อแม่และลูกว่าควรสำนึกในหน้าที่ของตนให้มาก บางครอบครัวพ่อแม่อาจลงโทษลูกบ้าง ผู้เป็นลูกควรเข้าใจความหวังดีของพ่อแม่ที่ต้องลงโทษลูก พ่อแม่เองก็ควรลงโทษลูกตามสมควร

1.4.1.5 เรื่องจากวรรณคดี

เรื่อง “ชะลอมใส่น้ำ” (บทที่ 30) เรื่องนี้ผู้เขียนนำมาจากหนังสือวรรณคดีไทย เรื่อง พระร่วง กล่าวถึงเมืองละโว้ ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของขอมต้องส่งน้ำไปให้ทุกปี ต่อมาพระร่วงคิดทำชะลอมใส่น้ำไปให้ขอมทำให้พระเจ้าปทุมสุริยวงศ์กษัตริย์ขอมไม่พอใจเกรงว่าคนไทยจะแข็งข้อ จึงสั่งให้ออกญาเดโชไปจับตัวพระร่วงมา พระร่วงหนีไปบวชอยู่ที่สุโขทัย ออกญาเดโชตามไปแต่ไม่สามารถจับพระร่วงได้ ในที่สุดพระร่วงได้ขึ้นครองราชสมบัติเป็นกษัตริย์สุโขทัย และเมืองละโว้ก็ไม่ต้องเป็นเมืองขึ้นของขอมอีกต่อไป

เรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งแสดงให้เห็นว่าคนที่มีปัญญาเฉลียวฉลาด รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาอย่างได้เปรียบคนที่ไม่เฉลียวฉลาด การที่ทุกคนรู้จักแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยสติปัญญา เมื่อถึงยามคับขันย่อมจะแก้ไขสถานการณ์ได้

1.4.1.6 เรื่องจากนิทานเก่า

เรื่องที่ 1 (บทที่ 26) “อย่าหมิ่นความเพียร” เป็นนิทาน กล่าวถึงเด็กยากจนพ่อแม่นำมาฝากไว้กับครู เด็กคนนั้นมีความเพียรหมั่นศึกษาหาความรู้ แม้อายุจะน้อยก็อดนอนอดกินอดดื่มจนกระทั่งมีประกาศข่าวจากเมืองหลวงสรรหาบุคคลที่มีความรู้สอบเข้าเป็นขุนนางก่อนการสอบพระมหาอุปราชก็ทดสอบไหวพริบก่อนด้วยการตั้งคำถามให้ตอบ ปรากฏว่าไม่มีใครตอบได้นอกจากเด็กยากจนผู้มีความเพียร เด็กยากจนจึงมีสิทธิเข้าสอบเพียงคนเดียว พระมหาอุปราชก็ได้รับเลื่อมเด็กคนนั้นไว้เป็นบุตรบุญธรรม จากนั้นเด็กยากจนก็ได้เป็นขุนนางและได้เลื่อนยศจนได้เป็นพระมหาอุปราชแทนบิดาบุญธรรม เมื่อกษัตริย์สวรรคตไม่มีใครครองราชสมบัติแทนข้าราชการจึงอัญเชิญมหาอุปราชผู้มาจากเด็กยากจนให้เป็นกษัตริย์เสวยราชสมบัติสืบต่อไป

เรื่องนี้มุ่งสอนให้มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน ใฝ่หาความรู้เมื่อมีโอกาสและยังสอนไม่ให้ดูถูกผู้อื่น

เรื่องที่ 2 (บทที่ 28) “ยายมายายจะดำตามาตาจะดี” ผู้เขียนผูกเรื่องจากนิทานเรื่องยายกะตาปลุกถั่วปลุกงาให้หลานเฝ้า ในเนื้อเรื่องมีว่ายายไปธุระจึงฝากให้หลานซื้อธิดาผู้เป็นหลานดูแลไว้ แต่หลานเล่นเพลินงานมากินถั่ว งา ในไร่เกือบหมด ธิดากลับมายายกับตาจึงไปขอความช่วยเหลือจากนายพราน สัตว์ต่างๆ รวมทั้งน้ำไฟ และดิ่ง ให้ช่วยเอากลับคืนมาแต่ก็ไม่มีใครช่วยเหลือ เมื่อธิดาไปขอความช่วยเหลือจากแมลงหวี่ แมลงหวี่ยอมช่วยเหลือเพราะรู้สึกภูมิใจที่มีคนสนใจ ในที่สุดธิดาได้ถั่ว งา กลับคืนมา ทำให้ธิดาพ้นทุกข์

เรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งให้คิดเตือนใจแก่ผู้อ่านเรื่องการคบเพื่อน การคบเพื่อนนั้นไม่จำเป็นต้องเลือกชั้นชั้น แม้มีฐานะด้อยกว่าตนแต่ถ้าหากมีความจริงใจต่อกันพึ่งพาอาศัยกันได้ ช่วยเหลือเพื่อนให้พ้นทุกข์ยามลำบากก็จะได้ชื่อว่าบุคคลนั้นเป็นมิตรแท้ โดยเฉพาะการใช้คำพูดที่สุภาพอ่อนหวาน น่ารัก ไม่ดูถูกดูแคลนกันเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง

เรื่องที่ 3 (บทที่ 33) “กระต่ายหนีเข้าป่า” เป็นนิทาน แต่งด้วยโคลงสี่สุภาพ 3 บท เนื้อเรื่องกล่าวถึงเด็กสองคนจับกระต่ายได้ต่างก็จะเอามาเป็นของตนเอง จึงทะเลาะกันแล้ววางข้อใส่กระต่ายลงกระต่ายวิ่งออกจากช่องหนีเข้าป่า

เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนให้รักใคร่ปรองดองกัน ไม่ทะเลาะวิวาทกัน การทะเลาะวิวาทกันนำมาซึ่งความโกรธเกลียด และทำให้เสียมิตร นอกจากนี้เรื่องนี้เป็นตัวอย่าง

ให้เห็นโทษของการไม่รู้สึกละอาย การแก่งแย่งกัน ถ้าหากต่างฝ่ายต่างเห็นแก่ตัว ไม่รู้จักสละให้แกกันก็จะเสียประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

เรื่องที่ 4 (บทที่ 46) “หม้อพี่แซกแตกทำลาย” เป็นนิทานเก่าแต่งด้วยกลอนสุภาพ มีตัวละครที่สำคัญคือ แซกขายนมโค เจ็กอู่ กล่าวถึงแซกขายนมโคผู้หนึ่งเอาหม้อมนมหันหั่วเงินขายไป เขาเห็นเจ็กอู่กำลังขายลูกหมูพร้อมทั้งเปิดไก่ จึงฝันเฟื่องอยากทำอาชีพเช่นเดียวกับเจ็กอู่ แซกหวังร่ำรวยจึงจินตนาการว่าตนได้เลี้ยงไก่ หมู ขายเป็นร่ำรวยแล้วซื้อเรือสำเภา จ้างอากรมาเป็นผู้จัดการ ใช้เรือสำเภาบรรทุกสินค้าไปขาย พอเรือจอดมีคนซื้อของมากมาย แซกขายนมฝันเฟื่องมาถึงตอนที่จับกังในเรือของเขาทะเลาะกันแซกขายนมจึงเข้าระงับการวิวาทกัน แซกขายนมเผลอตัวแสดงท่าดังในฝันทำให้หม้อมนแตก แซกก็รู้สึกตัวแซกรู้ว่าตนต้องซื้อหม้อมนใหม่เสียแล้ว

เรื่องนี้สอนนักเรียนว่าไม่ควรเพ้อฝันในสิ่งที่เป็นไปได้หรือไกลเกินความสามารถที่ตนจะทำได้

เรื่องที่ 5 (บทที่ 64) “หนูกับลิง” เป็นนิทานแต่งด้วยโคลงสี่สุภาพ มีเค้าโครงเหมือนเรื่อง ตาอินกับตานา เรื่องนี้มีตัวละครคือ หนูกับลิง หนูสองตัวพบก้อนเนยแข็งเกิดแย่งกันตกลงแบ่งกันไม่ได้จึงให้ลิงช่วยแบ่งเนยให้ ลิงก็ชิงดูส่วนไหนหนักว่าก็กัดกิน ทำให้ก้อนเนยมีขนาดไม่เท่ากันสักทีจนเนยทั้งสองชิ้นเกือบหมด หนูเห็นเช่นนั้นก็ไม่พอใจ แต่ก็ไม่อาจห้ามได้เมื่อเหลือเศษก้อนเนยอยู่เล็กน้อยลิงก็ยึดเอาไปโดยให้เหตุผลว่าเป็นค่าตัดสินความ

เรื่องนี้จึงมุ่งสอนนักเรียนไม่ให้ทะเลาะเบาะแว้งหรือแก่งแย่งชิงดีกัน ควรรู้จักสละและเจรจากันด้วยเหตุผล ไม่เช่นนั้นจะทำให้เสียประโยชน์ ผู้อื่นอาจจะซุบมือเปิบเอาประโยชน์ไปได้

1.4.2 ร้อยกรองประกอบท้ายบทอ่าน

เรื่องยาวยังมีบทร้อยกรองที่ผู้ประพันธ์ได้นำมาไว้ท้ายบทอ่านประกอบมีทั้งที่แต่งเอง คัดมาจากที่ผู้อื่นเขียนไว้ บทร้อยกรองเหล่านี้มีทั้งที่แต่งเป็นโคลงสี่สุภาพ กาพย์ยานี 11 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 คำประพันธ์เหล่านี้มีเนื้อความมุ่งสอนและให้คติเตือนใจผู้อ่านที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติได้ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ดังจะได้กล่าวต่อไป

คำประพันธ์ท้ายบทอ่านประกอบทั้งหมดมี 8 เรื่อง แยกตามชนิดของคำประพันธ์ ดังนี้

1.4.2.1 คำประพันธ์ประเภทโคลงสี่สุภาพ

โคลงสี่สุภาพใช้เป็นบทอ่านประกอบท้ายบทรวม 5 เรื่อง คือ

1) ท้ายบทที่ 2

โคลงบทนี้ไม่มีหัวข้อเรื่อง แต่งเป็นโคลงสี่สุภาพ 1 บท มีเนื้อความให้คติธรรมเตือนใจแก่ผู้อ่าน โดยชี้ให้เห็นว่าผู้มีฐานะดีมียศศักดิ์ แม้มีความเป็นอยู่อย่างสะดวกสบายก็ไม่พ้นความตายไปได้ แสดงให้เห็นความจริงของชีวิตว่าย่อมเกิดแก่เจ็บตายทั้งสิ้น

2) ท้ายบทที่ 24

โคลงบทนี้มีชื่อว่า “นกวิวาท” ผู้เขียนยกมาจากของเก่า แต่งเป็นโคลงสี่สุภาพ 1 บท เนื้อความว่าด้วยการสอนไม่ให้ทะเลาะวิวาทกัน ผลสุดท้ายย่อมได้รับผลเสียด้วยกันทั้งสองฝ่าย

3) ท้ายบทที่ 50

โคลงนี้มีชื่อว่า “ดอกมะลิกับดอกแหม่ม” เนื้อความมุ่งสอนเรื่องการคบคน ถ้าหากคบคนที่มีความรู้เราก็จะพลอยเป็นคนฉลาดไปด้วย

4) ท้ายบทที่ 57

โคลงท้ายบทนี้มีชื่อว่า “เรียนไม่รู้รส” เนื้อความมุ่งสอนนักเรียนให้มีความเพียร ไม่เกียจคร้านในการเรียน รู้จักอ่านเขียนจึงจะได้รับความรู้ ผู้เขียนเปรียบเทียบคนเกียจคร้านไม่มีความเพียรกับจิ้งจอกตัวขาวที่ไม่มีวันรู้รสอาหาร แม้จะอยู่ใกล้เพียงใด

5) ท้ายบทที่ 66

โคลงมีชื่อว่า “วิชาเป็นอาวุธ” แต่งเป็นโคลงสี่สุภาพ 1 บท เนื้อความให้ข้อคิดเรื่องความสำคัญของวิชาความรู้เปรียบกับอาวุธ ควรใช้ความรู้ให้ถูกต้องและเชี่ยวชาญ จึงจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

1.4.2.2 คำประพันธ์ประเภทกาพย์

คำประพันธ์ประเภทกาพย์ มีทั้งกาพย์ยานี 11 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 รวม 3 เรื่อง คือ

1) ท้ายบทที่ 7

ภาพท้ายบทนี้ไม่มีชื่อหัวข้อเรื่อง แต่งเป็นภาพยยานี 11 เนื้อความมุ่งให้ ความคิดแก่นักเรียนเรื่องความดีจะเสื่อมสลายเพราะความชั่ว ถ้าทุกคนมุ่งทำความชั่วหรือทำความชั่วมาปะปนกับความดี

2) ท้ายบทที่ 32

ภาพท้ายบทนี้ไม่มีชื่อหัวข้อเรื่อง แต่งเป็นภาพยยานี 11 มี 2 บท เนื้อความให้คติเตือนใจแก่นักเรียนว่าคนเราถ้าได้รับการปลูกฝังแต่สิ่งดีย่อมมีแต่จิตใจที่ใสสะอาด เช่นเดียวด้วยความรักที่มีต่อพระเจ้า ย่อมช่วยขจัดความมัวหมองให้หมดไป ช่วยชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ดังพระผู้เป็นเจ้าได้

3) ท้ายบทที่ 37

ภาพท้ายบทนี้ไม่มีชื่อหัวข้อ แต่งเป็นภาพยสุรางคนางค์ 28 เนื้อความว่าด้วยเรื่องความสำคัญของการศึกษาหาความรู้ ทุกคนควรใฝ่หาความรู้ใส่ตัวเพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต คนที่มีการศึกษาย่อมเป็นที่เชิดหน้าชูตา

จากการศึกษารูปแบบและเนื้อหาของบทอ่านประกอบในหนังสือตรรกศึกษาเล่ม 4 จะเห็นได้ว่าผู้เขียนใช้รูปแบบการเขียนทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองสลับกันไป โดยจัดเนื้อหาให้เหมาะสมแก่วัยของผู้เรียน แทรกคำสอนและความรู้ไว้ด้วย

อาจกล่าวได้ว่าบทอ่านประกอบในหนังสือตรรกศึกษาเล่ม 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อสอนนักเรียนให้เป็นคนดีมีความประพฤติที่สังคมพึงประสงค์

1.5 ตรรกศึกษาเล่ม 5

หนังสือตรรกศึกษาเล่ม 5 เป็นหนังสือเรียนเล่มสุดท้ายของหนังสือตรรกศึกษาชุดนี้ เนื้อหามีบทอ่านประกอบ 36 บท รวม 32 เรื่อง ลักษณะการประพันธ์มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง บางบทแบ่งเป็นสองตอน ตอนแรกเป็นร้อยแก้ว ตอนหลังเป็นร้อยกรองอยู่ในบทเดียวกัน ผู้อ่านจะได้ฝึกอ่านทั้งเนื้อหาที่เป็นบทสอนภาษา และบทอ่านประกอบที่แทรกคติธรรม ความรู้รอบตัว ให้ความสนุกเพลิดเพลิน ผู้เขียนผูกเรื่องขึ้นเองบ้าง รวบรวมข้อมูลความรู้มาเขียนขึ้นใหม่บ้าง และปรับปรุงจากเรื่องเดิมบ้าง เนื้อหาสาระในตรรกศึกษาเล่มนี้ประกอบด้วยเรื่องหลาย

ประเภท เช่น ประวัติศาสตร์ คำสอนในศาสนา ตำนาน และนิทาน ที่มาของเรื่องนี้มีทั้งเรื่องในประเทศและเรื่องต่างประเทศ บทอ่านประกอบในหนังสือเล่มนี้ยากขึ้นตามระดับชั้นของผู้เรียน

1.5.1 ที่มาของเรื่อง

บทอ่านประกอบในหนังสือตรุณศึกษาเล่มนี้จำแนกตามที่มาของเรื่องแต่ละประเภทได้ดังนี้

1.5.1.1 เรื่องที่ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นเอง 5 เรื่อง คือ หลวงสะท้าน พระอาทิตย์ส่องโลก ทั่วโลกียไม่มีสอง หมื่นญกาทัดเข้าเฝ้า สามฤดู

1.5.1.2 เรื่องที่ผู้ประพันธ์ได้เค้ามูลเชิงประวัติ 12 เรื่อง คือ เรือกลไฟในกรุงสยาม การพิมพ์ในโลก การพิมพ์หนังสือในประเทศไทย ชาร์ลเตเลียร์ นายขนมต้ม ศาสนาคริสต์ในเมืองไทย นายวีเลียมเดลซม้งซุ การกบฏ ครูทของนายพนม เรือตีดานิก การเล่นเกมช่าง การกักรา

1.5.1.3 เรื่องจากคัมภีร์ศาสนาคริสต์ 3 เรื่อง คือ ทรพัสสมบัติ โทะเซา โทะเซา ตราสวรรค์

1.1.1.4 เรื่องจากตำนาน 2 เรื่อง คือ ฉลองพระบาทเกียะ หลงทางกลางถ้ำ

1.5.1.5 เรื่องประเภทนิทานและนิยาย 10 เรื่อง คือ ลิงกินมังคุด ทิดโหมดไปหาหมอคความ ตาฮุย นกกระสา นิยายยายกับตา ขนมเต่าจ๊ะ หุหนวกเจ็ดคน เจ้าจิ้งจอกหลอกอีกา บ่าวทาสของยายสัมฤทธิ์ จระเข้ไม่มีลิ้น

บทอ่านประกอบในหนังสือตรุณศึกษาเล่ม 5 นอกจากผู้ประพันธ์จะเขียนเป็นร้อยแก้วขนาดยาวแล้ว ยังมีบทร้อยกรองประเภทต่างๆ ในตอนท้ายเรื่องบางเรื่องเนื้อความของร้อยกรองเหล่านี้ไม่เกี่ยวข้องกับบทอ่านและมีทั้งหมด 13 ชุดด้วยกัน บทร้อยกรองเหล่านี้ล้วนแทรกข้อคิดต่างๆ แก่ผู้อ่าน ดังจะได้กล่าวต่อไป

บทอ่านประกอบในหนังสือตรุณศึกษาเล่ม 5 สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1.5.1.1 เรื่องที่ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นเอง

เรื่องที่ 1 (บทที่ 19) “หลวงสะท้าน” แต่งด้วยกลอนสุภาพ เนื้อเรื่องมีอยู่ว่าหลวงสะท้านเลิกจากทำงานแล้วแวะซื้อผัดหมี่ แต่ไม่ยอมถือห่อหมี่ผัดเพราะกลัวคนเห็น จะเสียเกียรติของขุนนาง จึงวางห่อหมี่บนศีรษะแล้วใช้หมวกปิดทับ ขณะนั้นก็มีเสนาบดี

นั่งรถผ่านมา หลวงสะท้านจึงทำความเคารพด้วยการถอดหมวก ทำให้ห่อผ้าหมีหล่นตกกระจาย เป็นที่ขบขันของเด็กๆ

เรื่องนี้สอนนักเรียนไม่ให้ถือยศ ถือศักดิ์มากเกินไปจนลืมนั่น ความรู้ที่แทรกในบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ การแต่งกายของข้าราชการสมัยก่อน การทำความเคารพผู้บังคับบัญชาด้วยการถอดหมวก

เรื่องที่ 2 (บทที่ 30) “พระอาทิตย์ส่องโลก” แต่งด้วยกลอนสุภาพ แต่งข้อคิดแก่ผู้อ่าน กล่าวถึงพระอาทิตย์ว่าสร้างคุณประโยชน์ให้แก่มนุษย์อย่างมากแต่ก็ยังถูกมนุษย์ตำหนิ พระอาทิตย์ก็คงทำหน้าที่ของตนโดยสม่ำเสมอและยุติธรรม

เรื่องนี้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนให้รู้จักทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และสอนนักเรียนให้รู้จักอดทนอดกลั้นต่อคำติฉินนินทา ไม่โต้ตอบหรือโกรธเคือง แต่ให้ทำหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอเยี่ยงพระอาทิตย์

เรื่องที่ 3 (บทที่ 56) “ทั่วโลกก็ไม่มีสอง” แต่งด้วยกลอนกลบทจักรวาล คือ กลบทที่มีซ้ำคำที่ 1 กับคำสุดท้ายของทุกวรรค เนื้อความช่วงแรกกล่าวถึงความงามของธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ ธรรมชาติเหล่านี้ เช่น แสงดาว ปู ปลา นก ผีเสื้อ ดอกไม้ ผลไม้ และน้ำค้าง ตอนท้ายบทผู้เขียนกล่าวถึงพระคุณของแม่โดยการนำมาเปรียบเทียบกับความงามของธรรมชาติ ถึงแม้ความงามนั้นจะมีมากเพียงไรก็ไม่งามเท่าคุณความดีของแม่ที่มีต่อลูก

เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติ และนึกถึงคุณความดีของมารดาที่มีต่อบุตร

เรื่องที่ 4 (บทที่ 58) “หมื่นนุฎาหัดเข้าเฝ้า” เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา ตัวละครมีขุนคชาภิบาล กับนายคำโสม ขุนคชาภิบาลฝึกนายคำโสมให้รู้จักใช้คำราชาศัพท์เพื่อเตรียมเข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฝึกจนนายคำโสมพูดได้คล่องแล้วจึงเข้าเฝ้า เมื่อเข้าเฝ้า นายคำโสมประหม่าจึงพูดผิดพูดถูกบ้าง แต่ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นหมื่นนุฎาพิทักษ์กองนอก ทำหน้าที่คุมไพร่ที่เยวตรงวังหลวง

ตอนท้ายเรื่องผู้เขียนได้กล่าวเป็นข้อคิดแก่ผู้อ่านว่า จะทำสิ่งใดได้ถูกต้องนั้นต้องอาศัยการเรียนรู้จากครู และตำรา แล้วปฏิบัติฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจนคล่อง

เรื่องนี้ให้ความรู้เรื่องคำราชาศัพท์

เรื่องที่ 5 (บทที่ 61) “สามฤดู” บทอ่านประกอบนี้ ผู้เขียนแต่งด้วยกลอนสุภาพ กล่าวถึงสภาพและความอุดมสมบูรณ์ในแต่ละฤดู กล่าวคือ ฤดูฝน ทั้งคน สัตว์ และพืช จะมีความสุข ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ คนเริ่มทำการเพาะปลูกพืชผล ครั้นหมดฤดูฝนถึง

ซึ่งเริ่มราวเดือนธันวาคม ท้องฟ้าใส กลางวันสั้นกลางคืนยาว พืชผลที่ปลูกไว้ได้ผลดี ชาวนาเก็บเกี่ยวข้าวแล้วเสร็จ จึงมีข้อความว่า “ทุ่งไร่นาสาลีมีแต่กอ ปล่อยวัวมอลงทุ่งกับฝูงควาย” ชาวประมงก็จับสัตว์ได้มากทั้งปลาน้ำจืด และน้ำเค็ม ทำให้อาหารประเภทกุ้งปลามีราคา จากข้อความว่า “ชาวประมงโพงน้ำอยู่ตามหนอง ตะพายข้องจับปลาด้วยตาข่าย ช้อนสวิงทิ้งทุ่นกัน รุ่นวาย ตามหาดทรายกุ้งปลาราคาเยา” พอฤดูหนาวหมดไปก็ถึงฤดูร้อน อากาศร้อนจัด แผ่นดินแห้งใบไม้ร่วงฝุ่นมาก ทางเหนือน้ำลดเดินเรือไม่สะดวก แต่ทางใต้เรือเดินสะดวกดี กลางวันแดดร้อนจัด ถึงตอนบ่ายมีลมพัดพอที่จะผ่อนคลายความร้อนให้สบายกายได้ ผู้เขียนกล่าวถึงเรื่องของธรรมชาติตามฤดูกาลของเมืองไทย ซึ่งแม้จะเปลี่ยนแปลงแต่ก็ได้ให้ความสุขแก่ทุกคนชนิดที่ไม่ขอไปเมืองสวรรค์เลย

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นความสำคัญและตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล สะท้อนภาพชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ

1.5.1.2 เรื่องที่ผู้ประพันธ์ได้เค้ามูลเชิงประวัติ

เรื่องที่ 1 (บทที่ 2) “เรือกลไฟในกรุงสยาม” ผู้เขียนอาศัยเรื่องจากเหตุการณ์ครั้งอดีตในสมัยรัชกาลที่ 3 ต่อเนื่องมาถึงรัชกาลที่ 4 ของไทย ในสมัยรัชกาลที่สาม มีสเตอร์ฮันเตอร์ พ่อค้าชาวอังกฤษ ได้ส่งเรือกลไฟเข้ามาลำหนึ่งมาถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยหวังจะให้พระองค์ทรงซื้อ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพอพระทัยแต่เรือกลไฟมีราคาแพง พระองค์จึงไม่ทรงซื้อ ต่อมาสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ จึงทรงสร้างเรือกลไฟเลียนแบบเรือกลไฟของมีสเตอร์ฮันเตอร์ ทรงใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในเมืองไทย ยกเว้นเครื่องจักรที่สั่งซื้อมาจากนอก เรือกลไฟลำนี้ใช้งานไม่ค่อยได้ แต่ทำให้ประชาชนเข้าใจเรือกลไฟมากขึ้น ครั้นต่อมาราวปีคริสตศักราช 1855 (พ.ศ.2398) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งให้นายช่างชาวสยามต่อเรือกำปั่นไฟใหญ่ลำหนึ่งเป็นเรือพระที่นั่งชื่อ “สยามอรสมพล” ซึ่งถือว่าเป็นเรือกลไฟลำแรกในกรุงสยาม ต่อมาจึงมีเรือกลไฟใช้ในกรุงเทพมหานคร หลังจากนั้นก็มีเรือยนต์ที่ใช้เดินทางเพื่อธุรกิจไปยังต่างประเทศได้สะดวกขึ้น

นอกจากนี้ผู้เขียนยังตั้งข้อสังเกตว่าความเป็นอยู่ของคนไทยเริ่มตามสมัยแบบตะวันตกมากขึ้นโดยกล่าวว่า “ออกจะนิยมนับถืออย่างเจริญศิริไลซ์ สมควรวสมัยแทบ

ทุกอย่าง” จึงเตือนว่าความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ นั้น เป็นความเจริญภายนอก ควรเจริญควบคู่ไปกับการรอบรู้เข้าใจคำสั่งสอนของศาสนา ซึ่งเป็นความเจริญภายในด้วย จากนั้นผู้เขียนก็ได้เปรียบเทียบเรื่องความเจริญทางศิลปะ วิชาความรู้กับศาสนาว่าแตกต่างกันโดยเปรียบเทียบวิชาความรู้เป็นเพียงอิฐ ปูน และเปรียบเทียบศาสนาเป็นเหมือนแก้ว มณี เพชร พลอย ซึ่งมีค่ายิ่ง บทเปรียบเทียบนี้ผู้เขียนมุ่งให้ผู้อ่านรู้จักวิเคราะห์ถึงคุณค่าของศาสนากับวิชาความรู้ ความรู้ที่ได้รับจากบทอ่านประกอบเรื่องนี้คือ ประวัติและที่มาของเรือกลไฟในประเทศไทย

เรื่องที่ 2 (บทที่ 12) “การพิมพ์ในโลก” ผู้เขียนเล่าความเป็นมาของการเขียนหนังสือแต่ครั้งโบราณและต่อเนื่องมาถึงการพัฒนามาเป็นการพิมพ์หนังสือในสมัยโบราณ โดยเล่าตั้งแต่การเขียนด้วยมือ ซึ่งมี 2 ชนิด คือ ชนิดจารลงใบลาน และเขียนลงในสมุดข่อย เป็นวิธีการพิมพ์หนังสือของไทยสมัยโบราณ ส่วนต่างประเทศเขียนลงหนังแกะ และหนังแพะ ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายวิธีทำไว้อย่างละเอียด แล้วค่อยพัฒนาการตามกาลเวลาจนกระทั่งคุณแดงแบร์ค ชาวเยอรมัน คิดหาวิธีพิมพ์หนังสือได้สำเร็จ จนใช้มาถึงทุกวันนี้

เรื่องนี้นอกจากจะให้ความรู้รอบตัวเรื่องประวัติการพิมพ์หนังสือแล้วยังปลูกฝังนักเรียนเรื่องการบำรุงรักษาหนังสือ และให้นึกถึงคุณค่าของผู้พิมพ์หนังสืออีกด้วย

เรื่องที่ 3 (บทที่ 14) “การพิมพ์หนังสือในประเทศไทย” เรื่องนี้มีความต่อเนื่องกับบทที่ 12 กล่าวคือ ผู้เขียนเล่าเรื่องประวัติของการจัดตั้งโรงพิมพ์ในประเทศไทย โดยสันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มจัดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งมีบาทหลวงฝรั่งเศสมาสอนศาสนา สมัยนั้นมีสังฆราชองค์หนึ่งชื่อ ลาโน ฐาษาไทยดี ได้แปลและแต่งหนังสือสอนศาสนาคริสต์ไว้ถึง 26 เล่ม และมีเกร็ดประวัติศาสตร์ว่าสมเด็จพระนารายณ์โปรดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นที่ลพบุรี แต่เมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว พระเจ้าแผ่นดินต่อมาไม่โปรดของฝรั่ง การพิมพ์จึงทุดโทรมไป เรื่องนี้เป็นเพียงการสันนิษฐาน เพราะจดหมายของบาทหลวงบอกบุญไปขอเครื่องพิมพ์ใน ค.ศ.1674 (พ.ศ.2217) ยังอยู่ในช่วงสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เรื่องการพิมพ์มีหลักฐานแน่นอนสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ท่านสังฆราชคาร์โนลต์มาสอนศาสนา จัดตั้งโรงพิมพ์ขึ้นที่วัดخانตาครุส ตำบลกุฎีจีน ยังมีหนังสือที่พิมพ์ครั้งนั้นยังเหลืออยู่เป็นพยาน ตอนท้ายผู้เขียนกล่าวถึงประโยชน์ของการพิมพ์หนังสือว่าเป็นการส่งเสริมพัฒนาการศึกษา สร้างความเจริญด้านวิชาการ แต่ผู้อ่านควรรู้จักเลือกอ่านหนังสือที่ดีมีแก่นสารให้ประโยชน์เท่านั้น และหลีกเลี่ยงหนังสือไร้สาระต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างสติปัญญา ความรู้ให้มากยิ่งขึ้น

ความรู้ที่ได้รับจากเรื่องนี้ คือ เรื่องประวัติการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย

เรื่องที่ 4 (บทที่ 16, 18 และบทที่ 21) “ชาร์ลเดเลียร์” เป็นเรื่องที่เล่าถึงความเป็นมาของการทำน้ำแข็ง โดยนำเอาประวัติของชาร์ลเดเลียร์ ผู้คิดค้นทำน้ำแข็งมาเรียบเรียงเป็นเรื่องเล่าต่อเนื่องกันถึง 3 บท เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบประวัติความเป็นมา วิธีทำและประโยชน์ของน้ำแข็งที่ใช้อุปโภคและบริโภคกันอยู่ทุกวันนี้ เนื้อความตอนแรก ฟ. ฮีแลร์ กล่าวถึงคุณและโทษของน้ำแข็งที่มีผลต่อร่างกาย ผู้เขียนได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของชาร์ลเดเลียร์ที่คิดค้นทำน้ำแข็งขึ้นมาว่า เพื่อใช้ถนอมอาหาร ใช้บริโภคได้ด้วย จากนั้นผู้เขียนก็ได้กล่าวถึงประวัติของชาร์ลเดเลียร์ ชาร์ลเดเลียร์เป็นชาวฝรั่งเศส มีชีวิตอยู่คริสต์ศักราช 1825 ถึงคริสต์ศักราช 1913 รวมอายุได้ 85 ปี

ชาร์ลเดเลียร์มีนิสัยชอบคิดค้นทดลอง ครั้นมาวันหนึ่งท่านได้สังเกตเห็นอาหาร ประเภทเนื้อ ผัก และผลไม้ บางอย่างเก็บไว้ได้ไม่นาน ก็บูดเน่าเสีย บริโภคไม่ได้ พ่อค้าแม่ค้า ก็ขาดทุน ท่านจึงหาวิธีแก้ไขโดยนำเอาธาตุลมชื่อ ก๊าซอาโมเนียก มากักไว้ในห้อง ทำให้อากาศธรรมดากลับหนาวเย็นจนกลับเป็นน้ำแข็งขึ้นเป็นก้อน แล้วเอาอาหารทั้งเนื้อ ผัก และผลไม้เก็บไว้ในห้องเย็นนั้น ทำให้ไม่เน่าเสียอยู่ได้นาน จนนักปราชญ์ทั้งหลายมีความยินดีชื่นชมในความสามารถและความสำเร็จของชาร์ลเดเลียร์ เหล่านักปราชญ์จึงช่วยกันซื้อเรือกำปั่นใหญ่ลำหนึ่ง สำหรับทำห้องน้ำแข็งเพื่อบรรจุอาหารประเภทเนื้อ ผัก ปลา และผลไม้ต่างๆ ส่งไปประเทศอเมริกา และกลับมาประเทศฝรั่งเศส เพื่อทดลอง ปรากฏว่าอาหารยังสดเหมือนเดิม แต่ผลสำเร็จของชาร์ลเดเลียร์ช่วงแรกไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับของประชาชนและรัฐบาลฝรั่งเศส การลงทุนครั้งนี้จึงขาดทุน จนกระทั่งนักปราชญ์หลายประเทศเห็นความสำคัญยกย่องในความสามารถของชาร์ลเดเลียร์ว่าเป็นเหมือนหนึ่งบิดาของวิชาการทำน้ำแข็ง จึงร่วมกันทำรายงานเสนอขอความดีความชอบของท่านต่อรัฐบาลฝรั่งเศส รัฐบาลฝรั่งเศสก็มอบให้ชาร์ลเดเลียร์ไว้เป็นเกียรติยศ แต่ไม่ได้ให้เงินทองให้ สมาคมนักปราชญ์จึงช่วยกันเรียไรเงินเพื่อมอบให้ชาร์ลเดเลียร์เป็นทุนอุดหนุนแทนรัฐบาลฝรั่งเศส แต่ท่านได้เสียชีวิตก่อน ต่อมาเหล่าพ่อค้าต่างประเทศทั้งชาวอังกฤษ และชาวอเมริกาก็ได้ทำน้ำแข็งขึ้น ใช้ตามวิธีการของชาร์ลเดเลียร์กันแพร่หลายตลอดจนประเทศไทยก็มีน้ำแข็งบริโภค และอุปโภคมาจนทุกวันนี้ ผู้เขียนจึงฝากข้อคิดแก่ผู้อ่านให้นึกถึงบุญคุณของชาร์ลเดเลียร์ในฐานะเป็นผู้คิดค้นทำน้ำแข็งให้ทุกคนได้ใช้มาจนปัจจุบัน

เรื่องนี้ยังแทรกข้อคิดให้แกผู้อ่านเรื่องความขยันหมั่นเพียร ใฝ่หาความรู้ โดยผู้เขียนได้ยกข้อความที่ชาร์ลเดเลียร์ใช้สั่งสอนบุตรว่าให้พึงพอใจในการกระทำของตนที่ได้ทำประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวม เพราะพระเจ้าให้ออกาสเรา เราควรตอบสนองพระกรุณาของพระเจ้าเป็นเจ้า ถ้าบุคคลใดปฏิบัติได้จะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความสุขโดยแท้ ความรู้ที่ได้รับจากบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ ประวัติของชาร์ลเดเลียร์ ชาวฝรั่งเศส ผู้คิดค้นทำน้ำแข็ง

เรื่องที่ 5 (บทที่ 32) “นายขนมต้ม” เป็นเรื่องเล่าจากเกร็ดประวัติศาสตร์เมื่อไทยเสียกรุงแก่พม่าครั้งที่ 2 พม่ากวาดต้อนคนไทยไปเป็นเชลย พระเจ้าแผ่นดินพม่า คือ พระเจ้ามังระ โปรดให้มีมหรพสมโภชหลายอย่าง ในการนี้ได้จัดให้มีการชกมวย นายขนมต้มเป็นนักมวยฝีมือดี ชกชนะนักมวยพม่าถึง 9 คน ได้รับคำชมชมพระเจ้ามังระและพระองค์ก็ยังตรัสว่าเป็นเพราะคนไทยมีกษัตริย์ที่อ่อนแอ จึงทำให้ไทยเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า เมื่อเล่าเรื่องจบ ฟ.ฮีแลร์ ได้แสดงความคิดเห็นจากเรื่องที่พระเจ้ามังระติชมนายขนมต้ม และกล่าวว่ากษัตริย์ไทยไม่เข้มแข็ง โดยยกตัวอย่างการสู้รบของคนไทยกับพม่าในหลายเหตุการณ์ เช่น เหตุการณ์ของชาวบ้านบางระจันจังหวัดอ่างทอง และพวกชาวคริสต์ที่ต่อสู้กับพม่าจนได้ชัยชนะ แม้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีผู้นำแต่ด้วยความซื่อสัตย์ กล้าหาญ รักษาดีบ้านเมือง จึงสามารถเอาชนะข้าศึกศัตรูได้ ผู้เขียนยังได้แสดงความคิดเห็นอีกว่าอาจเป็นเพราะพระเจ้าสุริยามรินทร์ กษัตริย์ไทยมีความกลัวระวางสงฆ์ขุนนางข้าราชการไทยจะเป็นไส้ศึกไม่ไว้วางใจในการแจกอาวุธในการสู้รบ จึงปล่อยให้ข้าศึกบุกรุกฝ่ายเดียว จึงเป็นเหตุให้เสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า นอกจากนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่สำคัญของผู้ผู้นำในการทำสิ่งใดก็ตามต้องอาศัยผู้นำ การงานนั้นจึงจะสำเร็จได้ดี เพราะทุกอย่างจะดีหรือชั่วก็ขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นผู้กำหนด ฟ.ฮีแลร์ ได้ยกตัวอย่างสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อครั้งยังเป็นขุนหลวงตากที่สามารถกอบกู้เอกราชรักษากันเมืองของไทยจากพม่าให้เป็นเอกราชมาจนถึงปัจจุบัน ตอนท้ายเรื่องผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นและยกย่องเชิดชูเกียรติความสามารถของผู้ที่เป็นผู้นำว่า การที่ประเทศไทยคงอยู่และมีความเจริญรุ่งเรือง ราษฎรทุกคนมีความสุขกันถ้วนหน้ามาจนถึงปัจจุบันก็เพราะความสามารถของหัวหน้าหรือพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งเป็นผู้นำประเทศในการบำรุงรักษากันเมืองมาตลอด

เรื่องนี้มุ่งปลูกฝังนักเรียนให้มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กล้าหาญ มีความสามัคคี ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างเพื่อเป็นข้อคิดแก่ผู้อ่านว่า นักเรียนจะมีความรู้ต้องอาศัยครูสั่งสอน ราษฎรจะมีความสุขต้องมีพระมหากษัตริย์ที่เข้มแข็ง ความรู้ที่ได้รับจากการอ่านบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

เรื่องที่ 6 (บทที่ 34 และ 41) “ศาสนาคริสต์ในเมืองไทย” เรื่องนี้ผู้เขียนนำประวัติการเผยแผ่ศาสนาคริสต์มาสู่ประเทศไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 บท เนื้อความมีอยู่ว่าศาสนาคริสต์เข้ามาเผยแผ่ในเมืองไทยโดยนักปราชญ์ชาว

สเปน ชื่อ ฟรังซิสโก ซาเวียร์กับสังฆราช เดอ ลาม็อด ลังแบร์ต ชาวฝรั่งเศส นักปราชญ์ฟรังซิสโก ซาเวียร์เป็นคนแรกที่นำศาสนาคริสต์มาเผยแพร่ในประเทศไทย ทำให้คนไทยรู้จักศาสนาคริสต์ แต่ยังไม่แพร่หลาย จนกระทั่ง 100 ปีต่อมา สังฆราช เดอ ลาม็อด ลังแบร์ต มาถึงกรุงศรีอยุธยาเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม คริสต์ศักราช 1662 (พ.ศ.2205) ซึ่งตรงกับสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ ศาสนาคริสต์จึงเข้ามามีบทบาทในประเทศไทย ด้วยการสร้างความคุ้นเคยใกล้ชิดสนิทสนมดูแลความทุกข์สุขของชาวบ้าน ช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยากจนคนรักใคร่เคารพนับถือยินดีที่จะเล่าเรียนศาสนากับท่าน สังฆราช เดอ ลาม็อด ลังแบร์ต เพราะเชื่อคำสั่งสอนที่จะทำให้คนเป็นคนดีดังเช่นท่าน สังฆราชที่มีใจโอบอ้อมอารีแก่พวกเขาเหล่านั้น จากนั้นก็เข้ามาสู่พระราชสำนัก โดยที่สมเด็จพระนารายณ์ได้รับสั่งให้ สังฆราช เดอ ลาม็อด ลังแบร์ต เข้าเฝ้าและได้สนทนารธรรม จนทำให้สมเด็จพระนารายณ์เข้าใจในหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ จึงพระอนุญาตให้สร้างโบสถ์ไว้ในประเทศไทย แม้พระองค์จะไม่นับถือศาสนาคริสต์ แต่ก็ทรงอนุญาตให้ขุนนาง ราษฎรนับถือศาสนาคริสต์ได้ เพราะทุกศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดี นอกจากนี้ผู้เขียนก็ได้เล่าสภาพเหตุการณ์ความยากลำบากในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ที่ต้องพบกับอุปสรรคมากมาย เรื่องนี้ยังทำให้ผู้อ่านทราบถึงประวัติการติดต่อสัมพันธ์ไมตรีของไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์กับสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 กษัตริย์ฝรั่งเศส และสันตะปาปา ซึ่งเป็นสมเด็จพระสังฆราชคริสต์ในกรุงโรม โดยเฉพาะการส่งราชทูตไปสัมพันธ์ไมตรีสมัยนั้น

เรื่องนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย

เรื่องที่ 7 (บทที่ 44) “นายวิเลียมแตล ขมังธนู” ผู้กระเรื่องนี้อาจตำนานของประเทศสวีเดน กล่าวถึงนายขมังธนูชื่อ วิเลียมแตล ในอดีตประเทศสวีเดนเป็นเมืองขึ้นของประเทศเดนมาร์ก เกสเลอร์ได้รับมอบหมายจากพระเจ้าคริสตียันให้ไปรักษาเมืองสวีเดน ทรงดำริให้ชาวสวีเดนสามัคคีต่อพระองค์ เกสเลอร์เป็นคนโหดเหี้ยมร้ายกาจ จึงตั้งกฎต่างๆ ที่เป็นการกดขี่ชาวสวีเดน วันหนึ่งได้เอามวกใบหนึ่งสวมไว้บนหลักเป็นเครื่องหมายแทนชาติเดนมาร์กบังคับให้คนผ่านไปมาคำนับ ถ้าใครไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะถูกลงโทษอย่างหนัก นายวิเลียมแตลขมังธนูเองไม่แสดงความเคารพหมวกนั้น กองสอดแนมจับเขาได้ เกสเลอร์จึงลงโทษด้วยการให้เอากลูกสลิงไว้บนศีรษะบุตรของเขา แล้วบังคับให้วิเลียมแตลยิงลูกสลิง โดยกำหนดว่าถ้ายิงลูกสลิงจะยกโทษให้ ถ้ายังไม่ถูกจะตัดศีรษะวิเลียมแตล แต่วิเลียมแตลก็ไม่กลัวจึงกลัวพลาดไปถูกบุตร บุตรของเขาสั่งให้บิดายิง วิเลียมแตลจึงยิงลูกสลิงอย่างแม่นยำ ทั้งสองพ่อลูกและ

คนที่ยืนดูต่างก็ดีใจ ส่วนเกสเลอร์เมื่อเห็นเหตุการณ์ก็ไม่พอใจแต่ต้องทำตามสัญญาที่ว่าไว้ว่าจะไม่ฆ่า เกสเลอร์และพวกจึงนำวิลเลียมตกลงเรือข้ามทะเลสาบไปขังไว้ในป้อม พอไปถึงกลางทะเลเกิดพายุใหญ่ขึ้นมาทำให้คนในเรือกลัว เนื่องจากทุกคนในเรือไม่ชำนาญทางเดินเรือ จำเป็นต้องอ้อนวอนให้วิลเลียมตกลงพาเข้าฝั่ง เมื่อใกล้ถึงฝั่งวิลเลียมตกลงก็กระโดดขึ้นฝั่งก่อนแล้วถีบเรือหางออกไปจากฝั่งไหลไปตามคลื่นตนเองก็ไปแอบซ่อนอยู่ พอเรือผ่านมาใกล้จึงยิงธนูถูกเกสเลอร์ตายแล้ว วิลเลียมตกลงก็กลับไปเล่าให้เพื่อนบ้านฟัง ต่อมาก็ขับไล่พวกออสเทรียออกจากเมืองสวิสไป จึงตั้งบ้านเมืองเป็นเอกราชแต่นั้นมา เมื่อวิลเลียมตกลงเสียชีวิตชาวบ้านก็เลือกสถานที่ที่วิลเลียมตกลงยิงลูกสาธินั้นขึ้นเป็นอนุสรณ์ของเขาตั้งอนุสาวรีย์ เพื่อระลึกถึงบุญคุณของวิลเลียมตกลงที่มีต่อชาติสวิสสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

เรื่องนี้ผู้เขียนปลูกฝังนักเรียนให้สรรเสริญผู้ที่มีความดี ความกล้าหาญ ความเสียสละ รักชาติบ้านเมือง มีเมตตารักใคร่เพื่อนมนุษย์ รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อได้รับความเดือดร้อน และยังสอนให้เห็นผลของการทำความดี ความรู้รอบตัวที่ได้จากบทอ่าน ประกอบเรื่องนี้ คือ ตำนานประเทศสวิตเซอร์แลนด์

เรื่องที่ 8 (บทที่ 48) “การกบฏ” ผู้เขียนอาศัยเรื่องจากตำนานของกรุงโรมมาผูกเป็นเรื่อง เนื่องจากพลเมืองในกรุงโรมแบ่งออกเป็นสองพวก คือ พวกหนึ่งเป็นพวกตระกูลต่ำ อีกพวกเป็นกลุ่มชนชั้นสูง ทั้งสองพวกนี้ไม่ถูกกัน เป็นเหตุให้กลุ่มชนชั้นสูงรังแกผู้ต่ำกว่า ไม่มีการรักใคร่ปรองดองกัน รัฐบาลจึงส่งปูโรหิต ชื่อ มะเนนุส เป็นทูตไปแก้ปัญหา มะเนนุสจึงยกเรื่องกบฏของอวียะในร่างกายมาเปรียบเทียบ คือ อวียะต่างๆ เช่น มือ เท้า ปาก ลิ้น ไม่ชอบท้องที่ไม่ช่วยทำอะไร รอกินอาหารอย่างเดียว จึงคิดว่าจะไม่ส่งอาหารไปให้ท้อง ซึ่งการกระทำเช่นนี้จะทำให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตได้ เมื่อมะเนนุสชี้แจงเปรียบเทียบแล้ว ผู้ที่แตกแยกกันก็สำนึกผิด เลิกเบียดเบียนกัน ทำให้กรุงโรมมั่งคั่งสมบูรณ์

เรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งสอนให้นักเรียนมีความรักใคร่ปรองดองสามัคคีกัน รักช่วยเหลือ ฟังพาอาศัยกัน รู้จักหน้าที่ของตนเอง นักเรียนจะเกี่ยงงอนกันไม่ได้ ต้องทำหน้าที่ของตัวเอง ความรู้ที่ได้จากบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ ตำนานกรุงโรม

เรื่องที่ 9 (บทที่ 50) “ครุฑของนายพนม” ฟ.ฮีแลร์ เล่าถึง นายพนมชาวจังหวัดปราจีนบุรีมาเยี่ยมหมื่นแมนผู้เป็นลุงที่อยู่ในกรุงเทพฯ วันหนึ่งที่สนามหลวงมีการจัดกรีฑาทหาร ทั้งสองคนจึงไปชม พนมสังเกตเห็นความแตกต่างของธงที่ทหารถือหน้า ขบวน หมื่นแมนจึงอธิบายให้หลานฟังว่าเป็นธงไตรรงค์ เป็นธงประจำชาติ ส่วนธงที่มีรูปครุฑเป็นธงทหารบก ที่นายพนมเห็นรูปครุฑจึงนึกได้ว่า คล้ายครุฑที่มีการขุดพบที่บริเวณวัดคริสตัง ตำบลโคกวัด ในวัดศรีมหาโพธิ บาทหลวงเป็รวทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระองค์ทรงดำริว่าครุฑนั้นส่วนหนึ่งเป็นคันธงสำหรับนำทัพของกษัตริย์ไทยในสมัยก่อน พระองค์จึงรับสั่งโปรดให้ซ่อมแซมครุฑ พระองค์ทรงเอาเส้นพระเกศาบรรจุไว้ในยอดคันธง พระราชทานให้เป็นธงประจำของกองทัพบก

เรื่องนี้ผู้เขียนปลูกฝังนักเรียนให้มีความรักชาติ เห็นความสำคัญของชาติ แสดงออกซึ่งความเคารพชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความรู้ที่ได้รับจากบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ ประวัติความเป็นมาของธงรูปครุฑ

เรื่องที่ 10 (บทที่ 53) “เรือดิตานิก” ผู้เขียนเล่าเรื่องจากเหตุการณ์ในต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นตัวอย่างประกอบในการสั่งสอน เรือดิตานิกเป็นเรือขนาดใหญ่ บรรจุคนได้ประมาณ 2,000 กว่าคน ซึ่งชื่อเรือดิตานิกนี้ แปลว่า “เรือมหาสุรย์กษ” เชื่อกันว่าเรือลำนี้ไม่มีวันจม เมื่อวันที่ 15 เมษายน ปี ค.ศ.1912 เรือดิตานิกออกเดินทางทะเลครั้งแรก พอเรือไปถึงกลางทะเลแอตแลนติกได้เกยเกาะน้ำแข็งทำให้เรือแตกเป็นสองซีกตั้งแต่หัวเรือถึงท้ายเรือเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตมากมาย ก่อนตายทุกคนอ้อนวอนขอพรจากพระเจ้า

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการสอนนักเรียนให้เคารพนับถือพระผู้เป็นเจ้า คนเราแม้จะมีวิชาความรู้ไม่ได้หมายความว่า เป็นผู้ประเสริฐ แต่ต้องรู้จักยึดถือปฏิบัติตามคำสั่งสอนในศาสนา ซึ่งเป็นอีกหนทางหนึ่งที่ทำให้เราเป็นสุข

เรือดิตานิกหรือที่ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันในนามไททานิก เป็นเรื่องที่ปัจจุบันยังเป็นรู้จักกันอย่างแพร่หลาย ดังที่มีผู้นำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ได้รับความนิยมไปทั่วโลก

เรื่องที่ 11 (บทที่ 55) “การเล่นลูกข่าง” นายจาร์สกับนายจรัสสองพี่น้องเล่นทายปัญหากัน นายจรัสสองพี่น้องผู้เป็นพี่ตั้งคำถามทายนายจรัสผู้น้อง คำตอบคือลูกข่าง เมื่อขุนกำจัดผู้บิดาได้ยินก็ซักถามลูกว่าเล่นลูกข่างกันหรือไม่ สองพี่น้องก็ตอบว่าไม่ได้เล่น นายจรัสเล่าถึงเพื่อนที่โรงเรียน ซึ่งเล่นลูกข่างแล้วได้รับอันตราย ขุนกำจัดได้ฟังลูกอธิบายก็รู้สึกสบายใจ จึงบอกโทษของการเล่นลูกข่างว่ามีอันตรายถึงขั้นฟ้องร้องเรียกค่าทำขวัญกัน อาจถึงติดคุกได้ จากนั้นขุนกำจัดก็เล่าเรื่องประโยชน์ของลูกข่าง เมื่อครั้งสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี กล่าวถึงการใช้ลูกข่างในพิธีทูลลูกข่างเสี่ยงทายโชคชะตาบ้านเมือง โดยสังเกตจากการหมุนและเสียงของลูกข่าง ถ้าเสียงลูกข่างดังก้องกังวานไพเราะดุจเสียงสังข์จะเป็นมงคลยิ่ง พระเจ้าแผ่นดินและราษฎรจะอยู่อย่างมีความสุข ถ้าลูกข่างหมุนไม่นาน เสียงไม่ไพเราะกังวาน แสดงว่าบ้านเมืองจะมีภัย ลูกจึงถามย้าว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่ ขุนกำจัดได้อธิบายพร้อมให้เหตุผลและถือโอกาสสั่งสอน

เชื่อเรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้ จากนั้นพ่อก็กดตัวอย่างพฤติกรรมของคนที่เชื่อโซกลาง ชะตาราตี และ อาชีพทำนายโชคชะตา และขุนกำลังก็เปรียบเทียบพฤติกรรมของคนที่มีความเชื่อโซกลางเหมือนสวะ ที่ลอยอยู่ในน้ำ ย่อมที่จะเข้าติดอยู่กับเรือ แพหรือดิ่ง ในทำนองเดียวกันคนที่ไม่ยึดถือพระผู้เป็นเจ้า แต่ยึดถือตำราอนุรักษนิยม ซึ่งเป็นอย่างที่ไม่ควรนำมายึดถือประเพณีปฏิบัติ

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการสอนนักเรียนให้เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ พิสูจน์ได้ และ เชื่อด้วยเหตุผล กับควรเชื่อในพระผู้เป็นเจ้า ความรู้ที่ได้รับจากบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ เรื่อง ของเล่นชนิดหนึ่ง คือ ลูกข่าง พิธีกรรมความเชื่อของคนโบราณถือการทิ้งลูกข่าง

เรื่องที่ 12 (บทที่ 63) “การกริษา” บทอ่านประกอบเรื่องนี้ผู้เขียนนำสำนวนที่ว่า “ตึงนักมักจะขาด” มาเป็นหัวข้อสนทนา นักบุญยวง และนายพรานสนทนากันเรื่อง การรู้จักความพอดี ทำอะไรก็ไม่ควรตั้งใจจนเกินไป ควรมีการผ่อนคลายบ้าง จึงจะทำให้ร่างกาย ไม่ได้รับอันตราย จากนั้นผู้เขียนก็กล่าวถึงการเลี้ยงลูกของพ่อแม่ที่ไม่ยอมปล่อยให้ลูกเล่นกีฬา ทำให้เด็กแอบไปเล่นโดยตามลำพัง ไม่มีผู้ใหญ่คอยดูแล การที่พ่อแม่ไม่ปล่อยให้เด็กเล่นเป็น การทำโทษเด็ก เพราะการที่เด็กได้ออกกำลังวิ่งเล่นเปรียบเหมือนกับการกินอาหารของเร็ก เทียบได้กับต้นไม้ที่ปลูกในกระถางย่อมไม่สมบูรณ์ เจริญงอกงามเท่าต้นไม้ที่ปลูกตามสวน เด็ก ที่ขังไว้ในบ้านกับเด็กบ้านนอกที่วิ่งตามทุ่งน่าย่อมมีความแข็งแรงแตกต่างกัน ผู้เขียนได้เสนอแนะเรื่องการเล่นว่า ควรเล่นในสิ่งที่เหมาะสมกับตนเองได้ อาศัยฝีมือ ความว่องไว ไหวพริบ เช่น ฟุตบอล วิ่งววนหลัก ตะเตะกร้อ ไม่ควรเล่นเพื่อการพนัน ควรเล่นเพื่อผ่อนคลายอิริยาบถ เท่านั้น ผู้เขียนยังได้เสนอแนะเรื่องการเล่นอีกว่า ควรมีผู้ใหญ่ หรือครูอาจารย์คอยควบคุม ฝึก หัดอยู่เสมอ เพื่อให้การเล่นนั้นเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เล่นโง่กัน จนเป็นเหตุต้องทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน ขาหักแขนหักได้ ควรเล่นอย่างนักกีฬา มีความสุจริตต่อกันทั้งสองฝ่าย ไม่หวัง เล่นอยู่เพียงฝ่ายเดียว ผู้เขียนให้ข้อเสนอแนะแก่นักเรียนเรื่องการรู้จักหน้าที่ของตน ว่าการเล่น ให้เกิดประโยชน์นั้นนักเรียนต้องทำหน้าที่ของตนให้เสร็จเสียก่อน จึงจะไม่สร้างความลำบากแก่ ตนภายหลัง เมื่อนักเรียนปฏิบัติได้ย่อมเป็นที่พอใจของพ่อแม่ ครู อาจารย์ ที่จะอนุญาตให้เล่นได้ ตามความพอใจของแต่ละคน

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้อ่านที่เป็นพ่อแม่ให้เข้าใจ พฤติกรรมของเด็ก รู้จักเดินสายกลาง เห็นประโยชน์ของการเล่นกีฬาหรือกริษา สอนให้รู้จักเล่น ที่พอเหมาะพอควร เล่นเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด หรือพักผ่อนอิริยาบถ ย่อมทำให้ร่างกาย

แข็งแรง มีสุขภาพจิตที่ดี และสอนให้รู้จักหน้าที่รับผิดชอบของตน นอกจากนี้ยังสอนให้รู้จักแพ้ วัชชนะ รู้ภัย ความรู้ที่ได้รับจากบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ ชื่อการเล่นของไทย “วิ่งวัววนหลัก”

1.5.1.3 เรื่องจากศาสนาคริสต์

เรื่องที่ 1 (บทที่ 5) “ทรัพย์สินสมบัติ” บทอ่านประกอบเรื่องนี้ ผู้เขียนยกเอาเรื่องราวในคริสตศาสนาเป็นอุทาหรณ์ในการสั่งสอน โดยเล่าถึงเรื่องที่พระเยซูเจ้าใช้เป็นอุทาหรณ์สั่งสอนบุตรสองคนที่ไม่สามารถแบ่งมรดกกันได้ เนื้อความมีว่า เศรษฐีผู้หนึ่งทำนาได้ข้าวจำนวนมากจนไม่มีที่จะเก็บ จึงคิดจะสร้างยุ้งเก็บข้าวใหม่ให้มีขนาดใหญ่กว่าเดิม พระเยซูจึงสั่งสอนเศรษฐีไม่ให้โลภมาก เพราะสิ่งที่มีอยู่เมื่อตายไปก็จะตกเป็นของคนอื่น ไม่มีประโยชน์แก่ตนเลย เมื่อเล่าอุทาหรณ์จบ พระเยซูเจ้ารับสั่งกับบุตรทั้งสองคนว่าควรจะทำบุญกุศลซึ่งถือว่าเป็นสมบัติอันมีค่า และจะนำความสุขมาให้ ไม่ควรยึดติดอยู่กับทรัพย์สินสมบัติ ถ้ามีมากควรรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนยากจน ช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก แล้วตนเองจะได้บุญกุศล เป็นหนทางไปสู่ความสุข ส่วนคนที่ยากจนก็ให้ประหยัด ขยันทำงาน ไม่ริษยาคนที่มั่งมีกว่าตน

เรื่องนี้สอนผู้อ่านให้รู้จักละกิเลส ไม่โลภมาก รู้จักประหยัดอดออม พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่อิจฉาริษยาคนที่เขามั่งมีกว่าตน และรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่น

เรื่องที่ 2 (บทที่ 27) “โทษเขาโทษเรา” ผู้เขียนผูกเรื่องด้วยการกล่าวถึงพระเยซูเจ้าเทศนาสั่งสอนสาวกอาปอลโดโล 12 องค์ โดยยกเรื่องการให้อภัย มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่นมาประกอบการสั่งสอน เนื้อความกล่าวถึงพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งรับสั่งให้เจ้าพนักงานรักษาล้างคิดบัญชีคนที่เป็นหนี้หลวง มีชายคนหนึ่งเป็นหนี้หลวงอยู่เป็นโกฏี พระมหากษัตริย์ก็สั่งให้จับไปขังพร้อมทั้งภรรยา และยึดทรัพย์ทั้งหมด ชายผู้นั้นขอพระราชทานอภัยโทษ พระมหากษัตริย์ทรงให้อภัยและทรงคืนทรัพย์สินทั้งหมดที่ยึดมา ชายผู้นั้นมาพบกับเพื่อนเก่าที่เคยยืมเงินจากตนก็ทวงเงินคืน ครั้นไม่ได้ ก็เอาโทษและให้เพื่อเก่าเข้าคุก ความทราบถึงพระมหากษัตริย์ก็ทรงสั่งให้นำชายผู้ที่เคยเป็นหนี้หลวงกลับไปขังจนกว่าจะหาเงินมาคืนหลวงทั้งหมด เพราะชายผู้นี้ไม่รู้จักให้ ไม่รู้จักยกโทษ ให้เพื่อนดังเช่นที่พระองค์ยกโทษให้เขา

เรื่องนี้สอนนักเรียนให้รู้จักการให้อภัย และมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ถ้าเราอยากให้คนอื่นอภัยให้เรา เราควรยกโทษให้เขาก่อน

เรื่องที่ 3 (บทที่ 39) “ตราสวรรค์” ผู้เขียนผูกเรื่องขึ้นเอง แต่ได้ความคิดมาจากคริสตศาสนาโดยตรงว่า พระเจ้าสร้างโลกทรงเป็นนิรันดร์ แต่งด้วยกลอนสุภาพ เนื้อความกล่าวถึงความงามของธรรมชาติที่พระเจ้าสร้างมาเป็นเหมือนตราสัญลักษณ์ของสวรรค์ ได้แก่ ความงามของท้องฟ้า ดวงตะวัน ก้อนเมฆ ต่างกับตราสัญลักษณ์ของพ่อค้า เจ้านายทั้งหลาย เมื่อคนเหล่านี้สิ้นชีวิตตราก็หายไป แต่ตราสัญลักษณ์ของสวรรค์ที่พระเจ้าสร้างยังคงอยู่ตลอดกาล เพราะพระเจ้าทรงเป็นนิรันดร์

เรื่องนี้ปลูกฝังให้นักเรียนได้ตระหนักถึงคุณของพระผู้เป็นเจ้า ผู้สร้างโลกและธรรมชาติ

1.5.1.4 เรื่องจากตำนาน

เรื่องที่ 1 (บทที่ 34) “ฉลองพระบาทเกียะ” ผู้เขียนผูกเรื่องจากตำนานของเกียะที่คนจีนนิยมใส่ หลินไปดูฟุตบอล แล้วสังเกตเห็นพวกคนจีนใส่รองเท้าไม้ เขาสงสัยจึงไปถามจีนแซซึ่งเป็นเจ้าของร้านขายยา จีนแซจึงเล่าเรื่องตำนานของเกียะ เมื่อพระเจ้าตั้งนี้ต้องหนีราชภัยจากพระบิดาไปอยู่ในป่าทงหิวมาก กายจือฉุยทหารเอกจึงตัดกล้ามเนื้อแขนของตนมาต้มถวายแทนอาหาร เมื่อพระเจ้าตั้งนี้ทราบความจริงก็คิดจะตอบแทนความดี ต่อมาพระเจ้าตั้งนี้ได้เป็นกษัตริย์จึงตามหากายจือฉุยให้มารับรางวัล แต่กายจือฉุยไม่ต้องการรับผลตอบแทนจึงหนีเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในป่า พระเจ้าตั้งนี้สั่งให้เฝ้าป่าเพื่อให้กายจือฉุยออกมาแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ กายจือฉุยจึงตายในป่านั้น เหลือแต่กองกระดูกอยู่ที่โคนต้นไม้ พระเจ้าตั้งนี้จึงสั่งให้ตัดต้นไม้ขึ้นมาทำฉลองพระบาทเกียะ เมื่อเดินได้ยินเสียงเกียะๆ ก็ระลึกถึงกายจือฉุย

เรื่องนี้มุ่งสอนให้นักเรียนรู้จักทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทน และการตอบแทนบุญคุณ ควรทำอย่างระมัดระวังความรู้ที่ได้รับจากบทอ่านประกอบเรื่องนี้ คือ ตำนานของเกียะ

เรื่องที่ 2 (บทที่ 60) “หลงทางกลางถ้ำ” ฟ.ฮีแลร์ เล่าถึงช่างเขียนภาพชาวกรุงโรมคนหนึ่ง ได้เข้าไปเที่ยวชมถ้ำกะตะโคมบี้ เพื่อจำลองภาพเขียนในนั้น ถ้ำกะตะโคมบี้เป็นถ้ำที่ลึก กว้าง คดเคี้ยว ผู้ที่จะเข้าไปต้องมีคนนำทางหรือมีอุปกรณ์ป้องกันการหลงทางได้ หรือตะเกียง สายป่าน นายช่างเขียนเมื่อเข้าไปในถ้ำ ก็ได้เตรียมอุปกรณ์ดังกล่าวไปด้วยแล้วเขาได้พบจุดที่มีภาพประทับใจจึงคัดลอก จนกระทั่งแสงไฟจากใต้ที่จุดอยู่จะหมด นายช่างเขียนก็รีบออกมา แต่ได้ดับไฟเสียก่อน เขาจึงคว่ำหาสายป่านแต่หาไม่พบจึงได้สวดภาวนาร้อง

ขอให้พระเจ้าแม่พระ นักบุญมาติร์* ทั้งหลายช่วยให้ตนออกจากถ้ำ ในที่สุดก็คว้าสายป่านได้ จึงออกจากถ้ำพ้นอันตรายได้

เรื่องนี้ผู้เขียนเปรียบเทียบความคดเคี้ยวของถ้ำกับโลกมนุษย์ที่คดเคี้ยว เต็มไปด้วยคนบาป เพื่อให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านเรื่องการไม่ให้หลงผิด รู้จักแยกแยะชั่วดีด้วยการ เปรียบเทียบศาสนากับแสงสว่าง ส่วนสายป่านเปรียบกับคำสั่งสอนของบิดามารดา ครู อาจารย์ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านไม่หลงผิดจะได้รับแต่ส่วนที่ดีงาม เรื่องนี้มุ่งสอนนักเรียนไม่ให้หลงผิดในสิ่งชั่ว ไม่ทำผิด ไม่หลงผิด และสอนให้เชื่อฟังคำสั่งสอนศาสนา บิดามารดา ครู อาจารย์ ซึ่งจะนำไปสู่ สันติสุขแก่ชีวิตของทุกคน

1.5.1.5 เรื่องประเภทนิทาน

เรื่องที่ 1 (บทที่ 3) “ลิงกินมังคุด” แต่งด้วยกลอนสุภาพ เป็น เรื่องเล่า มีตัวละครคือ ลิง ลูกลิงตัวหนึ่งได้พบลูกมังคุดในสวน เมื่อกัดกินทิ้งเปลือกมันรู้สึกฝาด จึงโยนลูกมังคุดทิ้ง และคิดว่าแม่โกหก เพราะแม่บอกว่าหวาน ลิงโหมนเห็นเข้าก็เอาลูกมังคุดที่ ลูกลิงโยนทิ้งมาแกะเปลือกแล้วกิน แล้วบอกกับลูกลิงว่า เปลือกมังคุดฝาดแต่ข้างในหวาน แม่ ของลิงไม่ได้โกหก

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการสอนเรื่องการศึกษาหาความรู้ว่าการเรียน วิชาต่างๆ อาจจะยาก การศึกษาย่อมมีอุปสรรค วิชาความรู้ดูภายนอกจะยากแต่มีคุณค่า ผู้ที่ เพียรพยายามศึกษาจึงจะพบกับความสำเร็จ เปรียบได้กับลูกลิงที่กินมังคุดแล้วพบว่าเปลือกมีรส ฝาด แต่เนื้อในอร่อย

เรื่องที่ 2 (บทที่ 6) “ทิดโหมดไปหาหมอความ” แต่งด้วย กลอนสุภาพ ทิดโหมดไปยืมเงินแม่จิบสับซึ่งเป็นทุนค้าขาย แต่ขาดทุน เมื่อแม่จิบทวงเงิน ทิดโหมดก็ไม่มีเงินคืนให้จึงไปปรึกษาหมอความเพราะกลัวจะถูกจับเข้าคุก หมอความถาม ทิดโหมดว่าในการกู้ยืมเงินนั้นได้ทำสัญญากันไว้หรือไม่ ทิดโหมดบอกว่าไม่ได้ทำ เพราะแม่จิบ คิดว่าเป็นคนกันเองคุ้นเคยกัน หมอความจึงบอกว่าเมื่อไม่มีสัญญากู้ยืมเงินกันก็จะฟ้องไม่ได้ ให้คำปรึกษาแล้วหมอความก็ขอค่าปรึกษา ทิดโหมดไม่ให้อ้างว่าไม่มีสัญญา

เรื่องนี้สอนนักเรียนให้เป็นรอบคอบ ฉลาดมีไหวพริบ อย่าเป็น อย่างทนายที่ไม่รอบคอบจึงเสียท่าทิดโหมด

เรื่องที่ 3 (บทที่ 8 และ 10) “ดาฮุย” เรื่องนี้ผู้เขียนแบ่งเป็น 2 บท คือ บทที่ 8 และบทที่ 10 ทั้งสองบทนี้เนื้อความกล่าวถึง ดาฮุย ผู้ที่มีนิสัยรักสนุก ไม่มีอาชีพที่แน่นอน ชอบแสดงตลก เล่นกลต่างๆ วันหนึ่งดาฮุยหลอกหนูปือกและเพื่อนๆ ว่ามีเรือบรรทุกน้ำตาลมาล่ออยู่ที่บ้าน เด็กพากันไปดู และดักน้ำมาดื่มแต่ไม่มีรสหวาน ทำให้เด็กโกรธดาฮุยจึงพากันรวมจะทำร้ายดาฮุย แต่ดาฮุยป้องกันตนเองด้วยการชักคีมขึ้นมาขู่หนูปือกและเพื่อนๆ พวกเด็กๆ จึงพากันวิ่งหนีกลับบ้าน ส่วนหนูปือกหกล้มเป็นแผล เมื่อแม่ของหนูปือก ทราบเรื่องจึงอบรมสั่งสอนหนูปือกเรื่องการคบคนว่าไม่ควรคบคนพาล คนตลกคะนอง ไม่มีศีล เช่น ดาฮุย ให้คบคนที่รักตน เช่น พ่อ แม่ และครูอาจารย์

ดาฮุยได้ลิงมาตัวหนึ่งจึงฝึกให้ลิงเล่นละคร แล้วดาฮุยก็หาเงินด้วยการจัดแสดงละครลิง วันหนึ่งแกนาลิงไปผูกไว้กับประตูแล้วไปตระพอกกลับมาลิงหายไป ดาฮุยจึงนำบานประตูไปฟ้องตุลาการ พอถึงวันรุ่งขึ้นตุลาการก็ชำระความด้วยการถามบานประตู เพื่อสอบถามหาความจริง เมื่อไม่ได้รับคำตอบก็สั่งให้พลตำรวจเขียนบานประตู ชาวบ้านที่ไปดูก็หัวเราะเยาะตุลาการ ตุลาการจึงสั่งให้จับคนที่หัวเราะไปขังไว้ฐานที่ดูถูกศาล จะปล่อยเมื่อญาตินำลิงมาไถ่ตัวคนละ 1 ตัว เมื่อได้ลิงให้เขียนชื่อเจ้าของลิงไว้แล้วจึงจะปล่อยตัวเจ้าของไป จากนั้นตุลาการให้ดาฮุยมาดูลิงของตน แล้วดาฮุยก็ได้ลิงคืน ตุลาการจึงสั่งให้เจ้าหน้าที่นำเจ้าของลิงมาชำระความ เจ้าของลิงก็ชักทอดไปถึงคนที่ขโมยลิงของดาฮุยไป จึงจับผู้ร้ายขโมยลิงมาลงโทษได้ ชาวบ้านจึงยอมรับความเฉลียวฉลาดของตุลาการที่สามารถหาตัวผู้ร้ายได้

บทอ่านประกอบเรื่องนี้ให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านเรื่องการคบคนและการรู้จักแก้ปัญหา และให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านว่าการกระทำใดๆ ก็ตามแม้ว่าจะดูเป็นเรื่องตลก แต่อาจแฝงด้วยสาระสำคัญบางอย่างอันจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม

เรื่องที่ 4 (บทที่ 22) “นกกระสา” เป็นนิทาน แต่งเป็นกลอนสุภาพ นกกระสาตัวหนึ่งถือยศถือศักดิ์ว่าตนเป็นผู้ดี ปลาต่างๆ ที่ว่ายผ่านมาจะไม่กินเป็นอาหารเห็นว่าไม่สมเกียรติ พอตกเย็นมานกกระสาไม่มีอาหารกินแล้วแต่ไม่มีปลาใดๆ เลย จึงจำเป็นต้องกินกิ้งกือเป็นเพราะถือยศถือศักดิ์มากเกินไป

เรื่องนี้สอนนักเรียนไม่ให้เป็นคนถือยศ ถือศักดิ์ เย่อหยิ่ง เมื่อมีโอกาสจะทำสิ่งใดก็รีบทำ อย่าปล่อยโอกาสอันดีไป เพราะหลงตัวเองมากเกินไป สุดท้ายจะทำให้ได้รับความลำบากภายหลัง

เรื่องที่ 5 (บทที่ 25) “นิยายยายกับตา” ผู้รื้อเรื่องจากนิทาน (ผู้เขียนใช้คำว่า นิยาย) เนื้อความกล่าวถึงตากับยายอยากมั่งมีแต่ไม่ขยันทำงาน พระอินทร์ประทานกล่องสารพัดนึกใบหนึ่งให้สองตา โดยให้ใช้ได้เพียง 3 ครั้ง ตายายก็ดีใจ ตกลงกันไม่ได้ว่าจะทำอะไร ก่อนจึงตักตนเองเข้าไปโดนกล่อง ดีครั้งแรกได้ห้ามาเต็มตัวไปหมด จึงต้องดีครั้งที่สองขอให้ทำหายไ้ ห้าของตัวเองก็หายไปด้วย ไม่เหลืออยู่เลย ดีครั้งที่สามทั้งสองคนขอให้มีสภาพร่างกายเหมือนเดิม สุดท้ายตากับยายก็ไม่ได้อะไรเลยคงยากจนเหมือนเดิม ทั้งๆ ที่ดีกล่องครบสามครั้งแล้ว

เรื่องนี้สอนให้เป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้าน ไม่ค้อยโซควาสนา นอกจากนี้ยังสอนนักเรียนไม่ให้แก่งแย่งกัน เพราะจะทำให้ขัดแย้งกัน ควรรู้จักอมขอมใช้สติปัญญาแก้ปัญหา

เรื่องที่ 6 (บทที่ 29) “ขนมเต่าจ๊ะ” เศรษฐีสองลอนได้รับมรดกจากบิดามากมาย แต่เขาเป็นคนโง่ไม่เล่าเรียนวิชา ไม่รู้จักหาทรัพย์เพิ่มได้แต่ใช้ทรัพย์สมบัติเท่าที่มีอยู่จนกระทั่งสมบัติหมด เศรษฐีจึงหันไปปรับทุกข์กับภรรยา ภรรยาทำขนมเต่าให้เศรษฐีสองลอนขาย ขายครั้งแรกเศรษฐีขายจึงเอาผ้าคลุมหัวไปขายของ แต่ในที่สุดก็คิดได้ว่า การขายของเป็นงานสุจริตจึงไม่ขาย กล้าขายขนมจนร่ำรวยเป็นเศรษฐีอีกครั้งหนึ่ง

เรื่องนี้ต้องการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นคนขยันหมั่นเพียร ไม่ทอดทิ้ง ต่อสู้กับความยากลำบาก การประกอบอาชีพซื่อสัตย์สุจริต จะทำให้ร่ำรวยได้

นอกจากนี้ยังสอนนักเรียนไม่ให้เป็นคนใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย รู้จักประหยัด สอนให้กล้าในสิ่งที่ควรกล้า

เรื่องที่ 7 (บทที่ 36) “หนูหนวกเจ็ดคน” ผู้เขียนอาศัยเรื่องจากนิยายของชาวลังกามาเล่าเป็นเรื่องของคนหูหนวก 7 คน เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละครสำคัญ คือ แยกทมิฬ คนโง่หนา พ่อค้าขายผ้า 4 คน และพระสงฆ์ วันหนึ่งแยกทมิฬดันฝู่งแกะไปเลี้ยง แล้วนอนหลับ พอตื่นขึ้นมาไม่เห็นแพะก็ตามหา มาพบคนโง่หนาก็ถามดู คนโง่หนาผู้หูหนวกก็ตอบว่า ฝนตกดินร่วนไ้ร่วนดี แล้วชี้ให้ชายเลี้ยงแพะดูตามรอยไ้ ชายเลี้ยงแพะก็ไปเห็นแพะของตน จึงคิดจะตอบแทนความดีด้วยการนำแพะมาห้ ในฐานะที่คนโง่หนาชี้ทางให้ตนพบกับแพะ คนโง่หนาเข้าใจผิดคิดว่าคนเลี้ยงแพะใส่ร้ายว่าตนทำพาแพะหักก็โกรธ เกิดชกต่อยกัน มีพ่อค้าขายผ้าสี่คนผ่านมา ชายสองคนแรกก็เล่าเรื่องให้ฟังเพื่อจะให้พ่อค้าตัดสิน แต่

พ่อค้าซึ่งหนูหนวกก็เข้าใจผิดคิดว่าชายสองคนจะเก็บภาษีคนทั้งหมดจึงทะเลาะกันอีก ในที่สุดทั้งหมดไปหาพระที่วัดให้ตัดสินความ เมื่อเล่าเรื่องให้พระฟังพระก็เข้าใจว่าพวกชายทั้ง 6 คน มาไล่ ดนบาลีกิโอรไล์ ตีคนเหล่านั้น ต่างคนก็วิ่งหนีเอาตัวรอด

เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการสอนเรื่องการฟัง เมื่อฟังเรื่องใดควรฟังให้เข้าใจก่อน อย่ารีบด่วนตัดสินใจ มิฉะนั้นจะเป็นโทษ ควรใช้หูให้เกิดประโยชน์ เมื่อฟังแล้วควรพิจารณาหาเหตุผลประกอบ ไม่ตีความผิด ๆ ฟังแล้วรู้จักคิดให้ถี่ถ้วนแล้วจะไม่เป็นโทษแก่ตนเองและผู้อื่น

เรื่องที่ 8 (บทที่ 42) “เจ้าจิ้งจอกหลอกอีกา” ผู้เขียนแต่งเป็นกลอนสุภาพ สุนัขจิ้งจอกหิวอาหารจนท้องแห้ง เมื่อเห็นอีกาคาบเนื้อหมูมาก็ยกยอว่าอีการูปหล่อ ขนสวย สมกับเป็นสัตว์ตระกูลนก สุนัขจิ้งจอกอยากฟังเสียงร้องของอีกา อีกาผู้หลงตัวเองก็ตะโกนร้องทำให้ก้อนเนื้อหล่นลงมา สุนัขจิ้งจอกจึงได้กินเนื้อนั้น เมื่อการู้ความจริงว่าตนเสียท่า สุนัขจิ้งจอกก็อับอายจึงบินหนีไป

เรื่องนี้ให้ข้อคิดแก่ผู้อ่านว่าไม่ให้หลงตนเอง หลงในคำบอปปย เพราะอาจเป็นอันตรายแก่ตน หรือจะทำให้ตนต้องอับอาย นอกจากนี้ยังสอนไม่ให้เป็นฉลาดแกมโกง หลอกลวงผู้อื่นเพื่อหวังผลประโยชน์

เรื่องที่ 9 (บทที่ 46) “ปาวทาสของยายสัมฤทธิ์” ยายสัมฤทธิ์ทำขนมทุกอย่างอร่อย ทำให้นายวิสุทธ์กับเพื่อนสงสัยว่ายายสัมฤทธิ์ต้องมีคาถาที่ทำให้ขนมอร่อย ยายสัมฤทธิ์ให้เหตุผลว่าเขามีปาวกับทาส คือ มีเป็นปาว เท้าเป็นทาส อย่างละ 5 คู่ ที่ช่วยให้ยายสัมฤทธิ์ทำขนมอร่อยและช่วยให้เดินไปมา ผู้เขียนมุ่งที่จะสอนนักเรียนให้รู้จักใช้ไหวพริบในร่างกายโดยเฉพาะมือกับเท้า ควรใช้ให้ถูกหน้าที่และเกิดประโยชน์

เรื่องที่ 10 (บทที่ 51) “จระเข้ไม่มีลิ้น” ผู้เขียนผูกเรื่องขึ้นจากนิทานสุนทรภู่กล่าวไว้ในนิทานคำกลอนเรื่อง ลักษณะวงศ์ บทอ่านเรื่องนี้ ฟ. อีแลร์ แต่งเป็นกลอนสุภาพ เป็นเรื่องเล่าแทรกบทสนทนา มีตัวละครสำคัญคือ จระเข้กับกระต่าย กระต่ายถูกจระเข้คาบ จึงหาวิธีที่จะให้หลุดจากปากของจระเข้ โดยหลอกให้จระเข้อำปากร้องเสียงคำรามดังๆ ตนจึงจะกล้วอำนาจ จระเข้หลงกลจึงทำตาม กระต่ายถีบตัวออกจากปากของจระเข้จนทำให้ลิ้นของจระเข้ขาดสะบั้นไปแล้วไม่ยกขึ้นอีกแต่นั้นมา จระเข้จึงไม่มีลิ้น

เรื่องนี้ให้ข้อคิดแก่นักเรียนให้รู้จักใช้ไหวพริบสติปัญญาในการแก้ปัญหา เอาตัวรอด เมื่อเกิดภัย คนฉลาดเท่านั้นจะทำให้ตนพ้นภัยจากอันตรายได้ และคนโง่เขลาย่อมเสียเปรียบคนฉลาด

1.5.2 ร้อยกรองประกอบท้ายบทอ่าน

บทอ่านประกอบตรุณศึกษาเล่ม 5 บางบทมีบทร้อยกรองต่อท้าย ดังนี้
นอกจากบทอ่านประกอบดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีบทร้อยกรองท้ายเรื่องที่
ฟ. ฮีแลร์ ได้นำมาแทรกไว้ท้ายเรื่องบางเรื่อง เพื่อเป็นข้อคิดแก่ผู้อ่าน มีทั้งหมด 13 เรื่อง ดังจะ
ได้วิเคราะห์ต่อไป

คำประพันธ์ท้ายบทอ่านประกอบทั้ง 13 เรื่อง แยกวิเคราะห์แต่ละประเภท
ได้ดังนี้

1. คำประพันธ์ประเภทโคลง
2. คำประพันธ์ประเภทฉันท
3. คำประพันธ์ประเภทกาพย์
4. คำประพันธ์ประเภทกลอน

1.5.2.1 คำประพันธ์ประเภทโคลง

1) โคลงกระทู้ท้ายบทที่ 14

พระเจ้าอยู่หัว เนื้อความกล่าวถึงการเปรียบเทียบการส่องสว่าง
ของดวงอาทิตย์กับการดูแลประชาราษฎรของพระเจ้าแผ่นดินที่ทำให้บ้านเมืองสงบสุขกันถ้วน
หน้าว่าไม่แตกต่างกัน บทอ่านนี้เนื้อความมุ่งปลูกฝังนักเรียนให้จงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน

2) โคลงกระทู้ท้ายบทที่ 48

โคลงบทนี้ชื่อว่า “พระผู้เป็นเจ้ากับมนุษย์” แต่งเป็นโคลงสี่
สุภาพจำนวน 2 บท เนื้อความเป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้กำลังใจผู้ที่ได้รับความทุกข์โศกที่ต้องรู้จัก
ต่อสู้กับปัญหาโดยยกเอาเรื่องของธรรมชาติที่พระเจ้าสร้างขึ้นมาเป็นบทตัวอย่างเพื่อสั่งสอน
เช่น มะพร้าวอยู่สูงก็มีน้ำ อยู่ในผล ปลา และนก ไม่ได้ทำนา ไม่ได้หุงหรือซื้ออาหารก็ยังอิ่ม้วน
ได้ หรือดอกไม้ไม่ต้องทาเครื่องหอมก็ยังส่งกลิ่นหอม เป็นเพราะพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้บำรุงทั้งนั้น
ดังนั้นเนื้อความของโคลงสี่สุภาพบทนี้ต้องการสอนผู้อ่านให้มีสติในการกระทำสิ่งต่างๆ และมี
จิตใจเข้มแข็ง ต่อสู้กับอุปสรรค สิ่งศักดิ์สิทธิ์ย่อมคุ้มครองให้พ้นทุกข์ได้ถ้าทำความดี

3) โคลงสี่ด้นวิวิธมาลี ท้ายบทที่ 63

โคลงนี้มีชื่อว่า “โคลงหมดสิ้น” โคลงเรื่องนี้กล่าวถึง ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกย่อมมีการสลายหายไปหมดสิ้น หาความแน่นอนไม่ได้ ไม่ว่าชีวิต ยศศักดิ์ ความเลื่อมใสศรัทธา คนเกเร เนื้อความของโคลงบทนี้มุ่งสอนให้ยอมรับความจริงของสรรพสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ว่า ย่อมหมดสิ้นไปกับกาลเวลาที่ไม่มีการใดที่ยั่งยืนเที่ยงแท้แน่นอน เว้นเสียแต่บาปบุญคุณโทษที่ยังคงอยู่ ความดี ชั่ว ย่อมมีพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้ตัดสิน ชัยชนะย่อมนำมาซึ่งความเจริญแก่ทุกคน คนทำความชั่วย่อมแพ้ความดีทั้งสิ้น

1.5.2.2 คำประพันธ์ประเภทฉันท

ฉันทประเภทอินทวิเชียรฉันทท้ายบทที่ 5

ฉันทบทนี้มีชื่อว่า “ใจเป็นเรือ” เนื้อความของฉันทเรื่องนี้เป็นบทเปรียบเทียบกับเรือ ถ้าคนเรามีความโกรธโมโหเปรียบได้กับเรือที่ถูกคลื่นพายุพัด ถ้าไม่มีความโกรธก็จะพ้นอันตรายจากภัยของปลา เรือก็จะค่อยเคลื่อน คลื่นก็สงบลง เนื้อความมุ่งสอนไม่ให้เป็นคนโกรธโมโหง่าย ให้มีใจหนักแน่น

1.5.2.3 คำประพันธ์ประเภทกาพย์

กาพย์สุรางคนางค์ 28 ท้ายบทที่ 53

กาพย์ท้ายบทนี้ชื่อว่า “อยากพบประสบแม่ คือ คำสนทนาในระหว่างสัตบุรุษคริสตังกับแม่พระ” ตอนต้นแต่งเป็นกาพย์สุรางคนางค์ 28 จำนวน 1 บท ต่อไปเป็นกาพย์ยานี 11 จำนวน 4 บท เนื้อความเป็นบทสนทนามุ่งสอนให้เชื่อฟังคำสั่งสอน มีความเมตตากรุณา ละตัณหา โลภ โกรธ หลง ทำงานด้วยความสุจริต รับผิดชอบ เว้นการทำบาป รู้จักแก้บาป นึกถึงพระคุณของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งเป็นหนทางไปสู่สันติสุข

1.5.2.4 คำประพันธ์ประเภทกลอน

1) กลอนสุภาพ ท้ายบทที่ 3

กลอนท้ายบทเรื่องนี้ชื่อ “เตรียมเสบียง” เรื่องนี้กล่าวถึงสิ่งที่เป็นบาปทุกคนควรกลัวบาป และทุกคนควรกระทำกุศลทุกคนควรกระทำเพื่อความสุขเบื้องต้น เนื้อความมุ่งสอนเมื่อยังมีชีวิตอยู่ให้ทำแต่ความดีละเว้นความชั่ว แล้วจะเกิดผลดีต่อตนเองเมื่อตายไป

2) กลอนท้ายบทที่ 12 เรื่อง “การพิมพ์ในโลก”

กลอนบทนี้มีชื่อว่า “พระคงรู้” แต่งเป็นกลอนสุภาพ กล่าวถึงพี่น้องสองคนเห็นคนป่วยจึงยอมเสียสละเงินค่าขนมบริจาคให้ ผู้เป็นน้องจะปลุกให้คนป่วยดูว่าตนเป็นผู้บริจาค พี่จึงห้ามพร้อมบอกน้องว่า การทำบุญถึงแม้ไม่มีผู้ใดเห็น พระผู้เป็นเจ้าก็คงเห็น เนื้อความผู้เขียนมุ่งสอนและปลุกฝังนักเรียนให้รู้จักช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตา เสียสละ และสอนเรื่องการทำบุญ โดยไม่หวังให้คนอื่นรู้เห็น ควรทำด้วยความจริงใจ

3) กลอนชื่อว่า “วาระน้ำจิต” กลอนเรื่องนี้กล่าวถึงความขลาด ความกล้าหาญของทหารจะปรากฏเมื่อมีศึกสงคราม เช่นเดียวกับการวัดจิตใจของมิตรสหายว่ามีความจริงใจต่อกันหรือไม่ ต้องคอยพิสูจน์เมื่อตนได้รับความทุกข์โศกหรือเกิดโรคภัย

ข้อความนี้ให้ข้อคิดแก่นักเรียน คือ ให้รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนเราจะรู้จักนิสัยที่แท้จริงก็ต่อเมื่อประสบเหตุเดือดร้อน จึงจะต้องพึ่งพาอาศัยขอความช่วยเหลือกันทำให้ทราบว่าเพื่อนที่เราคบหาสมาคมด้วยนั้นมีความจริงใจมากน้อยเพียงใด พึ่งพาได้หรือไม่ และยังสอนไม่ให้ดูแคลานอก

4) กลอนท้ายบทที่ 19

กลอนท้ายบทนี้ชื่อ “รักดีห้ามจู้รักชั่วห้ามเสา” ผู้เขียนนำสำนวนบทนี้มาขยายความโดยแต่งเป็นกลอนสุภาพ เนื้อความบทนี้กล่าวถึง คนที่เชื่อฟังครูสอน ก็จะเป็นคนฉลาด คนที่มีความเพียรไฝหาความรู้จะสบายเมื่อภายหลัง แต่คนเกียจคร้าน ไม่ไฝหาความรู้ ไม่เชื่อฟังย่อมจะลำบากภายหลัง เนื้อความมุ่งสอนให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการศึกษา ให้มีความเพียรพยายามไฝหาความรู้ จะได้ทำงานที่ดี ถ้าไม่มีความรู้จะทำงานหนัก

5) กลอนท้ายบทที่ 27

กลอนท้ายบทนี้ชื่อว่า “นกยูงรำแพนหาง” ผู้เขียนดัดแปลงเนื้อความบางส่วนมาจากนิทานคำกลอนของสุนทรภู่ เรื่อง จันทโครบ แต่งเป็นกลอนสุภาพ กล่าวถึงนกกากับนกยูงผลัดกันเขียนลวดลายขนให้กัน นกกาแต่งตัวให้นกยูงอย่างสวยงามจนลืมหันพอถึงคราวนกยูงเขียนขนให้นกกาถึงรักให้แต่ไม่เต็มใจทำ ช้ำแค้นสิดำใจอีก เนื้อความมุ่งสอนให้รักพวกพ้อง ห่วงดีต่อกัน ไม่ลืมหันเมื่อตนได้ดีไม่เห็นแก่ตัว ควรมีความเป็นมิตร มีความจริงใจ และรักษาสัญญาที่ให้ไว้ต่อกัน

6) กลอนท้ายบทที่ 34

กลอนบทนี้ชื่อ “อยู่เป็นลาไปเป็นม้า” แต่งเป็นกลอนสุภาพ เนื้อความกล่าวถึงลาที่กำลังกินหญ้า มองเห็นม้ารบที่แต่งตัวสวยงามตนเองก็อยากแต่งบ้าง จึงน้อยใจตนเอง เมื่อทหารนำมาม้าไปออกรบ ลาจึงเข้าใจว่าที่ม้าแต่งตัวสวยงามเพราะออกรบ จึงปลอบใจตนเองว่าอยู่อย่างที่เป็นอยู่ดีแล้ว

เรื่องนี้สอนให้นักเรียนรู้จักความพอดี พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ และสอนให้รู้จักหน้าที่ของตนซึ่งแตกต่างกันไปตามความสามารถของแต่ละคน

7) กลอนท้ายบทที่ 58

กลอนท้ายบทนี้ชื่อว่า “เจ้าลายพาดกลอน” แต่งเป็นกลอนสุภาพ ประเภทนิทาน กล่าวถึงเสือกับแมว เป็นอาหลานกัน แมวผู้เป็นอาจารย์ได้สอนศิษย์ คือเสือให้รู้จักปีนต้นไม้ แต่ยังไม่สอนวิธีลงจากต้นไม้ เสือนึกว่าจบวิชาที่เรียนแล้วก็แสดงอาการไม่ยำเกรงครู จึงคำรามไล่แมวผู้เป็นอา เมื่อแมวเห็นว่าเสือกดสู้ก็ใช้ฝีมือที่มีอยู่ลงโทษเสือ เสือไม่รู้จักรับมือลงจากต้นไม้ จึงหลับตาปล่อยตัวกระโดดลงมาจากต้นไม้ทำให้จมูกกระแทก รูกจมูกปิดตัน หายใจไม่ออกตายในที่สุด

เรื่องนี้ให้เห็นโทษของลูกศิษย์คิดล้างครู และมุ่งสอนให้นักเรียนเคารพบูชาครูอาจารย์ เป็นคนกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนบุญคุณ

8) กลอนท้ายบทที่ 63

กลอนบทนี้ชื่อว่า “นกแก้ว” แต่งเป็นกลอนดอกสร้อย 3 บท เนื้อความกล่าวถึงเด็กเรียกนกแก้วเข้ากรง แต่นกแก้วปฏิเสธ นกแก้วให้เหตุผลว่า แม้รังตนจะเล็กกว่ากรง แต่ก็มีความสุขอยู่แล้วนกแก้วก็บินหนีไป เรื่องนี้ผู้เขียนต้องการสอนนักเรียนไม่ให้กักขังสัตว์ เพราะธรรมชาติของสัตว์ย่อมต้องการความอิสระเสรีภาพเช่นเดียวกับมนุษย์ เรื่องนี้ยังสอนนักเรียนไม่ให้บีบบังคับผู้อื่นให้ตามใจตนเอง ถ้าหากเขาไม่เต็มใจที่จะปฏิบัติตาม

บทอ่านประกอบในหนังสือตรุณศึกษาเล่ม 5 ซึ่งเป็นหนังสือเล่มสุดท้ายของหนังสือตรุณศึกษาชุดนี้ ผู้เขียนใช้รูปแบบการเขียนทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง บางบทเขียนเป็นร้อยแก้วทั้งหมด บางเรื่องก็มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ที่สำคัญบทอ่านประกอบที่เป็นบทร้อยกรองท้ายบท ผู้เขียนพยายามเพิ่มคำประพันธ์ให้หลากหลายมากขึ้น มีทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน เพื่อขยายวงความรู้เกี่ยวกับคำประพันธ์ไทยไว้มากแบบขึ้น ส่วนเนื้อหาผู้ประพันธ์ได้ผูกเรื่องขึ้นเอง ปรับปรุงดัดแปลงมาจากที่อื่นบ้างเช่นเดียวกับตรุณศึกษาเล่ม 1 ถึง

ดรณศึกษาเล่มที่ 4 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เนื้อหาเหล่านี้ผู้เขียนจะแทรกคำสอนเรื่องศาสนาคริสต์ทุกโอกาส ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ทุกอย่างชี้เรื่องความประพฤติ ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยเสริมความรู้ให้ข้อคิด และความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านทุกเรื่อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองในสังคม ตามวัตถุประสงค์ของสังคมที่พึงปรารถนา

2. การใช้ภาษา

การใช้ภาษาเป็นวิธีการสำคัญของผู้เขียนที่จะสื่อสารความคิดไปยังผู้อ่าน โดยเฉพาะการใช้คำ การสร้างประโยค และสำนวนภาษาที่ใช้เพื่อให้สื่อความหมายออกมาได้ตรงตามที่ต้องการ การใช้ภาษาจึงถือว่าเป็นสื่อกลางระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านที่จะให้เข้าใจเรื่องราวต่างๆ ตามที่ผู้เขียนต้องการ หากว่าผู้เขียนมีวิธีการใช้ภาษาที่ดี อ่านเข้าใจง่าย งานเขียนนั้นย่อมเป็นที่น่าสนใจ

การศึกษาการใช้ภาษาในบทอ่านประกอบของหนังสือดรณศึกษา ผู้วิจัยจะศึกษาในด้านต่างๆ คือ การใช้คำ การสร้างประโยค และการใช้สำนวนโวหาร ซึ่งจะกล่าวถึงแต่ละหัวข้อตามลำดับดังนี้

2.1 การใช้คำ ได้แก่

2.1.1 คำซ้ำ

2.1.2 คำซ้อน

2.1.3 คำประสม

2.1.4 คำต่างประเทศ

2.1.5 คำเก่า

2.1.6 สำนวนเก่า

2.2 การใช้ประโยค

2.3 สำนวนการเขียน

2.3.1 คำที่แสดงภาพ เสียง แสดงความรู้สึก

2.3.2 การใช้คำคล้องจอง

2.3.3 สำนวนไทยและสำนวนที่ใช้เปรียบเทียบ

2.3.4 ความขบขันในเนื้อเรื่อง

2.1 การใช้คำ

การใช้คำในหนังสือตรรกศึกษาของ ฟ. ฮีแลร์ พบการใช้คำในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 คำซ้ำ

บรรจบ พันธุเมธา (2514 : 102) ได้กล่าวถึงคำซ้ำว่า คำซ้ำ คือ คำคำเดียวกันนำมากล่าวสองครั้งหรือเขียนซ้ำกันมีความหมายเน้นหนัก หรือบางที่แตกต่างจากคำเดียว จึงถือว่าเป็นคำสร้างใหม่

ลักษณะของคำซ้ำ บรรจบ พันธุเมธา (2514 : 101 – 108) ได้แบ่งลักษณะคำซ้ำไว้ดังนี้

1. คำซ้ำแสดงพหูพจน์ เช่น เด็กๆ หนุมๆ
2. คำซ้ำขยายนามเน้นลักษณะ เช่น ผ้าดีๆ ปลาเป็นๆ
3. คำซ้ำที่ซ้ำคำขยายนาม สรรพนาม แสดงความไม่เจาะจง เช่น มะม่วงลูกเล็กๆ
4. คำซ้ำคำนามหรือบอกจำนวนนับ เช่น ชั่งเป็นกิโลๆ
5. คำซ้ำคำบุพบท ซ้ำคำขยายและใช้ขยายกริยาบอกความเน้นเมื่อเป็นคำสั่ง เช่น นั่งในๆ วางได้ๆ
6. คำซ้ำที่ซ้ำคำซ้อน 2 คู่ มีความหมายต่างออกไปไม่ต่อเนื่องกับความหมายเดิม ใช้เป็นคำขยาย เช่น ไปๆ มาๆ
7. คำซ้ำที่ซ้ำจากคำซ้อน 2 คู่ ใช้เป็นคำขยายบอกความเน้น เช่น ออกๆ แอดๆ
8. คำซ้ำที่ซ้ำคำนาม ซ้ำคำกริยา ซ้ำคำขยาย แต่ความหมายต่างออกไปไม่ต่อเนื่องกับความหมายเดิม ใช้เป็นคำขยาย เช่น กลัวยๆ หนุยๆ (ง่ายสะดวก), ลวกๆ (หยาบๆ) ดีๆ (ปกติ)

จากคำกล่าวข้างต้น คำซ้ำ คือ การใช้คำซ้ำกันในข้อความหรือประโยค เพื่อให้ข้อความและประโยคนั้นมีความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น ในตรรกศึกษามีทั้งคำซ้ำที่เขียนซ้ำคำเดิมและเขียนซ้ำคำด้วยการใช้เครื่องหมายไม้มก 7 ชนิด ดังนี้ คือ การซ้ำคำเดิมที่ต้องการเพิ่มความหมายของคำ และเน้นให้ความหมายของคำชัดเจนยิ่งขึ้น ก็จะมีการเขียนคำซ้ำคำเดิม 2 ครั้ง เพื่อให้เด็กเริ่มเรียนได้ฝึกอ่านซ้ำๆ ก่อน การซ้ำคำลักษณะนี้จะปรากฏอยู่ในตรรกศึกษาเล่ม 1 จำนวน 4 เรื่อง คือ เจ้าจำปี พ่อสี เจ้าสำเภา และตาเข่อ ดังตัวอย่าง

<u>คำซ้ำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
เปะปะ เปะปะ	ตาน้ำดูเจ้าจำปีขา <u>เปะปะเปะปะ</u> ก็ขอดู
ดูดู	ขาเจ้าจำปี ดู <u>ดู</u> ไปก็เข้าใจ (เล่ม 1 หน้า 18)
ใดใด แท้แท้	ลำไยที่ <u>ใดใด</u> ก็มีช่อแยะแต่ที่ไร่ป่านี้ ทำไมไม่มีเล่า ป้าจะเอาไว้ทำไมนำเอาไป <u>เผาไฟ</u> แท้แท้ (เล่ม 1 หน้า 27)

จากตัวอย่างจะพบว่าการเขียนคำซ้ำคำเดิม คำว่า เปะปะ เปะปะ ดูดู ใดใด แท้แท้ เป็นการซ้ำคำเพื่อเพิ่มความหมายหรือน้ำหนักของคำในการสื่อความหมาย

ส่วนเขียนซ้ำคำด้วยการใช้ไ้ม้มก ลักษณะการใช้คำซ้ำแบบนี้ออกเสียงเหมือนแบบแรก เพียงแต่คำหลังจะใช้เครื่องหมายไ้ม้มกเขียนแทน คำซ้ำลักษณะนี้ผู้เขียนใช้เมื่อนักเรียนได้เรียนเรื่องการใช้เครื่องหมายไ้ม้มก ซึ่งปรากฏในบทอ่านประกอบบทที่ 22 เรื่อง “เจ้ามะลิลา” ในตรุณศึกษาเล่ม 1 เป็นบทแรกไปตลอดจนถึงเล่มที่ 5 และจะมีใช้มากขึ้นตามลำดับ

ลักษณะคำซ้ำที่ปรากฏในบทอ่านประกอบของหนังสือตรุณศึกษา ซึ่ง ฟ.ฮีแลร์ เรียบเรียงไว้มี 7 ชนิด ดังนี้

1) คำซ้ำที่แสดงความเป็นพหูพจน์

คำที่ปรากฏเป็นคำซ้ำได้ ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม และคำวิเศษณ์ ดังตัวอย่าง

<u>คำซ้ำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
เด็ก ๆ	<u>เด็ก ๆ</u> ทั้งปวงคิดว่าเป็นสารวัดมาดูลายโทรเลข (เล่ม 2 หน้า 60)
ปี ๆ	ชาวยุโรปจะมาเมืองไทยหรือไทยจะไปเมืองยุโรป กว่าจะไปถึงก็ช้านานนับเป็น <u>ปี ๆ</u> (เล่ม 4 หน้า 18)
อะไร ๆ	ท่านปู่ตายายผู้ใหญ่มาก่อน ๆ เล่าให้ญาติพี่น้อง ฟังสิบบ่ ๆ กันมาว่าพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนองค์หนึ่ง วันหนึ่งไม่สู้สบายพระทัย จะใคร่เที่ยวทอดพระเนตร <u>อะไร ๆ</u> เล่นบ้างพอสำราญ (เล่ม 3 หน้า 109)

คำซ้ำ	<u>การปรากฏในประโยค</u>
ซ้ำๆ	วิธีพิมพ์ชนิดนี้ควรนับว่าเป็นวิธีที่ติดอยู่โดยพิมพ์แล้ว
หลายๆ	อ่านง่ายและพิมพ์ซ้ำๆ หลายๆ ฉบับก็ได้ (เล่ม 5 หน้า 27)

2) คำซ้ำที่แสดงน้ำหนักความหมายของคำ

คำซ้ำที่แสดงน้ำหนักความหมายของคำมีทั้งแสดงความหมายเน้นหนัก แสดงความไม่เจาะจง แสดงความหมายเบาลง และแสดงความหมายเป็นกลางๆ ดังนี้

1. คำซ้ำที่มีความหมายเน้นหนักหรือเน้นลักษณะของคำ ดังตัวอย่าง

คำซ้ำ	<u>การปรากฏในประโยค</u>
ไหน ๆ	แม้จำเริญแก่ทำไรรายมาแต่ <u>ไหน ๆ</u> ทำไรก็ไม่เหลือ (เล่ม 1 หน้า 62)
แท้ ๆ	ขอลุงเป็นตาคอยดูแลดูบอกขวา บอกซ้าย... ตาง่อยว่าหลานว่านี่ ดี <u>แท้ ๆ</u> (เล่ม 2 หน้า 45)
จริง ๆ	เพราะเห็นว่าชื่อตรงตั้งใจรักษาความสุขสบายของไพร่ บ้านพลเมือง ของตน <u>จริง ๆ</u> (เล่ม 3 หน้า 14)
ทุก ๆ	การบริจาทานของนางนั้น มีผลานิสงส์มากกว่าทานของเศรษฐีที่เดิน มาก่อน <u>ทุก ๆ</u> คน (เล่ม 3 หน้า 40 – 41)
เหลว ๆ	มันก็ <u>เหลว ๆ</u> ทั้งเพนะชิลูกถึงเจ้าจำพวกปลาอานนท์ เจือก คน ครูช กินนร มังกร ยักษ์ ก็เหมือนกันตรวจหาสักตัวเดียวก็ไม่มี (เล่ม 3 หน้า 38)
ดิบ ๆ	พวกจีนยังทำเนื้อปิ้ง เนื้อย่างกินไม่เป็นใช้กินเนื้อ <u>ดิบ ๆ</u> (เล่ม 4 หน้า 1)
ยิ่ง ๆ	เจ้าก็นับว่าเป็นผู้ใหญ่ใจเพชรจะออกศึกออกสงครามกับเขาก็ได้ละจะมี ความเจริญ <u>ยิ่ง ๆ</u> ไปเทอญ (เล่ม 4 หน้า 116)

- นานๆ ท่านประสงค์จะให้รักษาอาหารที่บูดหรือเน่าง่าย ให้กลับเป็นของ
อยู่ทนได้นานๆ
(เล่ม 5 หน้า 37)
- บ่อยๆ ท่านเคยสั่งสอนบุตรของท่านบ่อยๆ ว่าลูกเอ๋ยถึงเราจะจนแสนจน
เราก็อยันไปเลย
(เล่ม 5 หน้า 44)
- ตรงๆ ส่วนเท้าเล่าก็เป็นทาสตรงๆนั่นเอง เพราะเป็น
พนักงานพาเราไปไหนมาไหนดีกว่าทาสที่เป็นคนเสียอีก
(เล่ม 5 หน้า 104)
- เข้า ๆ อยู่กะพ่อใสผู้เอาแต่เข้าๆ พ่อใสเขาให้เจ้าใสไปไถนา
(เล่ม 1 หน้า 49)
- ค่าๆ เมื่อเวลาค่าๆ ก็ให้ก่อไฟเผ่าวัวมีธุระอยู่รำไป เขาใช้ไม่ว่าเวลา
ไหนค่าๆ ใช้ให้ดำน้ำดูสมอก็มี
(เล่ม 1 หน้า 51)
- สายๆ พอสายๆ นายกลิ้งไต่ย็นนายรีนกุขึ้นดั่ง ๆ ว่าเสื่อมา เสื่อมา
(เล่ม 2 หน้า 8)
- ใครๆ ถ้ามุสาเขาพระก็รู้ใครๆ ก็รู้ ไม่มีมือนี้ก็มีหน้าไม้ไต่ นะ
(เล่ม 1 หน้า 55)
- ใครๆ ไก่แจ้นนั้นมันขันเพราะดีใครๆ ก็พอใจฟังและเอาสิ่งอะไรๆ อะไรๆ
มาทิ้งให้ไก่แจ้ได้กินอยู่เสมอ
(เล่ม 2 หน้า 6)
- ข้างๆ ถ้าถึงคราวที่เจ้าเสียมต้องนั่งเฝ้าร้านขายของแทนแม่ก็เอา
หนังสือนั้นไปไว้ข้างๆ ตัวด้วย
(เล่ม 2 หน้า 26)
- ริมๆ จักรีดโกร่งกับจักรีดแอ๊ดชุดอยู่ริมๆ กันในป่าหญ้า
(เล่ม 2 หน้า 40)

- ราวๆ พวกลาวชาวไร่ชาวนาตั้งตาทำมาหากินเลี้ยงชีพราวๆ ร้อยครัวเรือนด้วยกัน
(เล่ม 3 หน้า 7)
- ไกลๆ บรรดาสัตว์ที่บริโภคเนื้อเป็นอาหารก็ต้องไปแสวงหาในที่อื่นไกลๆ
(เล่ม 3 หน้า 8)
- ดอนๆ เจ้าจะเลือกที่ดินตามริมฝั่งน้ำหรือตามที่ดอนๆ ก็ตามใจ
(เล่ม 4 หน้า 9)
- ห่างๆ บ้างก็ยืนดูแต่ห่างๆ ไม่กล้าเข้ามาใกล้
(เล่ม 4 หน้า 22)
- จวนๆ พอหลุดออกจากอาชญาของพระเจ้าฮองเต้ได้ก็จวนๆ จะถึงกำหนดวันตายเสียแล้ว
(เล่ม 4 หน้า 32)

ข้อความตัวอย่างข้างต้นเป็นคำซ้ำที่สื่อความหมายไม่เจาะจง คำที่นำมาซ้ำมักเป็นคำบุพบทและคำวิเศษณ์บอกสถานที่ ปริมาณ เวลา ถ้าเกี่ยวกับสถานที่มักไม่เจาะจงว่าเป็นจุดใดจุดหนึ่ง แต่จะหมายถึงบริเวณใกล้เคียงจุดนั้นด้วย ถ้าเกี่ยวกับเวลาก็ไม่เจาะจงเวลาที่แน่นอนเป็นแต่เพียงประมาณหรือคาดคะเนเอา

3) คำซ้ำที่มีความหมายเบาลง

คำซ้ำลักษณะนี้เมื่อซ้ำแล้วจะลดน้ำหนักของคำเดิม ดังตัวอย่าง

<u>คำซ้ำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
ใสๆ	ข้าจะเฉลี่ยไมตรีต่อเจ้าไว้จะพาเจ้าไปอยู่บ่อน้ำ <u>ใสๆ</u>
(เล่ม 1 หน้า 59)
ดี ๆ	วันนี้สนามหลวงพระกำแพง เขาเล่นว้าวไต่ยีนว่ามี <u>กุลาดี ๆ</u>
(เล่ม 2 หน้า 16)
ต่ำๆ	พอนายสุขไปยืนอยู่ดีแล้วฝรั่งจับอะไรที่ <u>เครื่องต่ำๆ</u> นั้นก็พอดีไต่ยีนเสียงดังแกรกที่หนึ่ง
(เล่ม 2 หน้า 60)

- นวลๆ แม่ส่งาแลดูรู้ว่าไบเรื่อนั้นดูมันสีขาวนวลๆ เช่นนี้เพราะแสงแดดส่องหน้าเท่านั้น
(เล่ม 3 หน้า 17)
- เล็กๆ ไฟถูกน้ำนั้นเองหาไม่ถ้าทิ้งไว้นานเรื่องเล็กๆ จะเกิดเป็นเรื่องใหญ่โตได้
(เล่ม 4 หน้า 9)
- แดงๆ ในประเทศอเมริกาเหนือมีแขกพวกหนึ่ง ผิวพรรณวรรณะแดงๆ เรียกว่า แขกว่าปะนัว
(เล่ม 4 หน้า 114)
- น้อยๆ พี่น้องก็ไม่มีใครมีต้องเช่าห้องน้อยๆ เขาอยู่เบาๆ เวลาเช้าก็เที่ยวซื้อของที่ราคาเบาๆ มีถั่วเขียว ถั่วแระ เป็นต้น มาวางขายหน้าห้อง
(เล่ม 2 หน้า 26)

คำว่า “น้อยๆ” ตามบริบทมีความหมายว่า เล็ก ส่วนคำว่า “เบา ๆ” ตามบริบทมีความหมายว่า “ไม่แพง” ทั้งสองคำนี้เป็นคำวิเศษณ์บอกลักษณะ ซึ่งปัจจุบันใช้คำอื่นซึ่งการใช้คำแตกต่างจากการใช้คำในปัจจุบัน

4. คำซ้ำที่แสดงความหมายเป็นกลาง ๆ ดังตัวอย่าง

- คำซ้ำ การปรากฏในประโยค
- ใหญ่ๆ ดูที่เขาทำโรงสีโรงเลื่อยใหญ่ๆ เกอะ แกรู้ไหมว่าเขามีกำไรปีละเท่าไร
(เล่ม 2 หน้า 36)
- สำคัญๆ เพราะเห็นว่าซื้อตรงตั้งใจรักษาความสุขสบายของไพร่บ้านพลเมืองของตนจริงๆ มีเวลาเข้าประชุมปรึกษาข้อกิจการสำคัญๆ เสมอมิได้ขาด
(เล่ม 3 หน้า 14)
- สูงๆ กระโจมไฟ อธิบาย คือ เป็นหอคอยซึ่งโบราณเขาสร้างไว้บนยอดเขาที่สูง ๆ

3) คำซ้ำบอกจำนวนนับเพื่อแยกความหมายเป็นส่วนๆ

คำซ้ำลักษณะนี้เมื่อซ้ำแล้วทำให้ความหมายแยกเป็นส่วนๆ กัน
หมายถึง ทีละอัน หรือคราวละอย่าง ดังตัวอย่าง

คำซ้ำ	<u>การปรากฏในประโยค</u>
ตอนๆ	แมวมันเดินบังกระโดดบ้างเป็น <u>ตอนๆ</u> วิ่งขึ้นเรือนไป (เล่ม 2 หน้า 37)
ฝูงๆ ก่อนๆ	ทุก ๆ ปีพออย่างเข้าหน้าหนาวนากนี้ก็ <u>ก่อนๆ</u> ประชุมเป็นสมัคร พรรคพวกสามัคคีพร้อมเพรียงกันเป็น <u>ฝูงๆ</u> ตั้งสองร้อยตัว สามร้อยตัวก็มีในลำน้ำไหลแห่งใดแห่งหนึ่งที่เหมาะดีแล้วก็ พากันอพยพขึ้นไปข้างเหนือน้ำกัดต้นไม้โตประมาณเท่า ๆ ตัว มันบ้าง เล็กกว่าตัวมันบ้างเป็น <u>ก่อนๆ</u> ให้ล้มลง (เล่ม 3 หน้า 36 – 37)
แถวๆ	พวกบโททนายหนุ่มผ้าดาโถมเสื้อแดงสะพายดาบฝึกแดง บ้างเขี้ยวบ้างเงินบ้าง เดินเป็น <u>แถวๆ</u> (เล่ม 3 หน้า 129)
ชั้นๆ	เจ้าพนักงานเหล่านั้นแบ่งเป็นหลายแผนกตาม <u>ส่วนๆ</u> หน้าที่กิจการ ซึ่งตนจะต้องทำแผนกหนึ่งๆ นั้น เรียกว่า กระทรวง มีเสนาบดีเป็นหัวหน้า และอธิบดีเจ้ากรมและ เจ้าพนักงานรองๆ ช่วยต่อไปเป็น <u>ชั้นๆ</u> นอกจากนั้นพระองค์ ยังทรงแบ่งพระราชอาณาเขตเป็น <u>ส่วนๆ</u> อีกต่างหาก เรียกว่า มณฑล (เล่ม 3 หน้า 151)
แผ่นๆ	ส่วนบุตรมิได้ว่าประการใดจัดแจงให้คนประสมเกลบกับ ดินเหนียวที่ได้มานั้นจนหมดสิ้นแล้วทำเป็น <u>แผ่นๆ</u> เล็กบ้าง โตบ้างแล้วให้เผาเป็นอิฐ (เล่ม 4 หน้า 81)
ตัวๆ	ท่านเอาตะกั่วมาหล่อเป็นตัวอักษรเฉพาะเป็น <u>ตัวๆ</u> แยกไม่ให้ ติดกัน (เล่ม 5 หน้า 28)

แห่งๆ บัดนี้บุบสลายหักพังรกร้างเป็นป่าเป็นสวนไปหมดแล้ว
 เหลืออยู่แต่สระกับรากกำแพงเป็นพยานบ้างเป็นแห่งๆ
 หลานก็รู้มิใช่หรือ
 (เล่ม 5 หน้า 114)

จะเห็นว่าคำซ้ำจากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำซ้ำบอกความหมายแยกเป็นส่วนๆ จะตาม
 หลังคำว่า “เป็น” เพื่อให้ทราบว่เมื่อใช้คำว่า ตอนๆ ฝูงๆ ท่อนๆ แถวๆ ชั้นๆ ส่วนๆ
 แผ่นๆ ตัวๆ แห่งๆ คำเหล่านี้ตามหลังคำว่า “เป็น”

4) คำซ้ำที่เลียนเสียงต่างๆ ดังตัวอย่าง

<u>คำซ้ำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
เาะๆ	เสียใจน้ำตาไหล <u>เาะๆ</u> (เล่ม 1 หน้า 53)
ปั่วๆ ไหวยๆ	ฝ่ายนายโถมก็แลชมต้นมะปริง มะปราง ยาง ยุง บ้างก็สูงระหง ดุจนเต็มแขนก็มีฝูงลิง ค่าง วังโจนชะนีโหนกิ่งไม้ บ้างก็พิไร ร่ำว่า <u>ปั่วๆ ไหวยๆ</u> ฟังดูแสนวังเวงใจ (เล่ม 2 หน้า 19)
ปोंงๆ ปุ่งๆ	เมื่อพ่อทำดังอยู่คราวไรแล้วหนูถนอมก็พอใจไปมองดู <u>ปोंงๆ</u> เวลาที่พ่อเขาเอาค้อนตีถึง เพื่อจะให้แน่นนั้นก็ดัง <u>ปोंงๆ ปุ่งๆ</u> หนูถนอมฟังดูก็เพราะหูหानी้อยไม่ (เล่ม 2 หน้า 21)
โอ้ยๆ	หนูถนอมเป็นนายช่างตีถึงอยู่ไม่ช้าถึงไม่พอตีก็ <u>ซ้ำมาตี</u> เท้าของ ตัวเขาก็ร้อง <u>โอ้ยๆ</u> (เล่ม 2 หน้า 22)
โฮๆ	หนูเฟื่องได้ยินพี่สาวร้องขอดังนั้นก็ร้องให้ <u>โฮๆ</u> อยู่คนเดียว (เล่ม 2 หน้า 31)
ฮือๆ	หนูเฟื่องเหนื่อยเข้าก็สะอื้น <u>ฮือๆ</u> ว่าพ่ออุ้มที่ หนูเฟื่องระอาใจ เต็มที่ร้อง <u>ฮือๆ</u> ว่าไปกันเถอะ (เล่ม 2 หน้า 32)

คำซ้ำ	การปรากฏในประโยค
ตึกๆ	แน่ะ เจ้าแอ๊ดดูซิผีเสื้อเขาตีมีตึกๆ มาเล่นซ่อนหากันจิ้งหรีด แอ๊ดแอบเห็นได้ถนัดชะงๆ ให้ได้ใจเด่น <u>ตึกๆ</u> รู้สึกสนุกเป็นที่สุด (เล่ม 2 หน้า 42)
ตุ้มๆ ต่ำๆ	จิ้งเหลยลองกัดกระชากกลางจนเต็มกำลังกลองก็ดัง <u>ตุ้มๆ ต่ำๆ</u> ขึ้นอีกทีนี้เจ้าจิ้งจอกไม่กลัวกลับทำว่ามึงจะร้องมีย้องกุกก็กินละ (เล่ม 2 หน้า 52)
กริ่งๆ ชู่ๆ	พอกระดิ่ง <u>ตึกกริ่งๆ</u> ขึ้นต่างก็พากันเข้าห้องมองดูแต่หนังสือ พอตัวหนึ่งชูเศียรกำลังพ่นน้ำ <u>ชู่ๆ</u> อยู่นอกนั้นก็หืดหวั่นเสีย ไม่ช่วยพ่น (เล่ม 3 หน้า 35)
วู้ดๆ	พวกโหรเป่าแตรสังข์เสียง <u>วู้ดๆ</u> ตลอดทางมิได้ขาดสาย (เล่ม 3 หน้า 129)
จืดๆ จืดๆ	ลูกหมูร้อง <u>จืดๆ จืดๆ</u> (เล่ม 4 หน้า 2)
ตวิ๊ดๆ ตวิ๊ดๆ	ในเมืองไทยเรามีนกชนิดหนึ่งตัวดำ ๆ เหมือนนกแซงแซว รูปร่างสีขนก็ไม่สวยงามสู้เสียงก็ ไม่เพราะได้แต่ร้อง <u>ตวิ๊ดๆ</u> <u>ตวิ๊ดๆ</u> อย่างเดียว (เล่ม 4 หน้า 38)
ฮักๆ	ธิดาสะอั้น <u>ฮักๆ</u> ไปหาหมาพูดพิไรว่าพี่หมาขา พี่มาช่วยไปกัด แมวที่เถอะ (เล่ม 4 หน้า 51)
เฉาะๆ	คนเขาจึงยิงปืนตีฆ่าล่อตีฆ้องกลองตีเกราะเคาะไม้ที่ไม่มีอะไร ก็ตบมือตืดเล็บ <u>เฉาะๆ</u> (เล่ม 4 หน้า 62)
เกียะๆ	เมื่อได้ยินเสียง <u>เกียะๆ</u> เข้าเมื่อไรพระองค์จะได้ระลึกถึง กายจือจุยเมื่อนั้นทุกฝีก้าว (เล่ม 5 หน้า 71)

คำซ้ำการปรากฏในประโยค

ตะระระๆ ตะระตะตะ ตะเคียนลมแลเห็นทหารม้า ทหารราบ บ้างถือปืน บ้างถือดาบ
เดินเป็นแถว ๆ สะพริบพร้อมมีคนตี กลองนำหน้าดังตะระระๆ
ตะระตะตะ ฟังดูก็เพลินใจ
(เล่ม 5 หน้า 112)

หึ่งๆ

นายจรัสก็ตอบว่า มันก็ลูกข้างนะซี เมื่อขว้างมันลงเสียงก็หึ่งๆ
เดียวเดียวเที่ยวหมุนไป
(เล่ม 5 หน้า 128)

5) คำซ้ำที่มีความหมายคงเดิม

เมื่อซ้ำแล้วความหมายของคำเท่าเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เป็นการซ้ำคำ

กริยาและคำขยาย ดังตัวอย่าง

คำซ้ำการปรากฏในประโยค

เปล่าๆ เมื่อแกมาใหม่ ๆ ถ้าแกอยู่เปล่าๆ ไม่ได้ไปไหนก็ต่อโต๊ะต่อเก้าอี้ใช้
(เล่ม 1 หน้า 63)

เสมอๆ

เมื่อเตี้ยเจ้าเขาทำอะไร จะไม่มีกำไรเมื่อไรเล่าแต่ได้มากก็ใช้ไปที่ละไฟ
2 ไฟเบี้ยเสมอๆ
(เล่ม 1 หน้า 62)

ง่ายๆ

กระต่ายหัวเราะฮาลันดังกังวานใหญ่ยั่วเย้าว่า อ้าวแม่เต้านี้ข้าดูท่าทาง
จะมีชัยชนะง่ายๆ กระมัง
(เล่ม 2 หน้า 2)

กระไรๆ

คนดีพอใช้ได้ก็จะกลับเป็นไม่มีเลยสักคนเดียวดูกระไรๆ อยู่
(เล่ม 3 หน้า 86)

ก่อนๆ

ท่านปู่ตายายผู้ใหญ่แต่ก่อนๆ เล่าให้ญาติพี่น้อง

สืบๆ

สืบๆ กันมาว่า พระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนองค์หนึ่ง วันหนึ่งไม่สู้สบาย
พระทัยจะใคร่เที่ยวทอดพระเนตรอะไรๆ เล่นบ้างพอสำราญ
(เล่ม 31 หน้า 109)

เจี๊ยบๆ ฝ่ายขอมที่จะมาจับตัวพระร่วงนั้นครั้นทราบว่พระร่วง หลบไปอยู่เมือง
สุโขทัยเห็นว่าจะตามจับเป็นการยากก็ปลอมตัวเป็นคนไทยออกติดตาม
พระร่วงอย่างเจี๊ยบๆ

(เล่ม 4 หน้า 57)

เท่าๆ การประพาศิณิฉินบัญญัติของพระกัเท่าๆ กับลัทธิพระกัว่าได้

(เล่ม 4 หน้า 107)

6) คำซ้ำบางคำใช้ขยายกริยาแล้วทำให้ประโยคนั้นมีความหมายเป็น

คำซ้ำ

คำซ้ำลักษณะนี้มักใช้ร่วมกับคำกริยา ดังตัวอย่าง

คำซ้ำ การปรากฏในประโยค

ดีๆ นี่เจ้าโกลไปไหนเล่าให้พ่อรู้เสียดีๆ

(เล่ม 1 หน้า 55)

เร็วๆ ฝ่ายเจ้าข้าไม่เห็นว่าจะดีเท่าไรไปเสียให้เร็วๆ เอะไป

(เล่ม 2 หน้า 15)

เมื่อตั้งพระทัยดังนี้แล้วก็เสด็จลงประทับอยู่ยังพื้นดิน

พรางตรัสเป็นที่แย้ๆ ว่าเอาซีมึงจะปดอย่างไรก็ปดไปเร็วๆ

(เล่ม 3 หน้า 110)

ดาฮู้บอกว่าอ้าว ... หวานมันไหลไปเสียเมืองชลบุรีแล้วตามไปอีก
เร็วๆ เอะ

(เล่ม 5 หน้า 16)

ดาจึงว่ามาเถอะมาเร็วๆ เอะได้การละสมนึกเขาแล้ว

คำว่า "ดีๆ" ใช้ร่วมกับคำกริยาว่า "เล่า" ส่วนคำว่า "เร็วๆ" ใช้ร่วมกับ

คำกริยาคำว่า "ไป" "มา" ซึ่งคำซ้ำลักษณะนี้เมื่อไปประกอบกริยาจะเป็นคำซ้ำขึ้นมา

7) คำซ้ำที่มีความหมายแสดงอาการกำลังกระทำอยู่

เป็นการซ้ำคำขยายกริยาเพื่อแสดงว่ากริยานั้นทำติดต่อกันไป

เรื่อยๆ ดังตัวอย่าง

<u>คำซ้ำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
แหม่มว่ๆ	นายแฉล้มก็โผล่หน้าต่างหาวใจ <u>แหม่มว่ๆ</u> ทำท่าเก้อ (เล่ม 2 หน้า 16)
เทาๆ	ลูกโคแลไปเห็นราชสีห์ก็ใจหายยืนสั่น <u>เทาๆ</u> ทั้งกายไม่เป็นปกติ (เล่ม 2 หน้า 80)
หวิดๆ	พระเจ้าแปรเห็นช้างสมเด็จพระมหาจักรพรรดิให้ท้ายได้ทีก็ขับ พระคชาธารไล่ติดตาม <u>หวิดๆ</u> ช้างทรงของพระมหาจักรพรรดิไป (เล่ม 4 หน้า 131)
กระซกๆ	พ่อค้าทั้งสี่คน ... ก็คว้าเอาผ้าแก้ให้ดูออกจะโกรธพุด <u>กระซกๆ</u> ว่าดูซิ นี่ก็ผ้าผ่อนท่อนสะไบ (เล่ม 5 หน้า 76)
เรื่อยๆ เฉื่อยๆ	ลมพัด <u>เรื่อยๆ เฉื่อยๆ</u> หวนระรินดูเป็นที่บันเทิงใจของคนโดยสาร ทั่วไป (เล่ม 5 หน้า 121)

2.1.2 คำซ้อน

คำซ้อน (บางที่เรียกว่าคำคู่) บรรจบ พันธุเมธา (2514 : 81 – 101) ให้
ความหมายคำว่า คำซ้อน คือคำที่มีคำเดียว 2 คำ อันมีความหมายหรือเสียงคล้ายกันใกล้เคียงกัน
หรือไปในทำนองเดียวกัน ซ้อนเข้าคู่กัน เมื่อซ้อนแล้วจะมีความหมายใหม่เกิดขึ้น แม้ว่าบางคำ
ความหมายไม่แปลกไปจากเดิมมากนัก แต่ก็ต้องมีความหมายและที่ใช้ต่างออกไปบ้าง แบ่งคำซ้อน
ออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. คำซ้อนเพื่อความหมาย

ข. คำซ้อนเพื่อเสียง

ก. ลักษณะคำซ้อนเพื่อความหมาย

1. ซ้อนแล้วความหมายจะปรากฏอยู่ที่คำต้น หรือคำท้ายเพียงคำ

เดียว อีกคำหนึ่งไม่ปรากฏความหมาย เช่น

ความหมายปรากฏอยู่ที่คำต้น

ใจคอ (ในความ ใจคอไม่อยู่กับเนื้อกับตัว)

หัวหู (ในความ หัวหูย่ง)
 ความหมายปรากฏอยู่ที่คำท้าย
 หูตา (ในความ หูตาแวววาว)
 เนื้อตัว (ในความ เนื้อตัวมอมแมม)

2. ความหมายของคำซ้อนปรากฏที่คำใดคำเดียวตรงตามความหมาย
 นั้น ๆ เช่น ข้อ 1 ต่างกันก็แต่คำที่มาซ้อนเข้าคู่กันเป็นคำตรงกันข้าม

ปรากฏที่คำต้น ได้แก่
 ผิดชอบ(ในคำ ความรับผิดชอบ)
 ปรากฏที่คำท้าย ได้แก่
 เท็จจริง (ในคำ ข้อเท็จจริง)

3. ความหมายของคำซ้อนปรากฏอยู่ที่คำทั้งสอง ทั้งคำต้นและคำท้าย
 แต่ความหมายต่างกับความหมายของคำเดียวอยู่บ้าง เช่น

พี่น้อง ลูกหลาน

4. ความหมายของคำซ้อนปรากฏเด่นอยู่ที่คำเดียวส่วนอีกคำหนึ่งถึง
 จะไม่มีความหมายแต่ก็ช่วยเน้นความหมายคำซ้อนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น

เจียบเจียบ ดื้อดึง คล้ายคลึง

5. ความหมายของคำซ้อนกับคำเดียวต่างกันไปได้แก่

พร้อม กับ พร้อมเพรียง

แข็ง กับ แข็งแรง

6. คำซ้อนที่คำต้นเป็นคำคำเดียวกันแต่คำท้ายต่างกัน ความหมาย
 ย่อมต่างกันไปได้ เช่น

จัดจ้าน (ปากกล้า ปากจัด) กับ จัดเจน (สันทัด ชำนาญ)

ขัดข้อง (ติดชะงักอยู่ ไม่สะดวก) กับ ขัดขวาง (ทำให้ไม่สะดวกไปไม่ได้ไม่

ตลอด)

7. ความหมายของคำซ้อนขยายกว้างออกไม่ได้ จำกัดเฉพาะความ
 หมายของคำเดียวสองคำมาซ้อนกัน ได้แก่ เจ็บไข้ ทุบตี ฆ่าฟัน

8. ความหมายของเป็นไปในเชิงอุปมา เช่น

คำกริยา อยู่กิน อุ่มชู คำขยาย ตูดต๋ม อ่อนหวาน

ข. ลักษณะคำซ้อนเพื่อเสียง

1. เสียงของคำที่มาซ้อนกันมีที่เกิดใกล้เคียงกัน

สระหน้ากับกลาง

อิ + อะ	เช่น	จิ้งจิ้ง	ซิงซัง
เอะ เอ + อะ	เช่น	เกะกะ	แก้งก้าง
แอะแอะ + อะ	เช่น	แกรกรกราก	

สระกลางกับกลาง

อี + อะ	เช่น	ซิงซัง	ดึกดัก
เออะเออะ + อะ	เช่น	เทอะทะ	เรื่อร่า

สระหลังกับกลาง

อุ + อะ	เช่น	รุงรัง	ปุปะ
โอะโอ + อะ	เช่น	โด่งดัง	โผงผาง

2. เสียงของคำที่มาซ้อนกันมีเสียงที่เกิดระดับเดียวกัน

อุ อุ + อี	เช่น	ดุกดิก	อิบอับ
โอะโอ + แอะแอะ	เช่น	งอกแงก	

3. เสียงของคำที่มาซ้อนกันมีที่เกิดอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว คำที่

มีตัวสะกด ตัวสะกดคำต้นกับคำท้ายต่างกันก็มี ดังนี้

สระกลางกับสระกลาง

เอือ + อา	เช่น	เจือจาน
-----------	------	---------

สระหน้ากับสระกลาง

เอี้ย + อา	เช่น	เรี้ยราด
------------	------	----------

เอี้ยและเอือ เป็นสระประสมระหว่างสระหน้ากับสระกลาง ในตำรา

บรรจบ พันธุเมธา จีงอนุโลมเป็นสระหน้า

สระหน้ากับสระหลัง

เอ + ออ	เช่น	เรื่อรอน
---------	------	----------

สระหลังกับสระหลัง

โอ + เอา	เช่น	โง่งง
----------	------	-------

4. คำที่มาซ้อนกันมีสระเดียวกันแต่ตัวสะกดต่างกัน มี 2 ลักษณะ

ก. ตัวสะกดต่างกันระหว่างแม่ตัวสะกดวรรคเดียวกัน เช่น

แจกแจง รวบรวม

ข. ตัวสะกดต่างกันไม่จำกัดวรรค เช่น ชุกชุม ยอกย้อน ทักทาย

สอดส่อง

5. คำที่นำมาซ้อนกันต่างกันที่เสียงสระและตัวสะกด เช่น ยุ่งยาก
รุกราน กระดากกระเดื่อง เห็นห่าง ควบคุม

6. คำซ้อนกันมีสระเดียวกัน แต่ตัวสะกดคำท้ายกร่อนเสียงหายไป
เช่น เลินเล่อ ร้อยห่อ โยกโย้

การซ้อนคำนั้นมีมากกว่าซ้อน 2 คำ กล่าวคือมี

คำซ้อน 4 คำ หรือ 6 คำ

ที่ความหมายปรากฏที่คำต้นและคำท้าย เช่น

ยากดีมีจน ผลหมากรากไม้

ที่ความหมายปรากฏที่คำข้างหน้า 2 คำ เช่น

เจ็บไข้ได้ป่วย (เจ็บไข้)

อดอยากปากแห้ง (อดอยาก)

ที่ไม่ปรากฏความหมายที่คำใดๆ เช่น

อีลุ่ยฉุยแฉก อีหลุกขลุกลั่น

คำซ้อน 6 คำ ความหมายอยู่ที่คำต้นกับคำท้าย เช่น

ขิงก็ราขาก็แรง

คำซ้อน 2 คู่

1. คำซ้อนสลับ คือ คำซ้อน 2 คู่สลับกัน เช่น

หน้าขึ้นนอกตรม ปากหวานกันเปรี้ยว

2. คำที่ซ้อนกันเป็น 2 คู่ เป็นคำประสมไม่ใช่คำซ้อน เช่น

ผิดหูผิดตา ถูกอกถูกใจ หายใจหายใจ

3. คำที่ซ้อนกันเป็นคำประสม 2 คู่ คำที่ 2 กับ 4 เป็นคำตรงกันข้าม

ส่วนคำที่ 1 กับ 3 เป็นคำเดียวกัน เช่น

พอดีพอร้าย ไม่มากไม่น้อย

จากการศึกษาคำซ้อนผู้วิจัยจึงกำหนดหลักเกณฑ์และอาศัยเกณฑ์ข้างต้นในการวิเคราะห์คำซ้อนในบทอ่านประกอบตรรกศึกษา ดังนี้

2.1.2.1 คำซ้อนเพื่อความหมาย

ลักษณะของคำซ้อนเพื่อความหมายแยกได้ ดังนี้

1) ซ้อนแล้วความหมายปรากฏอยู่ที่คำต้นหรือคำท้ายตรงตามความหมายนั้นเพียงคำเดียว อีกคำหนึ่งไม่มีความหมาย ดังตัวอย่าง

ความหมายปรากฏอยู่ที่คำต้น เช่น

<u>คำซ้อน</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
<u>จัดแจง</u>	ฝ่ายชาเลเทเจ้าเมืองเกียงหยง <u>จัดแจง</u> ทหารเอก ทหารเลวที่มีกำลังและฝีมือเข้มแข็งเชี่ยวชาญ ชำนาญศึกหลายหมื่นคนให้ฟุดเตแต่งเป็นทัพหน้า (เล่ม 3 หน้า 106)
<u>ใจคอ</u>	บ้างที่ <u>ใจคอ</u> กล้าก็แอบเข้าไปมองแล้วมองเล่า (เล่ม 4 หน้า 22)
<u>หน้าตา</u>	บางคนว่า <u>หน้าตา</u> ก็จิ้มลิ้มยิ้มย่องแซมซ้อย (เล่ม 4 หน้า 46)
<u>ซ่อมแซม</u>	ทางภายในพระนครก็ทรงเร่งจัดการ <u>ซ่อมแซม</u> ป้อมคูประตูหอรบ (เล่ม 4 หน้า 130)
<u>อาบน้ำอาบท่า</u>	หนูกลีบเมื่อได้ฟังแม่ตักเตือนก็รู้สึกตัวว่าผิด ต่อมาเขาก็หมั่นล้างหน้าล้างตา <u>อาบน้ำอาบท่า</u> (เล่ม 2 หน้า 39)

ความหมายปรากฏอยู่ที่คำหลัง เช่น

<u>คำซ้อน</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
<u>เยื่อหยิ่ง</u>	เจ้าปลาสร้อยตัวนี้ <u>เยื่อหยิ่ง</u> (เล่ม 2 หน้า 12)
<u>เหน็ดเหนื่อย</u>	ครูของเราท่านจะลำบาก <u>เหน็ดเหนื่อย</u> สักเพียงใด (เล่ม 2 หน้า 83)

- หกล้ม บัดเดี้ยวแกทำไปตักน้ำเป็นสะดุดหกล้ม
(เล่ม 3 หน้า 116)
- ชายหูช่ายตา พระยาภาหลังก็เจาะแกกำลังชายหูช่ายตา
(เล่ม 2 หน้า 4 – 5)
- ตั่งอกตั่งใจ เราตั่งอกตั่งใจทำตามคำสั่งของบิดามารดา
(เล่ม 3 หน้า 5)
- ขึ้นอกขึ้นใจ รังนกนี้ถ้าจะเอามาลวกน้ำร้อนหรือนึ่งเข้าแล้วก็เหมือนวัน
สำหรับเชื่อมน้ำตาลกินเย็นขึ้นอกขึ้นใจ
(เล่ม 4 หน้า 39)
- ปลื้มอกปลื้มใจ พ่อเด็กพนมรู้ว่าครุฑที่เขาเห็นเป็นครุฑที่เขาชุดได้ที่ริม ๆ บ้าน
ของตนก็ให้รู้สึกมีความปลื้มอกปลื้มใจขึ้นทันที
(เล่ม 5 หน้า 114)

2) คำซ้อนที่เกิดจากคำที่มีความหมายตรงกันข้าม ดังตัวอย่าง

- คำซ้อน การปรากฏในประโยค
- ดีชั่ว เผาช่วยชีวิตชั่วตัวเป็นเกลียว
(เล่ม 2 หน้า 87)
- สกดหน้าสกดหลัง บ้างก็วิ่งสกดหน้าสกดหลัง ผีเสื้อก็บินแฉลบวนเวียน
- กลับไปกลับมา กลับไปกลับมาอยู่ที่นั่น
(เล่ม 2 หน้า 42)
- ร่วมทุกข์ร่วมสุข ทหารสี่สิบคนนี้เป็นคนเคยอ่านสอนง่าย นับถือเจ้านาย
เสมือนหนึ่งบิดามารดาทั้งแก้วกล้าอาจหาญในการสงคราม
หาผู้เสมอมิได้ ข้าเคยร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันมาหลายครั้ง
(เล่ม 3 หน้า 53)
- รู้เหนือรู้ใต้ นำสงสารมหาดเล็กใจบุญคนนี้นัก ดูราวกับถูกสาปถูกแช่ง
ให้ไปหาที่ตายให้ชีวิตดับสาบสูญ โดยไม่รู้เหนือรู้ใต้
(เล่ม 4 หน้า 68)

- รู้ผิดรู้ถูก ท่านขุนกำลังเห็นลูกพุดอย่างรู้ผิดรู้ถูกเช่นนี้ ...ก็ดีใจ
(เล่ม 5 หน้า 129)
- 3) ความหมายของคำซ้อน ปรากฏทั้งคำตันและคำท้าย ดังตัวอย่าง
- คำซ้อน การปรากฏในประโยค
- ดูแล พ่อแม่ก็มีได้ละเลยเจ้าเฝ้าดูแลรอไว้ให้โตให้เจ้าดีมีวิชา
(เล่ม 1 หน้า 27)
- โศกเศร้า เขาคงสามารถจะช่วยเหลือให้เพื่อนพ้นทุกข์ภัยหาย
โศกเศร้าได้บ้าง
(เล่ม 2 หน้า 76)
- ว่ากล่าว ท่านอะครือกล่าวได้ฟังดังนั้นก็ตกใจไม่อาจว่ากล่าวประการใด
ประการหนึ่ง
(เล่ม 3 หน้า 53)
- ลูกหลาน คิดดูถึงพวกลูกหลานของเราเราอุตส่าห์พุ่มพักทะนุถนอมบำรุง
เลี้ยงรักและหาได้ลงขันทศกรรมทำทรมานเหมือนพวกแขก
ว่าปะนั้นทำแก่ลูกหลานของตนไม่
(เล่ม 4 หน้า 117)
- ถนนหนทาง เจ๊กหาบถหรือไสรถเล็กๆ เดินร้องไปตามถนนหนทางว่า
“ไอ้ตีมๆ”
(เล่ม 5 หน้า 37)
- เกลียดชัง เมื่อเป็นเช่นนี้ราษฎรก็ยอมไม่พอใจเป็นเหตุเกลียดชังพวกตระกูล
สูง
(เล่ม 5 หน้า 107)
- เข้าได้เข้าไฟ พอเวลาหัวค่ำเข้าได้เข้าไฟเจ้าไฝกะเจ้ามะลิไล่กระบือมาแต่นา
(เล่ม 1 หน้า 35)

ล้งหน้าล้งตา เจ้าหนูกลีบวันหนึ่งตื่นจากที่นอนแต่เวลาเช้ายังไม่ทัน
 ตักข้าวตักแกง ล้งหน้าล้งตาก็ดรงเข้าครัวตักข้าวตักแกงรีบ ๆ กิน
 (เล่ม 2 หน้า 37)

ในไร่ในนา ในไร่ในนาถ้าที่ไหนเป็นหลุมเป็นบ่อ
 เป็นหลุมเป็นบ่อ

(เล่ม 3 หน้า 7)

เมืองพี่เมืองน้อง ข้างหน้ากรุงหงสาวดีกับกรุงศรีอยุธยาจะได้เป็นเมืองพี่
เมืองน้องรักกันสนิทสนม
 (เล่ม 4 หน้า 137)

4) ความหมายของคำซ้อนปรากฏเด่นอยู่ที่คำใดคำหนึ่งคำเดียว
 ส่วนอีกคำหนึ่งจะไม่มี ความหมายปรากฏแต่ก็ช่วยเน้นความหมายยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

คำซ้อน การปรากฏในประโยค
พันเพือ กฎหมายโบราณมันช่างพันเพือรกชฎร้ายกาจจริงนะ
 (เล่ม 3 หน้า 122)

ทะเลปูโปรง รังชนิดที่ลูกนกได้อาศัยนั้นจึงไม่ค่อยมีทั้งเปลือกไข่ทั้ง ขนทั้งมี
รอยจิกทะเลปูโปรง
 (เล่ม 4 หน้า 42)

5) ความหมายของคำซ้อนขยายกว้างออก ดังตัวอย่าง

คำซ้อน การปรากฏในประโยค
ข้าวปลาอาหาร วันนี้หุงข้าวกินเวลาเย็นแล้วให้ทุบหม้อข้าวหม้อแกงเททั้งข้าวปลา
อาหารให้หมดสิ้นสูญ
 (เล่ม 3 หน้า 97)

เจ็บไข้ เมื่อแม่แก่ถอยหลังกำลังไป หรือเจ็บไข้ใครหนอจะเกื้อหนุน
 (เล่ม 4 หน้า 6)

6) ความหมายของคำซ้อนเป็นไปในเชิงอุปมา ดังตัวอย่าง
เสียนหนาม ทรงปราบ ศัตรูให้หมดเสียนหนามแผ่นดินไทย
 (เล่ม 4 หน้า 112)

คำว่า “ข้าวปลา” ไม่ได้หมายถึงเฉพาะข้าวกับปลา หมายความว่าทั้งอาหาร
ทุกอย่าง

คำว่า “เจ็บไข้” หมายความว่ากว้างออก หมายถึง อาการป่วยโรคอะไรก็ได้

คำว่า “เสียหนาม” ในข้อความตัวอย่างไม่ได้หมายถึงเสียหรือหนาม แต่มี
ความหมายเชิงเปรียบเทียบว่า หมายถึง ข้าศึกศัตรู หรือผู้ที่ก่อความเดือดร้อนให้ เป็นต้น

2.1.2.2. คำซ้อนเพื่อเสียง

คำซ้อนเพื่อเสียง คือ การนำคำที่มีเสียงใกล้เคียงกันมาซ้อนกัน
เพื่อสะดวกในการออกเสียง โดยมุ่งเน้นเสียงมากกว่าความหมาย ลักษณะคำซ้อนเพื่อเสียงที่พบ
ในบทอ่านประกอบดุริยศึกษา มีดังนี้

1. คำซ้อนเสียงสระ ได้แก่

1) คำซ้อนเสียงที่เกิดใกล้เคียงกัน เช่น

เปะปะ	เก่งกำ	
เกะกะ	เปรอะประ	เร่ร่ำ

2) คำซ้อนเสียงที่เกิดระดับเดียวกัน เช่น

โลเล	ผ่อแผ่	หูดหวิด
จู้จี้	โซเซ	โพล่พล่
กะไ้กะเอ้	กะอูบกะอับ	กะต็อกกะตัก

2. คำซ้อนเสียงพยัญชนะ ได้แก่

1) คำซ้อนเสียงพยัญชนะต้น เช่น

ขาแข้ง	คดเคี้ยว	จัดจ้าน	จืดจาง
ถมเถ	ครวญคราง	ตริกตรอง	จ้องจอน
เก่าแก่	ซุกซุม	ดุด่า	รูปร่าง
พวกพ้อง	ว่องไว	สิ้นสุด	ปราบปราม
ปึกปิ่น	ยับเยิน	ล่อลวง	เหี่ยวแห้ง

2) คำซ้อนเสียงพยัญชนะตัวสะกดซ้ำกัน เช่น

คับแคบ	เลี่ยนเตียน	ห้อมล้อม	ด้านทาน
จ้องมอง	ยืมแถม	อ้วนท้วน	ห้ามปราม

ซ่อมแซม	โด้ดั่ง	ห้อยย้อย	เวียนวน
เล็ดลอด	เว้งว่าง	ราบเรียบ	นบนอบ

3) คำซ้อนทั้งเสียงพยัญชนะ และสระ เช่น

เลียนเลียน	บึกบึน	ปราบปราบ	อ้วนท้วน
รวบรวม	จ้องจ้อง		

การศึกษาคำซ้อนในบทอ่านประกอบตรุณศึกษาปรากฏผลการศึกษา ดังนี้
คำซ้อนที่พบในบทอ่านประกอบตรุณศึกษามี 2 ประเภท คือ

1. คำซ้อนเพื่อความหมาย แบ่งได้ 8 ลักษณะ ได้แก่

คำที่ซ้อนแล้วความหมายปรากฏอยู่ที่คำต้นหรือคำท้าย เช่น จัดแจง
อาบนํ้าอาบนํ้า ความหมายปรากฏอยู่ที่คำต้น เยอหยิ่ง ชายหูชายตา ความหมายปรากฏที่คำ
ท้าย คำซ้อนที่เกิดจากคำที่มีความหมายต่างกันในลักษณะตรงข้าม เช่น ดีชั่ว กลับไปกลับมา
คำซ้อนที่ความหมายปรากฏคำทั้งสอง เช่น ดูแล เข้าได้เข้าไฟ ความหมายของคำซ้อน
ปรากฏเด่นอยู่ที่คำใดคำหนึ่งคำเดียว อีกคำหนึ่งจะไม่มี ความหมาย แต่ช่วยเน้นความหมาย เช่น
ปรุปรุรง ฟั่นเฟือ คำซ้อนที่คำต้นเป็นคำเดียวกันแต่คำท้ายต่างกัน ความหมายคำซ้อนแตกต่างกัน
เช่น ชัดขวาง ชัดช่อง ความหมายของคำซ้อนกับคำเดียวต่างกัน เช่น แข็งแรง สงบเรียบ
ความหมายของคำซ้อนขยายกว้างออก เช่น ข้าวปลา เจ็บไข้ และความหมายของคำซ้อนเป็น
ไปในเชิงอุปมา เช่น เลียนหนาม

2. คำซ้อนเพื่อเสียง พบว่า เป็นคำซ้อนเสียง มีทั้งคำซ้อนเสียงสระและ
พยัญชนะ คำซ้อนเสียงสระแยกเป็นคำซ้อนเสียงสระใกล้เคียงกัน และคำซ้อนเสียงสระที่เกิดระดับ
เดียวกัน คำซ้อนพยัญชนะมีคำซ้อนเสียงพยัญชนะต้น และคำซ้อนเสียงพยัญชนะตัวสะกด
คำซ้อนเสียงพยัญชนะและสระ

2.1.3 คำประสม

บรรจบ พันธุเมธา (2514 : 108 – 120) ได้กล่าวถึงคำประสมสรุปได้
ว่า คำประสม คือ คำที่มีคำ 2 คำ หรือมากกว่านั้นมาประสมกันเข้าเป็นคำใหม่ คำที่มาประสม
กันนี้แต่ละคำไม่ได้มีความหมายคล้ายกันอย่างคำซ้อน ความหมายจะอยู่ที่คำต้นส่วนคำที่ตาม
มาเป็นส่วนขยาย คำประสมจำแนกตามหน้าที่ได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. คำประสมประเภทที่ใช้เป็นคำนาม ส่วนมากคำตัวตั้งเป็นคำนาม คำประสมประเภทนี้ใช้เป็นชื่อสิ่งต่างๆ ที่มีความหมายจำกัดเมื่อเอ่ยชื่อ ย่อมเป็นที่รับรู้ว่าเป็นชื่อของอะไร เช่น น้ำแข็ง ไม้เท้า เรือยนต์ไม้

2. คำประสมประเภทที่ใช้เป็นคำคุณศัพท์ คำตัวตั้งอาจเป็นคำนาม คำกริยา หรือคำวิเศษณ์ก็ได้ เมื่อประสมแล้วอาจใช้ในความหมายเชิงอุปมาก็ได้ เช่น ลิ่นหมา กันเปื้อน

3. คำประสมประเภทที่ใช้เป็นคำกริยา ส่วนมากใช้คำกริยาเป็นตัวตั้ง ความหมายมักเป็นไปในเชิงอุปมา เช่น ตัดเสื้อ กินใจ ตกลง ถือดี เป็นต้น

4. คำประสมประเภทที่ใช้เป็นคำกริยาวิเศษณ์ คำตัวตั้งเป็นคำคุณศัพท์ กริยา หรือบุพบทและคำขยายมักเป็นคำนาม เช่น สามหาว นับก้าว คอดก นอกหน้า เป็นต้น

จากคำกล่าวของท่านผู้รู้ข้างต้นสรุปความหมายของคำประสมได้ว่า คำประสม คือ การนำเอาคำที่มีความหมายตั้งแต่สองคำขึ้นไปมารวมกันทำให้เกิดคำใหม่ มีความหมายใหม่ แต่คำนั้นยังคงมีเค้าความหมายเดิมอยู่

คำประสมในบทอ่านประกอบหนังสือตรุณศึกษามีลักษณะ ดังนี้

2.1.3.1 คำประสมที่ใช้เป็นคำนาม

คำประสมประเภทนี้มีคำนามประสมกับคำนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำบุพบท ซึ่งจะกล่าวต่อไปคือ

1) คำประสมคำนามกับคำนาม ดังตัวอย่าง

คำ การปรากฏในประโยค

น้ำใจ เจ้าสำเภานี้น้ำใจดีไม่มั่วละ

(เล่ม 1 หน้า 31)

น้ำใจ มีความหมายเชิงอุปมา หมายถึง ความเอื้ออาทร

น้ำนม เมื่อยามนั่งพัดพัดแมลงวันน้ำนมนั้น ใครหนอให้เรากลิ่น

“อ้อ ! แม่เราเจ้าประคุณ !”

(เล่ม 4 หน้า 6)

น้ำนม หมายถึง ของเหลวสีขาวที่ออกจากนมคน หรือนมสัตว์ เป็นอาหารเลี้ยงลูก

หัวบ้าน แต่ก่อนๆ ในเมืองไทยเราถ้ามีหนังสือ

คำ	<u>การปรากฏในประโยค</u>
หัวเมือง	เกี่ยวข้องกับราชการ อ้างถึงกระแสน้ำรับสั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วมีตราพระราชสีห์หรือตราพระคชสีห์ประทับไว้เป็นสำคัญไปถึง <u>หัวบ้านหัวเมือง</u> แล้วบรรดากรมการผู้ใหญ่ผู้น้อยในเมืองนั้นก็ต้องเอาพานมาคำนับรับท้องตรานั้น (เล่ม 3 หน้า 62) หัวเมือง หมายถึง เมืองต่าง ๆ นอกจากเมืองหลวง ส่วนคำว่า หัวบ้านเป็นสร้อยคำ
ชาวไร่	เกาะกะหลาป่าทะเลฝ่ายใต้มีพระยาชื่อกาหลง
ชาวนา	ใจคอดุร้ายมีแต่ดีด่า <u>ชาวไร่ชาวนา</u> (เล่ม 2 หน้า 4) ชาวไร่ ชาวนา หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพทำไร่ทำนา
หัวอก	บำบุเหลือบตาประหลก <u>หัวอก</u> ตัน ตอบว่า “ฉันนี่กร้อยลักหอยกิน” (เล่ม 4 หน้า 31) หัวอก หมายถึง อก, จิตใจ
ใจความ	<u>ใจความ</u> ในพระราชสาสน์นั้นเป็นที่ทำอยู่ในตัวว่าให้ไทยเลือกเอาอย่างหนึ่ง (เล่ม 4 หน้า 136 – 137) ใจความ หมายถึง ส่วนสำคัญของเรื่อง
หน้าที่	เจ้าดูเถ่าแก่อู๋ซิเมื่อแกมาแต่ชั่วเถาได้แต่เสื้อกะผ้าม่า แกก็มาทำไรยาอยู่ใกล้ๆ เรายี่แหละแต่แกดีไม่ละ <u>หน้าที่</u> ที่ตัวทำ (เล่ม 1 หน้า 63) หน้าที่ หมายถึง งานประจำที่ต้องปฏิบัติ

คำ	การปรากฏในประโยค
ลูกขุน	พวกลูกขุนต่างรับเอาหมูมา นิ้วมือถูกหมูกำลังร้อน ก็เอานิ้วใส่ปากอมประสงคฺจะให้หายร้อน ลิ้นถูกเนื้อหมู เข้าเลยรู้รสอร่อยเหมือนตาแป๊ะเข้าดี (เล่ม 4 หน้า 5)
ลูกเรือ	ลูกขุน หมายถึง คณะผู้พิจารณาผิดชอบใน อรรถคดีก่อนที่ผู้พิพากษาจะตัดสิน ลูกเรือรับช่วยกันเอาเรือบดหย่อนลงมารับคนโดยสาร (เล่ม 5 หน้า 122)
ชีครอก	อย่าเลือกมาปลาชีครอกบอกตรงตรงชี้เกียจก่งคอกจิก กระดิกกาย (เล่ม 5 หน้า 46)
เมืองหลวง	ชีครอก หมายถึง ไพร่ ในสมัยหนึ่งครั้งกรุงเก่ายังเป็นเมืองหลวงอยู่นั้นเขาว่า มีธรรมเนียมทำความเคารพอำนาจพระเจ้าอยู่หัวอย่างแข็งแรง (เล่ม 3 หน้า 62)
เมืองท่า	เมืองหลวง หมายถึง จังหวัดหรือนครซึ่งเป็นที่ตั้งของรัฐบาล บริหารประเทศหรือที่กษัตริย์ประทับอยู่ ฮ่องกงรุ่งเรืองเป็นเมืองท่าเจ้ากับข้าล้วนแรงแข็งขยัน (เล่ม 3 หน้า 42)
นางงาน	เมืองท่า หมายถึง จังหวัดนครซึ่งเป็นที่จอดเรือสินค้าทางทะเล เพื่อขนถ่ายสินค้า นิ้วเป็นสายระยาง สองเท้าต่างสมอไม้ ปากเป็นนางงานไป อชฌาสัยเป็นเสปียง (เล่ม 3 หน้า 93)
	นางงาน หมายถึง หัวหน้าผู้ควบคุมงาน

<u>คำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
นายทัพ	เพื่อให้เกิดความโสมนัสรื่นเริงแก่
นายกอง	<u>นายทัพนายกองบรรดาทหารที่ไปศึกเมืองไทยมา</u> (เล่ม 5 หน้า 63)
เจ้าบ่อ	<u>เจ้าบ่อจะไขประตูน้ำเต่าปลาที่ไหนจะมีเหลือละเกลอขา</u> (เล่ม 1 หน้า 59) เจ้าบ่อ หมายถึง เจ้าของบ่อน้ำ
เจ้าหนี้	<u>บุรุษเจ้าหนี้</u> หายอมให้ผิดไม่ส่งให้เอาตัวไปขังตะรางเสียที (เล่ม 5 หน้า 54) เจ้าหนี้ หมายถึง เจ้าของเงินที่ลูกหนี้ติดค้าง
ท้องนา	กระบวนแห่ที่จะไป <u>ท้องนา</u> นั้นคนถือธงนำหน้ากระบวน (เล่ม 3 หน้า 129) ท้องนา หมายถึง ทุ่งนา
ท้องเรือ	พอกระแสน้ำค่อยๆ เชาวรินๆ ไหลเข้า <u>ท้องเรือ</u> กับต้นเหินจะไม่ พ้นจากความพินาศอันตรายนี้ได้แล้ว (เล่ม 5 หน้า 122) ท้องเรือ หมายถึง ส่วนล่างภายในลำเรือซึ่งบรรจุทุกสิ่งของ
คนทรง	ถึงทุกวันนี้ก็ยังเลอะเทอะอยู่ถมไป เช่น สันติว เสี่ยงทาย เขิญ เจ้าให้เข้า <u>คนทรง</u> (เล่ม 5 หน้า 131) คนทรง หมายถึง คนที่เจ้าหรือผีเข้าสิง
แม่น้ำ	ไปไม่ช้าก็ทะลุ <u>แม่น้ำ</u> (เล่ม 1 หน้า 37)
ถั่วพู	ตาเขอแกชื้อมะเขือ <u>ถั่วพู</u> และ <u>ใบชา</u> ผ่าเสื่อ
ใบชา	เอาใส่เรือจะไปค้าแก่ผู้ที่ทำนา (เล่ม 1 หน้า 34)

<u>คำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
หมอความ	ทิดโหมดไปหา <u>หมอความ</u> (เล่ม 5 หน้า 12)
ห้องน้ำ	ดาดฟ้าซ้อนกันถึง 8 ชั้น มีทั้งสวนอุทยาน สำหรับให้คน เดินเล่น ปล่อยอารมณ์ชมดอกไม้ มีทั้ง <u>ห้องน้ำ</u> (เล่ม 5 หน้า 120) ห้องน้ำ หมายถึง ห้องที่ใช้สำหรับอาบน้ำ
รถยนต์	ทุกวันนี้ในกรุงเทพมหานครมี <u>เรือกลไฟ</u> <u>รถยนต์</u> ทั้งเล็ก
เรือกลไฟ	ใหญ่ทุกชนิด (เล่ม 5 หน้า 4) รถยนต์ หมายถึง เรือที่แล่นไปด้วยกำลังเครื่องยนต์ เรือกลไฟ หมายถึง เรือที่แล่นไปด้วยกำลังไอน้ำ
ข้าวเปลือก	ไม่หยุดยังเกล็ด <u>ข้าวเปลือก</u> กระเดือกกลืน บ้างเล็มล่ำรำแรง ละเลงเล่น (เล่ม 3 หน้า 11) ข้าวเปลือก หมายถึง เมล็ดข้าวที่ยังมีเปลือกติดอยู่

จากตัวอย่างคำประสมคำนามกับคำนาม พบว่า คำบางคำจะมีคำหน้าเหมือน

กัน เช่น คำว่า	น้ำ = น้ำใจ น้ำนม
	หัว = หัวบ้านหัวเมือง หัวอก
	หน้า = หน้าที หน้าอก
	ลูก = ลูกขุน ลูกเรือ
	เมือง = เมืองหลวง เมืองท่า
	นาย = นายกอง นายงาน นายทัพ
	เจ้า = เจ้าบ่อ เจ้าหนี
	ท้อง = ท้องเรือ ท้องนา

2) คำประสมคำนามกับคำกริยา ประสมกันแล้วเป็นคำนาม

ดังตัวอย่าง

<u>คำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
<u>น้ำพุ</u>	ตาไฮ้แกมีธุระจะไปเฝ้าไรที่ภูเขาคอมมาที่ศาลาบ่อน้ำพุ ก็ปะเจ้าโมฬีน้ำพุ หมายถึง น้ำที่พุ่งขึ้นมาจากใต้ดิน (เล่ม 1 หน้า 31)
<u>ห้องเรียน</u>	เมื่อแรกเข้าไปใน <u>ห้องเรียน</u> นั้นถ้าครูสั่งว่า ให้ทุกคน ตั้งใจฟังครูจะอธิบายถึงเรื่องนี้เรื่องนั้น ขณะนั้นเจ้ามัว หยิบนี่ฉวยนั่น จับโน่น วางนี่บ้างหรือเปล่า (เล่ม 2 หน้า 70) ห้องเรียน หมายถึง ห้องที่ใช้เป็นที่เรียนหนังสือ
<u>ข้าวปลูก</u>	ส่วน <u>ข้าวปลูก</u> อีกบางเมล็ดนั้นไปตกในที่นาอันเป็นดินดี ชุ่มชื้นแล้วก็งอกงามออกรวง (เล่ม 3 หน้า 2) ข้าวปลูก หมายถึง ข้าวเปลือกที่เก็บไว้เป็นพันธุ์ในปีต่อไป
<u>เครื่องบิน</u>	นายวันเดินบอร์นชาวเบลเยียมคนหนึ่งเป็นเอเยนต์ของบริษัท <u>เครื่องบิน</u> ฝรั่งเศสได้เข้ามาแสดงอากาศยานขึ้นเรือเหาะให้ ชาวไทยเราดูเป็นครั้งแรก (เล่ม 4 หน้า 22)
<u>คนใช้</u>	ลึงเห็นนายของตนไม่สบายเช่นนี้ก็ยิ่งตั้งใจระวังระไว อยู่ใกล้ ๆ ทำอย่างกับเป็นพนักงานสำหรับดูแล <u>คนใช้</u> ก็ว่าได้ (เล่ม 2 หน้า 54)
<u>เรือรบ</u>	สมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสทรงส่งสารพระราชกฤษฎีกา พระทัยกระทำมิตรไมตรีช่วยเหลือพระเจ้าญาล็องว้างเด็จึงทรง พระราชทาน <u>เรือรบ</u> กระสุนดินดำทั้งปืนดาบศิลาและพลทหาร เป็นอันมากส่งมาเมืองญวน (เล่ม 4 หน้า 26)

จากข้อความตัวอย่าง พบว่า คำประสมคำนามกับคำกริยาเมื่อประสมกันแล้ว
ก็คงชนิดของคำเป็นคำนามตามคำหน้าแม้ว่าคำหลังจะเป็นคำกริยาก็ตาม

3) คำประสมคำนามกับคำวิเศษณ์ ดังตัวอย่าง

<u>คำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
<u>น้ำร้อน</u>	รังนกนี้ถ้าจะเอามาลวก <u>น้ำร้อน</u> หรือหนึ่งเข้าแล้วก็เหมือนวัน สำหรับ (เล่ม 4 หน้า 39) น้ำร้อน หมายถึง น้ำที่ต้มและยังร้อนอยู่
<u>น้ำแข็ง</u>	ท่านผู้เป็นคนต้นคิดวิธีทำ <u>น้ำแข็ง</u> ขึ้นนั้นเป็นเชื้อตระกูลพ่อค้า ชาวฝรั่งเศส ชื่อชาร์ลเตเลียร์ (เล่ม 5 หน้า 37) น้ำแข็ง หมายถึง น้ำที่แข็งตัวเป็นก้อนเพราะถูกความเย็น
<u>ปืนใหญ่</u>	เด็กพนมขาวไร่สับปะรดแขวงเมืองปราจีนฝ่ายตะวันออก ได้เข้ามาเยี่ยมท่านหมื่นแม่่นายทหาร <u>ปืนใหญ่</u> ชั้นเก่า ๆ ผู้เป็น ลุงอยู่ในกรุงเทพฯ (เล่ม 5 หน้า 112) ปืนใหญ่ หมายถึง ปืนขนาดใหญ่ใช้การรบสำหรับยิงทำลาย ที่มั่นของข้าศึก

1.4 คำประสมคำนามกับคำบุพบท ดังตัวอย่าง

<u>คำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
<u>หมาใน</u>	<u>หมาใน</u> ใหญ่เนื้ออะไร ๆ จะมาทำไหนดไม่ว่าข้าก็สู้ได้ (เล่ม 1 หน้า 47) หมาใน หมายถึง สุนัขชนิดหนึ่งสูงกว่า ยาวกว่า และแดงกว่าสุนัขจิ้งจอก
<u>บ้านนอก</u>	นายสะท้อนหมั่นเรียน อยากรู้จริง ๆ ครูสอนก็เบาใจ แต่กริยานั้นแหละมักติดขัดจะเป็น <u>บ้านนอก</u> อยู่สักหน่อย (เล่ม 3 หน้า 61) บ้านนอก หมายถึง เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป

คำ การปรากฏในประโยค
เมืองนอก เดียวนี้เมืองไกลดูย้ายมาอยู่ห้วยบ้านท้ายบ้านเสียแล้ว
เมืองนอกเมืองนาไปเข้าเย็นกลับ
 (เล่ม 4 หน้า 23)
 เมืองนอก หมายถึง ต่างประเทศ คำว่าเมืองนาเป็นคำ
 เสริมสร้อย

2.1.3.2 คำประสมที่ใช้เป็นคำคุณศัพท์
 คำประสมที่ใช้เป็นคำคุณศัพท์ที่พบมีคำนามกับวิเศษณ์เป็น

ส่วนใหญ่ ดังตัวอย่าง

คำ การปรากฏในประโยค
ใจดี ใจงาม เมื่อเวลาแลดูกิริยาท่าทางแต่ห่างๆ เฝินๆ นั้นดูเป็นคนใจดี
ใจดำ ใจชั่ว ใจงามทั้งนั้น แต่ครั้นเมื่อมาแลดูให้ใกล้ ๆ เข้าก็กลับ เห็นว่า
 เป็นคนใจชั่วใจดำสมควรคบหาสมาคม
 (เล่ม 3 หน้า 19)
ใจดีใจงาม หมายถึง มีความเมตตากรุณา
ใจดำ หมายถึง เห็นแก่ตัว
ใจชั่ว หมายถึง ใฝ่ทางเลว

2.1.3.3 คำประสมที่ใช้เป็นคำกริยา

คำประสมที่ใช้เป็นคำกริยา จะประกอบด้วยคำกริยากับคำนาม

คำกริยากับคำกริยา และคำวิเศษณ์กับนาม ดังนี้

1) คำประสมคำกริยากับคำนาม ดังตัวอย่าง

คำ การปรากฏในประโยค
ตั้งหน้า ข้างฝ่ายแต่มีมานะตั้งหน้าเดาะแตะ ๆ ไปเสมอไม่รอช้า
 (เล่ม 2 หน้า 3)
 ตั้งหน้า หมายถึง มุ่งหน้า
ปลุกใจ ทหารเล่าที่จะปลุกใจให้กล้า
 (เล่ม 3 หน้า 125)

- คำ การปรากฏในประโยค
- ใส่แห่ง เสือหนุ่มจึงว่า “อ้า ! ลุงอย่ามาทวงจู้จี้นะ ใส่แห่ง มาหลายวัน
แล้ว
(เล่ม 2 หน้า 23)
ใส่แห่ง หมายถึง อดอยาก
ปลุกใจ หมายถึง ระวังใจให้กล้าหาญ
- เสียแต่้ม เจ้าพระยาจักรีเห็นเจ้าพระยาสุรสีห์ผู้น้องเสียแต่้ม แก่พม่า
หลายครั้งแล้วก็คิดมานะขึ้นมาจะแก้แทนน้อง
(เล่ม 3 หน้า 47)
เสียแต่้ม หมายถึง เสียที
- เสียใจ พระเอกาทศรถนี้ จะไม่มีชื่อเสียงปรากฏเหมือนกับเขาอย่าง
สมเด็จพระนเรศวรนั้นก็จริงตนก็อย่าได้เสียใจ
(เล่ม 4 หน้า 112)
เสียใจ หมายถึง เป็นทุกข์เพราะผิดหวัง
- พอใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ราษฎรก็ยอมไม่พอใจ เป็นเหตุให้เกลียดชัง
พวกตระกูลสูง
(เล่ม 5 หน้า 107)
- 2) คำประสมคำกริยากับคำกริยา ดังตัวอย่าง
- คำ การปรากฏในประโยค
- ได้ถาม พระเจ้าอยู่หัวจึงแหวกพระวิสูตรออก
รับสั่ง ทอดพระเนตรเห็นราษฎรที่ร้องนั้น นัยต์ตาปะทุโลहितไหลโซม
หน้าไปหมดจึงรับสั่ง ให้ได้ถาม
(เล่ม 3 หน้า 122)
- ค้าขาย มิสเตอร์ฮันเตอร์พ่อค้าอังกฤษซึ่งตั้งห้างค้าขาย อยู่ที่กุฎีจีน
ในกรุงเทพฯ ได้สั่งซื้อเรือกลไฟเข้ามาเมืองไทยลำหนึ่ง
(เล่ม 5 หน้า 2)
- ตกลง เมื่อคิดเช่นนี้จึงได้ตกลง กันว่าแต่นี้ไปเท่า จะหยุดเดินไม่ไป
ไหน
(เล่ม 5 หน้า 109)
ตกลง หมายถึง ยินยอมพร้อมใจ

- 3) คำประสมคำวิเศษณ์กับคำนาม ใช้เป็นคำกริยา ดังตัวอย่าง
<u>คำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
<u>ดีใจ</u>	เจ้าจำปี <u>ดีใจ</u> ก็เอาได้ห่อผ้าไปให้
	(เล่ม 1 หน้า 17)
<u>อ่อนหู</u>	ครั้นรุ่งขึ้นต่างก็ออกรบชิงดีกันอีก ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะอยู่
หลายครั้งประมาณเก้าวันสิบวัน จนทำให้อะแซห่วนก็ <u>อ่อนหู</u> ลง
	(เล่ม 3 หน้า 47)

ใช้ในความหมายแปลกไปจากพจนานุกรม “อ่อนหู” หมายถึง ยอมรับถ้า
ความหมายตามพจนานุกรม อ่อนหู หมายถึง เบื่อระอา

เต็มใจ นายแจลัมได้ฟังก็ไม่มีใครเต็มใจไป
(เล่ม 2 หน้า 17)

2.1.3.4 คำประสมที่ใช้เป็นคำกริยาวิเศษณ์

คำประสมลักษณะนี้จะป็นคำประสมคำนามกับวิเศษณ์

ดังตัวอย่าง

<u>คำ</u>	<u>การปรากฏในประโยค</u>
<u>ใจดี</u>	ข้านี้ก็โตอายุได้เก้าปีเข้าปี <u>นี้ดี</u> เขาไม่ได้ละตามีกี่แต่จะ
ทำ <u>ใจดี</u> ต่อเท่านั้นแลคะ
	(เล่ม 1 หน้า 31)
<u>หน้าเก๋</u>	คราวนี้พ่อแม่และชาวบ้านทั้งหมื่นต่างก็ทำ <u>หน้าเก๋</u>
คินเข้าบ้าน
	(เล่ม 2 หน้า 10)
	หน้าเก๋ หมายถึง มีสีหน้าเจื่อน
<u>เบาใจ</u>	ตั้งแต่วันนั้นมา จะหาใครเครื่องในการเขียนเอก โท วรรณตอน
ให้ถูกต้องเหมือนเจ้าเป็นได้น้อยตัว เป็นที่ <u>เบาใจ</u> ในการสอน
ของท่านครูเป็นอันมาก
	(เล่ม 4 หน้า 12 – 13)

จากการศึกษาเรื่องคำประสมในบทอ่านประกอบของหนังสือดรุณศึกษา พบว่า คำประสมส่วนมากเป็นคำประสมที่ใช้เป็นคำนาม ซึ่งแยกเป็นคำประสมที่เกิดจากคำนามกับคำนามเป็นส่วนใหญ่ ส่วนคำประสมที่ใช้เป็นคำกริยา คำกริยาวิเศษณ์ และคำคุณศัพท์ มีปรากฏรองจากคำประสมที่ใช้เป็นคำนามตามลำดับ

เรื่องการสร้างคำประสมขึ้นใช้ พบว่า คำที่ ฟ. ฮีแลร์ สร้างขึ้นนั้นเป็นคำประสมที่ใช้คำหลักที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “เจ้า คน นัก นาย ชาว” เช่น เจ้าบ่อ คนมวย นักแดร นายงาน ชาวงาน พ่อยอดเย็น คำเหล่านี้ใช้เหมือนกันบ้างในเรื่องของความหมายกับคำที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คำที่ใช้เหมือนกับคำปัจจุบัน เช่น “เจ้าบ่อ” หมายถึง เจ้าของบ่อ ซึ่งปัจจุบันใช้คำว่า “เจ้ากระทรวง” หมายถึง รัฐมนตรีประจำกระทรวง หรือผู้บังคับบัญชากระทรวง “เจ้ากรม” หมายถึง หัวหน้ากรมในราชการฝ่ายทหาร ส่วนคำที่แตกต่างปัจจุบันคือคำว่า “คนมวย” ซึ่งใช้คำหลักต่างกับคำปัจจุบันในการประสมคำ เนื่องจากปัจจุบันใช้คำว่า “นักมวย” แต่ความหมายของคำก็ยังใช้เหมือนกัน จึงแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีวิธีสร้างคำขึ้นใหม่เพื่อใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง

2.1.4 คำต่างประเทศ

ในบทอ่านประกอบของดรุณศึกษา พบว่า มีการใช้คำต่างประเทศอยู่หลายภาษา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาอื่นๆ ได้แก่ ชาว มลายู โปรตุเกส ฝรั่งเศส ทมิฬ อาหรับ เปอร์เซีย เวียดนาม พม่า ญี่ปุ่น คำเหล่านี้ส่วนมากเป็นคำภาษาต่างประเทศ ซึ่งใช้สื่อสารกันจนเป็นที่รู้จัก เข้าใจความหมายอยู่แล้ว

คำภาษาต่างประเทศที่ปรากฏมักเป็นคำนามแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ คำนามเฉพาะ และคำนามทั่วไป

คำนามเฉพาะ คือ คำนามที่เป็นชื่อเฉพาะของคน สัตว์ สิ่งของ และสถานที่

คำนามทั่วไป คือ คำนามที่ใช้เรียกชื่อทั่วไปไม่ชี้เฉพาะ ทั้งนี้คำในแต่ละภาษาอาจไม่ครบทุกหมวด ซึ่งผู้วิจัยจะรวบรวมเท่าที่มีปรากฏใช้ในหนังสือดรุณศึกษา

2.1.4.1 คำนามเฉพาะ ได้แก่

ภาษาอังกฤษ เช่น (นาย) วันเดินบอร์น (นาย) วีเลียมเดล
 มิสเตอร์ฮันเตอร์ เกสเลอร์ ชาร์ลเตเลียร์ (พระเจ้า) เซาล์ ดาวิด (นักบุญ) เอลีซาเบ็ธ อาปอส
 โตโล (นักบุญ) มาร์ติร์ (พระมหา) เยชูคริสต์ (ชาว) เบเลเยม (ชาว) ออสเตเรีย (ชาว) สวิส
 (แขก) วาปะนัว (ประเทศ) สวิส (ทวีป) ยุโรป (เมือง) คาลิเลโอ เซนต์คาเบรียล (วัด) คอนเซ็ปชัน
 (เกาะ) เซฟาโล (เสื้อ) ปะแตนต์ บู้ต ฟุตบอล ก๊าซฮาโมเนีย น้ำมันก๊าด

ภาษาจีน เช่น เซ็กฮูโปซู่ (พระเจ้า) เทียนจู้ (พระเจ้า) อิว
 อ่อง เลียดก๊ก เล่าไล่ซือ อาจิง ถั่วแก่ (เมือง) โกแก่ง ชั่วเถา เกียะ เอี่ยม (เสา) โป๊ะ เอียนดุน
 เรือโป๊ะ หวอย โป

ภาษาชวา เช่น (พระยา) กาหลัง (เกาะ) กะหลาปา
 ภาษาอาหรับ เช่น (หมอ) ฮายี อาบราฮัม ลีอด ยูเดว นาบู
 อาบัง สะลาม

ภาษาเวียดนาม เช่น อาณา ไตเซิง (สมเด็จพระเจ้า) ญาล็อง
 ว่างเต้

ภาษาพม่า เช่น (พระเจ้า) ตะเบ็งชะเวตี้ (พระเจ้า) บุเรงนอง
 (พระเจ้า) มังระ (พระเจ้า) อังวะ (เมือง) ดองอู หงสาวดี ย่างกุ้ง

ภาษาโปรตุเกส เช่น บาทหลวง

ภาษาฝรั่งเศส เช่น (วัด) ชังตากุรส (เรือ) ติดานิก

ภาษามลายู เช่น (เรือ) กำปัน

ภาษาเปอร์เซีย เช่น ดราซุ

ภาษาทมิฬ เช่น กำมะหยี่

ภาษาญี่ปุ่น เช่น คาโอยามา

2.1.4.2 คำนามทั่วไป ได้แก่

ภาษาอังกฤษ เช่น เอเยนต์ กัปตัน โซดา ไอศกรีม อัสนัษฏ
 (ทวีป) อเมริกา ออฟฟิต

ภาษาจีน เช่น จินแส จินจู้ จั๊บกัง ไต้ก๋ง เตี้ย ตี อาเจี เจ้าสัว
 เจ็ก อาอู่ ก๊ก เซียน ฮ่องเต้ (ตา) เป๊ะ เกียมฉ่าย เต้าหู้ ปาโห่งโก่ กาน้ำ ดั่ว ยี่ห้อ หุ่น โสหุ่ย

ภาษาชวามลายู เช่น กุลี กะลาสิ ว่าว^{*}

ภาษามลายู เช่น (โจร) สลัด สะเต๊ะ

ภาษาฝรั่งเศส เช่น กงสุล

คำข้างต้นเมื่อปรากฏในประโยคในบทอ่านประกอบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้
คำนามทั่วไปที่เป็นคำเรียกชื่ออาหาร

คำภาษาอังกฤษ เช่น

เจ๊กหอบถั่งหรือไสรถเล็ก ๆ เติบรื่องไปตามถนนหนทางว่า “ไอติ่มๆ” พอได้ยินก็เข้าใจได้ทันทีว่าขายน้ำแข็งที่ฝรั่งเรียกว่า “ไอศกรีม” แต่เจ๊กรื่องกลายเป็น “ไอติ่ม” ไปเสีย (เล่ม 5 หน้า 37)

ไอศกรีม มาจากคำว่า Ice – cream หมายถึง ของหวานอย่างหนึ่งทำให้
ชั้นโดยใช้แช่น้ำแข็ง

ชาวกรุงและชาวหัวเมืองจะกินน้ำเย็นน้ำโซดา แช่น้ำแข็งให้เย็นคอก็ได้
ทุกเมื่อ (เล่ม 5 หน้า 45)

โซดา มาจากคำว่า Soda หมายถึง น้ำอัดลมรสจืดใช้ประสมสุราดื่ม

คำภาษาจีน

พอเห็นเจ๊กรื่องว่า ปาโห่งโก^{*}

ก็ว่าโง่งานเช่นนี้ที่จะง่าย

(เล่ม 3 หน้า 142)

* คำว่า “ว่าว” สลัด สิงหนเดชากุล (2540 : 188) อธิบายว่า คำว่า “ว่าว” เป็นคำภาษาชวามลายูว่า “wau”

* ปัจจุบันใช้ว่า “ปาห่งโก”

ปะแตนต์ ภาษาไทยนำมารวมกับราชเป็น ราชปะแตนต์ หมายถึง เสื้อนอก ปิดตั้งแต่คอลงมาโดยมีตุ้มกลัดตลอดคออย่างเครื่องแบบปรกติขาวของราชการ เดิมเรียกว่า ราชแปดแตนต์ มาจากคำบาลีผสมอังกฤษว่า Rajpattern แปลว่า แบบหลวง (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 2538 : 699)

คำภาษาจีน เช่น

ดาเลาไล่ชื่อ ยังมีวิธีทำความกตัญญูเป็นพิเศษกว่านี้ก็คือ

แกเอาเสื้อ กางเกงสี ... เอาก้อนอิฐ

เมล็ดกาน้ำพกให้เต็มกระเป๋เอี่ยม

(เล่ม 3 หน้า 115 – 116)

“เอี่ยม” ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 หมายถึง แผ่นผ้าสำหรับติดหน้าอกเด็กเล็ก ๆ เท่าที่ว่า คำนี้ เฉลิม ยงบุญเกิด (2516 : 132) แสดงความเห็นว่าจะมาจากภาษาจีนซึ่งภาษาจีนแต่จิ๋วใช้ว่า เอี่ยม แปลว่า ปิด, บัง คลุม,

ในการศึกษาคำต่างประเทศที่เป็นคำนามเฉพาะใช้เรียกบุคคล พบว่า มีการใช้ทั้งคำว่ามิสเตอร์ ซึ่งเป็นคำทับศัพท์และนาย ซึ่งเป็นคำที่มีการเปลี่ยนหน้าชื่อ เช่น มิสเตอร์ อันเตอร์ และนายวีเลียมแดล นอกจากนี้ก็มีการนำคำต่างประเทศมารวมกับคำไทยเป็นลักษณะ คำประสมระหว่างภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ เช่น ชาวเบลเยียม ประเทศสวิส ทวีปอเมริกา เมืองคาลิเลโอ เกาะเซฟาโล เป็นต้น

คำนามทั่วไปที่เป็นบุคคล

คำภาษาอังกฤษ เช่น

พอกระแสน้ำค่อย ๆ เซะริน ๆ ไหลเข้าท้องเรือกัปตันเห็นจะ

ไม่พ้นจากความพินาศอันตรายนี้ได้แล้วจึงสั่งให้กะลาสีลากเรือ

รีบช่วยกันเอาเรือบดหย่อนลงมารับคนโดยสาร

(เล่ม 5 หน้า 122)

คำว่า “กัปตัน” มาจากคำภาษาอังกฤษ Captain คำนี้คนไทยใช้ทับศัพท์กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้า ผู้นำ ผู้บังคับการในหน้าที่หรือกิจการบางอย่าง เช่น เรือกัปตันเรือ ก็หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่บังคับการเรือ (บุญเสริม ฤทธาภิรมย์. 2522 : 19 – 20)

คำภาษาจีน เช่น

แต่เมื่อเรือจอดทอดกบท่า

ล้นลูกค้าอึ้งอื้อจะซื้อของ

แต่จับกังเหี่ยวฮึกนึกคะนอง

มันจองหองจับกลุ่มประชุมกัน

(เล่ม 4 หน้า 86)

คำว่า “จับกัง” หมายถึง คนที่ทำงานโดยใช้กำลังกาย ใช้เรียกคนทำงานหนัก ในบางแห่ง ฟ.ฮีแลร์ อาจจะใช้คำว่า กูลี ซึ่งมาจากภาษามลายูในความหมายเดียวกันดังตัวอย่าง เช่น

(พวกปล้น) อยู่มามันคิดจะปล้นบ้านเหล่านี้ให้ชนะให้ได้

จึงปลอมตัวมารับจ้างเป็นกูลีอยู่ในหมู่บ้านนี้

(เล่ม 3 หน้า 9)

กูลี ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 มีความหมายว่า คนรับจ้างทำงานหนัก มีهابหาม เป็นต้น

แปลก ศิลปกรรมพิเศษ (2506 : 8 – 9) อธิบายว่า กูลี ภาษามลายู มีคำว่า Kuli แปลอย่างเดียวกับของไทย ส่วนในภาษาอังกฤษใช้ Coolie

จะเห็นได้ว่า ฟ.ฮีแลร์ เลือกใช้คำว่า จับกัง และ กูลี แตกต่างกันเป็นเพราะ ต้องการให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่เขียนในตอนแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับคนจีนจึงใช้คำว่า จับกัง

การที่ ฟ.ฮีแลร์ ใช้คำต่างประเทศในบทอ่านประกอบตรรกศึกษาเพื่อรักษาศัพท์ ภาษาเดิมไว้ ซึ่งมีทั้งคำทับศัพท์ที่เป็นชื่อเฉพาะ และคำที่ยังไม่มีคำแปล คำศัพท์ก็ตรงตาม รูปศัพท์ที่มาจากภาษาต่างประเทศในการใช้คำต่างประเทศยังช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหา มากยิ่งขึ้น

2.1.5 คำเก่าในบทอ่านประกอบตรรกศึกษา

นอกจากคำต่างประเทศแล้วในบทอ่านประกอบตรรกศึกษายังมีคำเก่า ปนอยู่เป็นจำนวนมาก

คำเก่า คือ คำที่พินสมัย การออกเสียงมีการเปลี่ยนแปลงการออกเสียง บางคำมีใช้น้อย แต่ในหนังสือตรรกศึกษามีคำโบราณบางคำในบทอ่านประกอบที่ผู้เขียนดารา แทรกไว้ ดังนี้

2.1.5.1 คำที่ออกเสียงเปลี่ยน ได้แก่

1) เปลี่ยนเสียงพยัญชนะ เช่น

<u>คำเดิม</u>	<u>คำที่ใช้ปัจจุบัน</u>
พิจารณา	วิเคราะห์

2) เปลี่ยนเสียงสระ เช่น

<u>คำเดิม</u>	<u>คำที่ใช้ปัจจุบัน</u>
โบราณ	โบราณ
มาย	ไม่
ตระลาการ	ตุลาการ

3) เปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ เช่น

<u>คำเดิม</u>	<u>คำที่ใช้ปัจจุบัน</u>
จุ่ม	จุ่ม

2.1.5.2 เปลี่ยนคำ ได้แก่

2.1 ใช้คำคนละคำกัน เช่น

<u>คำเดิม</u>	<u>คำที่ใช้ปัจจุบัน</u>
ผู้ใช้	คนใช้
ประแจ	กุญแจ
นายบ้าน	ผู้ใหญ่บ้าน
กษณะ	ขณะ
คนมวย	นักมวย
ชาวงาน	คนทำงาน
นักแดร	นักเป่าแตร, คนเป่าแตร
บัดเดี่ยว	ประเดี้ยว

2.1.5.3 คำที่ปัจจุบันเลิกใช้หรือใช้น้อย เช่น

กลี๋ สมพัตรสร ไพล่ ตำลึง เพ็อง อัฐ พส

คำเก่าที่ได้กล่าวข้างต้นเมื่อนำมาเข้าประโยคทำให้เข้าใจวิธีการใช้คำมากขึ้น ดังตัวอย่าง

กลี๋เจ้าพ่อเอาไว้ในตู้ ถ้าเจ้าไขประแจตู้

แก้ห่อชาดู แน่เจ้าก็จะได้กลี๋ช

(เล่ม 1 หน้า 55)

“แะะ เกลอส ! ใจเรานี้ฝ่อฝ่อ เพราะปราณีแก้ห่มุเหล้า

ปูปลาที่อยู่ในบ่อนี้เหลือใจละ เพราะเรารู้ว่าในเวลาไม่สู้ช้า

เจ้าบ่อจะไขประคูน้า เต่าปลาที่ไหนจะมีเหลือละเกลอชา”

(เล่ม 1 หน้า 59)

คำว่า “เจ้าบ่อ” เป็นคำประสม หมายถึง เจ้าของบ่อ

พระยาภาหลังหาทรรู้ในอุบายพระเจ้ากะหลาป่าไม่ก็ถวาย

สะลาม กล่าวทันที้ว่า “ดูก็พอดีพองามพระเจ้าข้าเสียแต่ชาวงาน

ทำปลั่งเปลอสเสีย เอาชามข้าวตั้งไว้เปล่า ๆ หาเอาข้าวใส่ไม่...”

(เล่ม 2 หน้า 5)

คำว่า “ชาวงาน” หมายถึง คนทำงาน เป็นการสร้างคำใหม่โดยการประสมคำ

ขุนนางพม่ากราบทูลว่า คนมวยในพวกไทยเขลย

มีฝีมือยิ่งนัก

(เล่ม 5 หน้า 63)

คำว่า “คนมว” เป็นคำประสมใช้ในความหมายเดียวกับคำปัจจุบันว่า

“นักมว”

...ฝ่ายพวกนักแตร นักดนตรี ก็จับเอาเครื่องมือมาติดสีตีเป่ารับกับ

เพลงร้องสรรเสริญพระบารมีแห่งพระผู้เป็นเจ้าขึ้นพร้อมกัน...

(เล่ม 5 หน้า 123)

คำว่า “นักแตร” เป็นคำประสม ที่ใช้คำหลักขึ้นต้นว่า “นัก” มีความหมายว่า คนเป่าแตร

2.1.6 สำนวนเก่า

สำนวนเก่าในที่นี้ หมายถึง สำนวนที่ใช้ในความหมายเปลี่ยนไปจากปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่หลายสำนวน กล่าวคือ ใช้แตกต่างจากปัจจุบันเกิดความหมายใหม่ขึ้น คำขยายที่แตกต่างกันไป หรือความหมายต่างกัน ดังนี้

2.1.6.1 เกิดความหมายใหม่ เช่น

<u>สำนวนเก่า</u>	<u>สำนวนปัจจุบัน</u>
เบาทุกข์	สบายใจ, หหมดทุกข์

2.1.6.2 ใช้คำต่างกัน เช่น

<u>สำนวนเก่า</u>	<u>สำนวนปัจจุบัน</u>
บอกหนังสือ	สอนหนังสือ
ปานกะว่า	ราวกับว่า
ไม่เล่า ก ข ก กา	ไม่ฝึกอ่านเขียน

2.1.6.3 ใช้คำขยายในสำนวนแตกต่างกัน เช่น

<u>สำนวนเก่า</u>	<u>สำนวนปัจจุบัน</u>
โผล่หน้ามา <u>ไสว</u>	โผล่หน้ามา <u>สลอน</u>
ราคา <u>เบา</u>	ราคา <u>ถูก</u>
ค่าเช่า <u>นาแรง</u>	ค่าเช่า <u>นาแพง</u>
อายุ <u>รุ่น</u>	อายุ <u>น้อย</u> , วัย <u>รุ่น</u>
อายุ <u>เขื่อง</u>	อายุ <u>มาก</u>

2.1.6.4 ใช้คำความหมายเดียวและใกล้เคียงกัน เช่น

<u>สำนวนเก่า</u>	<u>สำนวนปัจจุบัน</u>
ต่อ <u>ไส้</u>	ยา <u>ไส้</u>
ฝน <u>วาย</u>	สิ้น <u>ฝน</u> , หหมด <u>ฝน</u>
รู้ <u>เจน</u>	รู้ <u>ชัดเจน</u>
เกลี้ย <u>งดา</u>	สะอา <u>ดดา</u>
พูดอวด <u>คุณ</u>	พูดอวด <u>สรรพคุณ</u>

2.1.6.5 เรียงคำสลับที่กัน เช่น

<u>จำนวนเก่า</u>	<u>จำนวนปัจจุบัน</u>
ขึ้นตาดหน้าบาน	หน้าขึ้นตาดบาน

2.2 การใช้ประโยค

นักเขียนแต่ละคนย่อมมีวิธีการเรียบเรียงประโยคที่แตกต่างกัน เพื่อให้งานเขียนของตนน่าสนใจ บางคนใช้ประโยคสั้นๆ กระชับรัดกุม เข้าใจง่าย บางคนใช้ประโยคยาว มีความซับซ้อน ซึ่งเป็นไปตามความถนัดและสมกับงานเขียนของตน

นววรรณ พันธุเมธา (ม.ป.ป. : 135 – 158) กล่าวถึงประโยคว่า ประโยคต่าง ๆ แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. ประโยคความเดียว คือ ประโยคที่มีหน่วยกริยา 1 หน่วย มีหน่วยนาม 1 หน่วย หรือมากกว่านั้น และอาจจะมีหน่วยเสริมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ เช่น ฝนตก นิดฟังเสียงนก

2. ประโยคความซ้อน คือ มีหน่วยกริยา 1 หน่วย มีหน่วยนาม 1 หน่วย หรือมากกว่านั้น และอาจจะมีหน่วยเสริมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ ประโยคความซ้อนต่างกับประโยคความเดียวตรงที่หน่วยขยายของหน่วยนามหรือหน่วยกริยาในประโยคความซ้อนไม่ใช่คำแต่เป็นประโยค

เช่น ดอกไม้ที่อยู่ในสวนข้างบ้านบานสะพรั่ง
 ทูตไชยา ซึ่งรักธิดามากเกรงธิดาจะเสียใจ
 เขามีบ้านอันหรูหราใหญ่โตราวกับพระราชวัง
 ฉันหวังว่าคุณจะมา

3. ประโยคความรวม คือ ประโยคที่มีหน่วยกริยาดังแต่ 2 หน่วยขึ้นไป มีหน่วยนาม 1 หน่วย หรือมากกว่านั้น และอาจจะมีหน่วยเสริมและหน่วยเชื่อมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ เช่น

นิดนั่งยิ้ม
พอพ่อหลับสุวิทย์ก็ออกจากบ้าน

ชนิดของประโยคความรวมแบ่งตามลักษณะหน่วยประโยคแบ่งได้

2 ชนิด คือ

1. ประโยคความรวมธรรมดา
2. ประโยคความรวมซับซ้อน

1) ประโยคความรวมธรรมดา คือ ประโยคความรวมที่ไม่มีประโยคขยายในหน่วยนาม หรือหน่วยกริยา เช่น

วิชัยหิบบนหรือจุดสุบ

ผมรู้จักเขาดังแต่ก่อนเข้าทำงาน

2) ประโยคความรวมซับซ้อน คือ ประโยคความรวมที่มีประโยคขยายในหน่วยนามหรือหน่วยกริยา เช่น

ดึงเอาหนังสือที่แม่ให้วางไว้บนโต๊ะ

ชายที่ขายปลาลังเลใจแต่ในที่สุดก็ยอมยกปลาให้

เมื่อพิจารณาลักษณะการใช้ประโยคในบทอ่านประกอบบทเรียนศึกษาพบว่า พ. อีแลร์ ใช้ประโยคครบทั้ง 3 ชนิด คือ ประโยคความเดียว ประโยคความซ้อน และประโยคความรวม ซึ่งมีทั้งประเภทความรวมธรรมดา และประโยคความรวมซับซ้อน แต่เนื่องจากบทอ่านประกอบเป็นข้อความต่อเนื่องประโยคส่วนใหญ่จึงเป็นประโยคความรวม ดังจะได้กล่าวถึงประโยคแต่ละชนิดต่อไป

2.2.1 ประโยคความเดียว คือ ประโยคที่มีหน่วยกริยา 1 หน่วย มีหน่วยนาม 1 หน่วย หรือมากกว่านั้น และอาจจะมีหน่วยเสริมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ ดังตัวอย่าง

ไก่อยู่ดีไก่ป่า

(เล่ม 1 หน้า 8)

หมีชอบกินน้ำผึ้ง

(เล่ม 3 หน้า 22)

ท้าวเทพสตรีมีฝีมือกล้าหาญ

(เล่ม 4 หน้า 72)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า เป็นประโยคความเดียวที่มีหน่วยกริยา 1 หน่วย หน่วยนาม 1 หน่วย บางประโยคก็มีหน่วยเสริม

2.2.2 ประโยคความซ้อนในบทอ่านประกอบตรุณศึกษา จะมีประโยคขยายในหน่วยนามและหน่วยกริยามีคำเชื่อมว่า “ที่” “ซึ่ง” “ว่า” ดังตัวอย่าง

ประโยคขยายในหน่วยนาม เช่น

กะทะที่ทะลุใช้ไม่ได้

(เล่ม 1 หน้า 24)

คนที่ไม่มีความสัตย์เลวยิ่งกว่าสัตว์

(เล่ม 1 หน้า 68)

เด็กคริสตังที่จะไม่รู้จักบท “วันทามาเรีย”

เห็นจะไม่มี

(เล่ม 5 หน้า 78)

อวิชาความโง่เขลาเปรียบเหมือนศัตรูหุ้มมิตร

ซึ่งคอยแต่ทำร้ายเราอยู่เสมอ

(เล่ม 5 หน้า 148)

นายมรดกถามว่า “ปีใหม่นี้มีพิธีฉลองแห่

เสด็จพระราชดำเนินแปลก ๆ ในเดือนอะไรบ้างหรือ?

(เล่ม 3 หน้า 120)

ขุนนางพม่ากราบทูลว่า คนมวยในพวกไทยเขลย

มีฝีมือดียิ่งนัก

(เล่ม 5 หน้า 63)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า ประโยคที่ปรากฏมีทั้งประโยคความซ้อนที่ขยายหน่วยนามและหน่วยกริยา ประโยคความซ้อนส่วนมากใช้คำเชื่อมว่า “ที่” “ซึ่ง” ในประโยคขยายหน่วยนาม ส่วนคำว่า “ว่า” จะใช้เชื่อมในประโยคขยายหน่วยกริยา ประโยคความซ้อนส่วนมากจะไปปรากฏในประโยคความรวม

2.2.3 ประโยคความรวม ประโยคความรวมที่ปรากฏอยู่ในบทอ่านประกอบตรุณศึกษาจะมีลักษณะเป็นประโยคยาว มีความซับซ้อน ดังนั้นประโยคความรวมในบทอ่านประกอบจึงมีทั้งประโยคความรวมธรรมดาที่มีหน่วยเชื่อมและไม่มีหน่วยเชื่อม รวมทั้งประโยคความรวมซับซ้อน ดังตัวอย่าง

2.2.3.1 ประโยคความรวมธรรมดา

ประโยคความรวมธรรมดาที่ไม่มีหน่วยเชื่อม เช่น

อาแกถือห่อไขไก่ไปหาป่า

(เล่ม 1 หน้า 13)

ยามหานิลเป็นยาเย็นกินแก้ร้อน

(เล่ม 5 หน้า 14)

ประโยคความรวมที่ไม่มีหน่วยเชื่อมจากตัวอย่าง พบว่า มีหน่วยกริยาเรียงกัน 2 หน่วย โดยมีหน่วยนามที่คั่นอยู่ระหว่างประโยค เมื่อแยกแล้วจะได้ประโยคความเดียว 2 ประโยค

- ประโยคความรวมธรรมดาที่มีหน่วยเชื่อม หน่วยเชื่อมที่ใช้มีคำพวกนี้ เช่น ถ้า... ก็... ถึง... ก็ พอ.... ก็ เมื่อ... ก็ กับ และ เพราะ เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ถ้าทำอะไรก็เขาก็จะทำให้แก่เรา

(เล่ม 1 หน้า 21)

คนใจบาปถึงรูปงามก็น่าเกลียด

(เล่ม 2 หน้า 58)

อุฐกับลาในเมืองแอฟริกาหาได้ยาก

(เล่ม 3 หน้า 138)

เมื่อขุนนางทั้งหลายเห็นสติปัญญาของเจ้าพระยา

วิษเณรตั้งนี้แต่นั้นมาการดูถูกดูหมิ่นก็ค่อยสงบลงไปบ้าง

(เล่ม 4 หน้า 98)

การกุศลกรรมและพาณิชย์กรรมเป็นกำลังของชาติ

(เล่ม 4 หน้า 114)

พอแลเห็นตาฮุยแบกบานประตูขึ้นมาก็จำได้

(เล่ม 5 หน้า 21)

โรคเกิดเพราะธาตุในร่างกายไม่ปกติ

(เล่ม 5 หน้า 100)

2.2.3.2 ประโยคความรวมซับซ้อน

ประโยคความรวมซับซ้อนในที่นี้ หมายถึง ประโยคความรวมที่มีประโยคขยายในหน่วยนามหรือหน่วยกริยา ซึ่งมีทั้งประโยคความเดียว ความซ้อน และความรวมซับซ้อนกันทำให้ข้อความต่อเนื่องกันและมีขนาดยาว ดังตัวอย่าง

ถ้าจะกล่าวถึงเกาะต่างๆ ในอ่าวสยาม ซึ่งเป็นที่เกิด
ของรังนกอีแอ่นมากแล้วก็ควรจะออกชื่อถึงเกาะง่าม
ซึ่งเป็นเกาะเล็ก ๆ ตั้งอยู่ตรงหน้าเมืองชุมพร
 (เล่ม 4 หน้า 43)

ตัวอย่างข้างต้นนี้เป็นประโยคความรวมที่ประกอบด้วย ประโยคความซ้อน โดยมีหน่วยเชื่อมประโยคความรวมว่า “ถ้า ... ก็” และหน่วยเชื่อมประโยคความซ้อนว่า “ซึ่ง” ทำให้กลายเป็นประโยคความรวมซับซ้อน ที่มีประโยคย่อยขยายหน่วยนาม

นอกจากนี้ยังมีประโยคความรวมซับซ้อนที่ประกอบด้วยประโยคความซ้อน ดังตัวอย่าง

พอเรือผ่านมาตรงที่พ่อสุดใจนั่งดูอยู่นั้น
นายสุดใจเอะใจขึ้นมาก็ร้องดังว่า “พุทโธ ! น้ำจ๋า!
ดูเมื่อกี้นี้หลานหลงไหลแท้ๆ นะอ้ายที่ดูสีขาวนวลเป็นไยนั้น
ที่แท้ก็เป็นแต่ใบสีมัวๆ มอๆ ทั้งนั้นนะน้ำจ๋า”
 (เล่ม 3 หน้า 17)

ประโยคข้างต้นพบว่า มีประโยคความซ้อนในประโยคความรวม โดยมีหน่วยเชื่อมของประโยคความรวมว่า “พอ... ก็” “ก็” คำที่เป็นหน่วยเชื่อมประโยคความซ้อนว่า “ว่า” “ที่” ทำให้ประโยคข้างต้นเป็นประโยคความรวมซับซ้อน

เมื่อเจ้าของแพะคิดเช่นนั้นแล้วก็จึงแพะขาหักนั้น
มาให้ชายหูหนวกที่กำลังไถนาอยู่นั้นเอามือชี้แพะพลาง
บอกว่า “ขอบคุณแก่มากที่แกลบอกแพะให้เข้าได้หมดทั้งฝูง
ข้าเอาแพะขาหักมาแทนคุณให้ตัวหนึ่ง”
 (เล่ม 5 หน้า 75)

ประโยคข้างต้นเป็นประโยคความรวมซับซ้อน มีคำที่เป็นหน่วยเชื่อมว่า “เมื่อ ... ก็” เชื่อมในประโยคความรวม และหน่วยเชื่อม “ที่” “ว่า” เป็นหน่วยเชื่อมในประโยคความซ้อน

จากประโยคข้างต้นคำว่า พอ... ก็ ถ้า...ก็ เมื่อ...ก็ เป็นหน่วยเชื่อมประโยคความรวม ส่วนประโยคความซ้อนที่ปรากฏอยู่ในประโยคความรวมใช้หน่วยเชื่อมว่า “ที่” “ซึ่ง” “ว่า”

จากการศึกษาใช้ประโยคในบทอ่านประกอบตรรกศึกษา สรุปได้ว่า ฟ. ฮีแลร์ ใช้ประโยคความรวมซับซ้อนมากที่สุด เนื่องจากบทอ่านดังกล่าวเป็นข้อความต่อเนื่อง ผู้เขียนจึงต้องเชื่อมโยงต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ส่วนประโยคความซ้อนจะมีรองลงมาจากประโยคความรวม แต่ก็จะมีปรากฏอยู่ในประโยคความรวม ประโยคความเดียวมีน้อยมาก อาจเนื่องจากบทอ่านประกอบตรรกศึกษามีขนาดเนื้อเรื่องยาวต่อเนื่องกันจำเป็นต้องมีหน่วยนาม หน่วยกริยามากกว่า 1 หน่วย และมีหน่วยเชื่อมข้อความให้ต่อเนื่องกัน ข้อความบางส่วนต้องการส่วนขยายเพื่อให้ข้อความนั้นสมบูรณ์ สื่อความหมายได้ชัดเจน

2.3 สำนวนการเขียน

สำนวนการเขียนในที่นี้ หมายถึง วิธีการเขียนของ ฟ. ฮีแลร์ ที่สามารถใช้คำเพื่อแสดงภาพ เสียง แสดงความรู้สึก คำคล้องจอง คำเปรียบเทียบ สำนวนไทย และการเขียนเรื่องให้สนุกขบขัน ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเกิดจินตนาการ ดังผู้วิจัยจะได้กล่าวต่อไป

2.3.1 คำแสดงภาพ เสียง และความรู้สึก

เป็นการใช้คำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจทั้งในด้านรูปร่าง ลักษณะของสิ่งที่ผู้เขียนพรรณนาประหนึ่งว่าได้เห็นภาพหรือได้ยินเสียง ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ดังตัวอย่าง

เจ้าจำปีสีไปกะโ้กะแอ้ เฝ้าแต่ดูกระแด่เข้ากอไผ่เขาก็เหไปปะตะ
ตอไผ่เข้า ตอไผ่ก็ตำเอา เจ้าจำปีก็จำสู้ กะเตาะกะตะไปหาบิดา ตาจำดูเจ้าจำปี
ขาเปะเปะก็ขอดูขาเจ้าจำปี

(เล่ม 1 หน้า 18)

ข้อความข้างต้นแสดงภาพของคนที่ได้รับบาดเจ็บและเดินอย่างช้าๆ
ยังเห็นภาพของการเดินไม่ตรงเหมือนคนปกติ

เจ้าราตรีเข้าใจว่าพอเขาซื้อกลี๋ใหม่มาให้ก็เข้าไปคลำขาคลำเข้าบิดา

(เล่ม 1 หน้า 53)

ข้อความนี้แสดงอาการประจบ

พอสายๆ นายกลิ้งได้ยึนนายรินกู่ขึ้นดังๆ ว่าเสื่อมาเสื่อมา

นายกลิ้งก็ทิ้งขวานตะลิตะลานวิ่งเข้าบ้านคว่าป็นจะยิง

.....

ต่อมาไม่ช้าในราวสามวันมีเสื่อตัวใหญ่เข้ามาจะกินวัว

- นายรินแลดูจะขึ้นใจทำไมกลัวก็ไม่ได้ยึนตัวสั้น พลงกู่ขึ้นดังๆ

ยิ่งกว่าเก่าว่าเสื่อมาเสื่อมา

(เล่ม 2 หน้า 10)

ข้อความข้างต้นทั้งเสียงกู่ตะโกนแสดงภาพของคนที่รีบร้อน ด้วยความรู้
สึกหวาดกลัว ตื่นเต้น

สิ้นหน้าหนาวเข้าหน้าร้อนตอนหน้าแล้ง

แผ่นดินแห้งพืชพรรณกึ่งแห้งเหี่ยว

บ้างใบหล่นโกร๋นเกรียนเตียนดังเกลา

ลมก็เป่าผงคลีธุลีปลิว

น้ำข้างเหนือเรือสำปันยันไม่ไหว

แดดร้อนเหลือเหงื่อไคลไหลเป็นทิว

หน้าจ้อยจิวรันทอดหมดด้วยกัน

(เล่ม 5 หน้า 147)

บทกลอนข้างต้นผู้เขียนบรรยายให้เห็นภาพของความแห้งแล้งในหน้าแล้ง คือ
ใบไม้ร่วง ต้นไม้ขาดใบ อากาศร้อน ฝุ่นละอองปลิว เพราะแผ่นดินขาดความชุ่มชื้น และยังส่งผล
ให้ความรู้สึกของคนที่ได้รับบาดเจ็บจากการเปลี่ยนฤดูกาล ซึ่งทุกคนจะรู้สึกหวาดหวั่น เสร้า
นอกจากนี้ยังเห็นภาพของคนที่ยืนจ้องมีเหงื่อไคลไหลเต็มตัวทำให้รู้สึกว่าร้อนมาก

นายแจลัมก็ขมิขม้นแล่นเข้าไปคว้าวาวสาวเส้นป่านใส่กระบุง

ที่นี้ป่านก็ยุ้งรังพันเข้ากะหางวาวเสียแน่น นายแจลัมยิ่งแก้

มันก็ยังยุ่ง แค้นใจขึ้นมากก็กระทิงเท้าผาง เพราะที่ตะลิตะลาน
 จะให้เร็วจึงเอาหางว่าวพันแขนซ้ายเอาสายป่านพันแขนขวา
ร้องเต็มแรง ว่าวสู้ป่านไม่ได้ก็แหงโหว่เข้าไปครึ่งตัว
 ชะ ๆ ! เสียใจทั้งว่าวตึง ก็พอนายแฉ่ว นายแฉ่ม เร่งว่าเร็ว ๆ
 เข้าอย่ารำไรไปจะไม่ทันเล่น

(เล่ม 2 หน้า 17)

จากข้อความตัวอย่างผู้เขียนแสดงให้เห็นภาพความยุ่งรังของสายป่าน ความ
 รีบเร่ง และเห็นภาพของว่าวที่ฉีกขาด เพราะการเหวี่ยงอย่างแรงให้ความรู้สึกวาทังอย่างแรง
 ยังแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับอารมณ์โกรธ ฉุนเฉียว ดังข้อความว่า “เสียใจทั้งว่าวตึง” “แค้นใจ
 ขึ้นมากก็กระทิงเท้าผาง” เป็นต้น

เจ้าเสือหนุ่มนั้นด่วนฉวยเอาเนื้อไก่เข้าไปจนพุงบาน
 ปานกะว่าจะอิมอยู่ได้สี่ห้าวัน คลานเซซวนไปมา
 โดยที่ท้องแน่นเหลือกำลัง

(เล่ม 2 หน้า 23)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นภาพของผู้ที่ไม่รู้จักประมาณในการกิน การ
 เปรียบเทียบ “ปานกะว่าจะอิมอยู่ได้สี่ห้าวัน” ทำให้รู้สึกอิมจนเกินต้องการ ภาพ “คลานเซซวน”
 ทำให้เห็นภาพของเสือที่เดินไม่ไหว

ฝ่ายนายโถมก็แลชมต้นมะปราง มะปราง ยาง ยุ่ง
 บ้างก็สูงระหงดูจนเต็มแขนก็มีฝูงลิงค่างวิ่งโจน
ชะนีโหนกิ่งไม้บ้างก็พิไรรู้ว่า “บ๊ว ๆ โหวย ๆ” ฟังดูแสน
วังเวงใจ

.....
 นายโถมได้ฟังเข้าใจว่านายหนานเห็นช้างโขลงมันอยู่ข้างหน้า
 กระมังก็ผลุนวิ่งฉิวคืบหลังมาทางเก่า นายหนานเห็นเกลอ
 วิ่งตัวกลมไปดังนั้น ไม่ทันถามเข้าใจว่าเขาจะมีเห็นเสือโคร่ง
 เข้าแล้วหรือก็วิ่งปรือตามนายโถมไปบ้างวางกันไปจนเต็มกำลัง

(เล่ม 2 หน้า 19)

ข้อความตัวอย่างข้างต้น ฟ. ฮีแลร์ เขียนบรรยายให้เห็นภาพของป่า แสดงภาพการมองดูด้วยความชื่นชมว่า เงยหน้าดูจนสุด นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นพฤติกรรมของชะนี และเลียนเสียงธรรมชาติ คือเสียงร้องของสัตว์ ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงความรู้สึกกว้างขวางขณะอยู่ในป่า

พอครู่หนึ่งแม่ไต่ย็นร้อง"โอ๊ยๆ" กลิ้งตึงตึงลงมา
ตามชั้นบันไดก็วิ่งมาดูเห็นทั้งพี่ทั้งน้องล้มนอนกลิ้งลงมาดังนั้น
ก็เข้าอุ้มเอาขึ้นใส่สะเວวคนละข้างดูหน้าตาเป็นรอยแผลไปทั้งสิ้น
จะดูก็ไม่ได้ต้องถอนใจใหญ่พลางสั่งสอน

(เล่ม 2 หน้า 22)

ผู้เขียนบรรยายให้เห็นภาพของคนที่กำลังตกลงมาจากบันไดอย่างแรง ไต่ย็นเสียงร้องเพราะความเจ็บปวด เห็นภาพการช่วยเหลือคนบาดเจ็บ และแสดงความรู้สึกเหนื่อยไม่สบายใจ ระบายกับเหตุการณ์

เรือเหาะนี้ถึงว่าบินได้ก็จริงก็ยังไม่อาจจะปรี๊ไป
ปรี๊มา ไหวว่องคล่องแคล่วเหมือนอย่างนกกระจอกได้

(เล่ม 4 หน้า 24)

ข้อความตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนเปรียบเทียบให้เห็นภาพของเรือเหาะกับนกกระจอกว่าเรือเหาะไปไม่ได้เร็ว

น้ำก็ว่าไม่ใช่ธุระกงการอะไรของเขาแล้ว
ก็ไหลซู่ซ่าไปเสีย

(เล่ม 4 หน้า 52)

ขณะนี้บรรดาชาวบ้านทั้งหลายต่างก็พากันตีเกราะ
เคาะไม้ตีระฆังน้อยใหญ่เสียงโห่โห่งแก่งก้างดัง
บางคนถึงกับเอาขันและถาดขึ้นตีขึ้นเคาะ ก็มี
ฝ่ายพวกจีนก็จุดประทัดเสียงปั้งปั้งก้องสนั่นไปทั้งตำบลบ้าน

(เล่ม 4 หน้า 60)

ตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนเขียนแสดงความรู้สึกโดยอาศัยการเลียนเสียงและเอากเสียงที่เกิดจากธรรมชาติ กล่าวคือ เสียงน้ำไหล เช่น คำว่า ซู่ซ่า และเสียงที่เกิดจากการตีระฆังคือคำว่า โห่โห่ง แก่งก้าง เป็นต้น

มีนักเรียนคนหนึ่งบิดามารดาขาดสนจนทรัพย์
แต่จะหาเสื้อผ้าแต่งตัวลูกให้เสมอหน้าเสมอตาไปกับเพื่อน
นักเรียน ด้วยกันก็ไม่ได้เสื้อผ้าที่ให้ลูกสวมใส่นั้น ล้วนแต่
เก่าคร่ำคร่าแต่เย็บๆ ปะๆ ไม่รู้กี่ครั้งก็ทนจนเข็มหลงไม่รู้
ว่าจะเย็บไปทางไหน ทั้งคับตึงไม่เหมาะสมกับตัวด้วย
จะหาสวยงามสักสำหรับหนึ่งก็ไม่มีเลย

(เล่ม 4 หน้า 103 – 104)

จากตัวอย่างข้างต้น ฟ.ฮีแลร์ เขียนแสดงให้เห็นภาพของเด็กที่สวมเสื้อผ้า
เก่า ขาด ปะแล้วปะอีกจนไม่มีที่จะเย็บ ส่วน “เข็มหลง” ช่วยให้เห็นภาพชัดเจน

ฝ่ายสมเด็จพระนางเจ้าสุริยทนต์ทรงเห็นดังนั้น
เกรงพระราชสวามีจะเป็นอันตรายด้วยกำลังพระกตัญญูตามภาพ
พระนางจึงขับช่างทรงของพระนางออกขวางหน้าช่างพระเจ้าแปร
ไว้ ช่างพระเจ้าแปรกับช่างสมเด็จพระสุริยทนต์ได้ประสานงาน
ชนกัน ช่างพระเจ้าแปรได้ล่างแบกถนัดก็จัดเอาช่างสมเด็จพระ
สุริยทนต์ถวายแหวนขึ้นไป พระเจ้าแปรได้ก็ก็จ้วงฟัน
ด้วยพระแสงของ้าวถูกสมเด็จพระสุริยทนต์สิ้นพระชนม์
ชลลงกับคอช้าง

(เล่ม 4 หน้า 131)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนแสดงให้เห็นภาพของการชนช้าง ช่างของพระสุริยทนต์
เสียเปรียบถูกขัดขวางล่างถึงกับถวายแหวนขึ้นไป และยังแสดงให้เห็นภาพการฟันว่ากระทำด้วย
ความรุนแรง “จ้วงฟัน” เห็นภาพของการถูกฟันอย่างแรงถึงกับ “ชลลงกับคอช้าง”

ส่วนบุรุษซึ่งได้รับพระมหากรุณาเป็นพิเศษนี้พอถวาย
บังคมลาออกจากที่เฝ้าแล้วเผชิญได้มาพบปะกับบุรุษเพื่อน
ของตนอีกคนหนึ่งซึ่งเคยได้กู่หนียืมสินตนไปแต่เป็น
รายเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ถึงร้อยถึงชั่งก็ตรงเข้าบิบบคอเพื่อนเก่า
คนนั้นคั่นแน่นแนบพูดว่า “เอ็งกู่หนียืมเงินเข้าไปเท่าไร
ก็ต้องเอามาใช้เสียเดี๋ยวนี้ให้เสร็จเอ็งจะว่ากระไร”

(เล่ม 5 หน้า 54)

ข้อความตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นภาพการทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรง คือ
 ปีบคอ “เค้นแน่นแน่น” พร้อมทั้งเสียงขู่ตวาด

หญิงชาวในพากันขวัญหนีดีฝ่อ ร้องกรีดกรีด
 ภายในพระราชวังต่างหา สาลีจรรยา กันวุ่นวายแล้วทูล
อ้อนวอน พระเจ้าแผ่นดินให้ห้ามมิให้อึงป็นตอบพม่า

(เล่ม 5 หน้า 65)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนแสดงให้เห็นภาพและเสียงโดยใช้คำขยายคำที่เลียน
 เสียงผู้หญิงร้อง “ร้องกรีดกรีด” เห็นภาพของคนที่ตกใจกลัวอย่างมาก การใช้วิธีอุดหนุนให้
 ภาพของคนที่ไม่ต้องการได้ยินสิ่งใด กราบทูลอ้อนวอนให้ความรู้สึกว่าคนจะทูลด้วยเสียงที่แสดง
 ความกลัว

พุทโธ พุทถัง ! นาสงสารนายช่างเขียนเป็นหนักหนา
เดี่ยววิ่งมาข้างนี้ เดี่ยววิ่งไปข้างโน้น ได้ทีในมือก็จวนจะหมด
อยู่แล้ว เดี่ยวก้มลงแล้วก้มลงอีกก็ไม่ได้ สายป่าน ลุกขึ้น
วิ่งวนเวียนจนเหนื่อยเมื่อยล้าก็หาช่องทางออกไม่ได้

(เล่ม 5 หน้า 144)

ข้อความตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นภาพของผู้ที่ตกใจกลัว หาทางออกไม่ได้
 ต้องวนไปวนมาเพื่อหาวิธีเอาตัวรอดจากอันตราย

อนิจจา ขานั่นสั้นที่สุด
เดินสะดุดตบตะกุกตะกัก
กระดองกลมหุ้มหนังกำบังล้น
 หนักเหมือนกับแบกหลังคาไปป่าดง
 จะโยกย้ายบ้ายหน้าก็เกะกะ

(เล่ม 3 หน้า 132)

ข้อความนี้แสดงภาพของการเคลื่อนไหวของเต่าว่าเคลื่อนไปอย่างช้าๆ มีลักษณะ
 ตะกุกตะกัก เพราะเต่าขาสั้นกามีกระดองหุ้มหลังดูหนักเหมือนแบกหลังคาไปด้วย

วันหนึ่งผ่านสะพานเหล็กพบเจ็กอู๋
จับลูกหมูใส่ชุดอู๊ดอู๊ดดิน
อีกเปิดไถใส่ตะกร้าซู้ซ่าบิน

เสียงเจ๊กจีนแย่งยื้อชื่อกันหัว

(เล่ม 4 หน้า 84)

ตัวอย่างข้างต้น ฟ.ฮีแลร์ แสดงให้เห็นภาพของการซื้อขายด้วยความซุ่มนุญววย และกล่าวถึงเสียงที่เกิดจากการเลียนเสียงของสัตว์ คือ หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น

จากตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนได้ใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ คำซ้ำเสียง คำประสม คำขยาย รวมทั้งคำธรรมดาที่เลือกมาใช้มาบรรยายและพรรณนาความอย่างละเอียดอย่างเหมาะสมจนเห็นภาพได้ยินเสียงและให้ความรู้สึกแก่ผู้อ่านเป็นอย่างดี

กล่าวได้ว่า ฟ.ฮีแลร์ มีกลวิธีใช้คำที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ เกิดความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อเรื่องเหตุการณ์ที่น่าเสนอน่าสนใจ เราจึงผู้อ่านตลอดเวลา

2.3.2 การใช้คำคล้องจอง

บทอ่านประกอบหนังสือตรุณศึกษาในส่วนที่เป็นร้อยแก้วมีการใช้ถ้อยคำคล้องจองแทรกอยู่ในข้อความตามโอกาสที่เหมาะสมแก่บริบทมากขึ้น การใช้คำที่มีเสียงคล้องจองจัดได้ว่าเป็นลักษณะเด่นเฉพาะประการหนึ่งของ ฟ.ฮีแลร์ ในการเขียนร้อยแก้วเมื่ออ่านออกเสียงข้อความนั้นก็เกิดจังหวะกระทบกระทั่งของเสียง ทำให้รื่นหูน่าฟัง ลักษณะการเขียนดังกล่าวพบได้มากในบทอ่านประกอบ ดังตัวอย่าง

เออ ! ตัวเราหรือก็แก่คร่ำคร่า ขาเพี้ย หูตามัว แลดูไม่ได้ไกล

(เล่ม 1 หน้า 57)

กระต่ายได้ฟังดังนั้นก็ละอาย ขายหน้า เหลือที่จะละอาย

(เล่ม 2 หน้า 3)

เจ้าจึงจอกหายกลัว ... จึงเลยลองกัดกระซากลากจนเต็มกำลัง

กลองก็ดังดุ่ม ๆ ต่ำ ๆ ขึ้นอีก

(เล่ม 2 หน้า 52)

นายสะท้อนชะม่มักเขม่น รับคำสั่ง ฟังคำสอน โดยรวดเร็วทันอกทันใจ

(เล่ม 3 หน้า 61)

เมื่อมันจะโผผินบินกลับไปกลับมาซ้ายขวาหน้าหลัง มันก็ทำได้
สบายใจ

(เล่ม 4 หน้า 24)

ท่านฟรังซิสโกซเวรี จึงมาปลงจิตคิดอนิจจังว่าวิชาการทั้งปวงนอก
จากการปฏิบัติพระผู้เป็นเจ้าของแล้ว ก็ล้วนเป็นของไม่เที่ยงถาวรทั้งนั้น

(เล่ม 5 หน้า 79)

ทุก ๆ ปีพออย่างเข้าหน้าหนาวนากนี้ก็ประชุมเป็นสมัครพรรคพวก
สามัคคีพร้อมเพรียงกันเป็นฝูง ๆ สองร้อยตัวสามร้อยตัวก็มี

(เล่ม 3 หน้า 36)

นักเรียนคนหนึ่งบิดามารดาขัดสนจนทรพย์ แต่จะหาเสื้อผ้าแต่งตัวลูก
ให้เสมอหน้าเสมอตากับเพื่อนนักเรียนด้วยกันก็ไม่ได้ เสื้อผ้าที่ให้ลูก
สวมใส่นั้นล้วนแต่เก่าคร่ำคร่า แต่เย็บตุปะ ๆ ไม่รู้กี่ครั้งก็ทนจนเข็มหลง
ไม่รู้จะเย็บไปทางไหน

(เล่ม หน้า 104)

ฝ่ายข้างยายอยู่บ้านก็ได้แต่เฝียวเฝียวผัดผักรักฟืนหาอะไรต่ออะไรมา
กินบ้างเล็กน้อย พอเลี้ยงกันไปวันหนึ่ง ๆ มิได้ทำไรไถนาปลูกต้นหมาก
รากไม้เหมือนกับเขาเลย

(เล่ม 5 หน้า 48)

2.3.3 สำนวนภาษา

การใช้สำนวนโวหารเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจเรื่องราว หรือ
เหตุการณ์ ผู้เขียนต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจเรื่องการใช้ภาษา ซึ่งเป็นเทคนิคเฉพาะบุคคลที่
มีความแตกต่างกันในการจะบรรยายหรือพรรณนาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ผู้อ่านเข้าใจและสนใจติดตามงานเขียนของตน โดยเฉพาะการใช้สำนวนโวหารซึ่งจะนำไปสู่การสรรสร้างในการอ่านงานเขียนนั้น

การใช้สำนวนโวหารในบทอ่านประกอบบทเรียน พบว่า มีทั้ง
สำนวนไทยและสำนวนที่ผู้ประพันธ์เปรียบเทียบอยู่หลายสำนวน ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้ ดังนี้

2.3.3.1 สำนวนไทย

สำนวนไทยในบทอ่านประกอบตรุณศึกษา พบว่า มีหลายสำนวนที่ผู้เขียนตำราได้นำมาแทรกไว้ในบทอ่าน ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้ทราบและเรียนสำนวนไทยไปพร้อมๆ กันกับเนื้อหา ดังตัวอย่าง

พอเวลาหัวค่ำเข้าได้เข้าไฟเข้าไฟกะแจ่มะลิไล่กระปือมาแต่นา

(เล่ม 1 หน้า 35)

แมวมันยังดีกว่าเจ้าเสียอีก เจ้ายังรู้หรือไม่ว่า “ไก่อางเพราะชนคนงามเพราะแต่ง”

(เล่ม 2 หน้า 38)

ถ้าหมอยายว่าร้ายแล้วพากันนอกใหม่ใส่ขมทั้งนั้น

(เล่ม 3 หน้า 24)

บรรดาขุนนางสอพลอประจบประแจงล้วนขวัญหนีดีฝ่อไม่เป็นอันอยู่สู้รบ

(เล่ม 3 หน้า 107)

แท้จริงควรจะทำอย่างโบราณท่านว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” ลูกจึงจะเป็นคนขยันได้

(เล่ม 4 หน้า 117)

อึ่งที่โลกมักกล่าวไว้ว่า “ลูกไม่หล่นไม่ไกลต้น” นั้น ซึ่งหมายความว่า บิดามารดาดีอย่างไรลูกหลานที่สืบวงศ์ตระกูลต่อมามากเป็นคนดี เจริญตามรอยบิดามารดานั่นเอง

(เล่ม 4 หน้า 132 – 133)

พอถึงเทศกาลร้อนเข้าแล้วชอบแต่กินน้ำแข็งวันยังค่ำหาได้ยินไม่ว่า “หวานมักเป็นลมขมมักเป็นยา”

(เล่ม 5 หน้า 37)

เมื่อเราได้ยินได้ฟังผู้ใดถามหรือบอกความให้ประการใด ๆ ก็ดีถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องแก่ตนจะต้องฟังทราบด้วยแล้วก็อย่าทำหุทวนลมหรือหุนหันพลันแล่นไป

(เล่ม 5 หน้า 77)

2.3.3.2 ส่วนที่ใช้เปรียบเทียบ

ส่วนเปรียบเทียบ ที่ ฟ.อีแลร์ คิดขึ้นเองเป็นการเปรียบเทียบการกระทำของมนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ และสิ่งอื่นๆ ทำให้มองเห็นภาพที่ชัดเจน ในบทอ่านประกอบครุณศึกษา มีส่วนเปรียบเทียบแบบอุปมามากมาย ดังตัวอย่าง

สันดานของเราจะคล้ายขนเม่นคอยแทงหัวใจ

เขา อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแน่ เขาจึงเปื้อนหน้าหนีเราเสีย

(เล่ม 2 หน้า 30)

เมื่อส่งถึงที่ที่เสนาบดีผู้ใหญ่อยู่แล้ว มหาเดเล็กนั้นก็ลงจากคอตำรว ยืนอยู่ตรงหน้าท่านเสนาบดีอย่างสง่างองอาจ ถ้าจะเปรียบแล้วก็มีอาการ ประดุจดั่งงูเห่าเมื่อชูหัวขึ้นเลิกลังพาดแม่เบี้ยร้องขู่พ่นลมพิษ ไม่ว่าใครมาเห็นเข้าต้องเกรงกลัว เพราะลมพิษซึ่งกำลังอมไว้ในปาก

(เล่ม 3 หน้า 63)

บางคน “หน้าตาก็จิ้มลิ้มยิ้มย่องแฉ่มช่วยเหลือเรื่องราวกับลูกอิน
ลูกจันทน์ก็ไม่ปาน

(เล่ม 4 หน้า 46)

เรือติดานิกอันวิเศษไม่กลัวภัยก็แตกแสงออกไปตั้งแต่หัวถึงท้าย
ราวกับแดงโมฬีสองซีกแต่ยังไม่ขาดจากกัน

(เล่ม 5 หน้า 121)

ท่านขุนกำจัดตอบว่า “...เป็นเพราะธรรมชาติของมนุษย์เรานี้
เป็นเหมือนสวะที่ลอยอยู่ในลำแม่น้ำไหนเลยจะคงอยู่กับที่ได้นาน
คงเข้าติดเรือแพ หรือตลิ่งสักอย่างใดอย่างหนึ่ง

(เล่ม 5 หน้า 132)

กล่าวได้ว่า การใช้คำเปรียบเทียบของ ฟ. อีแลร์ เป็นการเปรียบเทียบการกระทำของมนุษย์กับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพืช หรือสัตว์ และสิ่งอื่นๆ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจ และมองเห็นภาพที่ชัดเจน

2.3.4 การสร้างความขบขันในเนื้อเรื่อง

ความสนุกสนานในบทอ่านประกอบปรากฏอยู่ทั่วไปอาจจะพบได้จากเนื้อเรื่องที่ผู้เขียนอาศัยสถานการณ์ บทบาทและบทสนทนา ประกอบด้วยถ้อยคำ เนื้อเรื่องที่เร้าอารมณ์ขัน โดยใช้โวหารปฏิภาณไหวพริบของตัวละครในการแก้ปัญหา ทำให้ผู้อ่านขบขัน สนุกสนานรำเริง ซึ่งในบทอ่านประกอบพบว่า มีลักษณะการเขียนเรื่องให้สนุกหลายลักษณะคือ ความคาดไม่ถึงของตัวละคร วิธีการหลอก ใช้โวหารปฏิภาณไหวพริบสอดคล้องกับสถานการณ์ ความโง่เขลา ดังจะได้อธิบายต่อไป

การใช้โวหารปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหา ตัวอย่างเช่น เรื่อง “ทิดโหมดไปหาหมอความ” เนื้อความมีอยู่ว่า ทิดโหมดเป็นหนี้ยืมเงินแม่จิบมาสิบซัง เพื่อลงทุนซื้อเสื้อผ้า ของโซมาให้ลูกน้องขาย ปรากฏว่าลูกน้องคิดไม่ซื่อซำยังขาดทุน พอแม่จิบมาทวงเงินคืนก็ไม่มีให้ จึงไปปรึกษาหมอความ หมอความก็ถามถึงสาเหตุของปัญหา ครั้นให้คำปรึกษาเรียบร้อยแล้ว หมอความก็ทวงเงินค่าปรึกษา ทิดโหมดก็ท้วงว่าไม่มีสัญญาตั้งข้อความว่า

เออ เมื่อเจ้าเอาทุนคุณแม่นั้น
ยังไ้กันทำสัญญาหรือหาไม
เปล่าขอรับคนกันเองแกล่เกรงใจ
เลยมิได้มีประกันหรือสัญญา
อ้าวเช่นนั้นท่านเจ้าของฟองไม้ได้
มีก็ให้ถ้ายังขัดผัดดีกว่า
ขอบพระคุณท่านหมอฉันขอลา
คำปรึกษาสองตำลึงอย่าฟุ้งไป
โอได้เท่าเอาสัญญามาดูถึ
ถ้าแม่นมีผมจะชำระให้
จริงของเจ้าเรานั้นเซอะไปเถอะไป
สาแก่ใจบอกอุบายขายตัวเอง

(เล่ม 5 หน้า 13)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนได้สร้างเรื่องให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยพลาดทำเสียทื่ออย่างคาดไม่ถึง

นอกจากนี้ผู้เขียนยังสร้างอารมณ์ขันโดยเล่าเรื่องเกินจริงที่ไม่น่าเกิดขึ้น
ดังเรื่อง “นิยายยายกับตา”

วันหนึ่งยายกับตาได้กลองวิเศษมาใบหนึ่งสามารถทำอะไรก็ได้ กลองใบนี้ตี
ได้สามครั้ง ตากับยายตีครั้งแรกก็มีมือเท้าเต็มไปหมด เพราะการทะเลาะกัน ตีครั้งที่สองขอให้
เท้า มือที่เป็นส่วนเกินหายให้หมด ปรากฏว่าหายหมด จึงตีครั้งที่สามเพื่อให้ตนเองมีสภาพปกติ
พอยายกับตาตีกลองครบสามครั้งก็ไม่ได้อะไร ดังข้อความว่า

ตัวผิวโกรธจนตัวสั่นบันดาลโทสะขึ้นมาก็เงื้อมมือตีกลองขึ้นขูยายเมียว่า
“เออ! จะเอาสวຍเองามเอามือเอาตีนอะไรก็เอาเถอะวะ” แล้วชิงตีกลอง
ลงไปดังปั้ง และก็มาดังปั้งจำเพาะตรงคำว่า “เอาตีน” เข้าลักษณะนั้นก็เลย
มีตีนเกิดขึ้นมาพะรุงพะรังเต็มตัว ยายกับตาดังร้อยตั้งพัน... ครั้งที่สอง
ร้องขึ้นพร้อมกันทั้งยายกับตาว่า “ตีนหายให้หมด” ตีนก็หายหมดในบัดนั้น
ซ้ำตีนของยายตาก็พลอยหายไปเสียด้วย เหลือแต่เพียงข้อเท้าเท่านั้น...
ตกลงต้องตีนิกเอาของเก่ากลับคืนมาตามเดิม เลยไม่ได้สมบัติอะไรสักนิด”

(เล่ม 5 หน้า 50 - 51)

การเขียนเรื่องให้สนุกขบขันโดยอาศัยกิริยาอาการตัวละคร คำพูด ความโง่เขลา
ความเข้าใจผิด เช่น

เจ้าจึงจอกตกใจวิ่งกระโดดหนีออกห่าง เหลียวหน้ามาดู ไม่เห็นกลองไล่
ติดตามก็เข้าใจความว่า “อ้ายนี้มันคงไปไหนไม่ได้เป็นแต่ปากพูดได้บ้าง
เท่านั้น คราวนี้เจ้าจึงจอกหายกลัวกลับเข้าไปดูอีกเผ็ดมๆ เลี้ยวๆ เตี้ยวๆ ก็
เตี้ยวๆ กสองเท้าหน้าขึ้นตระหง่านง่าเข้าใกล้ นิ่งซึ้งแล้วก็ก้มลงแลบลิ้นลิ้มๆ
เลี้ยวๆ ทดลองที่หน้าหน้ากลอง ก็ออกชอบใจจึงเลยลองกัดกระซากลาก
จนเต็มกำลัง กลองก็ดังตุ้มๆ ต่ำๆ ขึ้นอีกทีหนึ่งเจ้าจึงจอกไม่กลัวกลับทำว่า
“มึงจะร้องม็ร้องกูก็กินละ” กัดเข้าไป จูดเข้ามาจนหน้าหน้ากลองนั้นขาดเป็น
แผลเบื้อเรื้อ

(เล่ม 2 หน้า 52)

คำวันหนึ่งนายบำบุพ่อหนูน้อย
 ไปเห็นหอยจับแฉะเขาแกงคั่ว
 นึกอ่อยปลาบปลื้มจนลืมตัว
 ตรงเข้าครวคว่าได้ใส่ปากปล้น
 ดุดจับจับกลับได้สติคิด

.....
 พ่อได้ช่องย่องเข้าไปอยู่ในโอ่ง
 นั่งโก้งโค้งอย่างสนิทจนมืดหัว
 เออคราวนี้มีอะไรก็ไม่กลัว
 กินแกงคั่วหอยจับแฉะไม่แบ่งใคร
 พอดุดจับตุ่มว่างก็ดังโหรง
 เสียงจับโจ่งจับโจ่งโองแทบไหว
 พ่อได้ฟังดังก้องถึงห้องใน
 นึกสงสัยตามเสียงไปเมียงมอง
 เห็นกำลังนั่งดุดเสียงจืดโจ่ง
 จึงแกลังปิดปากโองให้มันจ้อง

(เล่ม 4 หน้า 30 – 31)

ตัวอย่างที่ผู้เขียนอาศัยการบรรยายให้เกิดความขบขันด้วยเรื่องเด็กแอบไป
 กินหอยในโอ่งเพื่อไม่ให้ใครรู้แต่พ่อจับได้เพราะเสียงก้องจากการดุดหอยในโอ่ง และเป็นการเลียน
 เสียงธรรมชาติ ทำให้นึกถึงภาพและเรื่องเกิดความขบขันได้

การเขียนเรื่องให้สนุกขบขันโดยอาศัยกิริยาอาการของตัวละครที่ปรากฏใน
 บทอ่านประกอบ เช่นเรื่อง “หลวงสะท้าน” หลวงสะท้านหลังเลิกงานและซื้อผัดหมี่ กลัวคนเห็น
 อาจทำให้เสียเกียรติได้ จึงซ่อนหมี่ผัดไว้บนศีรษะแล้วเอาหมวกปิดไว้ พอดีเสนาบดีผ่านมาก็เปิด
 หมวกทำความเคารพ ห่อหมี่หล่นหกกระเจายทำให้คนที่พบเห็นพากันหัวเราะ ทำให้หลวงสะท้าน
 อับอายมาก ดังข้อความว่า

เดินคอต้งวางแต้มเป็นที่เก
 พอพบเสนาบดีชี้รถขับ
 แกลืมหั้วมัวถอดหมวกคำนับ

พอเปิดปั๊มมีตึกหกกระเจาย

เด็กเด็กเห็นฮาส่งกระทรว

“หมวกคุณหลวงไซ้เป็นหมี่ดีใจหาย”

(เล่ม 5 หน้า 40 – 41)

ตัวอย่างข้างต้นบรรยายสถานการณ์หรือสร้างสถานการณ์เกี่ยวกับคนชอบวางท่ากลัวเสียเกียรติ และการปิดบังสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองไม่ต้องการเปิดเผย เมื่อเปิดเผยออกมาแล้วยิ่งน่าอายกว่าเดิม ทำให้การกระทำนั้นเป็นเรื่องขบขันแก่ผู้อื่นได้

นอกจากนี้ ฟ. ฮีแลร์ ยังได้นำนิทานเรื่องเก่ามาเล่าประกอบให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง โดยมีทั้งของเก่าที่เป็นนิทาน เช่น เรื่อง “อนุญาตให้ปิด” เนื้อเรื่องกล่าวถึงศรีธนญชัยซึ่งเป็นตัวตลกในนิทานไทย หลอกให้พระเจ้าแผ่นดินลงจากคอช้างได้สำเร็จ เพราะความฉลาดแกมโกง ดังข้อความว่า

ขอเดชะ ทรงโปรดพระราชทานอนุญาตแล้วก็พอทำได้แต่จะทูลปิดให้เสด็จลงจากคอช้างนั้นไม่ได้ถ้าพระองค์ลงประทับอยู่ข้างล่างแล้ว และทูลปิดให้เสด็จขึ้นข้างขึ้นข้างดั่งนี้พอจะทำได้พุทธเจ้าคะ สมเด็จพระมหากษัตริย์ทรงดำริว่า “ถ้าเราลงอยู่ข้างล่างแล้วถึงมันจะพูดอย่างไรๆ ก็จะไม่ขึ้นข้างกลับเข้าวังในวันนี้เลย จะลงเรือก็อนุญาตให้ขึ้นข้างกลับก็ได้ครั้งนี้ อ้ายศรีทนนไชยคงไม่พ้นอาญาเสียแล้ว” เมื่อตั้งพระทัยดั่งนี้แล้วก็เสด็จลงประทับอยู่ยังพื้นดิน พลาตรัสเป็นที่เย้ยๆ ว่า “เออซี มึงจะพูดอย่างไรก็ปิดไปเร็วๆ” ศรีทนนไชยกราบบังคมทูลว่า “ขอเดชะ พระอาญาไม่พ้นเกล้าฯ เห็นจะไม่ต้องปิดข้า เพราะปิดให้เสด็จลงจากคอช้างได้แล้ว พุทธเจ้าคะ” สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินได้สติ ละอายพระทัยทำอัมแห่งตรัสถามว่า “อ้าวอ้ายศรีทนนไชยทำไมมึงโกหกกุหาว่า แล้วก็เสด็จขึ้นสู่พระราชวัง

(เล่ม 3 หน้า 110)

ตัวอย่างข้างต้นตัวละครอาศัยปฏิกิริยาไหวพริบในการแก้ปัญหาและมีวิธีหลอกลวงเป็นเรื่องความคาดไม่ถึงของตัวละครที่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีจึงทำให้เนื้อเรื่องมีความขบขัน

จากตัวอย่างข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว พบว่า การเขียนเรื่องให้มีความขบขันในเนื้อเรื่องที่ปรากฏในบทอ่านประกอบ พบว่า ส่วนมาก ฟ. ฮีแลร์ ใช้วิธีการเขียนเรื่องโดยอาศัยจากสถานการณ์ในเนื้อเรื่อง บทบาทและบทสนทนา ของตัวละคร ทำให้ถ้อยคำ เนื้อเรื่อง มีความขบขัน เช่น เรื่องทิดโหมดไปหาหมอลำ นายบำบุ และหลวงสะท้าน เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนดำนามีวิธีการเขียนเรื่องให้สนุกเป็นการเพิ่มรสชาติให้บทอ่านมีความสนุกสนาน ชวนอ่าน เพลิดเพลิน ซึ่งผู้อ่านจะพบได้หลายเรื่อง

บทที่ 4

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวិเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา : ดรุณศึกษา สรุปรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยและผลการศึกษาค้นคว้าได้ตามลำดับ ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์หนังสือดรุณศึกษา หนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา ดังนี้

1. กลวิธีการนำเสนอหนังสือเรียน
2. บทอ่านประกอบและการใช้ภาษาของ ฟ. ฮีแลร์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ทำให้ได้ทราบกลวิธีการนำเสนอหนังสือเรียนในหนังสือดรุณศึกษา ความสอดคล้องของขั้นตอนการสอนภาษาและบทอ่านประกอบ เนื้อหาในบทอ่านประกอบคงเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันในปัจจุบัน ประกอบด้วย ความรู้รอบตัว ความรู้ทั่วไป คุณธรรมสอนใจ และลักษณะการใช้ภาษาของ ฟ.ฮีแลร์ ใช้ภาษาได้อย่างเจ้าของภาษา ทั้งการใช้คำและการใช้ประโยค

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาประวัติของเจษฎาจารย์ ฟ. ฮีแลร์
2. ศึกษาหลักเกณฑ์การวิเคราะห์หนังสือเรียน
3. วิเคราะห์หนังสือชุดดรุณศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้
 - 3.1 วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอหนังสือเรียน
 - 3.1.1 ลำดับขั้นตอนการสอนภาษา
 - 3.1.2 ความสอดคล้องของขั้นตอนการสอนภาษาและบทอ่านประกอบ
 - 3.2 วิเคราะห์บทอ่านประกอบ
 - 3.2.1 เนื้อหา
 - 3.2.2 การใช้ภาษาของ ฟ.ฮีแลร์
4. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา : ดรุณศึกษา ซึ่งมีทั้งหมด 5 เล่ม จำนวน 284 บท ผู้วิจัยได้ศึกษาตามวิธีการและจุดมุ่งหมายของการวิจัย ปรากฏผลดังนี้

1. กลวิธีการนำเสนอหนังสือเรียน

หนังสือดรุณศึกษาทั้ง 5 เล่ม แบ่งวิธีการนำเสนอได้เป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นความรู้เรื่องภาษา ได้แก่ ความรู้เรื่องสระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ การประสมอักษร การผันอักษร การใช้เครื่องหมายวรรคตอน และระบบการเขียนอ่านและสร้างคำที่ซับซ้อนขึ้น ส่วนที่สอง เป็นการฝึกทักษะการอ่าน และเขียนคำ ส่วนที่สามเป็นบทอ่านประกอบ โดยใช้คำที่ได้ฝึกอ่าน เขียนมาแล้วมาเรียบเรียงเป็นประโยคและข้อความ

1.1 ลำดับขั้นตอนการสอนภาษา

ในดรุณศึกษาเล่ม 1 ผู้เขียนเริ่มสอนอักขรวิธีเบื้องต้น การประสมคำ การผันอักษร คำที่ยังไม่มีตัวสะกด เล่ม 2 เริ่มอักขรวิธีที่ซับซ้อนขึ้น เพิ่มตัวสะกด ที่มีทั้งตรงมาตราและไม่ตรงมาตรา ดรุณศึกษาเล่ม 3 และดรุณศึกษาเล่ม 4 เป็นการสอนอักขรวิธีว่าด้วยการอ่าน เขียนคำที่ยากขึ้น รวมทั้งคำจากภาษาอื่น ๆ ที่ใช้ตัวการันต์ ดรุณศึกษาเล่ม 5 ผู้เขียนเพิ่มเรื่องการอ่านเขียน คำแผลง คำสมาส การใช้เครื่องหมายวรรคตอนแบบต่าง ๆ ปรากฏตัวอย่างอยู่ในแต่ละเล่ม โดยเพิ่มขึ้นตามลำดับ

1.2 ความสอดคล้องของขั้นตอนการสอนภาษา

ขั้นตอนการสอนภาษาทั้ง 3 ขั้นตอน มีความสอดคล้องกันเป็นอย่างดี เนื่องจากผู้เขียนได้นำความรู้เรื่องภาษามาสร้างแบบฝึกการอ่านในส่วนที่ 2 จากนั้นจึงนำความรู้ทางภาษาและคำที่ใช้ฝึกอ่านแล้วมาสร้างเป็นบทอ่านประกอบขึ้น บทอ่านประกอบในเล่ม 4 และ 5 ก็จะเพิ่มจำนวนคำมากขึ้น เนื้อเรื่องที่อ่านยาวและยากขึ้น การนำที่ผู้เรียนรู้แล้วฝึกอ่านแล้วมาแต่งเรื่องให้อ่านอีก ของเนื้อหาทางภาษา ทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจด้านอักขรวิธีทั้งการอ่านและเขียน

2. การวิเคราะห์บทอ่านประกอบ

2.1 เนื้อหา

ดรุณศึกษาทั้ง 5 เล่ม มีบทอ่านประกอบทั้งที่เป็นประเภทร้อยแก้ว ร้อยกรอง เนื้อหาสาระของเรื่องมีที่มาจากในประเทศและต่างประเทศ แยกที่มาของเรื่องเป็นกลุ่มที่

ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นเอง ใช้นิทานเก่ามาเรียบเรียงใหม่ เรื่องที่มาจากพงศาวดารและประวัติศาสตร์ เรื่องที่มาจากตำนานและศาสนา นอกจากนี้ยังมีเรื่องเบ็ดเตล็ดซึ่งมีที่มาจากวรรณคดี บทกลอน เด็ก สำนวน สุภาษิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติบุคคล นิยาย และเรื่องจริง บทอ่าน ประกอบเหล่านี้ให้ความรู้ทั่วไปและความรู้รอบตัว มีทั้งเรื่องประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา ศาสนา กฎหมาย และการละเล่น และให้ความสนุกเพลิดเพลิน

นอกจากนี้ในบทอ่านประกอบ ผู้เขียนยังได้แทรกคำสอนเพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์แก่เด็ก คุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าว แยกได้ 2 ด้าน คือ ด้านจริยธรรม คุณธรรม และด้านสุขภาพอนามัย ด้านจริยธรรมคุณธรรม สอนเรื่องความประพฤติต่อตนเอง โดยให้หมั่นศึกษาหาความรู้ ไตร่ตรองโดยรอบคอบ ส่วนความประพฤติต่อผู้อื่นนั้นสอนให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่รังแกคนที่อ่อนแอกว่า ให้มีความเมตตากรุณา เชื่อฟังบิดามารดา ครู อาจารย์ ด้านสุขภาพอนามัย ผู้เขียนเตือนให้นักเรียนระมัดระวังอุบัติเหตุ และแนะวิธีเสริมสร้างลักษณะนิสัยในเรื่องการรักษาความสะอาดทั้งส่วนตนและส่วนรวม

ท้ายบทอ่านประกอบมักมีร้อยกรองที่ให้อรรถาธิบายข้อคิดสอนใจต่างๆ บทร้อยกรองเหล่านั้น พ. ฮีแลร์ คัดของเก่ามาบ้าง ประพันธ์ขึ้นเองบ้าง

2.2 การใช้ภาษาของ พ.ฮีแลร์

การใช้ภาษาของ พ.ฮีแลร์ ในบทอ่านประกอบมีการใช้คำ ใช้ประโยค และสำนวนการเขียน ดังนี้

การใช้คำ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ลักษณะการใช้คำประเภทต่าง ๆ ดังนี้

คำซ้ำ ในเล่ม 1 มีการใช้คำซ้ำอย่างตั้งใจ พ. ฮีแลร์ เขียนคำซ้ำด้วยการซ้ำคำ ไม่ใช่ไ้ม้ย้มก เพื่อช่วยการอ่านคำของเด็กในชั้นฝึกหัดอ่านดรุณศึกษาทั้ง 5 เล่ม พ.ฮีแลร์ ใช้คำซ้ำ 7 ลักษณะ คือ คำซ้ำแสดงความเป็นพหูพจน์ ใช้เน้นความหมายของคำ ซึ่งแยกเป็นคำแสดง ความไม่เจาะจง มีความหมายเบาบาง แสดงความหมายเป็นกลางๆ คำซ้ำบอกจำนวนนับเพื่อ แยกความหมายเป็นส่วนๆ คำซ้ำเลียนเสียงธรรมชาติ คำซ้ำที่ความหมายคงเดิม คำซ้ำใช้ขยาย กริยาแล้วทำให้ประโยคมีความหมายเป็นคำสั่ง และคำซ้ำที่แสดงความหมายว่ากำลังกระทำอยู่

คำซ้อน พ.ฮีแลร์ ใช้ 2 ประเภท คือ คำซ้อนเพื่อความหมาย และคำซ้อน เพื่อเสียง ผลการศึกษาพบว่า พ.ฮีแลร์ ใช้คำซ้อนเพื่อความหมาย แยกได้ 6 ลักษณะ คือ คำซ้อนที่ ความหมายปรากฏอยู่ที่คำต้นหรือคำท้าย ตรงตามความหมายนั้นเพียงคำเดียว อีกคำหนึ่งไม่มี

ความหมาย คำซ้อนที่เกิดจากคำที่มีความหมายตรงกันข้าม ความหมายของคำซ้อนปรากฏทั้งคำต้นและคำท้าย ความหมายของคำซ้อนปรากฏเด่นอยู่ที่คำใดคำหนึ่ง ส่วนอีกคำหนึ่งจะไม่มี ความหมายแต่ช่วยเน้นความหมายยิ่งขึ้น ความหมายของคำซ้อนขยายกว้างออก และความหมายของคำซ้อนนี้เป็นไปในเชิงอุปมา

คำซ้อนเพื่อเสียง มีคำซ้อนเสียงสระ คือ คำซ้อนเสียงสระที่เกิดใกล้เคียงกัน และคำซ้อนเสียงสระที่เกิดระดับเดียวกัน คำซ้อนเสียงพยัญชนะ มีคำซ้อนเสียงพยัญชนะต้น และคำซ้อนเสียงพยัญชนะตัวสะกดซ้ำกัน คำซ้อนเสียงพยัญชนะและสระ

คำประสม ในบทอ่านมีคำประสมที่เกิดจากคำนามกับคำนามเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นคำนามกับคำกริยา คำนามกับคำวิเศษณ์ คำกริยากับคำนาม คำกริยากับคำกริยา คำวิเศษณ์กับคำนาม และคำนามกับคำบุพบท ตามลำดับ ฟ.ฮีแลร์ สร้างคำประสมขึ้นใช้เอง โดยอาศัยแนวเทียบคำประสมเดิม เช่น นักแดร เจ้าบ่อ คนมวย

คำต่างประเทศที่ปรากฏในบทอ่านประกอบ แบ่งตามลำดับของปริมาณการใช้ได้ 3 กลุ่ม คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาอื่นๆ คำภาษาต่างๆ เหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นคำนามเฉพาะและคำนามทั่วไป ในภาษาอังกฤษคำนามเฉพาะมักจะนำมาใช้ในรูปการทับศัพท์ นอกจากนี้มีการทับศัพท์คำที่ในขณะนั้นยังไม่มีคำแปล การเขียนคำภาษาต่างประเทศ เขียนคำอ่านตามการอ่านของ ฟ.ฮีแลร์ ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศส

คำเก่า ในบทอ่านประกอบตรุษศึกษา พบว่า มีคำเก่า สำนวนเก่า ซึ่งเป็นคำเดิมและคำประสมเก่าที่ ฟ.ฮีแลร์ สร้างขึ้นใช้ แต่ปัจจุบันไม่ใช้แล้วคำเก่าบางคำเปลี่ยนเสียงต่างจากปัจจุบันเล็กน้อย และคำเก่าบางคำปัจจุบันเลิกใช้แล้วบางคำ ใช้น้อย ถึงแม้ ฟ.ฮีแลร์ จะใช้คำเก่าปนอยู่บ้าง ผู้อ่านก็สามารถเข้าใจได้โดยอาศัยความหมายบริบท

การใช้ประโยค ประโยคที่พบมีทั้งประโยคความเดียว ประโยคความซ้อน และประโยคความรวม ประโยคความรวมมีทั้งประเภทประโยคความรวมธรรมดาและประโยคความรวมซับซ้อน ในบทอ่านประกอบตรุษศึกษาผู้เขียนใช้ประโยคความรวมซับซ้อนค่อนข้างมาก ใช้ประโยคความซ้อนรองลงมาและประโยคความเดียวค่อนข้างน้อย ประโยคทุกประเภทส่วนใหญ่รวมอยู่ในข้อความต่อเนื่อง

สำนวนการเขียนของ ฟ. ฮีแลร์ มีการใช้คำเพื่อแสดงภาพ แสดงเสียง แสดงความรู้สึก และการเขียนภาษาร้อยแก้วที่มีคำคล้องจอง คำแทรก การใช้ความเปรียบการใช้สำนวนไทย ฟ.ฮีแลร์ สามารถเลือกคำมาใช้ในการบรรยายและพรรณนาความได้อย่างเหมาะสม

จนผู้อ่านเกิดจินตนาการเห็นภาพได้ยินเสียง และได้ความรู้สึก การเล่าเรื่องเกี่ยวกับต่างประเทศ ฟ.ฮีแลร์ ได้ดัดแปลงคำนามทั้งคน สัตว์ ชื่อ วัตถุ พืช สิ่งของ ให้เข้ากับเรื่องที่คนไทยรู้จักคุ้นเคย

การสร้างอารมณ์ขันในบทอ่านประกอบ พบว่า ส่วนมาก ฟ. ฮีแลร์ สร้างขึ้นโดยอาศัยสถานการณ์ในเนื้อเรื่อง บทบาทและบทสนทนาของตัวละคร ทำให้เนื้อเรื่องสนุกสนานและแสดงให้เห็นอารมณ์ขันของ ฟ.ฮีแลร์

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาหนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา : ครูณศึกษา จะอภิปรายผลการศึกษาค้นคว่าดังต่อไปนี้

การศึกษากลวิธีการนำเสนอแบบเรียน พบว่า ลำดับขั้นตอนการสอนภาษามีความต่อเนื่องกันตลอดทุกเล่ม แต่ละเล่มจะเริ่มจากเนื้อหาว่างไปสู่ยาก เพื่อให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และระดับชั้นของผู้เรียน ถือว่าเป็นลักษณะหนังสือเรียนที่ดี ดังที่ อเนก รัตนปิยะภาภรณ์ กล่าวถึง ลักษณะหนังสือเรียนที่ดีว่า "ลักษณะหนังสือเรียนที่ดีมีคุณภาพดี ในด้านเนื้อหาวิชาควรมีลักษณะเนื้อหาที่มีความยากง่ายพอเหมาะกับระดับชั้นของผู้เรียน การเรียบเรียงเนื้อหาควรเป็นไปตามลำดับขั้นตอน โดยเริ่มจากง่ายไปหายาก ส่วนภาษาที่ใช้ควรเรียบเรียงเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน (อเนก รัตนปิยะภาภรณ์. 2531 : 54) แสดงให้เห็นว่า ฟ.ฮีแลร์ มีความชำนาญในการสอนและมีหลักจิตวิทยาที่ดี

ความสอดคล้องของบทสอนอ่านกับบทอ่านประกอบ พบว่า มีความสอดคล้องกันโดยตลอด กล่าวคือ ฟ.ฮีแลร์ นำคำที่ผู้เรียนได้ฝึกอ่านเขียนไปแล้วมาสร้างเป็นบทอ่านประกอบ แม้จะมีคำจำกัดแต่ก็สามารถนำคำเหล่านี้มาเรียบเรียงเป็นเรื่องได้ ซึ่งเป็นการวางพื้นฐานการเรียนภาษาไทยเบื้องต้นที่ดี ช่วยให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้อย่างแม่นยำ ทำให้เข้าใจความหมายของคำ และใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างถูกต้อง ทั้งยังจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนระดับสูงต่อไป

วิธีนำเสนอเนื้อหาในบทอ่านประกอบ ฟ.ฮีแลร์ ใช้ลักษณะการประพันธ์ทั้งที่เป็นร้อยแก้ว และร้อยกรอง บทอ่านประกอบบางบทเมื่อเขียนเป็นร้อยแก้วจบแล้ว ยังมีบทร้อยกรองปิดท้าย มีเนื้อความให้ข้อคิดแก่ผู้อ่าน ที่ ฟ.ฮีแลร์ นำบทร้อยกรองมากล่าวไว้ตอนท้าย เพราะบท

ร้อยกรองมีคำสัมผัสคล้องจองกัน ทำให้นักเรียนจำข้อความได้ง่ายและไม่เบื่อหน่าย โอกาสที่ผู้เรียนจะนำเอาข้อคิดที่มีอยู่ในบทร้อยกรองนั้นไปประพฤติปฏิบัติก็ง่ายขึ้น ตรงตามจุดมุ่งหมายของ ฟ.ฮีแลร์ มุ่งจะสอนคุณธรรมควบคู่ไปกับการสอนความรู้ทางภาษา ซึ่งแสดงให้เห็นความสามารถของ ฟ.ฮีแลร์ ว่าเป็นผู้มีวิธีถ่ายทอดความรู้ มีหลักการเรียนการสอนที่ดี และเป็นผู้ใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี

ข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่งคือ แม้หนังสือนี้จะเขียนมานานถึง 91 ปีแล้ว แต่บทอ่านประกอบก็ยังไม่ล้าสมัย เนื้อหาบทอ่านประกอบหลายเรื่องให้ความรู้รอบตัวที่เป็นเรื่องราวต่างๆ ทั่วไป ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ความรู้ที่ทุกคนทุกระดับสามารถนำไปใช้ได้ จึงทำให้เนื้อหาในบทอ่านประกอบไม่ล้าสมัย ยังใช้ได้จนกระทั่งปัจจุบัน บางเรื่องให้ความรู้ ในเชิงประวัติ เป็นความรู้รอบตัวที่มีคุณค่า นอกจากนั้นบทอ่านประกอบยังมีคุณค่าด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอันดีแก่ผู้อ่านในเรื่องการประพฤติปฏิบัติตนในสังคม ไม่ว่าด้านสุขภาพอนามัยที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี คุณธรรมอื่น ๆ เช่น การมีความสามัคคี ความเสียสละ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ ฟ. ฮีแลร์ ต้องการสร้างเด็กให้เติบโตขึ้นเป็นคนดีในสังคม นอกจากนั้นบทอ่านประกอบหลายบทของ ฟ. ฮีแลร์ ได้แทรกความรู้และคำสอนในศาสนาคริสต์ เอาไว้หลายแห่ง ล้วนเป็นความรู้และหลักธรรมที่มีประโยชน์ หลักธรรมที่รวมไว้มีลักษณะเป็นหลักธรรมคำสอนที่เป็นกลางๆ ไม่ได้เจาะจงสำหรับคนนับถือถือศาสนาเท่านั้น แม้ว่าคนที่ไม่นับถือศาสนาคริสต์ก็สามารถรับฟังประพฤติปฏิบัติตามได้ โดยเหตุที่ศาสนาทุกศาสนามักจะสอนให้เป็นคนดี

หนังสือชุดนี้ยังมีคุณค่าแก่ผู้อ่านอย่างมาก ในการจะดำเนินชีวิตในสังคม เพราะสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติได้กับทุกยุคทุกสมัย เนื้อหาทันกับเหตุการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ วิชัย ราชวรสิริ กล่าวถึง ลักษณะของแบบเรียนที่ดีว่า “แบบเรียนที่ดีควรมีลักษณะเนื้อหาสอดคล้องกับหลักการเรียนการสอนให้ความรู้ในสิ่งที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นแบบเรียนที่ทันต่อเหตุการณ์” (วิชัย ราชวรสิริ. 2522 : 135 – 137)

การใช้ภาษา ฟ.ฮีแลร์ มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้ดีมาก การเรียบเรียงคำเข้าประโยคราบรื่นต่อเนื่องกันดี แม้จะมีการใช้คำเก่าปะปนอยู่บ้าง เนื่องจากเป็นหนังสือสมัยเก่า รวมทั้งคำศัพท์ที่ ฟ.ฮีแลร์ สร้างขึ้นใช้ แต่ปัจจุบันมีการสร้างศัพท์ใหม่ คำเหล่านี้ก็ไม่นับอุปสรรคในการสื่อสาร เพราะเป็นคำที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้จากบริบทของข้อความ คำบางคำที่ ฟ.ฮีแลร์ ใช้ออกเสียง แตกต่างจากปัจจุบัน ซึ่งเป็นไปตามยุคสมัย แต่ก็ยังสื่อความได้ และทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านการออกเสียงของคำบางคำ

การใช้ประโยคในบทอ่านประกอบบางตอนเป็นประโยคที่ซับซ้อนในข้อความต่อเนื่อง เป็นเรื่องขนาดยาว อาจยากสำหรับเด็กอยู่บ้าง แต่ ฟ. ฮีแลร์ ก็ได้เสนอเนื้อหาจากเรื่องง่ายไปสู่ เรื่องที่เข้าใจยากตามวัยของผู้เรียน ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อผู้เรียนอ่านเขียนจบแต่ละบทแล้ว ย่อม จะมีความเข้าใจมากขึ้นตามลำดับ

สำนวนการเขียน ผู้เขียนมีวิธีการใช้คำแสดงภาพ แสดงเสียง แสดงความรู้สึก รวมทั้ง คำคล้องจอง ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและเห็นภาพจนได้ความรู้สึก การใช้สำนวน พบว่า ผู้เขียนใช้สำนวนไทยที่มีอยู่เดิมและเปลี่ยนแปลงของเก่าบ้างแต่ยังรักษาเค้าความหมายเดิม ที่เปลี่ยนแปลงนี้มีลักษณะที่ควรศึกษา

การสอดแทรกอารมณ์ขันลงในบทอ่านประกอบของ ฟ. ฮีแลร์ ทำให้เรื่องที่อ่านมีความ สนุกสนานน่าอ่านยิ่งขึ้น เพราะอารมณ์ขันเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของ ผู้อ่าน ที่จะช่วยผ่อนคลายความเครียดได้เป็นอย่างดี นับว่า ฟ. ฮีแลร์ มีวิวิธวิธีผู้อ่านให้สนใจ หนังสือชุดนี้ และแสดงให้เห็นว่า ฟ. ฮีแลร์ ก็เป็นผู้ที่มีอารมณ์ขัน

จากการวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา : ตรุณศึกษา ทำให้เห็นว่า หนังสือเรียนชุดนี้มีคุณค่าต่อสังคมไม่น้อย เพราะเป็นงานเขียนที่ผู้เขียนเจตนาที่จะให้ทั้งความรู้ ประสบการณ์ ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้อ่าน เพื่อให้คนเป็นคนดี เป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพ หนังสือชุดนี้ไม่เฉพาะแต่เป็นแบบเรียนสอนอ่านเขียนให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้เท่านั้น ยังได้ ปลุกฝังสิ่งที่ดีให้ผู้เรียนไปจนเติบโต มีวุฒิภาวะที่ดี ถ้าปฏิบัติตามได้ก็จะทำให้ดำเนินชีวิตใน สังคมได้เป็นอย่างดี ประการสำคัญเนื้อหาหลายเรื่องในหนังสือชุดนี้ยังทันสมัย ทันเหตุการณ์ และนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี ดังนั้น ฟ. ฮีแลร์ จึงเป็นบุคคลหนึ่งที่ควรได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้ที่มีอัจฉริยภาพทางภาษาไทย อันถือว่าเป็นแบบอย่างและเป็นพื้นฐานสำหรับผู้ที่ต้องการ สร้างงานเขียนประเภทนี้

ข้อเสนอแนะ

หนังสือชุดตรุณศึกษานี้เป็นหนังสือที่ใช้มานาน จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนควรจัดทำ พจนานุกรมคำศัพท์ในหนังสือเรียนชุดนี้ เพราะเนื้อหาหลายบทมีคำเก่าปรากฏอยู่ ที่ผู้เรียนยัง ไม่ทราบความหมาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนเพิ่มขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอแนะสำหรับการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบหนังสือตรุณศึกษาฉบับปรับปรุงที่ใช้อยู่ในปัจจุบันกับฉบับเดิม
2. ศึกษาเปรียบเทียบ หนังสือตรุณศึกษากับหนังสือเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษา

ฉบับปัจจุบันของกระทรวงศึกษาธิการ

3. ศึกษาความสอดคล้องของหนังสือตรุณศึกษากับหลักสูตรวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษณา พลชีวิน. (2523). การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กอายุ 6 ถึง 12 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2515 – 2519. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- กลั่น คงเหมือนเพชร. (2530). วิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณา เล่ม 1 ในด้านความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- โกชัย สาริกบุตร และสมพร สาริกบุตร. (2520). แนวการวิเคราะห์และประเมินผลแบบเรียน. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์กลางเวียง.
- โกวิท ประวาลพฤกษ์. (2525). “แนวความคิดเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรและวิเคราะห์แบบเรียน,” การวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : กองวิจัยการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ขจร สุขพานิช. (2508). ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยพาณิชย์การจำกัด.
- เฉลิม ยงบุญเกิด. (2516). ภาษาไทย ภาษาจีน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชลิต สิงห์เดชากุล. (2540). อภิธานศัพท์คำไทยที่มีต้นเค้ามาจากภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ.
- เถลิงศก โสมทิพย์. (2518, มกราคม – เมษายน). “ภาษาในแบบเรียน – อุปสรรคเบื้องต้นในการเรียนของเด็ก,” ศูนย์ศึกษา. 2(3) : 99.
- ทวี บุญหมื่น. (2528). ลักษณะของแบบเรียนและการใช้แบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นตั้งแต่พุทธศักราช 2431 ถึง 2525. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ประถมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ธรรมเกียรติ กั่นอริ. (2518, มกราคม – เมษายน). “ซ้ำหละแบบเรียนศีลธรรมมัธยมศึกษาตอนปลาย,” ศูนย์ศึกษา. 2(3) : 86 – 88.

- นงลักษณ์ ชัยหาด. (2524). *การวิเคราะห์หนังสืออ่านเพิ่มเติมและส่งเสริมการอ่านหมวดภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นพวรรณ พันธเมธา. (ม.ป.ป.). *ไวยากรณ์ไทย*. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- นิตยา ปิ่นชาญชัยยุทธ. (2528). *การวิเคราะห์คุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (มัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- บรรจบ พันธเมธา. (2514). *ลักษณะภาษาไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- บันลือ พฤกษ์วัน. (2524). *วรรณกรรมสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ม.ล. (2520). *ภาษาไทยที่ถูกลืม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพการพิมพ์.
- บุญเสริม ฤทธาภิรมย์. (2522). *อธิบายคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ประกาศรี สีอำไพ. (2524). *วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- แปลก ศิลปกรรมพิเศษ. (2506). *เรื่องของถ้อยคำภาษา ยะลา*. โรงพิมพ์คุรุสมมนาการ.
- ฟ. ฮีแลร์. (2540). *หนังสือเตรียมประถมศึกษา – ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- กัญญา สาทร. (2516). *หลักการศึกษ*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พานิชย์.
- รังรอง นิลประภัสสร. (2528). *การวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาชั้นมัธยมศึกษาปีที่หก*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (มัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- รัฐจวน อินทรกำแหง. (2515). *การเลือกหนังสือและวัสดุ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- เลอชัย ลวสุต และคณะ. (2540). *วรรณกรรม ฟ. ฮีแลร์ อัสสัมชัญ เตรียมศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อุดมศึกษา.
- วิจิตรา สุภากร. (2527). *วิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในด้านคุณธรรมเฉพาะที่เป็นภาษาไทยระหว่างปี พ.ศ.2520 – 2522*. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- วิชชุดา วัตรนันท์. (2531). *การวิเคราะห์เนื้อหาด้านวัฒนธรรมในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (มัธยมศึกษา).
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วิชัย ราษฎร์ศิริ. (2522). *หลักสูตรและแบบเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- วิริยะ จันทวโรดม. (2540). *หนังสือตรรกศึกษา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศรีทอง ทองเจริญ. (2530). *การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดวรรณวิจักขณ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (มัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สมบุรณ์ ศิงฆมานันท์. (2522, เมษายน). "เกณฑ์ในการเลือกหนังสือสำหรับเด็ก," *บรรณศาสตร์*. 2(2) : 69 – 73.
- หทัย ดันหยง. (2528). *เอกสารการสอน นส.425 การเขียนหนังสือแบบเรียน*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- หลุยส์ โบวีน. (2540). *ประวัติศาสตร์กราฟาดาคณะเซนต์คาเบรียล*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.
- อัมพร แก้วสุวรรณ. (2527). *วิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทย*. นครปฐม : แผนกบริการกลาง สำนักงานอธิการ พระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อเนก นาวิกมูล. (2538, ตุลาคม). "หนังสืองานพระบรมศพ ร.5 มีกี่เล่ม," *ศิลปวัฒนธรรม*. 16(12) : 194 – 195.
- อเนก รัตนปิยะภากรณ์. (2531, ธันวาคม). "แนวทางการประเมินคุณภาพหนังสือเรียน," *สารพัฒนาหลักสูตร*. อันดับที่ 8 : 56 – 59.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายวิเชียร จันทะขารี
วันเดือนปีเกิด	8 สิงหาคม 2511
สถานที่เกิด	อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	36/32 หมู่ 13 ตำบลบางฟุ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 10130
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครูผู้สอนกลุ่มวิชาภาษาไทย
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนอัสสัมชัญ ลำไ้ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ 10270
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2530	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนเลิงนกทา
พ.ศ.2535	ครุศาสตรบัณฑิต (วิชาเอกภาษาไทย) จากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ.2545	การศึกษามหาบัณฑิต (วิชาเอกภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ